زانست و ئیسلام

زانست و ئیسلام

نوسینی: مامۆستا محمد دیهلزمانی

کۆکردنەوەی: ابراهیم سلیمان

پێشەکی

زەنجیرە باسێک لە سەر ئیسلام و داهێنانی تەکنەلۆجیاو سەردەمی زێرینی ئیسلام و دواکەوتن و هۆکارەکان و گەیشتنی موسڵمانان بەم ڕۆژە.....

ئەگەر ئێمەی موسڵمان هۆی دواکەوتن و دانەهێنانی تەکنەلۆجیا پابەند بوونمان بە ئیسلام و موسڵمان بوونمانەوە بێت ، ئەی ئێوەی عەلمانی بۆ لە ئێمە دواکەوتوترن بە درێژایی مێژوو نەتوانتوانیوە درزیەکی درومان و عەلاگەیەکی زبڵ دروست بکەن؟!!!

ئەی خۆ ئێوەو حیزبەکەتان پابەند نین بە ئیسلام و قورئانەوەو موسڵمان نین ، ئەی بۆچی تاکو ئێستا <هێشەماڵەیەک ، دۆژەنکەیەک ، دەسەڵخوردێک ، هێش و چەڵەم و گورێس و چەقۆو داس و تەورو مێخوسکەیەکتان> دروست نەکردووە ، ئەوە زیاتر لە حەفتا ساڵە بۆچی داهێنانێکتان نەکردووە؟!!!

بەردەوامیش بێ ئیش بوون و تەنیا خواردن و خەوتنتان بووە ، ئەی بۆ بیرێکی جوان و داهێنانێکتان پێشکەش نەکردووە؟

چەواشە کردنی تەکنەلۆژیاو شارستانییەت.

ئایا تەکنۆلۆژیا موڵکی ئەو شارستانییەتەیە کە لە سەر عەلمانییەت بونیادنراوە؟
دروستکردنی گومانێکی تر...
بەشی یەکەم

وەک لای هەموان ڕوونە ، ڕۆژئاواو ڕۆژئاوایەکان تێکڕا تامەزرۆی ژیانێکی ئاسوودەو سەرکەوتوو تازەو کەم وێنەن ، بۆ ئەوەی خۆیان بناسن و خۆیان وا پیشان بدەن کە خۆیان پاڵەوانی تەکنەلۆژیان....

ئەوان لە بنەمادا ئامانجیان ئەوەیە هەموو چەواشەکارییەك بکەن بۆ ئەوەی سەرنجی گەلان بە تایبەت گەلانی ژێردەستەو ستەم لێکراو بۆ لای خۆیان ڕابکێشن ، کە عەلمانییەت سەرچاوەی بەختەوەری و کامەرانی و خۆشبەختییە ، ئەمەش بە چەواشەکاری غەزوی فیکری دادەنرێت لەو وڵاتانەدا ، ئەوان دەیانەوێت بەم سەرلێشێواوییە بنەمایەکی باتڵ بونیاد بنێن ، ئەوەش ئەوەیە:

سەرنجی سەرجەم زانا و سیاسی و نووسەر و ڕۆشنبیران بۆ لای خۆیان ڕاکێشن و پێیان بڵێن:

ئەو تەکنۆلۆژیایەی کە بووەتە نیعمەت و ژیانی ئاسان کردووە ، نیعمەت و هاوردەی ڕۆژئاوایەکانەو ئەوانیش بنچینەو بونیادیان لە سەر عەلمانییەت دانراوەو دامەزراوە ، واتە بە کوردی سەرقڵاو زەهاوی دەڵێن : ئەگەر دەتانەوێت پێش بکەون و ببن بە خاوەنی تەکنۆلۆژیای نوێ وەرن هەمووتان ببن بە عەلمانی یان ڕێچکەی عەلمانی هەلبژێرن ، لە بەر ئەوە ئەم شارستانییەتە ڕۆژئاواییە لە سەر عەلمانییەت دامەزراوەو فەزڵەکەی دەگەڕێتەوە بۆ ئەوان!......

ئەوان هەندێك جار نایشارنەوەو بە ڕاشکاوی دەڵێن : ئەگەر ژیانێکی گەش ببن و خۆشگوزەران و کۆمەڵگەیەکی بەختەوەرتان دەوێت وەرن ببن بە عەلمانی و ئەوەش ڕێگەو ڕێبازی عەلمانی لە خزمەتایە بۆ خزمەتکردنتان ، ئەمەش فرت و فێڵێکی ترەو دروستکردنی گومان و تەم و مژاوی کردنی ئیسلام و قورئانە کە لە ڕێگەی تەکنەلۆژیاوە دەیانەوێت بێ بەهای بکەن و دڵی شوێنکەوتووانی ساردو سڕ بکەن ، ئەمەش هەوڵێکە لەو هەوڵە شکستخواردوانەی کە بەردەوام داویانەو دەیدەن!...

ئەوان شەرم ناکەن و دەڵێن : ئەوە عەلمانییەتە ، بیکەن بە ڕێبازو بەرە بەرە چیتان پێ دەڵێن جێ بە جێی بکەن و هەموو فەرمانێك لە ئێمە وەر بگرن و چی ڕێنماییەکمان پێ دان تەنفیزی بکەن ، ئەو کات ئێوەش دێنە ئاستی ئێمەو دەبنە خاوەنی تەکنۆلۆژیای سەردەم و دەبن بە گەلێکی خاوەن شارستانیەت و تەکنۆلۆژیاو پێشکەوتن لە سەرجەم بوارەکان بە دەست دێنن و هیچتان لە ئێمە کەمتر نابێت.

بە کورتی ئەوان دەڵێن:

تەکنۆلۆژیا موڵکی ئەو شارستانییەتەیە کە لە سەر عەلمانییەت بونیاد نراوە.....

ئەم گومانە زیاتر لە ڕێگای کڵێساو قشەکانەوە بەڵاو دەکرێتەوەو مولحیدو عەلمانی و بێ دینەکانی کوردیش بە پەلەو بە سەقەتی کۆپی پەیستی دەکەن و بەڵاوی دەکەنەوەو فو دەکەن بە دەهۆڵە دڕاوو بۆڕنەکەیاندا ، ئەمەش ڕاست نییە و درۆیەکی شاخدارەو تەکنۆلۆژیا موڵکی ئەو شارستانییەتە نییە کە ئەوان باسی دەکەن ، ئەمە تەنیا فرت و فێڵ و فریودانەو هیچی تر......

ئەگەر بە وردی تەماشای تەکنۆلۆژیاو شارستانییەت بکەین ئەوە درۆو فێڵەکانی ئەوانمان بۆ دەر دەکەوێت ، لە بەر ئەوە پێشکەوتنی تەکنەلۆژیا شتێکەو شارستانییەتیش شتێکی ترە.

شارستانێتی بریتیە لە دیدو تێڕوانین و پێناسەی شتەکان و شێوازی ڕەفتاری دروست لەگەڵیاندا،ئەمەش ناکرێت ببێتە هۆی خۆنواندن و خۆدەرخستن و خۆبادان و فڕو فیشاڵی ڕۆژئاوا کە بانگەشەی ئەوە بکەن گوایە ئەوان خاوەنی ئەو تەکنەلۆژیانەن!....

ئەگەر چاوێك بخشێنین بە داهێنانەکانی ڕۆژئاوادا ئەوە بۆمان دەر دەکەوێت هیچ داهێنانێکیان نەبووە لە بورای سەربازی و ئیستیخبراتی و موخابەراتیدا ، کەواتە لە بواری سەربازیی و موخابەراتیدا رۆژئاوا هیچ شتێکی دانەهێناوە کە یەکێتی سۆڤیەتی کۆن و روسیای ئێستا داینەهێنابێت !

ئەمەش نەك تەنیا لە بورای کەل و پەل و کەرەستە سەربازیەکاندا تەنانەت لە چەندین لایەنی تری پیشکەوتووی وەکو پزشکی وگەیاندن ، باشە خۆ ئەم وڵاتە شارستانێتی خۆی لە بنچینەی سەرمایەداری دانەمەزراندووە.

ئەم تەسەورو تێڕوانینە هەڵەیەو چەواشەکردنی وڵاتانی ژێردەستە بە زەقی دیارەو ئەو بانگەشەیەش بە درۆو دەخاتە کە ئەو پێشکەوتنە تەکنۆلۆژیایە موڵکی ڕۆژئاوا نییە و فەزڵەکەی بۆ ئەوان ناگەڕێتەوە.

ئەمەش ڕوون و ئاشکرایە ئەگەر بە وردی چاوێك بخشێنین بەو پێشکەوتنەدا زۆر وەسیلەو ئامێرو ئامرازو کەرەستەو دەستگای پزشکی و سەدان جۆر دەرمان و عیلاج و چارەسەر هەیە کە لە وڵاتانی یابان و مالیزیاو بەرازیل و ئێران و مەککەی پیرۆز و چەندین وڵاتی تری ئیسلامی دروست دەکرێت ، یان دەدۆزرێتەوەو دادەهێنرێت ، بۆ نموونە پۆستی (هۆت مایل) موسوڵمانێکی هیندستانی دروستی کرد کە لە ڕوی خێرایی و نهێنییەوە لە (یاهو) گرنگترو باشترە.

ئەگەر باسی پێشکەوتنی پزیشکی هەر کۆنەوە تاکو ئیستا بکەین ئەوە بە ڕاستی فەزڵی ئەو سەرکەوتنەش دەگەڕێتەوە بۆ موسوڵمانان ، ڕۆژئاوایەکان و زانا بە ئینسافەکانیان خۆیان ئیقرار بەوە دەکەن کە ئەوان قەرزای موسوڵمانانن هەر بۆیە نەك هەر لە بورای پزشکییەوە لە هەموو بوارێکەوە موسوڵمانان پێشرەویان بووە ، ئێمە باسی پێشکەوتنە نوێکانی موسوڵمانانی لێرەدا ناکەین پیمان باشە باسی هەندێك

نموونە بکەین کە کاتێك ڕۆژئاوا ناوی نەبووەو ناوی پێشکەوتنیان نەبیستووە موسوڵمانان چۆن داهێنان و دۆزینەوەیان هەبوو ، ئەمەش تەنیا مەشتێکە لە دەشتێک ، دواتر بە جوانی باسی دەکەین:

ابن هیثم

ئایا دەزانن (ابن الهیثم) زانای (ریاضیات و فلك و فیزیا) بووە ؟

ئایا دەزانن ناوبراو داهێنەری (کامیرا) بووە کە بە کۆڵەکەی ژیانی ئیعلامی نوێ دادەنرێت؟

ابن هیثم لە زانستی گەردونناسی – علم الفلك نزیکەی 20 کتێبی دەستنووسی هەیە لەو کتێبانەدا زیرەکی و لێهاتووی بیرکاری ابن هیثم دەردەکەوێت کە لە زۆر لایەنی فەلەکییەوە موناقەشەی کردووە ،

کتێبەکانی ابن هیثم:

ئەوەی زانراو بێت تاکو ئێستا ابن هیثم نزیکەی 200 کتێبی هەیە بێجگە لە زۆر نامەی تری جیاواز، لە:

(الهندسة والطبيعيات، والفلك، والحساب والجبر والطب والمنطق والأخلاق) دا.

25 لەو کتێبانە پەیوەندیان هەیە بە (الرياضيات والعلوم التعليمية) ،

43 لەو کتێبانە پەیوەندی بە (الفلسفة والفيزياء) ە هەیە.

ئەوەش پەیوەندی بە پزشکی (الطب) ەوە هەیە گەیشتووە بە 30 بەش.

ئەو 30 بەشەش کتێبێکە لە :الصناعات الطبية نظمه من جمل وجوامع مارآه مناسباً من كتب غالينوس) کە دەکاتە 30 کتێب و بەم شێوەیە:

1. لە (البرهان)
2. لە (فرق الطب)
3. لە (الصناعة الصغيرة)
4. لە (التشريح)
5. لە (القوى الطبيعية)
6. لە (منافع الأعضاء)
7. لە (آراء أبقراط وأفلاطون)

8. له (المني)
9. له (الصوت)
10. له (العلل والأعراض)
11. له(أصناف الحميات)
12. له(البحران)
13. له(النبض الكبير)
14. له (الأسطقسات على رأي أبقراط)
15. له (المزاج)
16. له (قوى الأدوية المفردة).
17. له (قوى الأدوية المركبة)
18. له (موضوعات الأعضاء الآلمة)
19. له (حيلة البرء)
20. له (حفظ الصحة)
21. له (جودة الكيموس ورداءته)
22. له (أمراض العين)
23. له (أن قوى النفس تابعة لمزاج البدن)
24. (سوء المزاج المختلف)
25. له (أيام البحران)
26. له (الكثرة)
27. له (استعمال الفصد لشفاء الأمراض)
28. له (الذبول)
29. (أفضل هيئات البدن)
30. له (جمع حنين ابن إسحاق من كلام غالينوس وكلام أبقراط في الأغذية).

ابن سينا

پزشك و فەیلەسوف و زانای بە ناو بانگ و دیار

ناوی تەواوی:

أبو علي الحسين بن عبد الله بن الحسين بن علي بن سينا الملقب بالشيخ الرئيس،

ژیان و ژیاننامەی ابن سينا زۆر دورو درێژەو زۆر شتی سەرسوڕهێنەر لە ژیانیدا ڕوویداوە کە ناتوانین هەمووی لێرەدا بنووسین ، ابن سينا هەر لە منداڵیەوە قورئان خوێن بووەو هەرکات لە بیرکردنەوەو داهێنان و دۆزینەوەدا سەرگەردان بوبایەو وڵامی ڕاستی و دڵنیایی دەست نەکەوتایە ئەوە پەنای دەبردە بەر دەرگای خوای مەزن و دەڕۆیشت بۆ مزگەوت و نوێژکردن و پاڕانەوە تاکو بیرێکی جوان دەهات بە مێشکیداو چارەسەری دەدۆزییەوە.

ابن سينا زانستی بەرزو بەرچاوی بووە لە زانستی پزشکی و دەرونی (علم الطب وعلم النفس) زۆر نووسینی بە ناو بانگی هەیە لە: (الطبيعيات والهندسة والرياضيات والكيمياء) دا و بێجگە لەمانەش زۆر کتێبی بووە کە تایبەت بووە لەو بوارانەدا وەکو :

کتێبی : (المختصر الأوسط في المنطق)

کتێبی : (المبدأ والمعاد)

کتێبی : (الأرصاد الفلكية)

کتێبی : (القانون)

کتێبی : (الحيوان والنبات)

کتێبی : (الهداية) کاتێك لە قڵای (نردوان) لە زیندان بو ، بۆماوەی چوار مانگ ئەم کتێبەی نووسی ، زۆر نووسین و کتێبی تری هەیە کە ئێستا ئێمە ناتوانین هەمووی لێرەدا بنووسین.

ڕۆژئاوایەکان چۆن تەماشای ابن سينايان دەکرد:

ابن سينا ڕێزو پلەو پایەیەکی تایبەتی هەبوو لای زانا و لێکۆڵەران بە درێژایی سەد و سەردەمەکان،

(جورج ساتون) دەڵێت: ابن سینا کەسێکی خاوەن فیکری مەزنبوو واتە دیاردەیەکی فیکری گەورە بو کەسمان نییە بەراوردی بکەین لە گەڵ زیرەکی و لێهاتوویی و نەشاتی بەرهەم هێنانی ئەودا ، فیکری ابن سینا لە بارەی فەلسەفەوە لە سەدەکانی ناوەڕاستدا بە نموونەی هەرە بەرزو باڵا دەبینراو پێناسە دەکرا.

(دي بور) دەڵێت : کاریگەری ابن سینا لە فەلسەفەی مەسیحیەتدا لە سەدەکانی ناوەڕاستدا زۆر گەورە بەرزو باڵاو بە نرخ بوو ، ابن سینا لە پلەو پایەدا وەکو (أرسطو) بو.

(أوبرفيل) دەڵێت : ابن سینا لە سەدەکانی ناوەڕاستدا زۆر بە ناو بانگ بو ناوو ناوبانگی کەوتە سەر هەموو زمانێك ، نرخی ئەو پیاوە زۆر بەرزو بە نرخ بوو موفەکیرێکی بەرزو باڵا بوو سەدەو سەردەمەکەی ڕازاندبووەوە ، ابن سینا لە ڕیزی مرۆڤە گەورەو مەزنەکانە.

(هولمیارد) بەم شێوەیە پێناسەی ابن سینا دەکات : زاناکانی ئەوروپا پێناسەی (أبا علی) بە (أرسطو طالیس العرب) دەکەن ، هیچ گومانی تێدا نییە کە ئەو زانایەکی بەرزو بێ وێنە بووە لە زانستی پزشکی و زانستی تەبەقاتی زەوی ، ابن سینا کاتێك هەر بیرکردنەوەو دۆزینەوەیەك لای گران بوبایەو بێتاقەتی بکردایە ئەوە دەڕۆیشت بۆ مزگەوت و نوێژی دەکردو دەپاڕایەوەو دواتر گرفتەکەی بۆ چارەسەر دەبوو.

زۆر پێناسەو ڕێزگرتن و بەرز ڕاگرتن لە لایەن زانا بەرزەکانی جیهانەوە لەو بارەیەوە هەیە ، هەر بۆیە ناتوانین هەمووی بێنیننەوەو لێرەدا بینووسین ، تەنیا ئەوە بەسە بۆ ئەو پیاوە موسوڵمانە قورئان خوێنە کە ئێستاش وێنەکەی لە سەر گەورەترین قاعەی کۆلێژی پزشکی لە زانکۆی پاریس هەڵواسراوەو دەبینرێت.

کتێب ونووسراوەکانی ابن سینا لە فەلسەفەدا:

•الإشارات والتنبیهات.

•الشفاء.

•النجاة

کتێبەکانی لە الریاضیات:

•رسالة الزاویة

•مختصر إقلیدس

•مختصر الارتماطیقي

•مختصر علم الهیئة

•مختصر المجسطي

كتێبەكانى لە الطبيعيات وتوابعها:

•رسالة في إبطال أحكام النجوم

•رسالة في الأجرام العلوية وأسباب البرق والرعد

•رسالة في الفضاء

•رسالة في النبات والحيوان

كتێبەكانى لە الطب:

•كتاب القانون. ئەم كتێبە تەرجومە كراوە بۆ چەند زمانێك و چەندين جار لە چاپ دراوەو لە زانكۆكانى ئەوروپا تاكو كۆتايى سەدەى هەڤدەيەم دەخوێنراو ئێستاش سوودى لێ وەر دەگيرێت بە شێوەيەكى سەردەميانە.

•كتاب الأدوية القلبية

•كتاب دفع المضار الكلية عن الأبدان الإنسانية

•كتاب القولنج

•رسالة في سياسة البدن وفضائل الشراب

•رسالة في تشريح الأعضاء

•رسالة في الفصد

•رسالة في الأغذية والأدوية

جابر بن حيان

جابرى كوڕى حەيان يەكەم كەس بو لە سەدەى هەشتەمدا داهێنانى ئەو عەمەلياتە كيميائيانەى خوارەوەى كرد:

***التقطير الخالص .**

***الترشيح .**

***التبلور ، التَمَيّع Liquefaction ، التكرير ، الأكسدةوالتبخير .**

ئەبوبەکری ڕازی

لە سەدەی نۆیەمدا ئەم عەمەلیاتە کیمیائیانەی داهێنا:

***التقطير الجاف .**

***التكليس .Calcination**

***التحليل،التصعيد ، التلغيم Amalgamation ، التشميع، بالإضافة إلى طريقة لتحويل المادة الكميائية إلى عجينة سميكة أو مادة صلبة قابلة للإنصهار .**

ئایا دەزانن پیاوی فەلەکی و شاعیرو ئەندازیار

(عباس کوڕی فرناس)

یەکەم کەس بو کە ئالەتی بەرزبوونەو فڕینی دروستکرد پێش لەوانەیتر بە هەزار ساڵ ، بەڵێ بە هەزار ساڵ!....

ئایا دەزانن ناوبراو بەو ئالەتە لە سەر میئیزەنەی شاری قورطوبیە بۆ یەکەم جار فڕی؟

ئایا دەزانن داهێنانەکەی عباسی کوری فرناس یەکەم جار بو لە مێژوی مرۆڤایەتیداو دواتر ئالەتی نوێترو جوانتری دروستکردو لە سەر بەرزایی چیاکان فڕی؟

ئایا دەزانن دواتر باڵ و کلکی تەیارەی دروستکردو بە تەواوی نەجاحەتی هێنا؟

بەڕێزان ئەوە دلۆپیك بو لە دەریایی پێشکەوتن و داهێنان و دۆزینەوەی موسوڵمانانی پێشوو ئەو کاتەی مرۆڤ لە ئاستێکی نزمدا بوو، ئەگەر بێت و باسی پیشکەوتنەکانی موسوڵمانان و دۆزینەوەو داهێنانەکانیان لە سەرجەم بوارەکاندا لێرەدا بنووسین ئەوە هەزاران لاپەڕەی دەوێت ، ئەوەش تەنیا وەک مشتێک لە خەرمانێک هێنامانەوە ، بۆ ئەوەی ڕۆژئاوایەکان لە خۆیان بایی نەبەن و ئەو تەکنۆلۆژیایە نەکەن بە ئالەت و ئامرازی پێشکەوتن و شارستانییەت و پاشان عەلمانییەتی لە سەر بینا بکەن و دواتر وا پیشانی بدەن کە ئەمە خێرو بیری عەلمانییەتەو دواتر لەم ڕێگەیەوە بە وڵاتانی ژێردەستە لە ڕێگەی نۆکەرو چڵکاوخۆرەکانیانەوە بڵێن : وەرن بین بە عەلمانی و عەلمانییەت بکەن بە سیستەم تاکو پێش بکەون!......

ئەگەر بە وردبینییەکی زانستی و مەنتیقی لە ئەو پێشکەوتن و پیشەسازی و تەکنۆلۆژیای ڕۆژئاوا ورد بینەوە کە خۆیانی پێ با دەدەن و فڕو فیشاڵی پیوە دەکەن ، هەر هەموو لایەنەکانی پێشکەوتنیان نەبووەتە بەربەست و ڕێگر لە ڕێگای ئەو چارەڕەشی و بەدبەختی و خەمۆکی و دڵکپی و کوێرەوەری و سەرجەم نەخۆشیە دەروونیانە کە بەرۆکی کومەڵگای ڕۆژئاوایان گرتووەو پێیەوە دەناڵێن و ڕۆژانە خۆیان دەکوژن......

ئەمەش زۆر شتی جیاوازو جۆراو جۆر لە خۆ دەگرێت کە بە داخەوە لێرەدا ناتوانین بە تەواوی هەمووی بنووسین ، کە ئەگەر پیشکەوتنەکانیش بۆ ئەوان بگەڕێنینەوە ، نەبووە بە هۆی دڵگەشی و خۆشی و ئاسوودەیی دەروونی ، تەنانەت ئەو نەگبەتی و بەدەبینی و ڕەشبینی و بێزارییە لەو وڵاتانەدا هەیە زۆر دەگمەنن و لە وڵاتانی ژێر دەستەو دواکەوتودا بوونی نییە ، ئەگەر هەبیت بە ڕێژەیەکی زۆر کەمەو ڕێژەکەش دەگەڕێتەوە بۆ عەلمانیە کەلە ڕەق و مێشک ڕەشەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەراست کە بکوژو ببڕ خۆیان و خۆیان لە سەر کورسی دەسەڵاتن.......

ئەوەی ئەوان لە مەدەنییەت و زانست تێگەیشتوون هەڵەیە ، هەر بۆیە شیرازەی ژیانیان شێواوەو ئیحساس بە ئاسوودەیی ناکەن ، مەدەنییەت و زانست هۆکارو شێوازن ، تەنیا مرۆڤەکان بۆ خۆشگوزەرانی و ئاسانکاری ژیان سوودیان لێ وەردەگرێت و بە کاریان دەهێنێت ، بۆ زیاتر ناسین و ناساندنی ڕاستی شتەکان بەکاریان دەبات ...

مەدەنییەت و زانست بۆ زۆر شت بە کار دەبرێت ، بۆ چۆنیەتی ژیانێك کە لە گەڵ دیدو تێروانینیی خوێدا بگونجێت ، واتە ئەگەر پێناسەی چۆنیەتیی ژیان لای ئەو لە دیدو تێروانین و پێناسەیەکی خوارو خێچ و هەڵەوە هاتبێت، ئەو هۆکاری مەدەنی و زانست و تەکنۆلۆژیانەش بۆ ئەو چۆنیەتیە خراپە بەکار دەهێنێت، ئەمەش سیستم و ئاڕاستەی خراپی لێ دەکەوێتەوە.. ئەوە کۆمەڵگەی ئەم کەسە دیدو تێروانین لێڵە بەو تەکنۆلۆژیایەوە ئیدارەو ئاڕاستەی دەکات، کە بیجگە لە ناخۆشی و ناڕەحەتی و پشێوی هیچی تری لێ چاوەڕوان ناکرێت.

کەواتە (غارودی) پێناسەیەکی زۆر جوانی لەم بارەیەوە هەیەو شایانی ئەوەیە باس بکرێت:

فەیلەسووفی فەرەنسایی غاروودی کە لە سەرەتای هەشتاکانی سەدەی رابوردوودا موسوڵمان بوو دەڵێ: (ئێمە ئێستا لە بۆگەنبوونی مێژوودا دەژین، هەر وەکو ئەو کاتەی کە بۆگەنی مێژوو لە ئیمپراتۆریەتی ڕۆما دەهات، ڕۆژئاوای ئێستا وەکو ئیمپراتۆریەتی ڕۆما هەیبەت و هەیلەمانی سەربازیی زۆرە، بەڵام پرۆژەی دیدو تێروانینێکی مرۆڤایەتییانەی نیەو پیشکەشی بکات، تا واتای ژیان و پێناسەی ڕاست و دروستی مێژوو بخاتە بەر دەست) ! (گۆڤاری الوعی ژمارە 62 ل 10).

فەیلەسووفی ئینگلیزی (جوود) دەڵێت: (زانستیە سروشتیەکان هێزێکیان خستۆتە بەر دەستمان کە شایانی خواکانە، بەڵام ئێمە وەکو منداڵ گەمەی پێ دەکەین و وەکو دڕندە بەکاری دەهێنین)! (قصة الحضارة ب12/1).

شارستانێتی ڕۆژئاوا تەکنۆلۆژیای بۆ دروست کردنی بۆمبی ئەتۆمی بەکارهێنا، کە مەلایین مرۆڤی پێ ریشەکێش کرد، دەیان شەڕو سەدان فیتنەی ناوخۆو دەرەکی بۆ کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی نایەوە، بۆ ئەوە بەرهەمە جەنگیەکانی بفرۆشێت و بازاڕی خۆی پێ گەرم و ساز بکات! تەکنۆلۆژیا بە دەست ئەوانەوە بوو بووبە مایەی پیسکردن و تێکدانی ژینگەو سازکردنی کەشێکی پیس و ڤایرۆساوی و دەرکەوتنی دەیان نەخۆشی نوێ !!

ئەو پێشکەوتنە پزیشکیە چی پێ دەکرێت کە لە بەر ئەو شاڵاوە تەکنۆلۆژیایەدا وەستاوە کە نەخۆشی بەڵاو دەکاتەوە؟ !

ئەو پزیشکیە چی چارەسەر دەکات؟ !

لە کۆمەڵگەیەکدا کە هەمووی مومارەسەی ڕەوشتی ئیباحی و ڕەفتاری نامۆیی دەکات و پێناسەی کلتووری لە سەرجادەوە هێناوە..

ئەو پزشکییە چی پێ دەکرێت کە کۆمەڵگا هەموو قیەمێکی دینی و ئەخلاقی و مرۆڤایەتی دۆڕاندووەو غەرقی ژیانی ماددی کردووە؟

ئایا زانست و تەکنۆلۆژیایی ڕۆژئاوا دەتوانێت خێزانەکان بپارێزێت؟

توانی ژیانی خێزانی بهێڵێتەوە؟

توانای خێزانەکان لە یەك نزیك بکاتەوە؟

توانای سۆزو ڕەحم و بەزەیی لە نێوان مرۆڤەکاندا دروست بکات؟

توانی خێزانێکی بتەو تۆکمە دروست بکات؟

توانی خزمایەتی بهێڵێتەوە؟

توانای ڕێگە بە ستەم بگرێت؟

توانی چارەسەرێك بۆ ئەو هەموو مرۆڤە کە ژمارەیان ناژمێرێت لە نەخۆشی دەروونی و بێزاری و خەمۆکی بدۆزێتەوە؟

توانای مرۆڤەکان لە بێزاری و نائومێدی ڕزگار بکات ؟

توانی مرۆڤەکان لە خۆکوشتن خۆهەڵدێران و خۆخنکان نەجات بدات ؟

بێ گومان نەخێر ....کەواتە ئەگەر ئەوان خۆیان بە شتێك با دەکەن و فڕو فیشاڵ دەکەن و شتەکەش بەرهەمی ئەوان نییە و نەیتوانیوە لەو هەموو نەهامەتی و نەگبەتییە بیانپارێزێت ، بۆچی خۆیانی پێ با دەکەن و خەڵکانی تریش ی پێ دەخەڵەتێنن؟!

بیرمەندی ئەڵمانی موراد هۆفمان کە سکرتێری پەیمانی ناتۆو سەفیری وولاتەکەی بوو لە مەغریب (چەند ساڵێکە موسوڵمان بووە) دەڵێت: (با هەموو پێکەوە سەرنجێك بدەینە قوربانیانی ئەو کۆمەڵگە پیشەسازیی و قیەمە بێ لایەنیەی کە ڕۆژئاوا لاف و گەزافی پێوە لێ دەدات.. هەرچی بۆ سەربەستی پێویست بێت هەیانە، هەرچی لە ژیاندا پێویستە بۆیان دەستەبەر کراوە، هەرچییان دەوێت ـ لە بێشکەوە تا گۆڕ ـ

بۆیان دابین کراوە: ئازادی، بەرەڵایی، بە شێوەیەکی وا کە نە سنووری هەیە نە لێپێچینەوە، نە حەرامی هەیە نە قەدەغە! مادده هۆشبەرەکان بە پێی داواکاریی، بە پێی میزاج، بە پێی کات و شوێن، لەبەر دەستی هەمووواندا هەیەو هەر کەس بیەوێت بە ئاسانی بۆی دێننە ماڵەوە، کاتی کارو کاتی حەوانەوەو سەیران و پشوو وەرگرتن و گەشت و ئاهەنگ و مۆڵەت وەرگرتن هەمووی بە پێی یاسا مسۆگەرە.. هەموو مافە مەدەنیەکان کە خەڵکی خەونیان پێوە دەبینێت، لێرە لە سەر سەرە، لە سەر چاوە، لە لیستی داخوازییدایە! کەچی لەگەڵ ئەم هەموو جوانیانەشدا ئەم خەڵکە هەست بە فەراغ دەکەن، هەست بە دەستبەتاڵیی دەکەن! بەلام هیچیان پێ نیە ژیانەکەی پێ پڕ کەنەوە، هیچیان نیە بۆی بژین! شەیدای باوەشێکی سۆزن، شەیدای فەزایەکی ئاە دانەوەن، بە کۆمەڵ تاسووقی ژیانێکی کۆمەڵایەتی نوێن لە ناویدا بژین و خۆ بدۆزنەوە، لە کۆمەڵگەکەی خۆیاندا بێت، یان لە کۆمەڵگەیەکی تردا.. هەموو عەوداڵی دەسەڵاتێکی رێبەرێکی رۆحین.. لە پشت هەموانیشەوە پرسیارێك پاڵ دەنێت: کوا نرخ و مانای ئەم ژیانەتان؟!) (موراد هۆفمان: الاسلام هو البدیل ل 29)

پێشتر هەندێك بەڵگەمان هێنایەوە لە سەر مێژووی ئیسلامی کە بەشداریی زانایانی ئەم ئوممەتەی لە هەموو بوارەکانی شارستانێتیدا تۆمار کردووە.. بەرهەمی زانایانی ئیسلام لە هەموو بوارەکانی ژیاندا خزمەتی مرۆڤایەتی کردووە.. لە تەکنۆلۆژیای سەردەمی خۆیانەوە بۆ پزیشکی بۆ ئیدارەو ئاوەدانی، بۆ هونەرو ئەدەب و هەموو بوارەکانی کاروباری کۆمەڵگەی مەدەنی.. مێژوو شایەتە کە سەردەمانێك بوو هەموو پایتەختێکی ئیمارات و وولاتی ئەم ئوممەتە مۆزەخانەی زیندووانەی نێو دەوڵەتی بوو! هەر کەس لە رۆژهەلات و رۆژئاوا لە هەر بوارێکدا پسپۆڕو رێنیشاندانی دەوویست لەسەر مەسرووفی ئەوقاف بۆی موتەفەڕیغ دەبوو..

ۆڵ دیورانت دەڵێ: (لە سەدەی دەیەمی زاییندا ئەو پارچە زەویەی نێوان بوخاراو سەمەرقەند یەکێك بوو لە چوار بەهەشتەکەی سەر زەوی، سیانەکەی تریش بریتی بوون لە وولاتی فارس و باشووری عێراق و هەرێمەکانی دەوروبەری دیمەشق لە وولاتی شام)! هەروەها دەڵێت :عەرەبەکان لە ئاستێکی زۆر بەرزی ئەندازیاریی و هونەرییدا بوون، شایەتی ئەمەش ئەو سەعاتە ئاوییەیە کە خەلیفە هاروونە رەشید پێشکەش بە شارلمانی ئیمپراتۆری کرد، کە لە پێستەو مسی زەردی نەخشێنراو دروست کرابوو، لە سەری هەموو سەعاتێکدا زۆر بە دیققەت دەرگایەك دەکرایەوەو بە قەدەر ژمارەی داواکراوی کاتەکە تۆپی بچووك دەکەوتە خوارەوە بە ژمارەی تۆپەکان دەزانرا سەعات چەندە، دوای کەمێك هەر لە خۆوە تۆپەکان دەچوونەوە جێیەکی ترو دەرگاکە تا سەعاتێکی تر دادەخرایەوە !..

ئاوبراو بەردەوامەو دەڵێ :

ئاسیای رۆژئاوا لەژێر دەستی موسوڵمانانادا گەیشتبووە ئاستێکی وا کە ئەوپەڕی کامەرانی و بەختەوەریی بە خەڵکەکەوە دیار بوو، پێشکەوتنی پیشەسازیی و بازرگانی لە لوتکەیدا بوو، ئەوەی ئەوانە لەو سەردەمەدا پێی کەیشتبوون ، ڕۆژئاوا دوای سەدەی شازدە پێی گەیشت (قصة الحضارة ب13 ل 107-108) واتە دوای شەش سەد ساڵ!!

مەدەنییەت لە کۆمەڵگەی ئیسلامیدا خرابووە خزمەت مرۆڤایەتیەوە نەك خزمەت ریشەکێش کردنی کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی یان ئیستیعمار کردن و زەلیل کردنی گەلان.. ئەوەش دیدو هەڵوێستێکە دەیان شایەتی دەرەکی هەیە کە شایەتی بۆ دەدەن.. خاتوو (زیگرید هۆنکە)ی فەیلەسووفی ئەڵمانی لە باسی ئەوەی کۆمەڵگەی مەدەنی لەو سەردەمەی حوکمی ئیسلامیدا دەیکرد، دەڵێت :

(کارێکی فریاخوازیی و رزگارییانەی مەزن بوو، مانایەکی زۆر گەورەی لە مێژووی هەموو جیهاندا هەیە).. (ول دیورانت: قصة الحضارة ب1 ل 11 ی پێرستەکەی)!...زانایانی رۆژئاوا خۆیان شایەتی ئەوە دەدەن کە ئەو زانست و تەکنۆلۆژیایەی ئەمڕۆ لە دنیادا باوە، زۆرینەی بناغەو بونیادی هەر لەو تەکنۆلۆژیاو زانستانەوە هاتووە کە لەسەردەمانی پێشکەوتنە ئیسلامیەکەدا دامەزراو پێشبوردی کرد، لە هەموو بوارەکانی پزیشکی و فیزیاو کیمیاو ئەندازیاریی و لایەنەکانی تر ..

زیگرید هۆنکە لەو بارەشەوە دەڵێ :

(موسوڵمانان جوانترین دیارییان پێشکەش بە مرۆڤایەتی کرد، کە بریتیە لە شێوازی زانستیانەی دروست، (لە لێکۆڵینەوەو توێژینەوەو بەدواداچووندا)، ئەمەش رێی بۆ رۆژئاوا خۆش کرد بکەوێتە دۆزینەوەو داهێنان و زانینی نهێنیەکانی سروشت و کۆنترۆڵ کردنی). (ول دیورانت: قصة الحضارة ب1 ل 11 ی پێرستەکەی).

دێورانت دەڵێ: (کاتێك رۆجەر بێکن ئەم شێوازو رێبازەی بۆ ئەوروپا راگەیاند، کە پێش پێنج سەد ساڵ لەوەو پێش جابری کوڕی حەییان رایگەیاندبوو، بوو بە رێرەوێك بەرەو ئەو نوورەی عەرەبەکانی ئەندەلوس کردبوویانە مایەی روناکی.. ئەو نورەش بەشێك بوو لەو سەرچاوە نوورو روناکیەی موسوڵمانان لە رۆژهەڵات بڵاویان کردبۆوە)..(قصة الحضارة 292/13).

مامۆستا محمد ئەسەد دەڵێ :

(ئەم راپەڕینەی رۆژئاواو زیندووکردنەوەی بوارەکانی زانست و هونەر، هەمووی بە هۆی ئەو پەیوەندییە راستەوخۆیەوە بوو کە رۆژئاواو رۆژهەڵات لە سەردەمانی پرشنگدانەوەی جیهانی ئیسلامیدا هەیانبوو، ئەوروپا زیاتر سوودی لە جیهانی ئیسلامی دەکرد، بەڵام لەبەر سپڵەیی و ئەمەکنەناسی خۆی ئیعتیراف بەو فەزڵ و پیاوەتیە ناکات).. (الاسلام علی مفترق الطرق ل 59)

نا ئەم شۆڕشە تەکنۆلۆژییەی کە سەدەی بیستەم بە خۆیەوە دیووە، لە دۆزینەوەی ئەتۆم و رەفتار کردنی لەگەڵییدا، بۆ دۆزینەوەی نهێنیەکانی ئاسمان و پێکهاتەی نویی خوێن و پلازما، هەمووی رەنجی شارستانێتی ئەوروپا نیە، نا....نا....نا....بەو شێوەیە نییە با کەس خۆی گێل و گەواڵ و گەمژە نەکات ...... ئەوە شارایەکی کۆکراوەی مەڵۆی رەنج و زانیاری و دۆزینەوەو داهێنان و تیۆرو پێناسەو رێسای لێکۆڵینەوەو تیانووسی سەدان ساڵەی مرۆڤایەتیە.. ئەو خەرمانە کۆکراوەیە هەبوو، چاوەڕێی ئەقڵیەتێکی شارستانێتی دەکرد شەن و کەوی کات، ئیتر خۆو بەخت کەوتە بەر دەست شارستانێتی رۆژئاوا...... بە کوردی نێچیرەکە کەوتە ڕاوی ئەوان و بە ئاسانی خۆیان کرد بە

خاوەنی .... بەڵگەی ئەمەش فیکرەو دەوڵەتەکەی کۆمۆنیستانە، کە پربوو لە بەرەی دژایەتی رۆژئاوا، بەڵام توانی لە سەردەمانی دەسەڵاتی خۆیدا لە یەکێتی سۆڤیەت بێ هاوکاری رۆژئاوا، ئەو پێشکەوتنە زانستی و تەکنۆلۆژیایە بهێنێتە دی کە رۆژئاوا هەیەتی.. ئەگەر ئەو دیدە فەلسەفیە لێڵەی نەبوایە کە ئەو پەیوەندییە ئاڵۆزە قورسەی لە نێوان دەوڵەت و کۆمەڵگەدا دروست کرد، ئێستا شان بە شانی شارستانێتی رۆژئاوا دەڕۆیشت و لەو بوارانەیدا کە پێش ئەوروپا کەوتبۆوە بەهێزتریش دەبوو.. چونکە ئەویش وەکو ئەوروپا ئەو رەنجە کۆکراوەی زانست و داهێنانەی مێژووی لەبەر دەستدا بوو.. بۆیە ئومێد هەیە کە شارستانێتی ئیسلامیش جارێکی تر بێتەوە مایەو دوای ئەوەی ئوممەتەکەی دێتەوە کایە، ئەویش دەتوانێت بێتەوە گۆڕەپانی کێبڕکێ ان شاء الله.. ئەوجا مرۆڤایەتی نموونەی ئەویش بە واقیعی دەبینێتەوە.. هەر چەند فەزڵ و ماندو بوونەکەی بۆ ئومەتتی ئیسلامی دەگەڕێتەوە بەڵام ڕۆژئاواو قەشەو کڵێساو مولحیدو عەلمانییەت لە بیری خەڵکیان بردووەتەوە بە تەم و مژاوی کردن و دروستکردنی گومان و.......

گەلانی رۆژئاوا ئێستا وا بۆیان روون دەبێتەوە کە زۆر لایەنی ئەم شارستانێتیەی بە سەریانەوەیە هۆکاریی پشێویی و سەرگەردانی و بێ روحمییانە، چونکە بێ هودە کەوتوونەتە دوای تەراوێلکە (سەراب)...

کۆمۆنیستی کە تەمەنی کورت و پشووی کورتتر بوو، شارستانێتیەکەی وا زوو داڕماو لە ماوەی چاوتروکانێکدا تەپوتۆز لە بیروباوەڕەکەشی هەستا نەك هەر لە سیستم و دەوڵەت و تیۆرو کۆمەڵگەکەی!! شارستانێتی کۆمۆنیست یەکەمین شارستانێتی مرۆڤایەتیە کە تەمەنی ئەوەندە کورت بێت، چونکە دیدو تێروانینە فەلسەفیەکەی زۆر دژی سروشتی مرۆڤ بوو، دەوڵەتەکەی لەسەر بتپەرستی تاقە حزب دامەزراند بوو، دەوڵەتیش بە عەسکەریتاریای تاقە حزب بووبوو بە دوژمنی یەکەمی کۆمەڵگەکە !

ئەوە لە بەر ئەوە بوو کە ئەقڵی هەموو کۆمەڵگەکەی خۆی ئیلغا کردبووە بۆ ئەقڵی لینین و بازووی ستالین! بەڵگەنەوویستی دیدو تێروانینەکانی تری بە کاوبا دەهاتە پێش چاو !

دەیووت ماوەیەکی تر هەموو گەلانی ئەوروپا بە پێشەوایەتی کرێکاران رادەپەڕن و سەرمایەداریی را دەدەن !!

نەیدەزانی کە ئەمە گۆرانی تەنیایی ناو ئەشکەوتی چۆڵەوانیە، چونکە سەرمایەداریی توانی کرێکارانیش ئیحتیوا بکات، سەرمایەداریی رێی دا لە ناو هەناویدا حیزبی کۆمۆنیستیش دروست ببێت بێ ئەوەی لە هیچ شوێنێك بتوانێت ساڵێك بێتە سەر حوکم !

کۆمۆنیستی بە زۆرو بە داپڵۆسان لە ناو نەچوو بەڵکو لە کەشوهەوایەکی ئازادی و سەربەستی ئەوروپا مرد ، نە بە شۆڕش هاتە پێشەوە نە بە کۆدەتای سەربازیی، نە بە خۆپیشاندانی کرێکاران و شاڵاوی جەماوەریی!

حزبی کۆمۆنیستی سۆڤیەتی لە گەرمەی ئیدیعایاتی خۆیدا بوو، کەف پەڕیبووە لا لغاوەی، یان بە کوردی سەرقڵایی (کەف پەڕی بو لە کەلاوەی) ، کاتێکیان زانی چەکوشەکە درا بە سەریداو کەوت! جەماوەری گەلانی ژێر دەستەی رووسیش بە داسەکە سەریان لێکردەوە!

ئەم شارستانێتیە سەرمایەدارییەش کە رۆژئاوای خستۆتە ژێر رکێفی هەر بەو چارەنووسە دەگات.. ئێستا ژەهرێك بە خوێن و هۆرمۆنی جەستەیدا تەشەنە دەکات، بێ ئەوەی هەستی پێ بکات، یان گوێی بداتێ، یان بیوەستێنێت، یان هەوڵی چارەسەرکردنی بدات کە کەم کردنەوەی چاوچنۆکیی و دزیی و گزیی سەرمایەداریی و کۆمپانیا زەبەللاحەکانە.. ئەمیش بەرەو مەرگێکی ناکاو ملی لێناوەو کەم لە بیرمەندانیان هەستی پێ دەکەن و هاوار دەکەن، بەڵام کێ لە قەڵاو قوللەی حوکمڕانیی و لووت بەرزی دەسەڵاتەوە گوێیان لێ دەگرێت..

بریجنسکی راوێژکاری جیمی کارتەری سەرۆکی ساڵانی 1979 ی ئەمریکا داوا لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا دەکات و دەڵێ :

(با بەرپرسانی ئەم ووڵاتە پێداچوونەوەیەکی ووردو گشتگیر بەو دیدە فەلسەفیەدا بکەنەوە کە ئەم شارستانێتیەی لە سەر دامەزراوە، با شارستانێتیەکەو دەرچەکانی بخەنەوە ژێر رەخنەی زاتی جیددییەوە، ئەمریکا دەبێت بێتە سەر ئەو قەناعەتەی کە ئەو ئەو کۆمەڵگەیەی خاوەنی قیەم و دیدو پێناسەی نەگۆڕ نیەو هەموو دیدو پێناسەیەکی بریتیە لە تێرکردنی حەزەکان، ئەوە کۆمەڵگەیەکە هۆکاریی داڕمانی لە ناخییدا هەڵگرتووە،ئەوە کۆمەڵگەیەکە سبەی دەتوێتەوە.. ئەمریکا دەبێت پەندو ئامۆژگاریی لە گەشانەوەو پووکانەوەی شارستانێتیەکانی پێش خۆی وەرگرێت، چونکە مێژوو فێری کردووین کە هەموو هێزێکی مەزنی دەبێت پەیامێکی شارستانێتی پێ بێت، کە لە پارسەنگی رەوشت بەرزیی و جوامێرییەوە هاتبێت، تا ببێتە ئەو نموونەی بە سەربەستیەوە چاوی لێ دەکرێت و شوێن پێی هەڵدەگیرێت، نەك بە زۆری شان و بازوو بدرێت بەسەر میللەتاندا.. بە بێ ئەم پەیامە شارستانێتیە دەبینرێت میللەتان شارستانێتی ئەمریکایی رەفز دەکەنەوە هەر وەکو کە شارستانێتی کۆمۆنیستیان رەفز کردەوە..). (گۆڤاری الوعی ژمارە 86 ل 25)

بەڵام ئێمەی موسوڵمان، لە روانگەی باوەڕو یەقینمان بەو ئایەتەوە کە خوای گەورە تێیدا دەفەرموێت :

(وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِّتَكُونُواْ شُهَدَاء عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا) البقره/143.

واتە: ئە ئاوا ئێمە ئێوەمان کردووە بە ئوممەتێکی دادپەروەرتا ببنە شاهید لەسەر خەڵکیی و پێغەمبەرەکەی صلی الله علیه وسلم خواش ببێتەوە بە شاهید لەسەر ئێوە ..

لەوە دڵنیاین کە ئەو کۆمەڵگەی مرۆڤایەتییە هەر لەو بشێوی و سەرگەردانیەیدا دەبێت ، هەر لەو کێشەو تەنگژە مەسیرییانەیدا دەبێت تا ئەو کاتەی ئوممەتی موسوڵمان شارستانێتیەکەی ئیسلام سەر لە نوێ دێنێتەوە کایەوەوو دەیکاتەوە بە هۆکاری گەیاندنی پەیامی ئیسلامەتی بە هەموو جیهان، زیاتر لەوەی ئومێدی بۆ دەخوازێت کە شارستانێتی ووڵاتەکەی ئەو بیهێنێتە دی ..

جا کە شارستانێتی ئیسلامی هاتەوە کایەو کۆمەڵگەکەی خۆی بە نان و ئەمان و پێشکەوتنەوە ئاراستە کردو شەریعەتەکەی خوای کردەوە بە مەرجەعییەتی دەستووری یاساکانی و پەیامەکەی خۆی نیشان مرۆڤایەتی دایەوە، ئەو کاتە دەبینیت چۆن خەڵکی وەکو زەمانی دوای فەتحی مەککە (يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا) سورەتی النصر/2.

واته: به كۆمه‌ڵ كۆمه‌ڵ دێنه ناو ئه‌م دینه‌ی خواوه ..

ده‌بێت ئه‌وه‌ش باش بزانین ، ئه‌مه به خه‌یاڵ ناهێنرێته‌وه كایه، ئه‌مه پێش هه‌موو شتێك ئه‌وه ده‌خوازێت موسوڵمانان سه‌ر له نوێ ژیانێكی ئیسلامی ده‌ست پێ بكه‌نه‌وه، ده‌بێ سه‌ره‌تا كۆمه‌ڵگه‌ی موسوڵمان پێك بهێننه‌وه، ئه‌و كۆمه‌ڵگه‌یه‌ی كه ئیسلامه‌كه‌ی وه‌رگرتووه‌و قبووڵێتی، ئه‌و كۆمه‌ڵگه‌یه‌ی ئیسلامی وه‌كو عه‌قیده‌و سیستمی ژیان و ئاراسته‌وانی كۆمه‌ڵگه‌و ده‌وڵه‌ت قبووڵه، دوای ئه‌م هه‌نگاوانه، دوای هێنانه‌وه‌ی ئه‌م كۆمه‌ڵگه‌و ده‌وڵه‌ته ده‌توانرێت به ئاسانی په‌یامی ئیسلامی به هه‌موو جیهان بگه‌یێنرێت..

خوای په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رموێ: (وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُم فِي الأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ) النور/55.

واته: خوای گه‌وره به‌ڵێنی به موسوڵمانان داوه، به‌وانه‌تان كه باوه‌ڕیان هێناوه‌و كرده‌وه‌ی چاكه ده‌كه‌نه پیشه‌ی خۆیان، كه بیانكاته جێنشینی سه‌ر زه‌وی و ده‌سه‌ڵاتی حوكمیان پێ بگه‌یێنێت، هه‌ر وه‌كو كه به پێشینانی ئێوه‌ی گه‌یاند، دینه‌كه‌شتان كه خوا خۆی پێی رازیی بووه بۆتان ده‌گه‌یێنێته‌وه پله‌ی سه‌روه‌ریی و ئه‌و ترس و تۆقینه‌ی له‌سه‌ریشتانه بۆتان ده‌كات به هێمنیی و ئه‌مان.. به‌و مه‌رجه‌ی ته‌نها من بپه‌رستن و شه‌ریكم بۆ بڕیار نه‌ده‌ن! ئه‌وی دوای ئه‌وه كافر ببێت، ئه‌وه خۆی به سه‌ربه‌ستی خۆی له ڕێ ده‌رچووه..

ئه‌و داڕمانه‌ی تووشی جیهانی ئیسلامی بووه، هه‌ر به سه‌رنجدانێكی سه‌رپێیی خێراش ئه‌وه روون ده‌بێته‌وه كه دواكه‌وتن وبه‌زینی موسوڵمانان له مه‌بده‌ئه‌كه‌یاندا نیه، نا .. عه‌قیده‌ی مسوڵمانان عه‌قیده‌یه‌كی راست و دروسته، له‌گه‌ڵ سروشتی مرۆڤ و ژیانی گه‌ردوونیدا یه‌ك ده‌گرێته‌وه، له‌گه‌ڵ هه‌موو ژیرییه‌كی ساغدا دێته‌وه.. پێناسه‌ی ئیسلام بۆ گه‌ردوون و ژیان و مرۆڤ، بۆ پێكهاته‌و چاره‌نووسیان له‌گه‌ڵ حه‌قیقه‌تی ئه‌مانه‌دا یه‌ك ده‌گرێته‌وه.. ئه‌و سیستمه سیاسییه‌ی له‌سه‌ر ئه‌م عه‌قیده‌ش داده‌مه‌زرێت هه‌ر راست و دروسته.. جگه له‌وه‌ی سیستمێكه له سه‌ره‌تایه‌وه له‌ژێر ئاڕاسته‌ی وه‌حیی خواییدا دامه‌زرا، بۆ چاره‌سه‌ری كێشه‌ی كۆمه‌ڵگه‌كه‌ی خۆی دامه‌زرا، كه كۆمه‌ڵگه‌یه‌كی مرۆڤایه‌تی بوو، له كات وشوێنی دیاری كراویدا سه‌رپه‌رشتی كرد، كۆمه‌ڵگه موسوڵمانه‌كه كۆمه‌ڵگه‌یه‌كی به‌شه‌ریی بوو، بۆیه ده‌شێت ئه‌م سیستمه له هه‌موو كات و شوێنێكی تری گونجاودا بۆ كۆمه‌ڵگه‌یه‌كی تری به‌شه‌ریی دابمه‌زرێته‌وه‌و له‌ژێر سایه‌ی هه‌مان دادو ئه‌ماندا كۆمه‌ڵگه‌كه‌ی ئاڕاسته بكاته‌وه.. ئه‌و داڕمان و شكسته‌ی تووشی موسوڵمانان بووه له كه‌مته‌رخه‌میی خۆیاندایه ده‌رهه‌ق به تێگه‌یشتن له ئیسلام و پێوه پابه‌ندبوون و چۆنیه‌تی چه‌سپاندنی مه‌بده‌ئه‌كه‌ی..

با ئه‌وه‌ش باش بزانین ،مه‌بده‌ء ده‌رمانێكی سیحریی نیه كاریگه‌ریی خه‌یاڵپلاوانه پێشكه‌ش كات !

کاریگەریی مەبدەء لەوێوە دێت کە کۆمەڵێك مرۆڤی سەرڕاست بە شێوەیەکی ڕاست و دروست و جیددی وەری دەگرن، بە ژیرییان لێی حاڵی دەبن، لە ناخیاندا قەناعەتی پێ دەکەن، لە ناو خۆیاندا بە شێوەیەکی جوان و پاك دەیچەسپێنن، کۆمەڵکاریی و کۆمەڵگەی خۆیانی لەسەر دادەمەزرێنن.. ئاوا موسوڵمانان دەتوانن بێنەوە کایەی کاریگەریی..

ئوممەتی ئیسلام کاتێك دارماو تووشی شکست بوو کە ڕێی شل کرد بۆ گۆڕینی خیلافەت بۆ پاشایەتی، کاتێك دەرگای ئیجتیهادی بە ڕووی زانایاندا داخست و بایەخی سەرەتایی لە زمانی عەرەبی سەندەوە! بەمانە خۆی گەیاندە بنبەست.. نەیتوانی لەوێوە هەنگاو هەڵهێنێتەوە بەرەو جۆرو شێوازە بەردەوامەکانی گۆڕانکاریی و ڕاپەڕین.. گومانی تێدا نیە کە ئیجتیهادو زمانی عەرەبی دوو هۆکاری سەرەکین لە تێگەیشتنی ئیسلام و ڕاست چەسپاندنی.. ئەمانە نەمان، ئیدی قەڵا فیکرییەکەی کە لەسەر عەقیدە بەهێزەکەی دامەزرابوو، نۆژەن کردنەوەی نەماو ووردە ووردە دادەڕوخا !

لە هەموو لایەنێکیەوە ئیهمال کرا، لەو کاتەشدا شارستانێتی ئەوروپایی کە لەسەر مەبدەئی سەرمایەداریی چاوچنۆکی دامەزرابوو ئەو لاوازییەی ئوممەتی ئیسلامی بینی و هەلی زێڕینی بۆ ڕەخسا کە پەلاماری جیهانی ئیسلامی بدات، بۆیە خێرا هەلی قۆستەوەو هەموو لایەکی خستە ژێر چەپۆکی خۆی!

سەیر ئەوەیە موسوڵمانان لە هەڵە حاڵیی بوونیان لە ئیسلامەکەو لە ماهییەتی ئیستیعماری سەرمایەداریی وایان دەزانی داگیرکەران هاتوون تا ڕێی مەعریفییان فێر کەن، ڕێی ڕاپەڕین و هەستانەوەی شارستانێتییان نیشان دەن! هۆشیان بۆ لای ئەوە نەچوو کە بیروباوەڕو دیدو تێڕوانینی داگیرکەران ـ هەر لە بناغەو دەسپێکەوە ـ پێچەوانەی عەقیدەی موسوڵمانانەو ئەوان نەك هەر مەبدەئی خۆیان ناگۆڕن بەڵکو بە زۆر عەقیدەو دیدی دینی موسوڵمانان و غەیری موسوڵمانانیش بۆ ئەوەی خۆیان دەگۆڕن..

جا لەو ڕوانگەوە کە خوای گەورە بڕیاری داوە کە :

(إِنَّ اللّهَ لاَ يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُواْ مَا بِأَنْفُسِهِمْ) الرعد/11.

واتە: ئەوە ناگۆڕێت کە لە ناو میللەتێکدا هەیە، تا خۆیان نەیگۆڕن ..

موسوڵمانانی ئەم سەردەمەش داوای ئەوەیان لێ دەکرێت کە سەر لە نوێ دیراسەی ئیسلام بکەنەوەو لە سەرچاوە پاکەکانی خۆیەوە وەریبگرنەوە، سەربەستانەو دوور لە هەموو کاریگەریی دیدو پێناسەو ڕێسایەك کە سەردەمانی بیرکولی موسوڵمانان دروستی کردبێت، هەروەها دوور لە دیدو پێناسەو ڕێسای سەردەمی ئیستیعمارو ژێردەستەیی عەسکەریتاریای ڕۆژئاواو شاڵاوە فیکریەکەی.. پێویستە لەوەی نوێ ئازادانە ئیسلامەکە وەرگرێتەوەو خۆی و دەوروبەریی بە ئاڕاستەی ئیسلامەکە پەروەردە بکاتەوەو هەوڵ بدات کۆمەڵگەو سیستەمە

ئیسلامیەکە دامەزرێنێتەوە.. تا سەر لە نوێ کۆمەڵگەو دەوڵەتی ئیسلام ببنەوە بە منارەی رێنیشاندان و سونبولی هێمنیی و ئەمان بۆ هەموو مرۆڤایەتی.. خوای گەورەش بریاری داوە کە :

(إِنَّ الأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَن يَشَاء مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ) واتە: زەوی موڵکی خوایە، دەیبەخشێت بە هەر بەندەیەکی کە خۆی بیەوێت، چارەنووسیش بۆ تەقواکارو دیندارانی سەرڕاستە..

ئەگەر ئەمڕۆش بە جوانی سەرنجێکی جیهانی بە ناو ئیسلامی بدەین بە جوانی بۆمان دەردەکەوێت کە هێشتا لەو ئاستە نین ئەم ئایەتە شمولمان بکات ، واتە جارێ ماومانە دەبێت سەرشۆرو زەلیل و ژێردەستە بین و لە بەر ئەوەی پیشتمان لە ڕێگە ڕاستەکە کردووەو بە ناتەواوی وەرمان گرتووەو بۆ بەرژەوەندی و چاولێکەری و بژێوی ژیان هەندێك دێمەنی ڕەواڵەتی ئیسلامیمان پێوە دیارە ، ئەگینا لە ناخ و ناوەڕۆکدا دڕندەو دزو تاڵانکەرو دین فرۆش و خۆفرۆشین ، بە ناوی جۆارو جۆرەو موحارەبەی شەریعەتەکەمان دەکرێت و بێ دەنگ دەبین ، یان نەك هەر بێدەنگ دەبین جارو باریش ئەشەوبیلایان بۆ دەکێشین و دەڵێین ڕاست دەکەن ، ئەمەیە جەهلی مورەکەب ، کە زۆر زەحمەتە بەم زوانە ڕاپەڕین و فرت و فێڵ و گومانی سیکۆلاریزمەکان فڕێ بدەین و چیتر بە گومان و چەواشەکاریەکانیان نەخەڵەتێین و تێیان هەڵبدەین.......

ئەوەی ئەمڕۆ لە جیهانی بە ناو ئیسلامیدا یان لە جیهانی سەرۆك کافرو بێ باوەڕو جەماوەر موسوڵماندا دەیبینین ، عەقڵی مرۆڤی ئیماندارو ژیرو بە ئینساف دەتەزێنێت ، هەر لە کوشتن و برین و دزی و جەردەو تاڵان و درۆو فرت و فێڵەوە بگرە تاکو ئەو شتانەی خوای مەزن نەفرەتی لێ دەکات هەمووی کاڵاو ئاڵای ڕۆژانەیەو خەڵك پییەوە سەرقاڵەو مزگەوتەکانیش قەرەباڵغە!...........

بە ڕاستی سەیرو سەمەرو سەرسوڕهێنەرە ، لە یەك کاتدا هەم زاڵم بیت و عادل ، هەم نوێژکەر بیت و هەم زیناکەرو عەرەقخۆرو داوێن پیس ، هەم ئیسلامی بیت و هەم عەلمانی ، هەم وڵات و نیشتیمان پەرەست بیت و هەم خواپەرەست ، هەم پشتیوانی لە ئیسلام بکەیت و هەم عەلمانی، لە گەڵ موسوڵمان بجەنگیت و حەجی ماڵی خوا بکەیت و نوێژ بکەیت ، باوەڕت بە قورئان بیت و پەیڕەوی دیمۆکراسی بکەیت ، بە ڕاستی زۆر سەیرەو مرۆڤی ژێر سەرگەران دەبێت لەم تێکەڵ و پێکەڵە ، لەم خۆ گێج و گەمژە کردنە ، لەم خۆدزینەوەو............هتید!!! ئەم بابەتە بە ناونیشانی :تەکنۆلۆژیای سەردەمی (بۆگەنبوونی مێژوو)لە بەڕێز ئەحمەد ناری وەرم گرتووە ، بە دەستکاری و زیادو کەم کردنی خۆمەوە...

بۆچی موسڵمانانی ئەمڕۆ لە بواری تەکنەلۆجیادا داهێنانیان نییە؟
بەشی دووەم

لە ڕاستیدا ئەم پرسیارە کەسێکی نەخۆش و نزم و بێ ئاگا لە زانست و تەکنەلۆجیاو مێژوو سەردەم دەیکات ، لە بەر ئەوە دەبێت ئەم پرسیارە لە کاتێکدا بکرێت کە ئیسلام و ئوممەتی ئیسلامی بە تەواوی و بە گشتگیری لە سەر کار بێت ، کاتێک کەسێکی مولحیدو یان عەلمانی ئەم پرسیارە دەکات ئەوە دەبێت هەموو موسڵمانێکی ژیر ئەوە بزانێت کە دەیەوێت دەستە چەورو ڕەشەکەی خۆی بە ئیسلام و موسڵماناندا بسڕێت ، لە بەر ئەوە دەبێت ئێمەی موسڵمان ئەو پرسیارە لەوان بکەین و بڵێین:

بۆچی ئێوەی عەلمانی کە کە فەرمانڕەواو حاکم و دەسەڵاتدارن و سەرجەم جومگەی وەڵات و ئابووری و کانگاو کانزاو سەرەوەت و سامانی وەڵاتان بە دەستەوەیەو هیچ داهێنانێکتان نییەو لە ئێمە دواکەوتووترن؟

ئەگەر ئێوەی عەلمانی مەجالی ئێمە بدەن و ساحەکەمان بۆ چۆڵ بکەن بێ گومان بن وەک سەدە زێرینەکانی ئیسلام سەدان داهێنان لە گشت بوارەکاندا دەکەین کە دواترو لە بابەتەکانیتردا بە بەڵگەوە بۆتان دەسەلمێنین!!....

ئەگەر بە قەوڵی ئێوە ئێمەی موسڵمان ئیسلام دوای خستووین و داهێنانمان نییە ، ئەی خۆ ئێوە نە موسڵمانن و نە پابەندن بە ئیسلامەوە ، ئەی بۆچی ئێوە لە ئێمە دواکەوتوترن؟!!

ئەی بۆچی حیزبەکەتان تاکو ئێستا لایلۆنی شوکولاتێک یان عەلاگەیەکی زەبڵی دروست نەکردووە؟

ئەی خۆ حیزبەکەتان حیزبێکی ئیسلامی نییەو فڕتان بە ئیسلامەوە نییەو بەردەوام بە ئیسلامدا هەڵدەوەڕن ، بۆچی تاکو ئێستا سەرە تەشیەکتان دروست نەکردووە؟

کەواتە ئەم پرسیارو گومان دروست کردنە ئێوە دروستی دەکەن ئەو پەڕەی نەفامی و گەمژەییە ، دەبێت ئێمەی موسڵمان لۆمەی ئێوەی عەلمانی و مولحید بکەین کە وەڵات و دەسەڵات بە دەستی ئێوەیەو تەنیا دزی و کزی دەکەن و تاکو ئێستا یەک داهێنانتان نەکردووە ، اشهد بالله داهێنانتان لە زۆر بواردا کردووە ، وەک : سوکایەتی بە ئیسلام و قورئان و پێرۆزیەکانی نەتەوەی کوردی موسڵمان ، یان وەک : دزی و تاڵان و فرت و فێڵ بە ناوی نەتەوەو نیشتیمانەوە ، یان وەک : بێ ئەخلاقی و بانگەشە کردن بۆ نێربازی و سۆزانیخانەو...و......و.......هتد . یان وەک : دروستکردنی گومان و درۆو دەلەسە بۆ ئەوەی موسڵمان تووشی گومان بکەن ، و زۆر شتیتر.........

لێرەدا دەمەوێت بە دیاریکراوی وەڵامی ئەو پرسیارە بدەمەوە ، بۆ چی موسڵمانان وەک ڕۆژئاواییەکان داهێنانیان نییەو هۆکار چییە؟

لە بەر ئەوە لەم سەدەو سەردەمەدا بوونی دەوڵەتێکی ئیسلامی ڕاستەقینە نییەو تەنیا خەڵکەکە موسڵمانەو سەرجەم دەسەڵات و پەرلەمان و سەرۆک و کاربەدەستانی وەڵاتانی ڕۆژهەڵاتی بە ناو ئیسلامی عەلمانین و دەبێت ئەو پرسیارە لەوان بکرێت بۆچی داهێنانی تەکنەلۆجیایان نییەو لە موسڵمانە ژێر دەستەکان دواکەوتووترن؟

وەک هەموو لایەک دەزانین وڵاتانی بە ناو ئیسلامی ، یان تێکەڵ و پێکەڵ لە ئیسلامی و عەلمانی خاوەنی سامانی سروشتی وەک نەوت و غازو یۆرانیۆم و زۆر شتیترن ، دەسەڵاتە عەلمانیەکانیش زیاتر گرنگی بەو سامان و بەرهەمانە دەدەن بۆ ژیانی شاهانەی خۆیان و باسکردنی داهێنان و تەکنەلۆجیاو ئەو شتانە بە گاڵتە دەگرن و گرنگی بەو بوارە نادەن ، ئەوان دڵنیان ژیانیان مسۆگەرو شاهانەیەو هەموو عەیش و نۆشێکیان سازو مسۆگەرە ، ئیتر باسکردنی تەکنەلۆجیاو داهێنان و توێژینەوە زانستیەکان لای ئەوان کاو بایەو نرخی فلسێکی قەڵبی نییە.

ئەگەر مولحیدو عەلمانیەکان خۆیان گەمژە نەکەن بە جوانی دەزانن وەڵاتانی بە ناو ئیسلامی بە هۆی دەستتێوەردانی ڕۆژئاواییەکان بۆ ماوەی زیاتر لە سەد ساڵە کۆڵەواری کردوون و بەردەوام دەناڵێنن ، وەک ئەو هەموو کوشت و کوشتارە ئەوان دروستی دەکەن و بە هۆی کۆیلەو چڵکاوخۆرەکانی ناوخۆوە هەڵیدەگیرسێنن و ئەوانێش بە بروبیانووی درۆو ساختەوەو بە ناوی تیرۆرەوە داگیری دەکەن و هەرچی چەک و ئەسڵەحەی مۆدیل کۆنە پێیان دەفرۆشن و لە سەر ئەوان ساغی دەکەنەوە ، ئەگەر لە بیرتان بێت کاتێک ئەمریکا ئەفغانستانی داگیر کرد یەکەم شت سینەمای بۆ کردنەوە ، ئاخر خەڵکێکی ڕەش و ڕووت و برسی ، چۆن بتوانێت بە سکی برسییەوە تەماشای فیلمی سینەمای بکات؟

ئەوەی لە عیراق بە ناوی چەکی کیمیاییەوە کرا ، بە هەزاران لاپەرە تۆمار ناکرێت ، هەر بەو ناوەو خۆیان لە شارێکی وەک فەلوجە چەکی کیمایی و کیمیاییان بە کار هێناو کەسیش باسی نەکردن ، بە ناوی بەرنگاربوونەوەی تیرۆرە هەزاران کەسیان تیرۆر کردو هەزاران کارەساتی دڵتەزێنیان ئەنجامدا لەوانە : لە زیندانەکانی عیراق بە گشتی و لە فەلوجە بە تایبەتی ، یان سەربازە ئەمریکیەکان دەستدرێژی سێکسیان کردۆتە سەر منداڵە کوڕەکان لە پێش چاوی دایکیان لە زیندان دا ، ئەمەش لوتکەی وەحشیگەرییانە:

https://youtu.be/sWvTochEWGI

باوەڕ دەکەیت ئەم ئەمریکییە دەستدرێژی سێکسی دەکاتە سەر کچێکی موسڵمانی تەمەن چواردە ساڵ و دواتر بە دڕندەترین شێوە کچەکەو سەرجەم ئەندامانی خێزانەکە دەکوژێت؟

بەڵێ بەڕێزان کاتێک ئەم دڕندەو دەعبایە دەهێنن بۆ داگیر کردنی عیراق هەمان بیریان لە مێشکی ڕەشیان چەقاندوە کە باپیرانیان ئەمریکایان پی داگیر کرد و هیندیە سورەکانیان قڕ و قەتڵ و عام کرد ، ئەمەش سەرچاوە:

I-didn’t-think-Iraqis-humans-sa

http://www.dailymail.co.uk/.../I-didnt-think-Iraqis...

ئەگەر لەم بارەیەوە بەڵگە بێنینەوە ئەوە ماندوتان دەکەین ، هەر بۆیە دڵنیام مەگەر کەسێک خۆی بگەمژێنێت ئەگینا ڕوون و ئاشکرایە پیلانی ئەوان بۆ ئەو وەڵاتانە چی بووەو چۆن بووە!!.....

بە داخەوە لە لایەکەوە زۆرینەی موسڵمانان هەر یەکەو بە شێوەیەک مەشغوڵ کراوەو سەرقاڵی حیزبایەتین و ئەو سۆزو خۆشەویستییە بۆ حیزبەکەیان هەیانە بۆ ئیسلام و قورئان نییانە ، لە لایەکیترەوە هەندێک سەلەفی و هەندێک سۆفی و هەندێک دەرویش و هەندێک تێکەڵەیەک لە ئیسلامی و عەلمانی و هەندێک بێ لایەنن ، ئەمەش وای کردووە موسڵمانان یەک کیان و ئوممەت نەبن و پەرش و بەڵاو بوون و بە ئاسانی ڕاویان بکەن ، تەنیا ڕێژەیەکی فرە کەم بە ئیسلامی ڕاستییەوە سەرقاڵن ، ئەوانەش ئەوەندە پیلان و ئاژاوەو ئاوو ناتۆرەیان بۆ دروست کراوە ، ناتوانن وەک پێویست دەربکەون و گەشت و نمای خۆیان بکەن ، بە پروبیانووی درۆینە ، زۆربەیان لە کونجی زیندانەکاندان.....زۆر شتیتر.......

وەک هەموومان دەزانین سەرکردەی وەڵاتە بە ناو ئیسلامیەکان و حیزبە عەلمانیەکان ، هەموو عەلمانین و بیروباوەڕی عەلمانییەتیان هەیە ، ئەوان نایانەوێت دەرفەت بۆ گەنجەکان برەخسێنن و داهێنانیان هەبێت ، دەیانەوێت گەنجانی موسڵمان هەردەم مولتەزیمی ئەوان بن و چاویان لە دەستی ئەوان بێت و تەنیا ئاواتیان ئەوە بێت بتوانن خۆیان بژێنن ، ئەوان بە ئەنقەست خەڵک برسی دەکەن بۆ ئەوەی خەڵک ناچار بێت کلکە لەقەیان بۆ بکات و چاویان لە شوێنی ئەوان بێت ، ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ نەبوونی ئاگاییی پێویست و تێنەگەیشتن لە ئیسلام و ژیانی سەردەم و دەوروبەر ، کاتێک گەنج بە ئەنقەست و بە پیلان ئەو بەڵاو تەنگەژەو بێ دەرەتانی و بێ کاری و بێ پارەییە بە سەردا سەپێنرا ، ئیتر کام داهێنان بکات؟!!!

لە وڵاتی بە ناو ئیسلامی ڕێخراوو سەنتەرو شەڵتەرو باندو دەستە دروست بووە بۆ لە خشتە بردنی گەنجان ، ئەمەش بە هۆی کەناڵی تایبەت و سەرقاڵکردنی گەنجان بە گۆرانی و فیلم و ڕەقس و دانس و سەماو عەرەق و مەساج و قومارخانەو یاری و گەمە ئۆنلاینەکانەوە زۆر شتیتر ، ئەمەش بە ناوو لە ژێر ناوی ئازادی و سەربەستی و هونەرو هونەرمەندو پێشکەوتن ، کاتێک گەنج مەجالی زانستی و داهێنانی بۆ نەڕەخساو تەنیا مەجال و بواری پوخڵەواتی و بێ ڕەوشتی دەبینی ، ئیتر کام داهێنان و توێژینەوەی زانستی ئەنجام بدات؟!!! هاوکاری نەکردنی گەنجان لە بواری زانستی و داهێنان و پاڵپشتی نەکردنیان ، ئەمە گورزێکی کوشەندەیە کە عەلمانی و حیزبە دەسەڵاتدارەکانی عەلمانی لە گەنجی موسڵمانی کوردیان داوە ، بە چاوی خۆمان بینیمان چەندین گەنج فڕۆکەی بێ فڕۆکەوان و ئۆتۆمۆبیل و زۆر شتیتریان دروست کرد بەڵام حوکومەت یارمەتی نەدان و ئیهمالی کردن ، ئەوانیش ناچار ڕۆیشتن لە شارەوانی خۆیان نووسی بۆ

ئەوەی بژێوی ژیانیان دابین بکەن ، کاتێک دەسەڵاتی عەلمانی بەو شیوەیە ڕەفتار لە گەڵ گەنجان و داهێنانەکانیان بکات ، ئیتر چۆن گەنجی موسڵمانی کورد هێزو هزری دەمێنێت و داهێنانی دەبێت؟!!!

ئەگەر لە بیتان بێت ماوەیەک حیزبە عەلمانیەکان لە مەکتەبەکان سیستەمی سویدیان ڕاگەیاند ، ئاخر سیستەمی خوێندنی سویدی لە وەڵاتێک کە ژیانی ئەفریقی هەبێت چۆن جێ بەجێ دەکرێت؟ دواتر خراپی سیستەمی خوێندن هۆکارێکی سەرەکییە بۆ دواکەوتن و پێشنەکەوتن ، هەموو وەڵاتێک دەبێت سیستەمی گونجاوو شیاوی خۆی هەبێت ، نەک سیستەمی وەڵاتێک بێنیت وەک ئاسمان و ڕێسمان بێت ، کەواتە حوشتر دەبێت هەوسار بکرێت ، نەک کلێتەو کەراواتی بۆ ببەستیت ، سیستەمی خوێندنی وەڵاتانی عەلمانی ئێمەش دەقاو دەق وایە!!!.....

دونیاو فەزای ڕۆژئاوایەکان لە ڕووی ئایینەوە ، دونیایەکی فەوزەوی و سست و بێ تامەو لە روانگەی ئایینەوە تەواو بۆش و رووخاون ، هەر بۆیە ئەوەی لایەنێکی بتەوی ئایینی و عەقیدەیی نەبێت بۆشایی دەروونی بۆ دروست دەبێت و هەست بە داروخانی دەروونی دەکات ، هەر ئەمەشە ڕۆژانە لە بەر بێزاری و ستریس بوون و نەبوونی ئامانجێکی ڕوون و باوەڕ نەبوون بە دوا ڕۆژ ، ڕێژەیەکی بەرچاو خۆیان دەکوژن ، ئەمەش بۆشاییەکەو دەبێت هەوڵی پڕکردنەوەی بدەن ، کەوابو ئەمەش هۆکارێکیترە کە پاڵی بەوانەوە ناوە لایەنی تەکنەلۆجیایان بە هێزتر بێت و بەم شیوەیە ئەو سەرقاڵ بوونە ئەو بۆشاییەیان بۆ پڕ بکاتەوە .

کەواتە با کەس بە هەڵە تێنەگات و بە هەڵەدا نەڕوات فاکتەری پێشکەوتن لە بواری داهێنانی تەکنەلۆجیا عەلمانییەت و عەلمانی بوون نییەو نەبووەو نابێت ، ئەوەی بەو شێوەیە تێبگات ئەوە لە وەهم و خەیاڵدا دەژی و فڕی بە زانست و تەکنەلۆجیاو مەنتیق واقیعەوە نییە ئەگەر عەلمانییەت فاکتەری داهێنان و تەکنەلۆجیا بێت ئەی بۆچی عەلمانیە خۆماڵییەکان داهێنانیان نییەو لە موسڵمانەکە دواکەوتوترن؟ نەک هەر عەلمانییەت هۆکاری داهێنانی تەکنەلۆجیا نییەو نەبووە ، بەڵکو ئیلحادو بێ دینیش هەمان هۆکار نەبووە ، مەگەر وەڵاتێکی وەک ڕووسیای سۆڤیەت وەڵاتێکی فول بێ دینی نەبوو لە سەدەی ڕابووردوودا ، ئایا بێجگە لە کوشت و کوشتارو خوێن ڕشتن چیتری بەرهەم هێنا؟

مەگەر وەڵاتێکی بێ دینی وەک کۆریای باکور بێجگە لە بەرهەم هێنانی ئەسڵەحەو کەرەستەی شەڕ چی بەرهەم هێنا؟

ئایا بێجگە لە دروستکردنی ئەو هەموو چەکی کوشەندەیە چیتری بەرهەم هێنا؟

مەگەر خەڵکەکەی وەک کۆیلەکانی پێش لە ئیسلام ناژین و هیچ جۆرە ئازادییەکیان نییە؟!!!!

ئیتر نازانم بەرهەمی ئیلحادو عەلمانییەتی ناوخۆیی و جیهانی چی بووە ، بێجگە لە نەهامەتی و شەڕو کوشت و کوشتارو برسی کردنی خەڵک و داگیر کردنی وەڵاتان و کوشتنی زیاتر لە ٢٠٠ ملیۆن خەڵک لە سەدەی ڕابوردوودا؟

کەواتە ئەوە لوتکەی گەمژەییە کە هەندێک نۆما مولحیدو بێ دینی کورد بە موسڵمان دەڵێن : ئیسلام و موسڵمان پێشکەوتن و داهێنانی تەکنەلۆجیایان نییە ، ئەوان کاتێک دەڵێن ڕۆژئاوا پێش کەوتووە دەڵنیاین تەنیا قسەیەکەو فڕێی دەدەن و نازانن لە دونیای ڕۆژئاوادا چی دەگوزەرێت ، لە بەر ئەوە هەموو وەڵاتانی ڕۆژئاوا پێش نەکەوتوون ، ئەو وەڵاتانەی لە نزیک ڕوسیان ، وەک : ڕوسیای سپی و لیتوانیا و ئیستوانیا و دواتر وەڵاتانی بولگاریاو ماڵدوڤیا و هەندێک وەڵاتیتر ، زۆر دواکەوتوون و هیچ پێشکەوتنێکیان بە خۆوە نەدیوە.....

مەگەر زۆرینەی وەڵاتانی ئەفریقی حوکم بە عەلمانییەت ناکەن ، ئەی بۆچی ئەوانیش دواکەوتوون و نان نییە بیخۆن؟

مەگەر وەڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ئاسیا و وەڵاتانی ئەمریکای باشور زۆرینەیان کۆمۆنیستی نین ، ئەی بۆچی ئەوانیش دواکەوتوون؟

ئەی بۆچی وەڵاتانی پاناماو کۆبا پێشکەوتنیان نییەو لە چاندنی مادده هۆشبەرەکان زیاتر هیچ داهێنانکیان نییە؟

خۆ ئەو وەڵاتانە نە ئیسلامین و نە پابەندن بە ئیسلام و نە موسڵمانن ، ئەی بۆچی لە موسڵمانانی ئەمڕۆ دواکەوتوترن ؟

موسڵمانانی ئەمڕۆ ئێستاش سەرەڕای نەبوونی کەیان و ئوممەو دەسەڵاتێکی ئیسلام لێرەو لەوێی و لەولاتر داهێنان و توێژینەوەی زانستیان هەیەو دواتر بە بەڵگەوە دەیخەینەڕو...

ئایا زانست و داهێنانی تەکنەلۆجیا موڵکی کەس و نەتەوەو سەدەو سەردەم و لایەنێکی دیاریکراوە؟ بەشی سێیەم

گەشە کردنی زانست و داهێنانی تەکنەلۆجیا سامانێکی سروشتی جیۆگرافیایەکی دیاریکراو نییە ، ئەم پێشکەووتن و گەشتە شارستانییەتە کە گەیشتووە بە لەتکردنی ئەلەکترۆن و نیوترۆن و پرۆتۆن و دۆزینەوەی کرۆمۆسۆم لە خانەدا و پەرەسەندنی کیمیک و تەواوی زانستە ماددی و ماتریالیەکان بەرهەم و زادەی بیرکردنەوەی سەردەم و نەتەوەیەک نییە ، ئەمە میرات و بەرهەمی سەرجەم سەدەو سەردەمی مرۆڤەکان و نەتەوەکانە بە درێژایی مێژوو ، ئیتر ئەوەی لەت کردنی زەرە=گەردیلە بە موڵکی خۆی بزانێت ، بە هەڵەدا ڕۆیشتووە ، لە بەر ئەوە سەدەو سەردەمانێک بووە ، زاناکانی زەڕە گوتوویانە : مادده لە زەڕە پێک هاتووەو زەڕەش دابەش ناکرێت ، ئەمەش لە کاتێکدا بووە کە لە قورئانەکەی ئێمەدا بەم شێوەیە باسی زەڕە کراوەو دەفەرموویت لە زەرە بچووکتر هەیەو زەڕەش بەش بەش دەبێت:

﴿ وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَلَا أَصْغَرَ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴾ [يونس: 61].

بەڵێ بەڕێزان زاناکانی پسپۆڕ لە بواری زەڕەدا تاکو سەرەتای سەدەی بیستەم وایان دەزانی لە زەڕە بچووکتر نییە ، بەڵام قورئانی پیرۆز پێش ١٤٤٠ ساڵ فەرموویەتی : لە زەڕە = گەردیلە بچووکتر هەیەو زەڕەش دابەش دەکرێت ، ئەمەش تەنیا نموونەیەکە کە قورئانی پیرۆز لە خارجی کەونەوە هاتووەو کەلامی مرۆڤ نییە.....

کەواتە ئەم زانست و داهێنانی تەکنەلۆجیایە بەرهەمی تەنیا ئایدیاو ئایین و مرۆڤ و سەدەو سەردەمێک نییەو بەرهەمی سەرجەم مرۆڤایەتیە بە هەموو بیۆگرافیای نەتەوەکان و جیۆگرافیا بەربەڵاوەکان و سەدەو سەردەمەکان ، ئەوەی دەڵێت : ئیسلام و موسڵمانان داهێنانیان نییەو نەکردووە دەکرێت گومانی مرۆڤ نەبوونی لێ بکرێت ، لە بەر ئەوە ئەوەی تۆزقاڵێک عەقڵ و زانست و هزری هەبێت زانست و داهێنانە تەکنەلۆجیاکان ناکاتە موڵکی ڕۆژئاوا ، یان سەدەو سەردەمێکی دیاریکراو ، ئەوەی مولحیدو بێ دینەکان بە حیقدەوە باسی دەکەن و دەڵێن : ئیسلام و موسڵمانان داهێنانیان نییە ، ئەو پەڕی حەماقەتەو دەبێت خەجاڵەتی بکێشن!!.....

دەرکەوتنی دیاری فەلسەفە کە بە دایکی زانست هەژماردەکرێت وەکو هێڵێک بۆ جیا کردنەوەی پرسە سەرەتاییەکانی پێشتر دادەنرێت ، بە نزیکەی ٦٥٠ ساڵ بەر لە دایک بوونی عیسا لە گریک، یۆنانیەکان یەکەمین دامەزرێنەری ئەکادیمیان بۆ ئەم باسە، تالیس و هیراکتۆلیس و فیساگۆرس و سوکرات و ئەفلاتون و ئەرستۆ لە گەورەترین کاریزماکانی ئەو دەمەن، ئەم شارستانیەتە دواتر بەرەو شەرق و جیهانی ئیسلامی و عەرەبی مل دەنێت و سەرجەم بوارە فیزیای و کیمیای و پزیشکی و هەندەسی و بایۆلۆژی و سایکۆلۆژیەکان بگرە تا دەگاتە پاراسایکۆلۆژیا و ئەنترۆپلۆژیا و ئارکۆپۆلۆژیا و جیۆلۆژیا و چی و چیش هەڵتۆقیون لە مەدرەسە ئیسلامیەکان و تاقیگە زانستیەکانی کاریزما موسڵمانەکانی وەکو خواریزمی و بوزجای و ابن هیثم و قەزوینی وابن العوام و ڕازی و ابن بەتوتە و ابن سینا و فارابی و کیندی و ابن روشد و ابن خلدون و فاروق الباز و کێ و کێ ، ئەمە جیا لە جوڵە نایابە زانستی و داهێنانە گەورەکانی بلیمەت و حەکیمە مەزنەکان لە کۆریا و چاینا و هیندی کۆن، ئەوجا کۆکراوەو و خولاسەی ئەم داستانە لە زەمەنێکی تردا و لە جیۆگرافیایەکی تر و لە هەگبەی مەزنەکانی وەکو نیوتن و میلیکان و ئافۆگادرۆ و بەرنۆڵی و مەندڵ و ئەدیسۆن و ڕێنە دیکارت و تۆماس مۆرگان و واتسن و تا دەگاتە ئەنشتاین و ئێستاش ستیڤن هاوکینگ و سەدانی تر لە بوارە جیاجیاکانی زانستی گەردونیدا لە ئەوروپا و ئەمریکا و جیهانی ڕۆژئاوا بە گشتی.کەوابوو هیچ کەس حەقی ئەوەی پێ نادرێ پەیوەستیەک لە نێوان نەتەوە و زانست، ئاینێک و زانست، زەمەنێک و زانستدا بکا، زانست موڵکی هەموو میللەت و ئاین و زەمەنە جیاجیاکانە، ئێستا کاروانەکە بە ئەوروپا و ئەمریکا گەیشتووە شتێکی زۆر سروشتیە، گەیشتنی زانست بە لوتکە لای ئەوان، فاکتەرەکەی هەمان ئەو فاکتەرانەن کە زانستیان بە لوتکە گەیاندبوون لە عالەمی ئیسلامیدا، نرخی کات زانین و بایەخدانە بە زانست و ڕێزگرتنە لە زانایان و دانانی پرۆگرامی چڕە. نەک ئاین بوبێتە هۆی دواکەوتویی بەشێک لە مرۆڤایەتی و دابرینی ئاین فاکتەری تەطەوری بەشێکی تری بێت، دەشێت ئەمە بۆ مەسیحیەت دروست بێت کە پاپا و قەشەکان

تا پێش هاتنی مارتن لیتەر و شۆڕشی فەڕەنسی و ڕێنسانس دەستیان بەسەر عەقڵیەتی کۆمەڵگاو تایبەتمەندێتی کەس و باوەڕی تاک و ئایدیای خەڵکدا گرتبوو، بەربەستێکی کۆنکرێتی بوون لە بەرامبەر داهێنانە زانستیەکان، بەڵام ئەمە هەرگیز لەگەڵ ئاینی ئیسلامدا ناگونجێ کە یەکەم سروشتی خوداکەی بۆ پەیامبەرەکەی بە (إقرأ) دەست پێدەکات و بە سەدان ئایەت عەقڵ دەبزوێنیت و مرۆڤ هانی موجازەفە و موغامەرەی هزری دەدات و دەقەکانی بە (أفلاتعقلون و آفلاتذکرون و ....) کۆتاییان دێت، ئاینێک کە مێژوو شایەتی بوونی سەدان مەدرەسە و ئەکادیمیا و کاریزمای زانستی گەردوونی بۆ دەدات، وەستانی زانست لای موسڵمانان لە ئێستادا بۆ گەمژەی موسڵمانان و بارودۆخی سیاسی و ناوچەی و تەسقیف بونیان بە نەیارانیانەوە دەگەڕێتەوە، نەک ئیشکال لە بنەرەتی ئایدیا و مادده دەستوری و مەرجەعە ئەساسیەکانی ئاینەکەوە بێت .

ئەگەر ئاین هۆکاری جەهالەتی کۆمەڵگای شەرقیە بۆ تا ئێستا داهێنانێکی زانستیمان نەبینی لەلایەن ماتریال و مولیحدەکانی ئەم مەملەکەتە کە لافی زانست لێدەدەن، خۆ مێژوویەکی تازەیان نیە، لە کۆمەڵگایەکی داخراوی وەک کۆمەڵگای کوردیدا لە بیستەکانی سەدەی ڕابردووەوە بانگەشەی ئیلحاد دەکرێت، کامە مەعمەلی عەلاگە یاخود گۆرەوی بەرهەمی چالاکی زانستی ئەم پیاوانەی عەقڵە؟

ئەو بابەتەی سەرەوەم لە بەڕێز دانیاڵ ژاکاو وەر گرتووە بە دەستکاری خۆمەوە.

کەواتە ئەگەر بە جوانی سەرنج بدەین بۆمان دەر دەکەوێت ئەوانەی وا دەڵێن : ئیسلام و موسڵمانان داهێنانیان نییە چەندە گەمژەو کەلە ڕەشن ، کام ژیری قەبوڵ دەکات ئایینێک بەم شیوەیە باسی زانست و بەشەکانی زانستی و گەردوونی بکات ، ئایینێکی دژی زانست و داهێنان بێت؟

کام کتێب و پەیام وەک قورئان پێش ١٤ سەدە باسی لایەنەکانی زانستی دەکات؟

کام کتێب و پەیام ئاماژەی زانستی وەک قورئان تێدایەو باسی بەش لەقەکانی زاست دەکات؟

لە قورئانی پیرۆزدا:

6 6 ϖئایەت باسی بیرکاری دەکات

64 ϖئایەت باسی فیزیا دەکات

5 ϖئایەت باسی ئەتۆم دەکات

9 ϖئایەت باسی کیمیا دەکات

62 ϖئایەت باسی شتە ڕێژەیەکان دەکات

100 ϖئایەت باسی گەردون دەکات

20 ﷺئایەت باسی کەش و هەوا دەکات

14 ﷺئایەت باسی ئاوو پێکهاتەی دەکات

11 ﷺئایەت باسی فەزاو گەردون زانی دەکات

12 ﷺئایەت باسی کشتوکاڵ دەکات

36 ﷺئایەت باسی زیندەزانی دەکات

73 ﷺئایەت باسی زانستی جوغرافیایی گشتی دەکات

10 ﷺئایەت باسی زانستی مێژووی و وەچە کانی مرۆڤ دەکات

20 ﷺئایەت باسی چین وتوێژەکانی زەوی دەکات

36 ﷺئایەت باسی زانستی گەردون ومێژووی ورِوداوە گەردونیەکان دەکات

64 ﷺئایەت بە گشتی باسی گەورەی زانست و زانایان بە شوێن زانست ڕۆشتندا دەکات

دواتر بە دەیان و سەدان باس و بابەتی تری زانستی تێدایە کە تاکو ئێستا نەدۆزراوەتەوەو هێشتا زاناکان لێی بێ دەنگن.....

کام ژیری دەڵێت : شوێنکەوتووانی ئەم پەیامە پیرۆزە زانستییە دژی زانست و داهێنانی تەکنەلۆجیان؟

کەواتە ئەوەی مولحیدو بێ دینەکانی کورد باسی دەکەن و دەڵێن : ئیسلام و موسڵمانان داهێنانیان نەبووەو نییە ، درۆیان کردو سەریان دای لە بەرد ، دواتر بە بەڵگەو داتاو سەرچاوە بەڵاوی دەکەینەوە کە فڕۆکەش داهێنانی موسڵمان بووەو زۆر شتیتر کە عەقڵی نەخۆش و بۆشی مولحیدەکان وەری ناگرێت.....

زانست و ئایین ئایا ئەم دوو چەمکە دژی یەکترن؟
بۆچی مولحیدو بێ دینەکانی کورد دەڵێن : زانست و ئایین پێکەوە ناسازو دژی یەکترن؟
بەشی : چوارەم

لە مێژە ئەوەم گوتووەو بەردەوام دەیڵێمەوە ، مولحیدو بێ دینەکانی کورد گەمژەترین و حۆل و حەپۆلترین دەعبای سەرزەوین و لە هیچ دەعبایەک ناچن ، لە بەر ئەوە هەموو نەتەوەیەک مولحیدو بێ دینی هەیەو هەندێک سیفەتی باشیان هەیە ، بەڵام مولحیدەکانی ئێمە ئەوەی پیاوەتی و مرۆڤایەتی و ئەخلاق هەیە نیانەو تیایاندا بوونی نییەو لە ژێری سفرەوەن و بە تیلسکۆب باشەیان تێدا بە دی ناکرێت!!....

زانای فیزیایی ئەڵمانی بە ناوی ماکس پلانک کە دامەزرێنەری Quantum physics ە لە سەرئەوەی : ئایا زانست و ئایین ، دوو چەمکی دژی یەکترو دوو چەمکی جیاوان ، لە کتێبی بە ناوبانگی زانست بۆکوێ چوو(Where is Science Going دا دەڵێت :

هیچ جیاوازییەک لە نیوان دین و زانستدا نییە و هەریەکەیان تەواوکەری ئەویتریانە ، لەو باوەڕەدام هەموو کەسێکی ژیرو ڕاستگۆ ئەم ڕاستیە دەرک دەکات و ئەم ڕاستییە ئیمانییە لە سروشتیدا بە تەواوی دەردەکەوێت و دەبنە تەواوکەری یەکتر بە بێ هیچ گرفت و کەم و کوڕییەک ، لە ڕاستیدا لە هەموو سەردەمەکاندا کەسە بیرمەندو زاناکان خاوەنی ئیمانێکی بە هێز بوون ....

سەرچاوە:

Planck, Max Karl Ernst Ludwig. (1932). Where is Science Going? (pp. 168). New York, NY: W. W. Norton & Company, Inc

ماکس پلانک لە بارەی ماددە پەرەست و مولحیدەکانەوە دەڵێت :

زانستی سروشتی ناتوانێت نهێنیە ڕەهاکانی سروشت شیتەڵ و شیکاری بکات ، لە بەر ئەوە لە کۆتا لێکدانەوە بۆ پرسیارەکە خودی خۆشمان دەبینە بەشێک لە سروشت و دەبینە بەشێک لەو پرسیارەی کە تێدەکۆشین شیکاری و ڕافەی بۆ بدۆزینەوە ....

سەرچاوە:

Max Planck – Where is Science Going? trans. James Murphy (1932), Epilogue, 217

سەرچاوەکان:

https://www.amazon.com/Where-Science-Going.../dp/0918024226

https://archive.org/.../whereissciencego00plan_0_djvu.txt

کەواتە مولحیدو بێ دینەکانی کورد نەک هەر نەزان و جاهیلن ، بەڵکو بێ ئینسافیش ، لە بەر ئەوە مولحیدی نەتەوەکانیتر هەندێک ئینسافیان هەیە ، لێرە ئاماژە بۆ پۆستی یەکێک لە گەورە بانگخوازی مولحیدەکان دەکەین کە چۆن ئیقرارو ئیعتیراف بە پێشکەوتنی موسڵمانان دەکات لە ڕابوردوودا و داوا لە موسڵمانان دەکات دوبارە بە زانست سەردەمی زێرینی ئیسلام بگەڕێننەوە ، ئەمەش پۆستەکەیەتی لە تویتەر:

https://twitter.com/richardd.../status/678074638119882752...

گرفتی مولحیدو بێ دینەکانی کورد ئەوەیە تەنیا کۆپی پەیست دەزانن و ئاگایان لە دەوروبەرو ڕووداوە جیهانیەکان نییە ، ئەوەتە ئەوروپا و ڕۆژئاواییەکان زیاتر لە موسڵمانەکان ڕێز لە زاناکانی ئیسلام دەگرن ، یونسکۆ بە فەرمی یادی زانای گەورەو ناوداری موسڵمان بە ناوی ابن هیثم دەکاتەوە ، وەک یەکەمین کەس کە داهێنەری کامێرا بووە ، ئەو کامێرایە کە ڕۆژانە مولحیدەکانی کورد وێنەی پێ دەگرن........

سەرچاوە:

http://www.zanayan.org/articles.php?id=1355&eid=47

ئەمەش پەیکەری هەمان زانایە بە ناوی ابن هیثم لە گەڵ زانای مەسیحییەکان بە ناوی گالیلۆ ، ئەم پەیکەرە لە زانکۆی هارڤارد ی ئەمریکی ئەم دوو زانایە لە بواری ڕووناکیدا داهێنانیان کردووە....

سەرچاوە:

https://www.elsevier.com/.../how-an-ancient-muslim...

لە زەنجیرە باس و بابەتەکانی داهاتوودا بە بەڵگە دەیسەلمێنین کە زاناکانی ئیسلام چییان داهێنانەو سەرجەم مرۆڤایەتی قەرزاری داهێنان و دۆزینەوەو توێژینەوەی موسڵمانەکانە ، بەڵێن بێت بە بەڵگە سەرجەم مولحیدو بێ دینەکانی کورد تاس و کاس بکەین ، ان شاء الله

ئایا ئیسلام دژی زانستە؟
بەشی : پێنجەم

مولحیدو بێ دینە خۆماڵیەکان دەڵێن : ئیسلام دژی زانستەو موسڵمانان زانست و داهێنانیان نییە ، ئێمەش دەڵێین : هەر مولحیدو بێ دینێکی کورد ئەم ڕاپۆرتە بخوێنێتەوە ئەگەر تۆزقاڵێک شەرم و حەیای هەبێت و مابێت دەبێت لوتی خۆشی ڕەش کات و شار بە جێ بهێڵێت ، بەڵام دڵنیاین ڕوویان زۆر قاییمەو ئەگەر پێڵاو لە پێستی دەمو چاویان دروست بکەیت بەرگەی دەیان ساڵ دەگرێت.

خۆیان شاهیدی دەدەن کە لە ئیسلامەوە فێری زانست بوون ، ئەوە شاهیدی ڕاپۆرتێکە لەJournal ی بە ناوبانگی Nature

گۆڤاری زانستی بە ناوبانگی جیهانی Nature یەکێکە لە journal ئاست بەرزەکان لە بواری زانستی ئەزموونی، کە هەموو توێژینەوەیەك بەڵاو ناکاتەوە ، تەنیا خاوەن داهێنان و خەڵات نۆبڵ و توێژینەوە ئاست بەرزەکان بەڵاو دەکاتەوە.

لەم گۆڤارەدا بە موسڵمانان دەڵێت:

سەرەتا ئێوەی موسڵمان ئێمەتان فێری زانست و داهێنان کرد لە بوارە جیاجیاکانی زانستدا ، هەر ئێوەی موسڵمان بوون یەکەم زانکۆتان دامەزراند لە جیهاندا لە سەر دەستی فاطیمەی کچی محمدی قیروانی پێش 1157 ساڵ لە مەوبەر،زانایانی خۆرئاوا لە وڵاتی موسڵمانان تەخەروجیان دەکرد و لە سەر دەستی موسڵمانەکان بڕوانامەیان وەرئەگرت، بەڵام بۆچی ئێستا بەم شێوەیە دواکەوتوون!؟

بۆچی شوین دۆزینە زانستیەکان ناکەون؟ بۆچی داهێنان ناکەن؟ بۆچی ناخوێننەوە؟

سەرچاوەو درێژەی بابەت::

http://www.nature.com/.../institutions-revive...

ئەو کەسە ، کەسە ، حەرفێکی بەسە ، ئەگەر مولحیدو بێ دینەکانی کورد دڵۆپێک شەرمیان مابێت دەبێت ئیتر باسی ئەوە نەکەن کە ئیسلام دژی زانستەو موسڵمانان داهێنان و توێژینەوەی زانستیان نەکردووەو نەبووە!!!.....

وەک دەبینین و دەبیسین ناحەزانی قورئان و ئیسلام دەڵێن ئایینی ئیسلام دژی زانستەو ئایینێکی کۆنەپەرەست و یاسای بیابانە ، ئێمەش بە بەڵگەی دەیسەلمێنین و سەلماندوومانە ئیسلام ئایینێکی فول زانستییەو قورئانەکەمان زیاتر لە هەزار ئایەتی زانستی هەمە لایەنی تێدایە ، ناحەزانی قورئان و ئیسلام ئاگاداری مێژوو سەدەو سەردەمەکانی ڕابووردوو تەنانەت ئێستاش نین ، ئێمەی موسڵمان بە بەڵگەوە دەیسەلمێنین کە ڕێگای زانستی بۆ توێژینەوەو و بەرەوپێشبردنی زانست لە سەر بنچینەی یاساکانی ابن هیثم ە کە زانایەکی موسڵمانەو سەرجەم زاناکانی جیهان دەیناسن ، تەنیا مولحیدو کۆڵەوارەکانی کورد نایناسن.....

ئەو پێگە گرنگەی زانست لە ئیسلامدا هەیەتی لە هیچ ئایین و ئایدیایەک بە دی ناکرێت و نییە ، هەر لە سەرەتای ناردنی خۆشەویستمان موحەممەد ﷺ بۆ سەرجەم مرۆڤایەتی ، خوای گەورە بۆ ئەوە ناردی کە زانست و حیکمەت فێری هەمووان بکات و خەڵک لە نەزانی و نەفامی ڕزگار بکات ، وەک دەفەرمووێت:

[هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ]الجمعة:٢

کەواتە ئیسلام لە گەڵ زانست و عەقڵ و حیکمەتدایەو هەر لە سەرەتاوە ئەمە پەیامی بووە ، ئیسلام بانگەشەو بانگەواز بۆ زانستێک دەکات کە خێرو بێرو خۆشی و کامەرانی سەرجەم مرۆڤایەتی تێدا بێت وەک بە ناو زانستەکەی ئەوان نییە کە ئەتۆم و سەرجەم بۆمب و چەک و تۆپ و تەیارە بۆ نابوود کردنی مرۆڤەکان دروست بکات ، ئیسلام ، هەمیشە خۆشگوزەرانی سەرجەم مرۆڤەکانی ویستووە ، هەر بۆیە ئەو جیلەی ئیسلام پەروەردەی کرد جیلێکی ئاڵتونی فول زانستی و بەرهەمدار بووەو ئێستاش جێگەی دەستیان لە جیهاندا دیارەو خزمەتێکی هەرە گەورەیان بە سەرجەم مرۆڤایەتی کردووە...

بە داخەوە ئێمە گلەیی لە موسڵمانە سادەکان ناکەین و تەنانەت زۆربەی بە ناو مەلاکان ئاگاداری ئەوە نین کە بنچینەی Scientific -methodڕێگای زانستی ، ئەمڕۆ بۆ توێژینەوەو بەرەوپێشبردنی زانست لە لایەن زانای موسوڵمان ابن هیثم دانراوە ، کە پێش ئەو ئەرستۆتڵ بە شێوەیەک لە شێوەکان دایناوبو ، بەڵام ڕێگای زانستی بۆ توێژینەوەو بەرەوپێشبردنی زانست لە سەر بنچینەی یاساکانی < ابن هیثم <ە نەک : ئەرستۆتڵscientific-method.

https://explorable.com/who-invented-the-scientific-method

http://scientificmethod.com/sm5_smhistory.html

کێ دەوێرێت بە قورئان و ئایینێک بڵێ دژی زانستە کە ئەم ئایەتانەی تێدایەو دەفەرمووێت بگەڕێن و تەماشاو سەرنج بدەن لە سەر زەوی چۆن خەلق کردن دەستی پێ کردووە؟:

{ قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ }العنكبوت:20

کێ دەوێرێت بە ئایینێک بڵێ دژی زانستە کە یەکەم وشەی خوێندن بو؟:

{اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ * خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ * اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ * الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ * عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ} العلق: 1-5

ئائەمەیە پێگەی زانست و هاندان بۆ زانست:

{وَ قُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْماً} [طـه : 114]

{قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ} [الزمر : 9]

{ يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَات} [المجادلة : 11]

{شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلائِكَةُ وَ أُولُو الْعِلْمِ قَائِماً بِالْقِسْطِ } [آل عمران : 18]

{وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا} [آل عمران : 7]

{إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاء} [فاطر : 28].

مەگەر ئەو ئایەتانە بۆ گەڕان و دۆزینەوەو توێژینەوەو داهێنان و بۆ هاندان و گەڕان بە دوای زانستدا نییە؟

کام فەیلەسوف دەڵێت قورئانێک پێش ١٤ سەدە باسی دروستبوونی بونەوەروو تەقینەوە گەورەکە بکات ، دژی زانستە؟

[أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ]النبياء:٣٠

زانست و توێژینەوە زانستیەکانی تایبەت بەم بابەتە نزیکەی ٥٠ ساڵە ئەم ڕاستیەیان بۆ دەرکەوتووەو ئیقراری پێ دەکەن ، بەڵام قورئانەکەی ئێمە ١٤٤٠ ساڵە باسی ئەو ڕاستییەی کردووە.....

کام زانای بە ناو بانگی جیهان دەڵێت قورئان لە گەڵ زانستدا دژو ناسازە لە کاتێکدا پێش ١٤ سەدە جوڵەی زەوی دەستنیشان کردووەو ئەوان دوای زیاتر لە هەزار ساڵ دەرکی ئەم ڕاستییەیان کردو ووتیان زەوی گۆییە؟

(تاوەکو ئێستاش بەلگەی تەواو نیە ئاخۆ خرە یان تەختە وە زۆربەی ئایەتەکانی قورئانی پیرۆز پاڵپشتی بیردۆزی زەوی تەختەکا ئەم ئایەتانەش بە هەردو باردا تەفسیر دەکرێ)

[أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى وَأَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ]القمان:٢٩

[خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ يُكَوِّرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُسَمًّى أَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ]الزمر:٥

[وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَٰلِكَ دَحَاهَا]النازعات:٣٠

کام پەیام و پرۆگرام و ئایدیا بێجگە لە قورئانی پیرۆز توانیویەتی باسی ئەم زانست و زانیاریانە بکات پێش ١٤٤٠ ساڵ؟

کام زانا و هەڵکەوتوو فەیلەسوفی بە ناو بانگی جیهانی دەڵێت : قورئانێک پێش ١٤٤٠ ساڵ باسی ڕووناکی مانگی کردووەو سەلماندوویەتی کە ڕووناکییەکەی هی خۆی نییەو وەری دەگرێت ، ئایا ژیری قەبوڵی دەکات ئەم قورئانە دانراوی مرۆڤە ؟

ئایا مرۆڤەکانی ئەو دەمە ئەم زانست و زانیاریانەیان هەبوو؟

لە کام تاقیگاو لە کوێ؟

[تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُّنِيرًا]الفرقان:٦١

>سراج یان وهاج <واته : تەنێکی بریقەدار کە ڕووناکییەکەی هی خۆیەتی ، مانگیش = قمر ، بە وشەی >منیر یان نور <وەسفکراوە

واتە : ڕووناکی وەرگیراو ، یان پەرچدراو = منعکس.....

[هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَّرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ ۚ مَا خَلَقَ اللَّهُ ذَٰلِكَ إِلَّا بِالْحَقِّ ۚ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ]يونس:٥

[.....وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا]نوح:١٦

کام بیلیمەت و لێهاتوو دەتوانێت بڵێ قورئان دژی زانستە ، لە کاتێکدا پێش ١٤٤٠ ساڵ باسی جوڵەی خۆری کردووە؟

زاناکانی پیسپۆڕ لەم بوارەدا ٤٠ ساڵ پێش چەندین ڕای جیاوازیان هەبوو لە سەر جوڵەی خۆر لەم دوایانەدا گەیشتن بە وەڵامی ڕاستی کە دەقی وەڵامە قورئانیەکە بو:

[وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ]النبياء:٣٣

زانستی سەردەم نزیکەی ٤٠ ساڵێکە بەم ڕاستییە گەیشتووە کە دەزانێت خۆر لە دەوری تەوەری خۆیدا دەخولێتەوە ، پیش ٤٠ ساڵ ئەم زانستە نەبووو!!.....

[وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ]یس:٣٨

زاناکانی پسپۆڕ لەم بوارەدا پێمان دەڵێن : ئەو ڕووناکییەی خۆر کە هەمانە ، بە هۆی کارلێکێکی کیمیاییە کە ملیارەها ساڵە ڕوودەدات و بەردەوامە ، زاناکان لەم بارەیەوە دڵنیامان دەکەن کە ڕۆژێک دێت ئەم کارلێکە کیمیاییە نامێنێت و ژیان لە سەر زەوی نامێنێت ، مەگەر قورئان پێش ١٤٤٠ ساڵ ئەم ڕاستییەی ڕانەگەیاندووە؟

کام زانا و بلیمەت دەڵێت : ئەم قورئانە دژو ناسازە لە گەڵ زانست و لێکۆڵینەوە زانستیەکان؟

مەگەر ئەم ڕاستیە نزیکەی ٤٠ ساڵێک نییە زانراوە؟

مەگەر قورئانە پیرۆزەکەی ئێمە زیاتر لە چواردە سەدە باسی ئەم ڕاستییەی نەکردووە؟

ئیتر تەنیا مێشکە ڕەش و ژەنگاوی و پوچەکان دەڵێن قورئانی دژی زانستە!!....

کام بلیمەت و لێهاتوو جورئەت دەکات بڵێ قورئان دژی زانستە کە پێش ١٤٤٠ ساڵ فەرموویەتی هەنگ فەرمان پێکراوە چاو لە سەرکردەکەی بکات:؟

مەگەر ئەوە نییە پێش ٥٠ ساڵێکە ئەم ڕاستییە زانراوە ، لە لایەن >کارل فۆن فریش <؟

]وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ﴿٦٨﴾ ثُمَّ كُلِي مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا ۚ يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٦٩﴾]النحل

کام بلیمەت و ناودار دەتوانێت بڵێ قورئان دژی زانستە کە پێش ١٤٤٠ ساڵ فەرموویەتی ماڵی جاڵجاڵۆکە مێکە دروستی دەکات و ناخۆشترین و ناسکترین ماڵە؟

[مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُواْ مِن دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَآءَ كَمَثَلِ الْعَنكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنكَبُوتِ لَوْ كَانُواْ يَعْلَمُونَ]العنكبوت:٤١

کام ئایین و ئایدیا و پەیام بێجگە لە قورئان پێش ١٤٤٠ ساڵ توانیویەتی باسی قسەکردنی مێرولە بکات و بڵێ مێرولە دەشکێت و ماددەی شوشەی تێدایە؟

وشەی > : تحطم <بۆ شکان و تێکشکانە ......

]حَتَّىٰ إِذَا أَتَوْا عَلَىٰ وَادِ النَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَا أَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ[النمل:١٨

کام بلیمەت و زانا توانیویەتی پێش لە قورئانی لە بواری فیسیۆلۆجی وەک قورئان باسی چالاکی شیرو سوری خوێن بکات؟

[وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِي بُطُونِهِ مِن بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَّبَنًا خَالِصًا سَائِغًا لِّلشَّارِبِينَ]النحل:٦٦

کام پەیام و ئایین پێش لە قورئان باسی زانستی : گەشەی منداڵ لە سکی دایکیداو کۆرپەڵە ناسی=علم الاجنة = ئیمبریۆلۆجی کردووە؟ یان باسی دروستبوونی قۆناغەکانی منداڵی کردووە؟

یەکەم عونسوری دروستبوونی مرۆڤ:

الماء

التراب

قۆناغەکانی دروستبوونی مرۆڤ

الطين

الحمأ المسنون

الصلصال

نفخ الروح

قۆناغەکانی دروستبوونی مرۆڤ لە سکی دایکدا:

قۆناغی یەکەم : النطفة

قۆناغی دووەم : العلقة

قۆناغی سێیەم : المضغة

قۆناغی سێیەم : العظام

قۆناغی چوارەم : كساء العظام باللحم

قۆناغی پێنجەم : مرحلة الخلق الآخر

قۆناغی شەشەم : مرحلة تكوين السمع والبصر

ئەم زانستە دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی پەنجاكان ، بەڵام هەموو نهێنییەكانی ئەم زانستە نەدەزانراو لە سەرەتای هەشتاكاندا هەندێک نهێنیتر سەبارەت بەم بابەتە لە لایەن گەورە زانانی كۆرپەڵەناسی بە ناوی <كیث مۆر>ی كەنەدی بە شاهیدی خۆی لە كە قورئانەوە وەری گرتبوو ڕایگەیاند.........

كەواتە ئایینی ئیسلام و قورئانی پیرۆز یەكەم ئایین و یەكەم پەیام بوون باسی زانست و گرنگیدان بە زانست و زانیارییان داوە ، ئەوەی ئەم ئایین و پەیامە تۆمەتبار بكات بە دژی زانست فول جاهیلەو ئاگای لە هیچ نییە.....

كام زاناو بلیمەت و لێهاتو دەڵێت : ئایینێک یەكەم زانكۆی لە سەر زەویدا دانابێت ئایینێكی دژی زانستە؟

مەگەر زانكۆی قەڕوییین یەكەم زانكۆی سەر زەوی نەبوو؟

مەگەر یەكەم زانكۆی "القرويين " لە شاری فاس لە وڵاتی مەغرب ، یەكەم زانكۆ نییە لە جیهاندا؟

مەگەر ئەم زانكۆیە "فاطمة الفهرية" (ام البنين) لە سەردەمی دەوڵەتی "الادارسە" داینەمەزراندووە؟

مەگەر لە مانگی ڕەمەزانی ساڵی ٢٤٥ كۆچی كە دەكاتە ٣٠ یۆنیۆ ٨٥٩ زاینی ، لە سەر مۆڵەتی پاشای ئیدرسی " یەحیا ی یەكەم" دانەنراوە؟

مەگەر دواتر زانكۆی زەیتوونە لە تونس و زانكۆی ئەزهەر لە میسر دروست نەكرا؟

مەگەر زانكۆكانی موسڵمانان بەرلە ١٩١ساڵ پێش زانكۆكانی ئەورووپا دروست نەكراون؟

مەگەر یەكەم زانكۆی ئەورووپی زانكۆی "سالیرن" نەبوو كە لە ساڵی ١٠٥٠ لە ئیتاڵیا دامەزراو دواتر بە قوتابخانەی ناپۆلی ناسرا ؟

مەگەر دواتر زانكۆی پۆڵۆنیا بۆ مافەكان دانەمەزرا؟

دواتر زانكۆی پاریس لویسی حەوتەم ساڵی ١١٨٠ دانی پێنا، دواتر زانكۆی بادۆ ساڵی ١٢٤٩ دامەزرا، دواتر زانكۆی كمبەردج ساڵی ١٢٨٤، زانكۆی سالامانكا لە ئیسپانیا ساڵی ١٢٤٣.............

مەگەر ئەوە نییە قورئان لە سەرچەم زانستەکاندا پێشەنگەو زیاتر لە ١٠٠٠ ئایەتی زانستی تێدایە؟

ئیتر سەرمان سوڕ دەمێنێت مولحیدو بێ دینێکی نەخوێندەواری سەقەتی شکستخواردو لە باری ئایینی و سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئەخلاقی و خێزانی کە خۆی لە لوتکەی حەماقەتدایە و نازانێت چی دەگوزەرێت و چی گوزەراوە بەو شێوەیە سوکایەتی بە قورئان و بە ئیسلام بکات ، بەڕاستی ئەمە کارەساتەو مرۆڤی ژیر نازانێت ناوی چی لەم بە ناو مرۆڤانە بنات ، ئەمانە ڤایرۆسێکی کوشەندەن و بە ناوی نوێگەری و ئازادی و خەبات و کوردو کوردوستان و مافی ئافرەتەوە دەیانەوێت ئەرزو ئاسمان و ژیان و ژینگە بۆگەن بکەن ، هەر بۆیە دەبێت هەموو موسڵمانێکی ژیر بە نووسین و بەڵگەی زانستی و سەردەم ئەم ڤایرۆسانە تەعقیم بکات.

ئەمەش مشتێک بو لە دەشتی زانستی ئیسلام ، یان ملۆیەک بو لە خەرمانی قورئان ، دواتر باسی سەدەو سەردەمی زێرینی ئیسلام و زاناکانی دەکەین کە چەندین داهێنانی گرنگیان کردووەو سەرجەم مرۆڤایەتی قەرزاری داهێنان و توێژینەوەکانی ئەوانن و بنچینەی زانست لە سەر ماندوو بوونی ئەوان بونیاد نراوە...

زاناو زانست و داهێنان و توێژینەوە زانستیەکانی موسڵمانان ، لە ڕابوردوو ئێستادا

ملۆیەک لە خەرمانی زانست و داهێنانەکانیان

بەشی شەشەم

ئەمەش وەک دیارییەک

تاکو ئێستاش هەموو مرۆڤایەتی بە ئایینە جیاجیاکانەوە سوود لەو زانستە دەبینن کە مرۆڤایەتی لە سەردەمی زێرینی ئیسلامیدا پێی گەیشتن

https://www.peyserpress.com/detail.aspx?Jimare=5201

وەک زۆربەمان ئاگادارین لەم سەردەمەدا حەملەیەکی ڕەش و دڕندانەو ناڕەوا دەکرێتە سەر قورئانی پیرۆزو ئایینی ئیسلام ، بەوە تۆمەتبار دەکرێت کە گوایە ئایینێکی دواکەوتوو دژی زانست و داهێنان و شارستانییەتە ، ئەمەش لە لایەن حیزب و ڕێخراوو باندو تۆڕە تایبەتەکانەوە دەکرێت کە کەسانی دیاریکراویان بۆ داناوەو بوجەو پارەمەتی تایبەتیان بۆ تەرخان کردووە بۆ ناشیرین کردنی ئایینی پیرۆزی ئیسلام و

ڕۆژانەو بەردەوام لە کەناڵ و گۆڤارو ڕۆژنامەکان بە ناشیرینترین شێوە هێرش دەکەن بۆ ئەوەی گەنجان و ئافرەتان دڵ سارد بکەن و بیناکەن بە کۆیلەی و حەماڵی ئامانجە بۆگەنەکانی خۆیان...لە بیرتان نەچێت ئەم هێرش و سوکایەتیەش لە ژێر ناوو دروشمی کوردو کوردوستان و نەتەوایەتی و ئاڵاو نیشیمان و ماف و ئازادی و ئافرەتەوە دەکرێت ، لە بەر ئەوە ئەوان دەزانن خەڵکانێکی زۆر هەن بەم ناوو ناتۆرانەوە دەگەمژێنرێن و هەرچی لەو کونە باوە بێت بە شەماڵ و شنەی دەزانن!!!.....

بۆ نموونە وەک < : پلاتفۆرمی دابڕان – چاودێر >دەبێت هەموو موسڵمانێکی ژیر لە پیلان و ئامانجەکانیان ئاگادار بێت و باوەڕ بە نووسینەکانیان نەکەن!!!....

ئێمەش بە پشتیوانی الله لەم بارەیەوە دەرسێکی وایان پێ دەدەین کە زیاتر ڕیسوا بن و بۆ سەرجەم کەسە بە ئینساف و ڕۆشنبیرەکان ئاشکر بن کە ئەوانە چین و بۆچی بەو شێوەیە هێراش دەکەنە سەر ئیسلام و ئامانجیان چییە....بە بەڵگەی زانستی و واقیعی و مێژووی بە هەموو لایەکی دەسەلمێنین کە ئیسلام و قورئان تاکە پەیام و پرۆگرامن گرنگی بەر چاویان بە زانست داوەو بەڵگەی زانستی لە سەرجەم بوارە زانستیەکان تێدایە...

یەکەم:

(ابن سینا) پزشک و فەیلەسوف و زانای بە ناو بانگی ئیسلام

ناوی تەواوی: أبو علي الحسين بن عبد الله بن الحسين بن علي بن سينا ، ئەم زانا بلیمەتە نازناوی بە < : الشيخ الرئيس >دەرکردبوو......
هەوڵ دەدەین ژیاننامەی زاناو بلیمەت و فەیلەسوفەکانی ئیسلام زۆر بە کورتی بنووسین ، ژیان و ژیاننامەی ئەم زانا پایە بەرزە زۆر دورو درێژو زۆر شتی سەرسوڕهێنەر ژیانیدا ڕوویداوە ، بۆ دۆزینەوەو پێکانی ئامانج و مەبەستەکانی هەمیشە عەقڵ و نەقڵی بە کار بردووە ، سەرجەم زاناکانی جیهان ئەم زانا پایەبەرزە دەناسن......

ابن سینا بە ناوبانگترین پزیشک و فەیلەسووف و ئینسایکلۆپیدیست و بیرکارناس و گەردوونناسی سەردەمی خۆی بووە ، بەشداری سەرەکی ئیبن سینا لە بواری زانستی پزیشکیدا بریتیە لە کتێبی قانون (القانون في الطب) کە لە ڕۆژئاوادا بە (The Canon of Medicine)ناسراوە کە ئەم کتێبەی لە ساڵی ١٠٢٥ دا تەواوکردووە ، هەروەها ئەم کتێبە پێکهاتووە لە ئینسایکلۆپیدیایەکی دەرمان لە پێنج کتێبدا Finger ،. Stanley (1994)، Origins of Neuroscience: A History of Explorations Into Brain Function، Oxford University Press، پەڕە 70، ISBN 0-19-514694-8

نوسخەی عەرەبی کتێبی (القانون) لە ڕۆما دا لە ساڵی ١٥٩٣ز لە چاپدراوە.

http://en.wikipedia.org/wiki/Ibn_Sina#The Canon of Medicine

ئەم کتێبە لە سەدەی دوازدەی زایینیدا وەرگێردراوەتە سەر زمانی لاتینی ، تاوەکو نزیکەی نیوەی سەدەی پازدەیەمی زایینی ئەم کتێبە پازدە جار بە لاتینی و یەک جاریش بە زمانی عیبری بە چاپ گەیەنراوە، لەم ساڵانەی دواییدا بەشێکی لێ وەرگێردرایە سەر زمانی ئینگلیزی لە سەدەی دوازدە تا حەڤدە کتێبی القانون وەک ڕێبەری سەرەکی پزیشکی بەکارهێنراوە ، وەک باسیش دەکرێت کاریگەری زۆری کردووەتە سەر لیۆناردۆ داڤینچی.

القیفتی ووتویەتی ئیبن سینا (٢١) کتێبی سەرەکی و (٢٤) کتێبی لاوەکی لەسەر بوارەکانی فەلسەفە ، پزیشکی ، ئایینناسی، ئەندازەزانی و گەردووونناسی و سەرجەم بوارەکانی تر نوسیوە ، بەڵام لە سەرچاوەیەکی تردا بڕۆکل مان پێی وایە ئیبن سینا (٩٩) کتێبی هەیە، (١٦) کتێبیان لەسەر پزیشکی ، (٦٨) یان لەسەر ئایینناسی و مێتافیزیک ، (١١) یان لەسەر گەردوونناسی و چواری دیکەیان لەسەر شیعرن. زۆرترینی کتێبەکانی بە زمانی عەرەبی نووسیوە.

سەرچاوەhttps://ckb.wikipedia.org/.../%D8%A6%DB%8C%D8%A8%D9%86... :

کتێنی "قانوون لە پزشکیدا" لە کتێبخانەی مەقبەرەی ئیبنی سینا لە هەمەدان

القیفتی ووتویەتی ئیبن سینا (٢١) کتێبی سەرەکی و (٢٤) کتێبی لاوەکی لەسەر بوارەکانی فەلسەفە ، پزیشکی ، ئایینناسی، ئەندازەزانی و گەردووونناسی و سەرجەم بوارەکانی تر نوسیوە. بەڵام لە سەرچاوەیەکی تردا بڕۆکل مان پێی وایە ئیبن سینا (٩٩) کتێبی هەیە، (١٦) کتێبیان لەسەر پزیشکی ، (٦٨) یان لەسەر ئایینناسی و مێتافیزیک ، (١١) یان لەسەر گەردوونناسی و چواری دیکەیان لەسەر شیعرن. زۆرترینی کتێبەکانی بە زمانی عەرەبی نووسیوە.

تێبی یاسا لە پزیشکیدا

دکتۆر ویلیام ئۆسلەرلە سەر کتێبەکەی ابن سینا بە ناو یاسا لە پزشکیدا دەڵێت : "کتێبێکی زۆر بەنرخی پزیشکیە و ماوەی مانەوەی وەک کتێبێکی سەرەکی لە هەموو کتیبێکی تری پزیشکی زیاتر بووە." (القانون في الطب) ئینسایکلۆپیدیایەکی زۆر گەورەیە کە زیاد لە ملیۆنێک ووشەی لە خۆگرتووە. ئەو کتێبە زۆرینەی زانیارییە پزیشکیە کۆنەکان و سەرچاوە ئیسلامیەکانی ئەو سەردەمەی پاراستووە. بەهۆی لێکۆڵینەوەی سیستەماتیکی کتێبەکە و کامڵی و نرخ و گەورەییەوە ، القانون توانی شوێنی کتێبەکانی (ئەبوبەکر ڕازی و عەلی کوڕی عەبباس مەجوسی و تەنانەت کارەکانی گالین)یش بگرێتەوە و بۆ ماوەی شەش سەدەش بە باڵاترین کتێبی پزیشکی بمێنێتەوە .

http://en.wikipedia.org/wiki/Ibn_Sina#The Canon of Medicine

لەگەڵ ئەوەی هەموو زانین و زانیاریە پزیشکیە بەردەسەکانی ئەو کاتەی پێکەوە کۆکردووەتەوە ، کتێبەکەی بە کردار و داهێنانە تایبەتیەکانی خۆی دەوڵەمەند کردووە. ناسینەوە و ناساندنی سروشتی هەندێ نەخۆشی درمی وەک دەردەباریکە و سیل ، دابەشکردنی نەخۆشی بە پێی توشبونیان لە ڕێگەی ئاو و خاکەوە و هەروەها کاریگەری سایکۆلۆجیا و تەندروستی لەسەر یەکتری لە کردار و داهێنانە ڕەسەنەکانی ئیبن سینان.

سەرەڕای ئەوەی کە کتێبەکەی شێوازەکانی زانستی دەرمانسازی باسکردووە ، زیاد لە (٧٦٠) جۆر دەرمانی باسکردووە و ناساندوونی و باسی شێوازی بەکارهێنانیان و کاریگەریەکانیشی کردوون. کتێبەکەش بووەتە باشترین و ڕاسترین سەرچاوەی پزیشکی ئەو سەردەمە. هەروەها ئیبن سینا یەکەمین کەسە کە باسی نەخۆشی هەوکردنی پەردەی مێشکی کردووە و بەشداریەکی گەورەشی لە بابەتی توێکاری (زانستی پێکهاتنی لەش) و نەخۆشی ژنان و تەندروستی منداڵاندا کردووە.

ئیبن سینا لەم کتێبەدا (القانون فی الطب)دا لە بەشی پێنجەم بە ناوی (کرمەکانی ڕیخۆڵە) باسێکی دوور و درێژی لە بارەی هۆکارەکانی دروستبونی کرمی لول پێچەوە (بە عەرەبی: الدودە المستدیرە) نوسیوە، کە لە زانستی ئێستادا بە الإنكلستوما دێت . مامۆستا دکتۆر محەممەد خەلیل عەبدولخالق لە بارەی ئەم کتێبە و گرنگیەکەی لە گۆڤاری الرسالەدا نوسیویەتی:(ئەوەی ئیبن سینا باسی لێوە کردووە لە بارەی کرمی لول پێچەوە و زانستی ئێستا پێی دەڵێن (الإنكلستوما)، لە ڕۆژئاوا ٧٠٠ ساڵ دوای ئیبن سینا لەلایەن (دوبینی) پزیشکی ئیتاڵیەوە ساڵی ١٨٣٨ز دۆزرایەوە، کەوا جۆرە کرمێک لە ڕیخۆڵەدا دەژی...)، پاشان بەردەوام دەبێت و دەنوسێ: "دامەزراوەی روکلفری ئەمریکی هەستا بە کۆکردنەوەی هەموو ئەو کتێبانەی کە لەبارەی نەخۆشیەکانەوە نوسراون، پاش پۆلێن کردنیان و سەیرکردنیان بەپێی باسکردنی زۆرترین نەخۆشی کتێبەکانیان ڕیز کرد و یەکەمی ئەم ڕیزبەندیەش کتێبەکەی ئیبن سینا بوو کە زۆرترین نەخۆشی تێدا دەست نیشانکرابوو لە نێو هەموو ئەو کتێبانەی کەلە جیهاندا لەبارەی زانستی پزیشکیەوە نوسراون"

https://ckb.wikipedia.org/.../%D8%A6%DB%8C%D8%A8%D9%86...

ئیبن سینا لە بواری فیزیادا

لە بواری فیزیاشدا بەشداری و داهێنانەکانی لە لێکۆڵینەوە لە جۆر و شکڵە جیاوازەکانی وزە ، گەرمی ، ڕووناکی و میکانیک ، و هەندێ چەمکی وەک هێز ، بۆشایی و بێ سنوری پێکهاتووە. هەروەها پەیوەندی نێوان جوڵە و کاتی ڕونکردووەتەوە و لێکۆڵینەوەشی لە سەر هێزی کێشکردن کردووە.

ئیبن سینا لە بواری کیمیادا

لە بواری کیمیاشدا باوەڕی بە گونجاوی (ژیان)ی گۆڕانە کیمیاییەکان نییە چونکە باوەڕی وابوو ماددەکان لە کرۆک و بنەڕەتیان دا جیاوازن ، ئەم بۆ چوونەشی بە تەواوی پێچەوانەی بۆچوونە باوەکانی ئەو کاتەی خۆی بووە ، لێکۆڵینەوە نوسراوەکانی لە سەر کانزاکان سەرچاوەیەکی زۆر سەرەکی بوون بۆ ئینسایکلۆپیدیای زەویناسی مەسیحییەکانی سەدەی سیازدەیەم.

ئیبن سینا گرنگی زۆری داوە بە زانستی کیمیا، بە سوود وەرگرتن لەو پێشینانەی کە هەبوون لە زانایانی کۆنی عەجەمی و زانایانی شارستانیەتی ئیسلامی لەوانە بۆ نموونە جابیر کوڕی حەییان ، بۆ ئەو مەبەستەش هەستا بە تێکەڵکردن و کارلێک کردنی ماددە جیاوازەکان و دروستکردنی ماددەیەکی سوودبەخش لێیان ، ئیبن سینا زیاتر کاری کیمیایی بۆ بوارەپزیشکییەکەی بەکاردەهێنا تاوەکو لەو ڕێگایەوە گیراوەیەکی باش و ماددەیەکی باش بەرهەم بهێنێت و چارەسەری نەخۆشییەکانی پێ بکات، بەهۆی ئەمەشەوە شارەزاییەکی باشی هەبوو لە کاری (دڵۆپاندن و کارلێک کردن و سەرخستن و لێکدان و پاڵاوتن) هەروەها ڕێگایەکی نوێشی تاقیکردەوە لە بەرهەم هێنانی زێو و زێڕ.

سەرچاوە : عبدالنعم الهاشمي، العلماء و عباقرة المسلمون، لاپەڕە ٢١٨.

ئین سینا لە بارەی فەلسەفەدا:

ئیبن سینا یەکێکە لە بەرزترین فەیلەسووفە باوەڕدارەکان و لە هەموو کەس زیاتر لە فارابی دەچێت سەبارەت بە فەلسەفەی بوون، گرنگترین دانراوێکیش لەم بوارەدا نووسینی پەیامی (حي بن يقضان) واتە (زیندووی بێدار) بە نووسەری یەکەمی ئەم بیرۆکەیە دادەنرێت، جگە لەمەش خاوەنی دارشتنی تیۆری زانین (المعرفة)یە.

لەم بارەیەوە زۆر شتی هەیە کە لێرەدا ناتوانین بینووسین.........

سەرچاوە:

کتێبی: ئیبن سینا و هەرەسهێنان بەپزیشکێتی کۆن، نووسینی: جهاد خاوەری، لاپەڕە ٢٩.

دانراوەکانی ئیبن سینا:

لە بواری بیرکاری و فیزیکدا

رسالة الزاوية (پەیامی گۆشە)

مختصر إقليدس (پوختەی ئیقلیدس)

مختصر الإرتماطيقي (پوختەی ژمارەناسی)

مختصر علم الهيئة (پوختەی زاستی ڕوو)

مختصر المجستي

رسالة في بيان علة قيام الأرض في وسط السماء (پەیامێک دەربارەی سەرسامی زەوی لە ناوەڕاستی ئاسماندا)

-ئەم کتێبانە هەموویان بە یەکەوە لە بەرگێکدا چاپکراون بە ناوی (الجامع البدائع/کۆی داهێنانەکان) لە قاهیرە لە ساڵی ١٩١٧.

لە بواری سروشت و گەردووناسیدا

رسالة في إبطال إحكام النجوم (پەیامێک دەربارەی یاسا بنەڕەتییەکانی ئەستێرەکانەوە)

رسالة في الأجرام العلوية (پەیامێک لە بارەی تەنە ئاسمانییەکان)

أسباب البرق و الرعد (هۆکاری دروستبوونی چەخماخە و هەورە بروسکە)

رسالة في الفضاء (پەیامێک لە بارەی بۆشایی ئاسمانەوە)

رسالة في النبات و الحيوان (پەیامێک دەربارەی ڕووەک و ئاژەڵەوە)

لە بواری پزیشکیدا

القانون في الطب (یاساکانی پزیشکی)

https://www.wdl.org/en/item/9718/

ئەم کتێبە لە پێنج بەرگ پێکهاتووە:

پزیشکی گشتی و کارئەندامزانی.

زانستی تەندروستی و دەرمانەکان.

زانستی نەخۆشییەکانی هەموو ئەندامەکان.

ئەو نەخۆشیانەی کە تایبەت نین بە ئەندامێکەوە و هەموو لەش دەگرنەوە.

زانستی مادده پزیشکییەکان و دەرمانەکان و ئامادەکردنیان و پۆلێن کردنیان.

سەرچاوە:

(الأقربانين) (الشيخ الرئيس إبن سينا، فؤاد حمدو الدقس، لاپەڕە ١٣-١٤)

الأدوية القلبية.

دفع المضار الكلية من الأبدان الإنسانية.

القولنج (کۆڵنج)

رسالة في السياسة البدن و فضائل الشراب (پەیامێک لە بارەی ڕامیاری لاشە و چاکییەکانی شەراب)

رسالة في تشرح الأعضاء (پەیامێک لە بارەی توێکاری جەستەوە)

رسالة في الفصد (پەیامێک دەربارەی خوێن پژان)

رسالة في الأغنية و الأدوية (پەیامێک لە بارەی خۆراک و چارەسەر)

چەند کورتە باسێکیشی نووسیوە لە بارەی:

التشريح (توێکاری)

المجريات في الطب (ئەزموونەکانی پزیشکی)

الألفية الطبية المشهورة (هەزارەی پزیشکی بەناوبانگ)

چەند کورتە باسێکیشی نووسیوە لە بارەی:

التشريح (توێکاری)

المجريات في الطب (ئەزموونەکانی پزیشکی)

الألفية الطبية المشهورة (هەزارەی پزیشکی بەناوبانگ)

کتێبەکانی

المجموع (بە کوردی: کۆکراوەکان)

الحاصل و المحصول (بە کوردی: ئەنجامە بەدەست هاتووەکان) (١٠ بەرگ)

البر و الأثم (بە کوردی: چاکە و تاوان) (٢ بەرگ)

الشفاء (بە کوردی: چارەسەر) (١٨ بەرگ)

الإرصاد الكلية (بە کوردی: ڕوانگە گشتییەکان)

النجاة (بە کوردی: ڕزگاربوون) (٣ بەرگ)

الهداية (بە کوردی: ڕێنمونی)

لسان العرب (بە کوردی: زمانی عەرەب) (١٠ بەرگ)

الأدوية القلبية (بە کوردی: چارەسەری دڵەکوتێ)

الموجز (بە کوردی: کورتە)

بيان زوات الجهة (بە کوردی: ڕوونکردنەوەیەک دەربارەی گۆشەلاکان)

المعاد (بە کوردی: سەرئەنجام)

المبدأ و المعاد (بە کوردی: سەرەتا و کۆتایی)

المباحات (بە کوردی: شتە شیاوەکان)

پەیامەکانی

ئیبن ئەبی ئەصیبعەی قوتابی لە (عیون الأنباء)دا ناوی هەندێک لە پەیامەکانی هێناوە، بەم شێوەیە:

القضاء و القدر (بە کوردی: قەدەر و قەزا)

الإله الرصدية (بە کوردی: هەڵسوڕێنەری گەردوون)

المنطق بالشعر (بە کوردی: مەنتیق لە شیعردا)

القصائد في العضمة (بە کوردی: بەیتە مەزنەکان)

الحكمة في الحروف (بە کوردی: دانایی لە پیتەکاندا)

تعقب المواضيع الجدلية (بە کوردی: ئەنجامی بابەتە مشتومڕەکان)

مختصر النبض بالعجمية (بە کوردی: پوختەی لێدانە نادیارەکانی دڵ)

الحدود (بە کوردی: سنورەکان)

الإشارة إلى علم المنطق (بە کوردی: تیشکێک دەربارەی زانستی مەنتیق)

أقسام الحكمة (بە کوردی: بەشەکانی دانایی)

حي بن يقضان (بە کوردی: زیندووی بێدار)

في أن أبعاد الجسم غير ذاتية له (بە کوردی: لە ناو ئەو لایەنانەی ماددەدا کە سەر بە خودی ماددە نین)

الكلام في الهند (بە کوردی: کەلام لە هیند)

الأجرام السماوية (بە کوردی: تەنە ئاسمانییەکان)

سەرچاوە:

https://ckb.wikipedia.org/w/index.php...

..

کتێب ونووسراوەکانی ابن سینا لە فەلسەفەدا:

•الإشارات والتنبيهات.

•الشفاء.

•النجاة

با بزانین ڕۆژئاوایەکان چۆن باسی ئەم زانا موسڵمانە پایەبەرزە دەکەن:؟

ئەم زانا بلیمەتە ڕێزو مەکانەتێکی تایبەتی بووە لای زاناو لێکۆڵەران بە درێژایی سەدەو سەردەمەکان ، لەم بارەیەوە >جورج ساتون < دەڵێت:

ابن سینا کەسێکی خاوەن فیکری مەزن بووە ، واتە دیاردەیەکی فیکری گەورە بووە کەسمان نییە بەراوردی بکەین لە گەڵ زیرەکی و لێهاتوویی و زانایی بەرهەم هێنانی ئەودا ...فیکری ابن سینا لە بارەی فەلسەفەوە لە سەدەکانی ناوەڕاستدا بە نموونەی هەرە بەرزو باڵا دەبینراو پێناسە دەکرا.

>دي بور <لە بارەی ابن سیناوە دەڵێت کاریگەری ابن سینا لە فەلسەفەی مەسیحیەتدا لە سەدەکانی ناوەڕاستدا زۆر گەورەو بەرزو باڵاو بە نرخ بووە؛ ابن سینا لە پلەو پایەدا وەکو (أرسطو) بووە.

>أوبرفيل <لەم بارەیەوە دەڵێت : ابن سینا لە سەدەکانی ناوەڕاستدا زۆر بە ناوبانگ بووە ، ناوو ناوبانگی کەوتە سەر هەموو زمانێك ، نرخی ئەو پیاوە زۆر بەرزە ، بیردۆزێکی بەرز و گەورە بووە ، بە تایبەتی سەدە و سەردەمەکەی زێڕین کردبوو؛ ابن سینا لە ڕیزی مرۆڤە گەورە و مەزنەکانە...

>هولميارد <بەم شێوەیە پێناسەی ابن سینا دەکات : زاناکانی ئەوروپا پێناسەی (أبا علی) بە (أرسطو طاليس العرب) دەکەن، هیچ گومانی تێدا نییە کە ئەو زانایەکی بەرزو بێ وێنە بووە لە زانستی پزشکی و زانستی تەبەقاتی " پلەیەتی" زەوی ، ابن سینا کاتێك هەر بیرکردنەوەو دۆزینەوەیەك لای گران بوایە پەنای بۆ مزگەوت و نوێژ کردن دەبرد و دەپاڕایەوە لە خالەقی مەزن بۆ چارەسەری بیر و هزرو دەرئەنجامەکانی و بۆی ئاسان دەبوون...

زۆر پێناسەو ڕێزگرتن و بەرز ڕاگرتن لە لایەن زانا بەرزەکانی جیهانەوە لەو بارەیەوە هەیە ، هەر بۆیە ناتوانین هەمووی بێنینەوەو لێرەدا بینووسین ، تەنیا ئەوە بەسە بۆ ئەو پیاوە موسوڵمانە قورئان خوێنە کە ئێستاش وێنەکەی لە سەر گەورەترین قاعەی کۆلێژی پزشکی لە زانکۆی پاریس هەڵواسراوەو دەبینرێت.

ئەمەس سەرچاوەی هەندێک لە کتێب و زانیاریەکانی:

http://www.muslimheritage.com/.../ibn-sinas-canon-medicine

لە زەنجیرە باسێکی داهێنان و زانست و توێژینەوە زانستیەکانی موسڵمانان لە مێژووی زێرینی ئیسلامدا ، کە سەرجەم مرۆڤایەتی قەرزاری داهێنان و توێژینەوەکانی ئەوانە ، بە شاهیدی زاناو بلیمەت و فەیلەسوفەکانی ڕۆژئاوا. بەشی :حەوتەم

ابن هيثم

زانای موسڵمانی بە ناوبانگی جیهانی کە ڕێرەوی ژیانی گۆڕی....

ناوی تەواوی :

)ابو علی حسن کوڕی حسن کوڕی هيثم)ە و ناسراوە بە (حسن بن هيثم) ئەم زانا بلیمەت و بەناوبانگ و لێهاتووە فەیلەسوف و زانای فیزیاو بیرکاری و پزشکی و زانستی دەروونی بووە لە ساڵی (965)ز لەشاری بەسرەی عێراق لە دایك بووە دواتر بۆ خوێندن چووەتە بەغدادو ماوەی چەند ساڵێک لەوێ ماوەتەوە ، دواتر چووە بۆ وەڵاتی میسرو لە پایتەخت دەمێنێتەوە ، جێنشینی دەوڵەتی فاتیمی لە قاهیرە کارێکی بە زانا حسن دەسپێرێت و ئەویش دەڵێت ناتوانم جێبەجێی بکەم و ئەوەیش بڕیاریدا زیندانی بکات لە ماڵەکەی خۆیدا کە ماوەی (10) ساڵی خایاند لە ساڵی (1011 تــا 1022)ز ، لەم ماوەیەدا ئەم زانا بلیمەتە کتێبی مەزنی [المناظر]ی نووسی ، دوای مردنی پادشاکە ئازاد کراو دوای (18) ساڵ هەر لە قاهیرە کۆچی دوایی کرد......

بە هۆی زانایی و بلیمەتی بیرکردنەوەو بیرۆکەکانی زۆر بیری لە ئەمانە دەکردەوە:

مرۆڤ چۆن دەبینێت؟

مرۆڤ چۆن تەنەکان دەبینن؟

ڕووناکی چییەو لە کوێوە دێت؟

ئەم پرسیارو بیرکردنەوەیە وای لەم بلیمەتە کرد کە هەوڵێکی زۆر بدات بۆ وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارانەو دەیان پرسیاریتر....

ابن هیثم دامەزرێنەری زانستی ڕوناکی بووە (مؤسس علم الضوء) یەکەم کەس بو ئەم داهێنانەی کرد،لەو کاتەدا زۆر ناوبانگی دەر کردو تەنانەت بە (أمیر النور – پادشای ڕووناکی) ناوبانگی دەرکرد بوو....

زانستی ڕووناکی و هاوێنەسازی{١}

بیردۆزی ئیبن هەیسەم

گرنگترین بۆچوونەکانی ئەم زانایە لە بواری هاوێنەسازی و ڕووناکیزانیدایە (علم البصریات)، کە لێکۆڵینەوەی کردووە لەسەر دیاردەی شکانەوەی ڕووناکی و گەڕانەوەی ڕووناکی لە ئاوێنەکانەوە، جا چ تەخت بن یان ئاوێنەی گۆیی (چاڵ و قۆقز) یان لوولەیی بن و چۆنێتی درووست بوونی وێنە تیایاندا، بۆچوونەکانی تا ئەمڕۆش لە هەموو زانستەکاندا باکاردێن با تایبەتی لە بواری فەلەکدا، تەلیسکۆب و تەلیسکۆبی ئاسمانی هابڵ (Hubble space telescope) و تەلیسکۆبی ئاسمانی ئەوروپی بۆچوونەکانی ئەویان بۆ بەکارهێنراوە لە بواری هاوێنەسازیدا.

بۆچوونەکانی ئەم شۆڕشێکیان بەرپاکرد لە بواری بینین و ڕووناکیدا، کاتێک خەڵکی تا سەردەمی ئەو (بەتایبەتی زانایانی یۆنانی کۆن) وایاندەزانی کە بینین ڕوودەدات بەهۆی دەرچوونی ڕووناکی لە چاوەوە بۆ شتەکان و پاش گەڕانەوەی بۆ چاو جارێکی تر مرۆڤ دەتوانێت بیانبینێت، بەڵام ئەم بە پێچەوانەوە سەلماندی کە بینین بەهۆی دەرچوونی فاکتەرەکان لە چاوەوە نابێت بەڵکو بەهۆی ئەو ڕووناکییەوە دەبێت کە لە تەنەکان خۆیانەوە دەردەچێت و دەچێتە ناو چاوەوە، و ئەم بیردۆزە بە چەندین تاقیکردنەوەی کرداری لە کتێبی (المناضر) دا سەلماندووە (ساڵی ٤١١ک یان ١٠٢١ز ئەم کتێبەی تەواو کردووە) ئەم بۆچوونانەی ئیبن هەیسەم بنەمابوون بۆ لێکۆڵینەوەکانی دواتر لە بواری بینیندا بە تایبەتی لێکۆڵینەوەکانی: ئەلبێرتی گەورە (١٢٨٠ز مردووە) و ڕۆجەر بیکۆن و زانایانی دوای ئەمان .

بواری توێکاری

هەروەها وەسفی پێکهاتەی چاوی کردووە لە ڕووی: توێکاری وەسفی (بە وردی بەشەکانی چاو لە: دەماری چاو و بەشەکانی ناوەوە و هاوێنە و ڕەشێنەی شیکردووەتەوە لەگەڵ کێشانی وێنەی ورد لەم بوارەدا) و توێکاری وەزیفی (کارەکانی بەشەکانی چاو)، گەیشتووەتە ئەو ڕاستییەی کە ئەو وێنانەی چاو دروستی دەکەن لەسەر تۆڕی چاو (الشبکیة) چاپ دەبێت. لە زانا ناودارەکانی تر لە بواری توێکاری

و کاری چاوەکان (الرازی) بووە کە گەیشتووەتە ئەو ڕاستییەی: کاری ڕەشێنەی چاو میکانیزمێکی تایبەتی هەیە بۆ ڕێکخستنی چوونە ناوەوەی ڕووناکی بۆ چاوەکان و پاشان بینینی شتەکان.

خێرایی ڕووناکی

هەروەها ئیبن هەیسەم زانیویەتی کە ڕووناکی خێرایی هەیە و ئاماژەی بەوە داوە کە لەگەڵ ئەوەشدا ڕووناکی زۆر بە خێرایی دەڕوات بەڵام پێویستی بە ماوەیەک هەیە بۆ ئەوەی لە شوێنێکەوە بچێت بۆ شوێنێکی تر، لە مێژووی هاوێنەسازی و ڕووناکیدا بابەتێک هەیە بە ناوی ئەمەوە ناونراوە لە بواری تیشدانەوەدا، ئەم زانایە لە ڕۆژاوا زیاتر بەناوبانگ بووە وەک لە ڕۆژهەڵات، و لە نزیکەی حەوت سەدە پێش ئێستاوە ناسراوە.

}١{

https://ckb.wikipedia.org/.../%D8%A6%DB%8C%D8%A8%D9%86...

===================

یەکێک لە کتێبە هەرە بە نرخەکانی ئیبن هەیسەم لەو حەوت بەرگە کتێبانەی کە دەربارەی زانستی ڕووناکی نووسیونی بریتییە لە) کتێبی ڕووناکییەکان (Book of Optics-کە لە نێوان ساڵانی (١٠١١-١٠٢١) نووسراوە :

https://en.wikipedia.org/wiki/Ibn_al-Haytham

ئەم زانا ناودارە موسڵمانە ڕێڕەوی ژیان و تەکنەلۆجیای لەو دەم و سەردەم و سەدەیەدا گۆڕی و تاکو ئێستاش بەرهەمەکانی سوودی لێ دەبینن...

پێش لەم زانایە زاناکانیتر دەیانگووت ئەو تەنانەی مرۆڤ دەیبینێت بریتییە لە کاریگەری ئەو تیشکەی لە چاوی مرۆڤ دەردەچێت دواتر بەر تەنەکە دەکەوێت و کاردانەوەی دەبێت و دیسان بۆ چاوی مرۆڤ دەگەڕێتەوە ، بەڵام ئەم زانا بلیمەت و گەورەیە ئەم بیرکردنەوەو بیردۆزەی ڕەد کردەوەو ووتی :

سەرچاوەی ڕووناکی بریتیە لە خۆر پاشان بچووکترین بەش لە ڕووناکی پێیدەوترێت (فۆتۆن) بەر تەنەکان دەکەوێت و بە گوێرەی جیاوازی لە ڕێگای شەپۆڵەکان ئێمە تەنەکان دەبینین ، ئەم بلیمەتە یەکەم کەس بو لە جیهاندا کە سەلماندوویەتی تیشکی ڕووناکی بە هێڵی ڕاستدا دەڕوات و بەرزی و نزمی تێدا نییە......

(کامێرا) کە کۆڵەکەی ژیانی ئیعلامی نوێیە لە داهێنانی موسڵمانان بووە :

ئەم زانا مەزن و بلیمەتە یەکەمین کەس بووە لە سەر گۆی زەوی کامیرای دروست کردووە کە وشەی کامیرا لە بنچینەدا لە ووشەی عەرەبی [قومرە]دا هاتووە کە هەڵسا بە دانانی ژوورێکی بچووکی تاریك بەرزیەکەی (180) سم بوو درێژی (2)م و پانی (1) بووە ، ژوورێکی تاریك بو ، دواتر هەڵسا بە کون کردنی کونێکی بچووك لە لایەکی غورفەکە بە مەبەستی تێپەربوونی ڕووناکی تیایداو دواتر هەڵسا بە دانانی تەختەیەکی سپی بەرامبەر بە کونەکە دواتر چووە ژوورەکە و دەرگای داخست بینی وێنەی سروشتی دەرەوە بە پێچەوانەوە لە سەر تەختە سپیەکە بەدەرکەوت و بەم تاقیکردنەوەیە سەرەتای داهێنانی کامێرای داهێنا .

هەر لەو کاتەدا ناوی کامێراکەی ناو نیا بە : [قومرە] واتە [ژووری تاریك] بە زمانی ئینگلیزی بە [کامیرا ئۆسکیوڕا] ناسرا، هەر ئەمیش بوو (عدسە) یان (لێنز)ی دۆزیەوە ، لە هەموو شتێك سەیرتر ئەوە بوو تاقیکردنەوەکانی لە هۆڵی ئەزهەری میسری ئەنجام دەدا ,، لە سەدەی هەژدەمین زانا گالیلۆ بە جلی زانا موسڵمانەکانەوە دەچێت بۆ کۆڕی زانایان لە وتارەکەیدا بە مەبەست وشەی قومرە بەکاردێنێت ، ئامادەبووانیش دەڵێن ببورە گەورەم قومرە واتای چیە ئەویش لە وەڵامدا دەڵێت جا ئێوەی جاهیل چی دەزانن تا لە قومرە بپرسن ئاخۆ سەرەتا پرسیارم لێبکەن کە بۆچی ئەمرۆ جلم گۆڕیوە و بە جلی زانایان هاتووم (چونکە لای خەڵکی ئەوروپا جلی موسڵمانی عەرەبی بە جلی زانایان سەیر دەکرا لە بەر گەورەیی زانا عەرەبە موسوڵمانەکانی وەك حسن بن هیثم و جابری کوری حەییان و خەوارزمی کە زۆر پاشتر پەیدابوون) وتیان بۆ بەم جلە هاتووی؟ وتی: من ئامێریکم داهێناوە کە بریتیە لە [تلسکۆب] دەتوانی شتی دووری پێ ببینیت ، وتیان چۆن وتی من لە :حسن بن هیثم فێر بووم کە بە ڕاستی بلیمەت و زانایە .

دواتر گالیلۆ (تەلەسکۆب)ی لە سەر پەرەپێدانی وەک کامێرا بوو بە لینزو عەدەسە ، دواتر ئەم لینزە لە سەدەی هەژدەیەمدا پەرەی پێدرا لە لایەن گالیلۆو تەلەسکۆبی دروست کرد...

ئەو موبیلەی وا ئەمڕۆ بووە بە ئامێرێکی گرنگ لە سەر داهێنانەکەی ابن هیثم دروستکراوەو بەرە بەرە پەرەی پیدراوەو فەزڵەکەی بۆ بیرۆکەکانی ئەو دەگەڕێتەوە وەک گالیلۆ ئیقراری پێ دەکات..

سەرچاوە:

http://www.ibnalhaytham.com/discover/who-was-ibn-al-haytham/

ڕابردووی زێرینی ئیسلام هەزاران پیاوی بلیمەت و زاناو هەڵکەوتوویی وەک ابن هیث دروست کردووەو پەروەردەو پەرەی پێ داوە ، بە داخەوە ئەوە غیابی حوکم و حوکومەتی ڕاستە قینەی ئیسلامە وا لەو پیاوانە دیار نەماوون....

لە مێژە ئەوەم گوتووە ، مولحیدو بێ دینەکانی کورد لە هەموو مولحیدو بێ دینەکانی نەتەوەکانیتر جیاوازترن ، لە بەر ئەوە زۆر بێ ئینساف و بی ئەمەکن و ئیقرار بە ڕاستیەکان ناکەن و بە سپی دەڵێن : ڕەش ، بۆ ڕاستی قسەکانمان ئەمە یەکێک لە گەورە زاناکانی

ڕۆژئاوایە Neil Degrasse Tyson زانایەکی بێ باوەڕە بەڵام ئیقرار بە ڕاستییەکان دەکات و باسی ڕابردووی زێرینی ئیسلام دەکات و دەڵێت:

ئەگەر موسڵمانان لە سەر هەمان ڕێبازی بەردەوام بوونایە ، ئەوە ئەمڕۆ ٩٠٪ ی خەڵاتەکانی نۆبڵ بە موسڵمانان دەدرا ، ئەمەش لینکی ڤیدیۆکەیەتی::

https://www.facebook.com/Makwan.K/videos/1412724538778142/

ابن هیثم زانای بە ناو بانگ بووە لە : ریاضیات و فەلەک و فەزا

لە زانستی گەردونناسی – علم الفلك نزیکەی 20 کتێبی دەستنووسی هەیە لەو کتێبانەدا زیرەکی و لێهاتووی بیرکاری ابن هیثم دەردەکەوێت کە لە زۆر لایەنی فەلەکییەوە موناقەشەی کردووە ،

*کتێبەکانی ابن هیثم:

ئەوەی زانراو بێت تاکو ئێستا ابن هیثم نزیکەی 200 کتێبی هەیە بێجگە لە زۆر نامەی تری جیاواز، لە:

(الهندسة والطبيعيات، والفلك، والحساب والجبر والطب والمنطق والأخلاق) دا.

25لەو کتێبانە پەیوەندیان هەیە بە (الرياضيات والعلوم التعليمية)،

43لەو کتێبانە پەیوەندی بە (الفلسفة والفيزياء) ە هەیە.

ئەوەش پەیوەندی بە پزشکی (الطب) ەوە هەیە گەیشتووە بە 30 بەش.

ئەو 30 بەشەش کتێبێکە لە :الصناعات الطبية نظمه من جمل وجوامع مارآه مناسباً من كتب غالينوس ، کە دەکاتە 30 کتێب و بەم شێوەیە:

-1لە (البرهان)

-2لە (فرق الطب)

-3لە (الصناعة الصغيرة)

-4لە (التشريح)

-5لە (القوى الطبيعية)

-6لە (منافع الأعضاء)

-7لە (آراء أبقراط وأفلاطون)

-8لە (المني)

-9له (الصوت)

-10له (العلل والأعراض(

-11له(أصناف الحميات)

-12له(البحران)

-13له(النبض الكبير)

-14له (الأسطقسات على رأي أبقراط)

-15له (المزاج(

– 16له (قوى الأدوية المفردة).

– 17له (قوى الأدوية المركبة)

– 18له (موضوعات الأعضاء الآلمة)

– 19له (حيلة البرء)

– 20له (حفظ الصحة)

– 21له (جودة الكيموس ورداءته)

– 22له (أمراض العين)

– 23له (أن قوى النفس تابعة لمزاج البدن)

) – 24سوء المزاج المختلف(

– 25له (أيام البحران)

– 26له (الكثرة)

– 27له) استعمال الفصد لشفاء الأمراض(

– 28له (الذبول)

) – 29أفضل هيئات البدن(

– 30له (جمع حنين ابن إسحاق من كلام غالينوس وكلام أبقراط في الأغذية)٠

ئەم پیاوە کەم وێنەیە لە لایەك زۆر زیرەك و لێهاتوو بوو لە لایەکی ترەوە لێزانینێکی قوڵ و بێ وێنەی بو لە زانستی فەلەکدا ، لەم بارەیەوە زۆر دانراوی بووە:

*ارتفاع القطب

*أضواء الكواكب

*ضوء القمر: ئەم دانراوو زانستانەی ابن هیثم زۆر گرنگ بو لەو کاتەدا لە بەر ئەوە داهێنان و دۆزینەوەکان خۆی دەیکرد ، بۆ نموونە لە (ضوء القمر) سەلماندویەتی کە (مانگ) ڕووناکی لە خۆرەوە وەردەگرێت و خۆی مەنبەع و چاوگی ڕووناکی نییە واتە مانگ تەنیا مونعەکیسی ڕووناکییەو لە خۆر وەری دەگرێت ، ئەمەش لەو کاتەدا زۆر گرنگ بووە

*الأثر الذي في وجه القمر: لەم دانراوەیدا باس و موناقەشەی ئەو هێڵانەی کردووە کە لە ڕووی مانگەوە دەبینرێت ، ابن هیثم بەو قەناعەتە گەیشتووە کە (مانگ) لە چەند پێکهاتەو عونسورێك پێك هاتووە ، کە ئەو پێکهات و عونسورانە لە یەکتر جیاوازن لە وەرگرتن و عەکسکردنی ئەو ڕوناکییەی کە لە خۆرەوە وەری دەگرێت ، لەمەشەوە ئەو شوێنەوارە بە دەر دەکەوێت.

چەند وتارو سەرنج و بۆچونێکی تری لەم بارەیانەوە هەیە کە زۆر گرنگن و لێرەدا ناتوانین بە تەواوی باسی بکەین:

*مقالة في التنبيه على مواضع الغلط في كيفية الرصد .

*تصحيح الأعمال النجومية – ارتفاعات الكواكب .

زۆر شتی تر.........

*مساهمة في علم الحركة (ميكانيكا)

حەرەکەو جوڵەی کردووە بە دوو بەشەوە:

یەکەم :الحركة الطبيعية

دووەم : الحركة العرضية

*تحليل حركة الجسم

ابن هیثم ، جوڵەکەشی کردووە بە دوو بەشی تێکەڵەوە

یەکەم :واحدة باتجاه الأفق،

دووەم : باتجاه العمود على الأفق

زانستی بیرکاری

ابن هیثم موساهەمەی بەرچاوی بووە لە زۆربەی زانستەکاندا بێجگە لە زانستی (البصریات) ، لە زانستی (الریاضیات) دا زۆر کتێبی بە ناو بانگی بووە تاکو ئێستا 37 کتێبی دەستنووسی ابن هیثم بە دەستمان گەیشتووە ، هەندێکیان شیکردنەوەو تەعلیقە لە سەر کتێبەکانی پێش خۆی لەو بوارەداو هەندێکی تریان بنچینەن بۆ نەزەریاتی ڕیازی لە بارەی تایبەتمەندیەکانی (المثلث و الکرة) وە لە بارەی چۆنیەتی (استخراج ارتفاعات الأجسام)و هەندێک شتیتر ...

کتێبەکانی ابن هیثم:

ئەوەی زانراو بێت تاکو ئێستا ابن هیثم نزیکەی 200 کتێبی هەیە بێجگە لە زۆر نامەی تری جیاواز، لە:

(الهندسة والطبیعیات، والفلك، والحساب والجبر والطب والمنطق والأخلاق) دا.

25لەو کتێبانە پەیوەندیان هەیە بە (الریاضیات والعلوم التعلیمیة)،

43لەو کتێبانە پەیوەندی بە (الفلسفة والفیزیاء) ە هەیە.

ئەوەش پەیوەندی بە پزشکی (الطب) ەوە هەیە گەیشتووە بە 30 بەش.

ئەو 30 بەشەش کتێبێکە لە :الصناعات الطبیة نظمه من جمل وجوامع مارآه مناسباً من کتب غالینوس) کە دەکاتە 30 کتێب و لە سەرەوە ناوەکانمان نووسیوە....

ابن هیثم لە کاروباری پزشکیدا زۆر کتێب و نووسراوی گرنگی هەیە ، ئەوەی لە (غالینوس) گواستووەتەوە هەم ڕای خۆی لە سەر نووسیوەو هەم بۆی زیاد کردووە ، ابن هیثم زۆر کتێبی تری خۆی هەیە کە تایبەتە بە پزشکی و چارەسەرەوە لە بورای نەخۆشیە دەرونیەکان.

ابن هیثم دانەری کتێبی (المناظر) بووە کە شۆڕشێکی نوێ بووە لە دونیای (البصریات) دا ، لەو کتێبەدا ژمارەیەك نەزەریاتی (بطلیموس) ڕەد دەکاتەوە لە زانستی (الضوء) دا ، دواتر ابن هیثم گەیشتە نەزەریاتی نوێ و ناوکی زانستی (البصریات) ی نوێ کە بۆ یەکەم جار هەندێك بۆچوونی نوێی خستە ڕوو

oلە گرنگترین ئەو ئارائانەی لەو کتێبەدا هاتوون:

oزعم بطلیموس أن الرؤیة تتم بواسطة أشعة تنبعث من العین إلى الجسم المرئي،ولما جاء ابن الهیثم نسف هذه النظریة ، فبین أن الرؤیة تتم بواسطة الأشعة التي تنعکس من الجسم المرئي باتجاه عین المبصر.

oکما بیّن ابن الهیثم أن الشعاع الضوئي ینتشر في خط مستقیم ضمن وسط متجانس.

oاکتشف ابن الهیثم ظاهرة انعکاس الضوء، وظاهرة انعطاف الضوء.

o و من أهم منجزاته أنه شرّح العين تشريحاً كاملاً، وبين وظيفة كل قسم منها

*اختلاف منظر القمر

*رؤية الكواكب

*التنبيه على ما في الرصد من الغلط

*أصول المساحة

*أعمدة المثلثات

*المرايا المحرقة بالقطوع

*المرايا المحرقة بالدوائر

*كيفيات الإظلال

*رسالة في الشفق

*شرح أصول إقليدس

*مقالة فى صورةالكسوف

*رسالة فى مساحة المسجم المكافى

*مقالة فى تربيع الدائرة

*مقالة مستقصاة فى الاشكال الهلالية

*خواص المثلث من جهة العمود

*القول المعروف بالغريب فى حساب المعاملات

*قول فى مساحة الكرة.

*كتاب الجامع في أصول الحساب.

*كتاب في تحليل المسائل الهندسية.

*مقالة في التحليل والتركيب.

کتێبی) المناظر (Optics – کتێبێکی گرنگەو زاناکانی ئەمڕۆ وەکو مەرجەع تەماشای دەکەن لە پەرەپێدانی (التقانة الضوئية) ئەوەش لە ڕووی مێژوییەوە یەکەم کەس بو کە هەستا بە تەجروبەی) الکامیرا (Camera – ئەمەش ناوێکی موشتەقە لە عەرەبییەوە بە واتای " قُمرة " دێت و واتای ژورێکی تاریك دەدات ، وەک لە سەرەوە باسمان کرد.

==

سەرمان سوڕ دەمێنێت گەمژەیەکی ساقیت و فاشیلی مولحیدی کورد بەو شێوەیە خۆی گەلحۆ دەکات و زاناو بلیمەتە موسڵمانەکان نابینێت کە سەرجەم مرۆڤایەتی ئەمڕۆ قەرزاری داهێنان و توێژینەوەکانی ئەوانە ، ئێمە دڵنیاین ئەوان خۆیان بە ئەنقەست لەو ڕاستیە لا دەدەن و دەیانەوێت خەڵکانێکی ساویلکەو نەزان هەڵخەڵەتێنن و بیانکەن بە کۆیلەو چڵکاوخۆری خۆیان ، ئەوان ئامانجی لە مێژینەی بۆگەنیان هەیەو دەیانەوێت ئەم نەتەوە موسڵمانە کوردە وەک خۆیان بێ دین و بێ ئەخلاق و دەویس بکەن ، ئەوان باندو تۆڕو ڕێخراوی تایبەتیان بۆ ئەم مەبەستە دروست کردووەو ڕۆژانە گومان دروست دەکەن ، ئەوان چەندین بە ناو مەلاو شارەزای دینیان وەک مۆرەو پیاوی خۆیان دروست کردووەو ڕۆژانە گومانیان پێ بەڵاو دەکەنەوە ، ئەوان باش دەزانن سوودیان لە بێ دینی و بەرەڵاییە، هەر بۆیە بەردەوام هەوڵی بێ دینی ئەم نەتەوە موسڵمانە دەدەن.....

ئێمەش بە پشتیوانی الله قۆڵمان لێ هەڵماڵیوەو ڕۆژانە گومان و نووسینەکانیان دەکەین بە بەڵقی سەر ئاوو ڕیسوا سەرشۆڕیان دەکەین ، بە پشتیوانی الله لە گیانەڵادان و پەلەپروزەی مەرگیانەو ئیفلاس و سوک و ترۆمان کردوون ، دڵنیابن ماوەیەکیتر مولحیدو بێ دینی کورد ڕووی بازاڕی نامێنێت و دەبێت لوتی خۆیان ڕەش بکەن و شار بە جێ بێڵن.....

[سَيَعْلَمُونَ غَدًا مَّنِ الْكَذَّابُ الْأَشِرُ] القمر : ٢٦

له زه‌نجیره باسێکی داهێنان و زانست و توێژینه‌وه زانستیه‌کانی موسڵمانان له مێژووی زێڕینی ئیسلامدا ، که سه‌رجه‌م مرۆڤایه‌تی قه‌رزاری داهێنان و توێژینه‌وه‌کانی ئه‌وانه ، به شاهیدی زاناو بلیمه‌ت و فه‌یله‌سوفه‌کانی ڕۆژئاوا.

به‌شی : هه‌شته‌م

ابن نفیس

ناوی ته‌واوی :

أبو الحسن علاء الدين علي بن أبي الحزم الخالدي المخزومي القَرشي الدمشقي الملقب بابن النفيس

ئه‌م زانا موسڵمانه له شاری قرشی دمشقی له ساڵی 607 هجري (1210م)،له دایک بووه‌و زاناو پزشک و نووسه‌رو موئه‌لیف بووه ، له فقیهدا زۆر به ناو بانگ بووه ، زانستێکی زۆر به‌رچاوی بووه له کارو وه‌زیفه‌ی به‌شه‌کانی جسمی مرۆڤ له باره‌ی فیزیۆلۆجیا = Physiology

ئه‌م زانا پایه به‌رزه زۆر داهێنان و دۆزینه‌وه‌و توێژینه‌وه‌ی زانستی کردووه ، یه‌که‌م که‌س بووه که باسی سوڕی خوێنی بچووکی کردووه ، ئه‌م زانا پایه به‌رزه داهێنه‌ری دۆزینه‌ی سوڕی خوێن بو له له‌شی مرۆڤدا دوای ٣٠٠ ساڵ زانایه‌کیتر به ناوی >ولیام هارڤی <هات و ئه‌م باسه‌ی کرد ، واته موسڵمانان پێش ٣٠٠ ساڵ له‌وانیتر سوڕی خوێنیان له له‌شی مرۆڤدا ده‌رک کرد....

له زانستی فیزیۆلۆجیا موسڵمانه‌کان پێشه‌نگ و یه‌که‌م بوون دوای ٣٠٠ ساڵ غه‌یره موسڵمانه‌کان ده‌رکی ئه‌م زانسته‌یان کرد....

سه‌رچاوه:

http://jap.physiology.org/content/105/6/1877

سه‌رچاوه...

http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2964710/

https://ar.wikipedia.org/.../%D8%A7%D8%A8%D9%86_%D8%A7%D9...

به‌رهه‌می ئه‌م زانایه له زانستی پزشکیدا زۆره‌و لێره ئاماژه به هه‌ندێکی ده‌که‌ین:

>الشامل في الصناعة الطبية <

>شرح تشريح القانون<

>شرح فصول أبقراط <

>المهذب في الكحل <

>المختار في الأغذية:<

============

"بغية الطالبين وحجة المتطببين" و"بغية الفطن من علم البدن"

"الرماد" و"شرح كتاب الأوبئة لأبقراط"

"شرح مسائل حنين بن اسحاق" و"شرح مفردات القانون"

"تفسير العلل وأسباب الأمراض"

"شرح الهداية في الطب."

نووسراويترى له غەيرى بوارى پزشكيدا هەيە وەك :له بوارى زمان و دين و فەلسەفەو مەنتيق

له زماندا اللغة ، وەك :

"طريق الفصاحة" (نحو)

له فيقهدا : وەك:

"شرح كتاب التنبيه" لأبي اسحق إبراهيم الشيرازي (فقه شافعي)

له مەنتيقدا : وەك

"شرح الإشارات" لابن سينا (المنطق)

"شرح الهداية لابن سينا" (المنطق)

له سيرەى خۆشەويستماندا : وەك

"الرسالة الكاملية" (سيرة نبوية)

له زانستى فەرموودەدا : وەك:

"مختصر في علم أصول الحديث" (حديث)

له مەنتيق و سروشت و فەلەك و حيساب و زانستى ئيلاهى ، وەك :

"شرح كتاب الشفاء لابن سينا" وهو كتاب شمل المنطق والطبيعة والفلك والحساب والعلوم الإلهية

زانستی کەلام : وەک

"فاضل بن ناطق" وهو كتاب صغير عارض فيه رسالة حي بن يقظان (علم الكلام).

سەرچاوەکان::::

https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/18176669

ابن النفيس :الشامل في الصناعة الطبية (مخطوطة دار الكتب المصرية رقم 6057/ل)ومخطوطات جامعة كمبردج رقم1546 ومخطوطة جامعة استانفورد لاين رقم 276

د/محمد بركات ابن النفيس واتجاهات الطبيب العربي الصدر لخدمات الطباعة القاهرة 1990م

د/يوسف زيدان علاء الدين بن النفيس إعادة اكتشاف المجمع الثقافي 1999 الإمارات

"Contributions of Ibn Al-Nafis to the progress of medicine and urology: A ،R. E. (2008) ،Abdel-Halim PMID 18176669 ، (1): 13–2229 ،Saudi Medical Journal ،study and translations from his medical works"

"Significance of the demonstration of the Harveyan circulation by experimental ،H. P. (1941) ،Bayon doi:10.1086/358600 ،: 443–45333 ،Isis ،tests"

"Pulmonary Transit and Bodily Resurrection: The Interaction of ،Nahyan A. G. (2006) ،Fancy Electronic Theses and ،Medicine, Philosophy and Religion in the Works of Ibn al-Nafīs (d. 1288)" University of Notre Dame ،Dissertations

606–602 صفحات ،9 ،Dictionary of Scientific Biography ،"Ibn al-Nafis" ،Albert Z. (1974) ،Iskandar

....

المراجع:

Loukas M, Lam R, Tubbs RS, Shoja MM, Apaydin N (Ibn al-Nafis (1210–1288) was an Arab physician who contributed much to the advancement of medical knowledge and science in the 13th century.). "Ibn al-Nafis (1210–1288): the first description of the pulmonary circulation.". Am Surg. 74: 440–2. ببمد18481505 نسخة محفوظة 20 سبتمبر 2016 على موقع واي باك مشين.

— http://data.bnf.fr/ark:/12148/cb12442782jتاريخ الاطلاع: 10 أكتوبر 2015 — الرخصة: رخصة حرة

محمد أحمد قاسم ، تاريخ العلوم العرب ، الأردن ، 2011 ، ص 89.

د/محمد بركات ابن النفيس واتجاهات الطبيب العربي الصدر لخدمات الطباعة القاهرة 1990م

أبو غدة، عبد الفتاح (1984). قيمة الزمن عند العلماء. مكتب المطبوعات الإسلامية - الطبعة العاشرة، حلب. صفحة 73.

Peter E. Pormann and E. Savage Smith, Medieval Islamic medicine Georgetown University, Washington DC, 2007, p. 47. See also "Ibn Al-Nafis and the pulmonary circulation", The Lancet 1: 1148.

المنجد في الأعلام - ص 10 - الطبعة السابعة والعشرون مجددة - صادرة عام 2005 عن دار المشرق ش.م.م. بيروت-ISBN 2-7214 - 2246-4

الموسوعة البريطانية، 2007، تحت مادة Ibn an-Nafis نسخة محفوظة 14 مايو 2008 على موقع واي باك مشين.

George Sarton (cf. Dr. Paul Ghalioungui (1982), "The West denies Ibn Al Nafis's contribution to the discovery of the circulation", Symposium on Ibn al-Nafis, Second International Conference on Islamic Medicine: Islamic Medical Organization, Kuwait)

(cf. The West denies Ibn Al Nafis's contribution to the discovery of the circulation, Encyclopedia of Islamic World) نسخة محفوظة 07 نوفمبر 2012 على موقع واي باك مشين.

Peter E. Pormann and E. Savage Smith, Meideval Islamic medicine Georgetown University, Washington DC, 2007, p. 47-48.

A.K. Chehade, 1955, Ibn An-Nafis et la découverte de la circulation pulmonaire, Inst. Franç de Damas, p. 27

يوسف العيش: مخطوطات دار الكتب الظاهرية بدمشق، التاريخ وملحقاته، مطبوعات المجمع العلمي العربي بدمشق، مطبعة دمشق، 1947، ص 306

دائرة المعارف الإسلامية، تحت مادة Ibn al-Nafīs

دكتور بول غليونجي: ابن النفيس، سلسلة أعلام العرب، مطبوعات علماء المسلمون / سوريا والدار المصرية للتأليف والترجمة، طبع مكتبة مصر بالفجالة، ص 80؛ إلا أن ابن أبي أصيبعة لم يترجم له.

(Fancy 2006, p. 41)

دكتور بول غليونجي: ابن النفيس، ص 78

من هو ابن النفيس تاريخ الولوج 2008/9/15 نسخة محفوظة 31 مارس 2009 على موقع واي باك مشين.

Albert Z. Iskandar, "Ibn al-Nafis", in Helaine Selin (1997), Encyclopaedia of the History of Science, Technology, and Medicine in Non-Western Cultures, Kluwer Academic Publishers, ISBN 0-7923-4066-3.

Dr. Sulaiman Oataya (1982), "Ibn ul Nafis has dissected the human body", Symposium on Ibn al-Nafis, Second International Conference on Islamic Medicine: Islamic Medical Organization, Kuwait (cf. Ibn ul-Nafis has Dissected the Human Body, Encyclopedia of Islamic World). نسخة محفوظة 20 يناير 2013 على موقع واي باك مشين.

Tarikh llm Tashrih (1967) by Hakim Syed Zillur Rahman, Tibbi Academy, Delhi; Second revised edition 2009 (ISBN 978-81-906070-), Ibn Sina Academy of Medieval Medicine and Sciences, Aligarh

Stephen Mason (2003), "Religious Reform and the Pulmonary Transit of the Blood", History of Science 41, p.459-471, 465.

(Iskandar 1974, pp. 602–603)

(Fancy 2006, pp. 58 & 61–62)

Crombie، A. C. (1979) [1959]، Augustine to Galileo، 2 (الطبعة الثانية)، Cambridge: Harvard University Press، صفحات 230–1

C. D. O'Malley (1957), "A Latin translation of Ibn Nafis (1547) related to the problem of the circulation of the blood", Journal of the History of Medicine and Allied Sciences 12 (2), pp. 248-249.

(cf. Dr. Albert Zaki Iskandar (1982), "Comprehensive Book on the Art of Medicine", Symposium on Ibn al Nafis, Second International Conference on Islamic Medicine: Islamic Medical Organization, Kuwait)

(cf. Dr. Albert Zaki Iskandar, Comprehensive Book on the Art of Medicine, Encyclopedia of Islamic World)نسخة محفوظة 07 نوفمبر 2012 على موقع واي باك مشين.

Anatomy and Physiology, Islamic Medical Manuscripts, United States National Library of Medicine. نسخة محفوظة 01 فبراير 2018 على موقع واي باك مشين.

Dr. Albert Zaki Iskandar (1982), "Comprehensive Book on the Art of Medicine", Symposium on Ibn al Nafis, Second International Conference on Islamic Medicine: Islamic Medical Organization, Kuwait (cf. Comprehensive Book on the Art of Medicine, Encyclopedia of Islamic World)نسخة محفوظة 07 نوفمبر 2012 على موقع واي باك مشين.

(Abdel-Halim 2008, pp. 15–6)

موقع المكتبة الشاملة. نسخة محفوظة 05 يوليو 2017 على موقع واي باك مشين.

كتاب المعرفة. شخصيات عربية. ص 37

كتاب المعرفة. ص 37

Tatawi, M, Der Lungenkreislauf nach el Koraschi, Dissert. z. Rel.d. med. Doktorwurde, Freiburg im Breisgau, 1924.

Meyerhof, M., 1935, Isis, No 65, vol. 23, I, p. 100.

Sarton, G., Introduction to the History of Science, Williams & Wilkins, Baltimore, 1931, II, p. 1100.

دكتور غليونجي: ابن النفيس، ص 100-102(Arabo 307).

Brockelman, C., Gesch. d. arab. Lit., Weimar, 1898-1902, I, 493

Meyerhof، Max (1993)، "Ibn al-Nafis"، in van Donzel، E. E. J. Brill's First Encyclopaedia of Islam, 1913-1936، Brill Publishers، صفحات 94–95[95] ، ISBN 9004082654، OCLC 15549162

مسالك الأبصار في أخبار ملوك الأمصار، لشهاب الدين أحمد بن فضل الله العمري، دار الكتب المصرية بالقاهرة، مخطوط 99م تاريخ، الجزء السابع، ص 225.

دكتور بول غليونجي: ابن النفيس، ص 89

موقع بيانات، وفاة ابن النفيس. نسخة محفوظة 13 أغسطس 2013 على موقع واي باك مشين.

الدكتور بول غليونجي: ابن النفيس، ص 89.

شخصية ابن النفيس ـ وكالة الأخبار الإسلامية تاريخ الولوج 2008/9/15 نسخة محفوظة 21 سبتمبر 2011 على موقع واي باك مشين.

موسڵمانان پێشەنگ بوونە لە داهێنان و زانست و توێژینەوە زانستیەکان
مشتێک لە دەشتی داهێنان و زانست و توێژینەوەی موسڵمانان....
بەشی نۆیەم

ابن یونس

ناوی تەواوی :

ابن یونس المصري : ابو الحسن ، علی کوڕی أبي سعید عبد الرحمانی کوڕی أحمد کوڕی یونس کوڕی عبد الأعلى الصدفي المصري

لە ساڵی 342کۆچی = بە 950 میلادی لە دایک بووە ، لە خێزانێکی بە ناوبانگ بە ئەهلی زانست بووەو باوکی لە گەورە مێژوو نووسەکانی ئەو دەمە بووە ، باپیری یەکێک لە زانا تایبەتەکانی پسپۆڕ بووە لە زانستی ئەستێرە ناسیدا..

ابن یونس جێگاو مەنزڵەتێکی گەورەی بووە لە لای خەلیفەکانی فاتیمی ، بە شێوەیەک خەلیفەی فاتیمی العزيز بالله تەشویق و یارمەتی کردووە و جێگایەکی تایبەتی لە سەر کێوی قاهیرە بۆ دروست کردووە بۆ گەڕان و تەماشاکردنی ئەستێرەکان ، ئەوەی پێویست بووە بۆی فەراهەم هێناوە..............

ئەم زانا پایە بەرزە زۆر کتێب و نووسینی بە ناو بانگی هەیە ، لەوانە :

»الزيج الحاكمي»، زیج : وشەیەکی فارسییە و بە واتای > : الجداول الفلكية الرياضية، <یە دێت ، ئەم کتێبە حیسابی زۆر ووردو دەقیقی تێدا بوو هاووێنەی نەبوو لە حیسابدا ، ئەم کتێبە پێکهاتبوو لە : 81 فەسڵ ، هەندێک لەم فەسڵانە تەرجومە کرابوو بۆ سەر زمانەکانیتر

، ئەم کتێبە لە هەندێک زانکۆو مەکتەبە جیهانیەکاندا بوونی هەبوو وەک : اکسفورد، وباریس، والاسکریال، وبرلین، والقاهرةو سوودی لێ وەرگیراوە ، زانای ڕۆژئاوایی بە ناوی «کوسان» هەڵسا بە تەرجومەو بەڵاوکردنەوەی چەند بەشێکی ئەم کتێبە ، کە باسی خۆرو مانگ گیران و هۆکارو وردەکاریەکانی کردووە....

ئەم زانا پایە بەرزە فەلەکییە لە ساڵی 399 کۆچی کە یەکسانە بە 1009 میلادي کۆچی دوایی کردووە.

ئەم زانا پایە بەرزە یەکەم کەس بووە کە هۆکاری خۆرگیران و مانگ گیرانی دۆزیەوە ، ئەمەش لە ساڵی 978 میلادی لە قاهیرە.

سەرچاوە:

http://www.muslimheritage.com/.../ibn-yunus-and-pendulum...

گەورەترین زانای فەلەکی بووەو پێش لە گالیلۆ بووە

http://www.alittihad.ae/details.php?id=31100&y=2017

==============================

بوزجانی

ناوی : تەواوی

أبو الوفاء محمد بن محمد بن يحيى بن إسماعيل بن العباس البوزجاني

ئەم زاناو بلیمەتە زانای بیرکاری و گەردوون ناسی بوو لە 10 یونیو 940 ی میلادی لە شاری بوزجانی خۆراسانی ئێران لە دایک بووە ، ئەم زانایە یەکێک بووە کە دیارترین و گەورەترین زانا موسڵمانەکان و دەورێکی باڵای بووە لە بەرو پێشبردنی زناستی بیرکاری ، گرنگی ئەم زانایە بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە لە پێش خستنی زانستی حیسابی سێگۆشەزانی سەرەکیترین دەری بووە ، دواتر لە بواری ئەندازەدا شارەزایی بووە ، ئەم زانا بلیمەت و لێهاتووە لە ساڵی 959 ی میلادی هاتووە بۆ بەغدادو لەوێ ماتەوە ، لە 15یولیو 998 ی میلای هەر لە بەغداد وەفاتی کردووە .

بوزجانی دانەری یەکەم کتێبە لە بواری >وێنە هەندەسەییەکان <و کتێبێکی لەم بارەیەوە داناوە بە ناوی > : عمل المسطرة و البركال و الكونيا<، ئەم کتێبەش وەرگێراوە لە لایەن ڕۆژئاواییەکان و کاری پێکراوەو سوودی لێ بینراوە.

بوزجانی یەکەم کەس بۆ کە داهێنانی ریگەیەکی گرنگی دۆزییەوە بۆ شیکارکردنی هاوکیشەکانی >تەژێ <یەکەم کەس بووە کە ڕیژەی سیگۆشەی یان (سایە= ظلّ)ی داناوە و یەکەم کەس بووە کە بەکاری هیناوە بۆ شیکار کردنی مەسەلە بیرکاریەکان.....

ڕۆژئاواییـەکان ئەم داهێنان و دەستپێشخەری بوزجانییەیان پشتگوێ خست ، کاتێکیش کە زانایان جیاوازیان هەبوو لە پیوانەی خەلەل لە جولەی مانگ دا ، وە ئەم بابەتەیان لە ئەکادیمیای زانستی فەرەنسیدا موناقەشە کرد ، ئەمەش لە سەدەی نۆزدەیەمدا ، لە کۆتایدا ڕێژەی ئەم خەلەلەیان دایە پاڵ گەردون زانێکی دانیمارکی ، ئەمەش پیش ئەوەی کە لیکۆڵەرەوان لە دوایدا بیسەلمینن کە زانای مسولمان (بـوزجـانـی) پیش سەدان ساڵ پیش گەردون زانە دانیمارکیـیـەکە زانیویەتی و پیوانەی کردووە ، وەك زۆریکیتر گەردونزانە دانیمارکیەکە ئەم دۆزینەوەیەی بوزجانییەی داوەتە پاڵ خۆی و بە داهێنانی خۆی نیشانی داوە ، ئەمەش لە بەر گرنگی داهێنانەکە بووە...

هەروەها ئەم راستیە دەسەلمینیت کە >کـیـپـلـەر <یەکەم کەس نەبووە کە داهێنانی کردبێت لەم بارەیەوەو بڵێت ئەستێرەکان و پاشکۆکان لە خولگەکانیاندا دەسوڕینەوە ، بەڵکو ئەمە داهێنانی زانای موسڵمانە بە ناوی بوزجانی کە داهێنانی لە حیسابی خەلەلی سوڕانەوەی مانگی لە خولگەکەیدا کردووە....

هەندێک لە کتێبەکانی : بوزجانی

-كتاب فيما يحتاج إليه الصناع من أعمال الهندسة ، کە لە کتیبخانەی >ئـایـا صـۆفـیـا<لە تورکیا پاریزراوە

-الدائرة من الفلك

-الـمـجـسـطـي ، کە لە کتیبخانەی نیشتیمانی لە پـاریـس پاریزراوە

-كتاب الكامل وهو عبارة عن 3 مقالات الأولى فيما يجب معرفته قبل التعرض لحركة الكواكب والثانية في حركات الكواكب والثالثة في الأمور التي تعرض لحركات الكواكب

-كتاب فيما يحتاج إليه الكتاب والعمال من علم الحساب

-كتاب فيما يحتاج إليه الصانع من أعمال الهندسة

-كتاب فاخر بالحساب استعمل فيه الحروف الأبجدية بدلاً من الأرقام العربية.

-كتاب حساب اليد.

-كتاب زيج الوادي

-الزيج الشامل

-كتاب فيما يحتاج إليه الصناع في أعمال الهندسة

-كتاب فيما يحتاج إليه الكتاب والعمال من علم الحساب

==========================

سەرچاوەكان:

-أبو الوفاء البوزجاني الأعلام، خير الدين الزركلي، 1980

- Jacques Sesiano, "Islamic mathematics", p. 157, in Selin, Helaine; D'Ambrosio, Ubiratan (2000), Mathematics Across Cultures: The History of Non-western Mathematics, Springer, ISBN 1-4020-0260-2

-مخطوطة كتاب أبي الوفاء فيما يحتاج إليه الصانع من أعمال الهندسة على موقع مكتبة الألوكة. (تاريخ الاطلاع: 26 ديسمبر 2016)

-صانعو التاريخ - سمير شيخاني.

"Iran" in USECO History of Humanity, ed. by M.A. Bakhit, Volume 4 of History of humanity : scientific and cultural development,UNESCO, 2000 pg 375: ""The science of trigonometry as known today was established by Islamic mathematicians. One of the most important of these was the Persian Abu'l Wafa Buzjani (d. 997 or 998), who wrote a work called the Almagest dealing mostly with trigonometry""

=====================================

بەتتانی

ناوی تەواوی:

ابو عبد الله محمد كوڕی جابر ، كوڕی سنان الرزاقی حەڕانی شابی البتتاني ، ئەم ناوە بە ناوی البتتانی : نازناویەتی كە لەوێ لە دایک بووە >بتان <، زاناو بلیمەت و لێهاتووی موسڵمان بووە ، گەردوون زان و بیركاری زان و ئەستێرە زان بووە ، ژمارەیەكە لە پەیوەندییەكانی سێگۆشەزانی گەورەی لێوەرگیراوە لە لایەن زانایانی گەردوونزانی سەردەمی كۆن (medieval,astronomers)بە تایبەتیش زانا (نیكۆلاس كۆپەرنیكۆس)

لە ساڵی (٢٤٤ - ٣١٧)هیجری كە یەكسانە بە (٨٥٨ - ٩٢٩) میلادی لە دایک بووە ، لە لای ڕۆژئاواییەكان بە Albategni) یان (Albateniusناسراوەو ، یەكێكە لە گەورەترین زانای گەردونی مسولمانان...

زانای بە ناوبانگی فەرەنسی بە ناوی >لالاند <ئەم زانا موسڵمانە بە یەكێک لەو بیست زانا بەناو بانگانەی جیهان دەزانێت ، ئەم زانا موسڵمانە یەكەم كەس بو لە داهێنانی : وضع الرموز في تسهيل العمليات الرياضية.

ئەم زانایە بەناوبانگ بووە بە لیکۆلینەوەی (فەلـەکـی و بـیـرکـاریـیـەکـانـی و بـە تـیـڕوانـیـن کـردنـی ئـەسـتـیـرەکـان)

بەتتانی : زۆر بیردۆزی داناوە لە بواری فەلەکدا ، یەکەم کەس بووە کە خشتەکانی (سیبەری تەواو - الظل التمام) ی داناوە ، بە ناوبانگ بووە بە تیڕوانینی ئەستیرەکان و تیبینی کردنیان

بەتتانی : زۆر هەڵەی کتیبی (المجسطي)ی زانای (بەتلیمۆس)ی ڕاست کردووەتەوە ، زۆریك لەوانەی ژیانیان نوسیوەتەوە دەلین : بەتتانی ئەم کارانەی بۆیە کردووە بۆ دەرخستنی تاکو تەنیایی خواو حیکمەت لە دروست کردندا...

بەتتانی : لە پیشەکی یەکیك لە کتیبە فەلەکیەکانیدا دەلیت: ئەوەی لەم تیڕوانینە وورد و بیرکردنەوە بەردەوامەی لە دروست کراوەکان دەستمان دەکەویت بریتییە لە سەلماندنی یەکتاپەرستی بۆ خودا ، وە دەرك کردنە بە گەورەیی دەسەلاتی پەروەردگار و فراوانی حیکمەتی و تۆکمەیی دروستکراوەکانی و ووردەکارییە تێیاندا.

بەتتانی : بە زانست و ئارامی و خۆبەکەم زانین ناسراوە ، لە گرنگترین کتیبەکانی بریتییە لە (الزیج الصابيء) کە لە ئەوروپادا بە بەربەڵاوی بەکاردەهێنرا ، وە چەندین جار وەرگیردراوە و لە چاپ دراوەتەوە..

بەتتانی : لە گرنگترین بابەتەکانی دیاری کردنی ووردی پیوانەی لاری خولگەی بورجەکانە لە خولگەی ڕیژەی ڕۆژ و بەش بەش کردنی ئەم لارییە ، کە بەتتانی یەکەم کەس بووە لە داهێنان و دۆزینەوەی و حیسابی کردووە و بۆی دەرکەوتووە کە بریتییە لە (٢٣/٥ پلە) کە نویترین پیوانە فەلەکییەکان دەریان خست کە زۆر سەرنج ڕاکیشە ،

بەتتانی : پیوانەی ساڵی شەمسی کردووە بە ووردی لەگەڵ وەرزەکاندا ، وە جیاوازی نیوان پیوانەکەی ئەو و پیوانەی نوێی ئەمڕۆ تەنها دوو دەقیقەیە

بەتتانی : خولگەی حەقیقی و ناوەندی خۆری فیاری کردووە ، زۆر بە ووردی لادانی بازنەی خۆرگیرانی دیاری کردووە ، بیردۆزی نوێی زیرەکانەی داناوە بۆ ئەو بارانەی کە مانگی تیدا دەبینریت لە کاتی لە دایك بوندا

بەتتانی : زۆر تیڕوانینی بە نرخی هەیە لە سەر خۆرگیران و مانگ گیران کە زانا) دنثون (Dunthorne - سالی (١٧٤٩ ز) پشتی پێ بەست بۆ دیاری کردنی خیرابوونی جوڵەی مانگ لە ماوەی سەدەیەکدا ، ئیسلام پیاوی لەو شێوەیە بووە کە زانایەکی گەورەی وەك (دنثون) لە سەر زانستەکەی ئەو کار بکات و زانست بدۆزیتەوەو داهینان بکاتەوە ، لەو کاتەی ئیسلام بە ڕاستی لە سەر کار بو زۆر داهێنان و دۆزینەوەی گەورە کراوە.

بەتتانی : زۆر شیکاری ناوازەی پیشکەش کردووە بۆ مەسەلەکانی (سیگۆشەکاری) کە ئەم شیکارانە زانای بەناوبانگی ئەوروپی) رجیومونتاس (Regiomontanns - پیی زانیوەو لە سەریان ڕۆیشتووە لە شیکارەکانی خۆیدا ، زانایەکی گەورەی ئەوروپی موحتاجی زانستەکەی بەتتانی دەبیت

کتیبەکەی بەتتانی (الزیج الصابیء) گەورەترین کاریگەری هەبووە لەسەر زانستی (فەلەك لە ڕۆژئاوادا) بە تەواوەتی وەگێردراوەتە سەر زمانی لاتینی لە سەدەی دوانزەیەمی زاینی پاشان وەرگێردراوە بۆ ئیسپانی لە سەدەی سیانزەیەمدا بەناوی Albategni) یان (Albatenusناسراوە ئەم کتیبەی تا سەردەمانیکی نزیك لە زانکۆکانی ئەوروپا دەخوێندرا ، لەلایەن ئەوانەی کە نوسراویان لە بواری فەلەکدا هەبووە بەتتانی بە گەورەترین و بلیمەتترین زانای فەلەك تا سەردەمی خۆی ناوزەد کردووە

بەتتانی : ئەم زانایە لە ڕۆژگاری ئەمرۆشدا لە کۆمەڵە زانستییەکاندا بەردەوام ناوی دەهینریت و دەستکەوتەکانی باس دەکریت ، تەنانەت لەبەر بەرزی پلە و پایەی یەکیك لە دۆلەکانی سەر ڕوی مانگ بە ناوی بەتتانی ناونراوە

بەتتانی : هەندیکی تر کتیبی هەیە لە داهینانی زانست دا ، کتیبەکانی وەك:

١ -کتیبی (معرفة مطالع البروج فیما بین أرباع الفلك)

ئەم کتیبە بەشیوەی بیرکاریانە لایەنەکانی بینینی ئەستیرەکان شیکار دەکات

٢ -(رسالة في تحقيق أقدار الإتصالات) ئەم کتیبەی شیکاری وورد بۆ هەسارەگەری بە بەکارهینانی سیگۆشەکاری ، کە کتیبیکی ووردی هەندەسە و گەردوون زانییە

٣ -(الزیج الصابیء) کە گرنگترین دانروەکانیەتی ، وە ئەنجامی تیبینی و تیروانینەکانی سالانی تەمەنی بەتتانی تیدایە

٤ -(شرح المقالات الأربع لبطليموس) لەم کتیبەدایە زۆریك لە هەڵەکانی (بەتلیمۆس)ی ڕاست کردووەتەوە

سەرچاوەکان:

— http://data.bnf.fr/ark:/12148/cb15506894jتاريخ الاطلاع: 10 أكتوبر 2015 — الرخصة: رخصة حرة

-العالم المسلم البتاني .. أبو علم الفلك ومؤسسه عبر التاريخ | الجماهير نسخة محفوظة 08 أغسطس 2017 على موقع واي باك مشين.

-"Abu Abdallah Mohammad ibn Jabir Al-Battani". MacTutor History of Mathematics archive. نسخة محفوظة 17 يوليو 2017 على موقع واي باك مشين.

-الأعلام خير الدين الزركلي، ج 6 ص 68.

-تاريخ العلم ودور العرب في تقدمه : د / عبد الحليم منتصر، دار المعارف.

-صانعو التاريخ - سمير شيخاني.

https://www.encyclopedia.com/.../dictionaries.../al-battan

====================

بەیرونی

ناوی تەواوی

ئەبوڕەیحانی بیرونی ناسراو بە ئەلبیرونی ناوی تەواوی (ئەبوڕەیحان محەممەد کوڕی ئەحمەد بیرونییە)، گەردوونناس و بیرکاریزان و مێژوونووس و مرۆڤناس و جوگرافیاناسێکی

بەیرونی لە تەمەنی بیست و پێنج ساڵیدا ڕۆیشتووە بۆ جورجان ئەمەش لە ساڵی 388 هـ/ 999 م بووە ، لە ساڵی 440 هـ، 1048م) کۆچی دوایی کردووەو ڕۆژئاوایەکان ناوی >بطلیموس العرب <یان لەم زانایە ناوە.

ئەم زانا موسڵمانە لەو سەدەو سەردەمەدا هەندێک ڕێژەی چڕی بۆ هەندێک شتی مەعدەنی داناوە کە لە گەڵ بەراوردەکانی ئەمڕۆدا موتابیقە:

المعدن............دیاریکردنی ڕێژەی چڕی بیرونی.....ئەمڕۆش وا دەڵێت

البلور الصخري.......................2.58 ....2.58

الحدید................................ 7.74 .... 7.79

الزئبق................................13.59 ....13.59

زمرد..................................2.73......................2.73

لؤلؤ...................................2.73.......................2.75

بەیرونی زانایەکی بەرزو بەناوبانگی موسڵمان بووەو لێکۆڵەو فەیلەسوف و گەردوون ناس و زانستی جغرافیاو بایۆلۆجی و فیزیایی و بیرکاری و دەرمان سازی بووەو کەسێکی مێژوو نووس و موتەرجیم بووە لە سەقافەتی وەڵاتی هیندا ، گەورەترین عەقڵی ڕۆشنبیری ئیسلامی بووەو یەکەم کەس بووە کە باسی کورەی زەوی کردووە کە بە دەوری میحوەرەکەی خۆیدا دەسوڕێتەوە......

بەیرونی لە ساڵی ١٠٤٨ میلادی زانستی سێگۆشەکاری = المثلثات ی دامەزراندووە....

بەیرونی لە زانستی فیزیادا لێکۆڵینەوەکانی سەبارەت بە گواستنەوەی جۆریی و گەڕانی بە دوای ئاوی ژێر زەویدا بووە

بەیرونی لێکۆڵینەوە لە بارەی ئەگەری سوڕانەوەی زەوی بە دەوری خۆردا ئەنجامداوە ، لەم بارەیەوە ٥٠٠ ساڵ پێش زانای پۆڵەندی کۆپەرنیکۆس کەوتووە

بەیرونی توانیویەتی بە پشت بەستن بە زانستی بیرکاری شێوازی ڕووکردنە قیبلەو مەککەی پیرۆز لە جیهاندا دیاری بکات

بەیرونی توانیویەتی درێژی چێوە گۆی زەوی دیاری بکات

sir William Cecil Dampier,A Shorter History of sciencel New York,The Macmillan Company,(1945),P39

سەرچاوەکان:

^دار الأرقم بن أبي الارقم، باب السلف الصالح صدقوا ما عاهدوا الله عليه - حكماء وعلماء وفلكيون وأدباء ومفكرون وخلفاء ومبدعون مسلمون

كتاب البيروني للدكتور أحمد سعيد الدمرداش. طباعة دار المعارف (ج.م.ع)، رقم الإيداع 1980/4848

القانون المسعودي للبيروني د إمام ابرهين أحمد مهرجان القراءة للجميع 1995

مراجع:

سيرة البيروني ، محمد احمد سالم ، دار الاحمدي ، بيروت ، 1999 ص 21

— http://data.bnf.fr/ark:/12148/cb120695932تاريخ الاطلاع: 10 أكتوبر 2015 — الرخصة: رخصة حرة

موسوعة علماء العرب والمسلمين..د.محمد فارس

Bosworth, C. E. (1968), “The Political and Dynastic History of the Iranian World (A.D. 1000–1217)”, J.A. Boyle (ed.), Cambridge History of Iran, vol. 5: The Saljuq and Mongol Periods, Cambridge University Press: 1-202. [45]. Excerpt from page 7:"The Iranian scholar al-BIruni says that the Khwarazmian era began when the region was first settled and cultivated, this date being placed in the early 13th-century BC) "

Richard Frye: "The contribution of Iranians to Islamic mathematics is overwhelming...The name of Abu Raihan Al-Biruni, from Khwarazm, must be mentioned since he was one of the greatest scientists in World History"(R.N. Frye, "The Golden age of Persia", 2000, Phoenix Press. pg 162)

*** M. A. Saleem Khan, "Al-Biruni's discovery of India: an interpretative study", iAcademicBooks, 2001. pg 11: "It is generally accepted that he was Persian by origin, and spoke the Khwarizmian dialect" [1] H. U. (1995). A Chronology of Islamic History : 570 - 1000 CE. London: Mansell Publishing. ،Rahman صفحة 167 . ISBN 1897940327. A Persian by birth, Biruni produced his writings in Arabic, though he knew, besides Persian, no less than four other languages**

. Retrieved 22 April 2007;موسوعة بريتانيكاBiruni (2007).

, p. 18:دار نشر جامعة شيكاغوDavid C. Lindberg, Science in the Middle Ages,

"A Persian by birth, a rationalist in disposition, this contemporary of Avicenna and Alhazen not only studied history, philosophy, and geography in depth, but wrote one of the most comprehensive Muslim astronomical treatises, the Qanun Al-Masu'di."

;

L. Massignon, "Al-Biruni et la valuer internationale de la science arabe" in Al-Biruni Commemoration Volume, (Calcutta, 1951). pp 217-219.

In a celebrated preface to the book of Drugs, Biruni says: And if it is true that in all أبو الريحان البيروني nations one likes to adorn oneself by using the language to which one has remained loyal, having become accustomed to using it with friends and companions according to need, I must judge for myself that in my native Khwarezmian, science has as much as chance of becoming perpetuated as a camel has of facingالكعبة .أبو الريحان البيروني

;

Gotthard Strohmaier, "Biruni" in Josef W. Meri, Jere L. Bacharach, Medieval Islamic Civilization: A-K, index: Vol. 1 of Medieval Islamic Civilization: An Encyclopedia, Taylor & Francis, 2006. excerpt , he rejected the emerging لغات إيرانيةfrom page 112: "Although his native Khwarezmian was also an

neo-Persian literature of his time (Firdawsi), preferring Arabic instead as the only adequate medium of science.";

D. N. MacKenzie, Encyclopaedia Iranica, "CHORASMIA iii. The Chorasmian Language". Excerpt: "Chorasmian, the original Iranian language of Chorasmia, is attested at two stages of its development..The earliest examples have been left by the great Chorasmian scholar Abū Rayḥān Bīrūnī.";

Helaine Selin, "Encyclopaedia of the history of science, technology, and medicine in non-western cultures ", Springer, 1997. "Al-Biruni", pg 157: "his native language was the Khwarizmian dialect"

مجلة المؤرخ العربي في العراق العدد الأول ص 10

Lunar featuresنسخة محفوظة 21 أكتوبر 2000 على موقع واي باك مشين.

أبو الريحان البيروني وكتابه "الصيدنة" - IslamOnline "اسلام اون لاين نسخة محفوظة 31 مايو 2009 على موقع واي باك مشين.

أبو الريحان البيروني.. فيزيائي وعالم موسوعي قصة الإسلام، تايخ الولوج 4 سبتمبر 2012

ڕێگریەکانی فەیسبوک لە گەیاندنی ڕاستیەکان
بەشی دەیەم

سەرەتا ئەوە جاری دووەمە ئەم بابەتە بەڵاو بکەمەوە ، ئیدارەی نفرەتی فەیسبوک ڕەشی کردەوە ، دواتر ویستم بەڵاوی بکەمەوە ، بەڵام بە داخەوە لە کاتی بەڵاکردنەوەی ئیجازەی نەدام بەڵگەو لینکەکان دابنێم ، ناچار ڕەشم کردەوە ، هەر بۆیە وێنەی لینکە ڕەش کراوەکان لە کۆمێنت دادەنێم ، بۆ ئەوەی هەموو کەس بزانێت ئیدارەی فەیسبوکیش لە دژمان کار دەکات...

کاتێک ئێمەی موسڵمان دەڵێین ئیدارەی فەیسبوک ستەم و خیانەت لە موسڵمانان و نووسینەکانیان دەکات بە هەڕەمەکی قسە ناکەین و بەڵگەمان لە بەردەستدایە ، لە لێکۆڵینەوەیەکی ڕۆژنامەی گاردیانی بەریتانی ئاشکرای کردووە ئیدارەی فەیسبوک بە نهێنی و ژێربەژێر ئیش لە دژی ئیسلام دەکات.

ڕۆژنامەکە دەڵێت : دوای لێکۆلینەوەیەک بۆیان دەرکەوتووە فەیسبوک ژێربەژێر پیلان دەگێڕێت دژی ئیسلام ، پیلانەکەش پێکهاتووە لە کۆمەڵەیەکی شاراوە و چەپی توندرەو کە دەستیان بە سەر فەیسبوکداگرتووەو بە چەندین پەیج کاریان بەڵاو کردنەوەی دژایەتیی کردنی ئیسلامە ، بەم پێیە فەیسبوک قازانج دەست دەکات بە سپۆنسەریەکی بێ شومار لە لایەن ئەم چەپڕەوانە بۆ بابەتە دژایەتیەکانی ئیسلام.....

کەواتە ئەوان بە ئاشکرا دژایەتی ئیسلام دەکەن ، بەڵام ڕێگا نادەن ئێمەی موسڵمان با ئازادی نووسینەکانمان بنووسین و لینکی خیانەتەکانی ئەوان دابنێین

سەرچاوە

https://www.theguardian.com/.../facebook-is-part-of-a...

جابری کوڕی حیان

ناوی تەواوی

جابر کوڕی عبد الله ، کوڕی عمرو ، کوڕی حرام الأنصاري صحابي

جابر ، ابو موسی زاناو بلیمەت و لێهاتوو بوو ، کیمیازان و گەردووناس و ئەستێرەناس و ئەندازیار و جوگرافیاناس و فەیلەسووف و فیزیکزان و دەرمانساز بووەو بە باوی لیمیا ناسراوە....

یەکەم زانای کیمیای سەدەو سەردەمی خۆی بووە ، لە ساڵی 730 ز لە دایك بووە و لە ساڵی 813 ز کۆچی دووایی کردووە ، سەرجەم تەمەنی کە عیبادەت و زانست و داهێنان زانستەکانی وەک کیمیا سەرف کردووە ، ئەم زانایە لە ناوی خەڵکدا بە کەسێکی ڕاست و ڕاستگۆو ئیمان بە هێز بووە ، هەر کات دەستی لە عیبادەت خاڵی دەبووە دەچووە ژوورە تایبەتەکەی خۆی ، کە وەک تاقیگای ئەم دەمە وابووەو خۆی بە تێکەڵکردن و پێوانەکردنی ماددەکان مەشغوڵ دەکردو ئەو کارەش بە مەفهومی ئەمڕۆ بە زانستی کیمیایی حیساب دەکرێت..

ئەم زانایە خاوەنی نزیکەی 200 کتێب و نووسراوەیەو زۆربەیان بە زمانە بیانیەکان تەرجومە کراون و ئێستاش بوونیان هەیەو کەڵکیان لێ وەر دەگیرێت و پارێزراون ، ئەمەش لە بەر گرنگی ئەو کتێبانەیە ، وەک : کتێبی : (الخواص الکبیر) کە لە بەریتانیایە و کتێـــبی (الاحجار) کە لە پاریس پارێزراوە ، زۆربەی کتێبەکانیشی لە سەر کیمیان وەك (السر المکنون ، الموازین ، الارکان الاربعة ، المزاج ، الاصباغ ...هتد)..............

ئەم زانا لێهاتووە یەکەم زانا بووە کە تەرازووی بە کار هێناوە بۆ پێوانەکردن لە تاقیکردنەوەکان و لەو کێشانەی بە کاری هێناون دەنکە (حەبە) بووە کە دوای 600 ساڵ ئەوروپییەکان پێوانەکردنیان کردە بنچینە لە تاقیکردنەوەکانیاندا..

جابری کوری حەیان یەکەم کەس بووە کە ڕێگای دڵۆپاندنی بەکار هێناوە بۆ جیاکردنەوەی ماددەکان.

سەرچاوە :

بە داخەوە ئیدارەی فەیسبوک لینکەکەی پێ ڕەش کردینەوەو لە کۆمێنت دایدەنێم

جابری کوڕی حەیان یەکەم کەس بو لە سەدەی هەشتەمدا داهێنانی ئەو عەمەلیاتە کیمیائیانەی خوارەوەی کرد:

*التقطير الخالص .

*الترشيح.

*التبلور، التَمَيّع Liquefaction ، التكرير، الأكسدة والتبخير.

ئەم زانا ناودارو بلیمەتە یەکەم کەس بو بیردۆزی کارلێکی کیمایی داڕشتووە ، واتە پێش >جۆن داڵتۆن <زانای ئینگلیزی بووە بە چەند سەدەیەک....

جابر توانیویەتی ڕووکەشکردنێك ئەنجام بدات کە ئەگەر ئاسن و پۆلاَ ڕووکەش بکرێن ئەوا ژەنگ ناگرن ، زۆر دۆزینەوەی بۆ ئامادەکردنی پۆڵاو کاربۆناتی قوڕقوشم و کبریتیدی جیوە کردووە....

جابر یەکەم کەس بوو کە زۆر هەوڵیدا ئاڵتون ئامادە بکات لە هەندێک ماددەی سەرەتایی و توانی ماددەیەک دروست بکات کە زۆر لە ئاڵتون دەچوو.....

ئەم زانا بلیمەت و لێهاتووەو ناودارە باسی ژەهرو جۆرەکانی کردووە لە کتێبی : كتاب السموم ودفع مضارها

باسی ئەوەی کردووە کە ژەهر ماددەیەکی کیمیاییە ، هەر ئەمەش وایکرد کە زانای بەرزو ناوداری ئینگلیزی بە ناوی : هۆلمیارد ، زانا جابر لە پێشەنگی کتێبەکەیدا داناوە ، ناوی کتێبەکەشی> : مشاهير الكيميايين<یە.....

زۆر لە زاناو بلیمەت و مێژوو نووسە بە ئینسافەکان ناوی ئەم زانایانە بردووەو وەسفی بەرزو باڵایان کردووە ، مێژوونووسی جیهانی بە ناوی : سارتۆن دەڵێت : جابر یەکێک لە زانا بلیمەتەکانی سەدەکانی ناوەڕاستە

زانا بیرتیلۆ لە سەر جابر دەڵێت : بوونی جابر بۆ کیمیا وەک بوونی ئەرەستۆ وایە لە ژیربێژیدا.

شایانی باسە کە زانا جابر خاوەنی زۆر بابەت و تۆژینەوەیە لە سەر تفتەکان و ترشەکان .

الجزري

ناوی تەواوی:

بديع الزمان ابو العز بن اسماعيل بن الرزاز الجزري ، نازناوی جەزری بووە ، يەكێک لە گەورەترين ئەندازيارومیکاینيکی و داهێنەرەكان بووە لە مێژوودا ، لە دەڤەری جەزيرەی ابن عمر لە دەكەوێتە هەرێمەكانی باشوری سوريە لە سەر روباری دجلە لە دايک بووە ، دواتر وەک سەرۆكی ئەندازياران لە ديار بكر ، ئامەد لە باشوری جەزيرەی فورات دياری كراوە ، ساڵی 1136م لە دايک بووەو لە ساڵی 1206م وەفاتی كردووە.....

كتێبی : (الجامع بين العلم والعمل النافع في صناعة الحيل) باس لە داهێنانەكانی ئەم زانا بلیمەت موسڵمانە دەكات ، ئەم زانايە زانايەكی موسڵمانی كورد بووە ، بليمەتێكی لێهاتوو بووە ، دەتوانن لە ڕێگای ئەم كتێبەوە هەموو داهێنانەكانی ئەم موسڵمانە ببينن كە بە ڕاستی هەر ئەم كتێبە بووە هۆی سەرەتای دەستپێكردنی شۆڕشێكی پيشەسازی لە ئەوروپادا

سەرچاوە :

بە داخەوە ئيدارەی فەيسبوک لينكەكەی پێ ڕەش كردينەوەو لە كۆمێنت دايدەنێم

جەزری يەكەم كەس بووە كە داهێنانی ڕۆبۆتی كردووە:

ئەم ڕۆبۆتە بريتی بووە لە شێوەی گەنجێک كە دۆلكەيەكی پڕ لە ئاوی بە دەستەوە بووە و لەو دەستەكەيتريدا خاولييەكی پێوە بووە ، بە سەر سەری ڕيپۆتەكەوە چۆلەكەيەک دەيچريكاندو ڕۆبۆتەكەش بە دۆلكەكە ئاوی دەكرد بە دەستی خاوەنەكەيدا كاتێک دەستنوێژی دەگرت و خاولييەكەشی بۆ وشككردنەوە بە كار دەهێنا ، دواتر دەگەڕايەوە شوێنی خۆی......

https://davinciautomata.wordpress.com/.../al-jazari-and.../

http://inhabitat.com/robotic-elephant-water-clock.../

جەزری يەكەم كەس بووە كە مەغسەلەی دەست شتنی داهێناوە:

سەرچاوە:

http://muslimheritage.com/art.../al-jazari-mechanical-genius

جەزری يەكەم كەس بووە پاسپۆردی داهێناوە:

سەرچاوە:

https://www.kidscodecs.com/diceware-secure-passwords/

جەزری یەکەم کەس بووە کاتژمێری فیلی ئاوی دروست کردووە:

سەرچاوە:

https://en.wikipedia.org/wiki/Ismail_al-Jazari

جەزری یەکەم کەس بو کە مەکینەی دروستکرد:

سەرچاوەی ئینگلیزی :

https://en.wikipedia.org/wiki/Ismail_al-Jazari

http://www.historyofinformation.com/expanded.php?id=2341

سەدان سەرچاوەی دیکەو بە کوردی کورتەیەکم لێنوسیوە

http://didure.com/Detail.aspx?id=12704&LinkID=24

سەرچاوەی زیاتر :

— **http://data.bnf.fr/ark:/12148/cb14511571x** **تاريخ الاطلاع: 10 أكتوبر 2015 — الرخصة: رخصة حرة**

Hayes, John Richard, 1983. The Genius of Arab Civilization:Source of Renaissance. 2nd edition. p. 205. MIT Press. **نسخة محفوظة 12 نوفمبر 2017 على موقع واي باك مشين.**

Ceccarelli, Marco, 2007. Distinguished Figures in Mechanism and Machine Science: Their Contributions and Legacies. Vol. 1. P6. Springer. **نسخة محفوظة 12 نوفمبر 2017 على موقع واي باك مشين.**

Marco Ceccarelli, 2007 Distinguished Figures in Mechanism and Machine Science: Their Contributions and Legacies. Part.2. **نسخة محفوظة 12 نوفمبر 2017 على موقع واي باك مشين.**

Dr. Norman SMITH, 1974 The Arabian Legacy.New Scientist, April 4, 1974 ISSN 0262-4079. **نسخة محفوظة 12 نوفمبر 2017 على موقع واي باك مشين.**

The Cambridge History of Egypt, 1998 Historiography of the Ayyubid and Mamluk epochs Vol.1. Cambridge University Press. **نسخة محفوظة 12 نوفمبر 2017 على موقع واي باك مشين.**

Muḥammad ibn Mūsā ibn Shākir, 850 Kitáb Al-Hiyal **كتاب الحيل** **.Traslated and annotated by Donald R. Hill, 1978** **نسخة محفوظة 20 يناير 2018 على موقع واي باك مشين.**

Li Guo, 1998 Early Mamluk Syrian Historiography. Vol.1.نسخة محفوظة 06 أكتوبر 2013 على موقع واي باك مشين.

Biographical Dictionary of the History of Technology Al-Jazari, Ibn Al-Razzaz نسخة محفوظة 05 ديسمبر 2013 على موقع واي باك مشين.

Aleksandr D. Knyž, 1999 Ibn ‘Arabi in the Later Islamic Tradition: The Making of a Polemical Image in Medieval Islam. SUNY Press. نسخة محفوظة 05 ديسمبر 2013 على موقع واي باك مشين.

حليمة الغراري: بُناة الفكر العلمي في الحضارة الإسلامية ملامح من سِيَر علماء مسلمين من عصور مختلفة.

==================================

الخازنی

أبو عبد الرحمن منصور مكثف ، زانایەکی لێهاتووی موسڵمان بووه

خازنی یەکەم کەس بووه کە باسی هێزی کێش کردنی زەوی کردووه ، ئەمەش بەسە بۆ بلیمەتی و لێهاتووی ئەم زانا موسڵمانە

سەرچاوە:

https://en.wikipedia.org/wiki/Al-Khazini

"القصة المأساوية للعلماء الإيرانيين" . تم استرجاعه في 2010-03-20 . تحقق من قيم التاريخ في: (مساعدة)=access-date|

المساهمون في ويكيبيديا. "مسلمون يونانيون". في الموسوعة ويكيبيديا الإنجليزية ، تم الاسترجاع 17 أبريل 2015.

"أبو الفتح عبد الرحمن كابدنسي (الفلكي والفيزيائي والمخترع للأدوات العلمية)" . تمت المراجعة في 28 أبريل 1394.

صفا ، ذبي الله ، تاريخ الأدب الإيراني (المجلد 2) ، منشورات فردوس ، الطبعة السابعة عشر

جورج سارتون. مقدمة لتاريخ العلوم . ترجمة غلام حسين صدري أفشار. الشركة العلمية والثقافية.

====================================

الخوارزمی

ناوی تەواوی:

ابو عبد الله محمد کوڕی موسی الخوارزمي ، القورتوبی ، زانای بەرزو بلیمەتی بیرکاری و گەردوون ناسی ، وتراوە کە لە ساڵی (٧٨٠ز ـ ١٦٣ه) لە دایکبووە و لە ساڵی (٨٥٠ز ـ ٢٣٥ه) کۆچی دوایی کردووە .

زانا خوارزمی زاناکایەکی گەورەو بلیمەت بووە لە بوارەکانی بیرکاری و گەردووونناسی و جوگرافیا....، یەکەم کەسە کە کتێبی لە سەر جەبر داناوە ، کە ئەم ناوە خۆی داینهێناوە ، توانی هاوکێشە پلە دووەکان شیکار بکات ، گرنگترین کتێبەکانی بریتین لە : (کتاب الزیج) کە دوو بەرگە و (کتاب العمل بالإسطرلاب) لە گەردوونزانیدا و ، (صورة الأرض) و (تقویم البلدان) لە جوگرافیادا و (الجبر و المقالبة) و (کتاب الهندسة) و (الحساب الهندی) لە بیرکاریدا ، کە تێیدا ڕووبەری شێوەکانی وەک : بازنە و سێگۆشە و چوارگۆشە و مەعین و بڕگەکەی دیاری کردووە ، یاسای لۆگاریتمی گشتی داناوە کە تا ئەمڕۆ بەناوی ئەوەوەیە ، و ئەو بنەما بیرکاریانەی کە دایناون لە زۆرێک لە زانستەکانی ئەمڕۆدا بەکاردێن بە تایبەتی لە زانستی فەزا و فڕۆکەوانیدا ، زانایانی ڕۆژئاواش دانیان بە لە پێشدەستی و کارە گەورەکانیدا ناوە.

خەواریزمی یەکەم کەس بووە کە بە ووردی (سفر)ی بەکارهێناوە لە شیکارکردنی هاوکێشە بیریکارییەکاندا ، کە کەسانی ماتماتیکی سوودیان لێ وەرگرت و وای لێ کردن کە بتوانن هاوکێشە درێژەکان شیکار بکەن ، و یەکەم کەس بووە کە پەیوەندی نێوان (جەبر) و (هەندەسە)ی دۆزیوەتەوە ، هەروەها بەکارهێنانی هاوکێشە جەبرییەکان بۆ شیکار کردنی بابەتە هەندەسییەکان ، و یەکەم کەس بووە بنچینەکانی شیتەڵ کردنی هەندەسی داناوە.

https://archive.org/details/ageoffaithahisto012288mbp

زۆر کتێبی لە جەبرو فەلەک و کیمیادا هەیە .....چەندین کتێبیتری هەیە ، لەوانە:

کتاب الجمع والتفریق في الحساب الهندي

کتاب رسم الربع المعمور

کتاب تقویم البلدان

کتاب العمل بالأسطرلاب

کتاب "صورة الأرض "

بە داخەوە ئیدارەی فەیسبوک لینکەکەی پێ ڕەش کردینەوەو لە کۆمێنت دایدەنێم

ئەم زانا لێهاتوو بەناو بانگە یەکەم کەس بووە ڕووبەری شێوەکانی بازنە و چوار گۆشە و سێ گۆشە قوچەکی دیاری کردووە کردووە.

سەرچاوە:

بە داخەوە ئیدارەی فەیسبوک لینکەکەی پێ ڕەش کردینەوەو لە کۆمێنت دایدەنێم

خەوارزمی یەکەم کەس بووە لە بیرکاری یاسای گشتی لۆگاریتمی داهێناوە و یەکەم کەسیش بووە پەیوەندی نێوان جەبرو هەندەسەی دۆزییەوە

سەرچاوە:

بە داخەوە ئیدارەی فەیسبوک لینکەکەی پێ ڕەش کردینەوەو لە کۆمێنت دایدەنێم

بەڵێ خەوارزمی بە یەکەمین زانای بیرکاری یاسای گشتی لۆگاریتمی دادەنرێت و تاکو ئەمڕۆش هەر بە ناوی خۆیەتی

>لۆگاریتمی=خواریزمی<

سە رچاوە:

http://nataatmadja.blogspot.com/.../780-840-ce-abu...

بە داخەوە ئیدارەی فەیسبوک لینکەکەی پێ ڕەش کردینەوەو لە کۆمێنت دایدەنێم

https://en.wikipedia.org/wiki/Muhammad_ibn_Musa_al-Khwarizmi

ئەم زانا پایە بەرزە یەکەم کەس بووە کتێبی لە سەر زانستی >جەبر <داناوە و ئەم ناوەش خۆی دایناوەو دایهێناوەو توانیویەتی هاوکێشە پلە دووەکان شیکار بکات

گرنگترین کتێبەکانی بریتین لە:

(کتاب الزيـج)کە دوبەرگە

(کتاب العمل بالإسطراب) باسی گەردون زانی دەکات

(صورة الأرض) وە (تقويم البلدان)باسی جوگرافیا دەکات

(الجبر و المقابلة) و (كتاب الهندسة) و(الحساب الهندي) باسی زانستی بیرکاری دەکات

لەم سێ کتێبەی دا (الجبر المقابلة) و (كتاب الهندسة) و (الحساب الهندي) ڕوبەری شیوەکانی وەك : بازنە و سیگۆشە و چوارگۆشە و مەعین و بڕگەی دیاری کردووە....

وەک وتمان خەوارزمی یاسای لۆگاریتمی گشتی داناوەو تاکو ئەمڕۆش بە ناوی خۆیەتی ، شایانی باسە ئەو بنەما بیرکاریانەی کە دایناون لە زۆریك لە زانستەکانی ئەمڕۆدا بە کار دەهینرین بە تایبەتی لە زانستی فەزا و فڕۆکەوانیدا ، زانایانی ڕۆژئاواش ئیقرار بەو ڕاستیە دەکەن و ئەو بە مەنبەع و سەرچاوەی ئەو داهێنانە مەزنانە دادەنێن...

ئەم زانا بە ناوبانگە یەکەم کەس بو کە ژمارەی < 0 >داناوە و بەکار هێناوە لە شێکاریکردنی هاوکێشە بیرکاریەکاندا.....

یەکەم کەس بووە پەیوەندی نێوان جەبرو هەندەسەی دۆزیوەتەوە...

یەکەم کەس بووە بنچینەکانی شیتەڵکردنی هەندەسی داناوە...

ئەگەر بە جوانی دیقەت بدەین داهێنانەکانی زانا موسڵمانەکان سوودی سەرکی بووە بۆ مرۆڤایەتی و شۆڕشێکی گەورە بووە بۆ گۆڕینی ژیانی مرۆڤایەتی و ئاسانکاری گشتی ، ئەگەر بە ووردی تەماشای گرنگی ژمارە سفر بکەین پلەو پایەی ئەو زانا موسڵمانەتان بۆ دەردەکەوێت ، ئەگەر ژمارەی >سفر <نەبوبایە ، ئەوە ژمارەکان وەک خۆیان دەمانەوە ، بۆ نموونە:

ژمارە >٩ <نەدەگۆڕا بۆ ٩٠ و ٩٠٠ و ٩٠٠٠ و ٩٠٠٠٠٠٠و هتد.....

یانی باقی ژمارەکانیتر وەک >١ <تاکو >٩ <وەک خۆی دەمایەوە..... بەلام دەبینین نرخی ژمارە لە سیستەمی ڕۆمانیەکاندا ناگۆڕدرێت بە گۆڕانی خانەیەک بۆ خانەیەکیتر واتە لە یەکانەوە نابیت بە دەیان ، ڕوونتر ، وەک ژمارە >٩ <نابێت بە >٩٠ <بۆنمونە : ژمارە > ٥ <کە بە پیتی < V >تەعبیری لێ دەکریت و دەناسرێت هەرگیز ناتوانرێت تەعبیر لە >٥٠ <یان >٥٠٠ <یان >٥٠٠٠ <بکات ، لە بەر ئەوە نرخەکەی جێگیرەو ناگۆڕێت ، ئەگەر بە حیسابی ڕۆمانی بمانەوێت بنووسین > : ٢٨ <ئەوە بە ژمارە لاتینیەکان بەم شێوەیە دەێت < XXVIII >: ئەوروپا لە سەدەکانی ناوەڕاستدا تەنیا بەم شێوەیە ژمارەی دەناسی و دەزانی ، ئەوەش لە هیندییەکانەوە وەریگرتبوو ، فەزڵی ژمارە بۆ موسڵمانان دەگەڕێتەوەو ئەوروپاو جیهان ژمارە لە موسڵمانانەوە فێر بوون ....بە شانازییەوە دەتوانین بڵێن : لە سەرانسەری جیهاندا لە سەر باسی زانستی ماتماتیک و بیرکاری لە سەر داهێنانەکەی خەوارزمی دەڕۆن و کاری لە سەر دەکەن ، سەرجەم زاناو بلیمەت و فەیلەسوفە بە ئینسافەکانی جیهان ڕێز لەو داهێنانە دەگرن تەنیا مولحیدو بێ دینە سەقەت و فاشیلەکانی کورد نەبێت ، ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ جەهالەت و حەماقەتیان!!!....

هۆۆۆۆۆۆ مولحیدو بێ دینەکانی کورد ، هۆۆۆۆ سفڵەو نەزانەکان ، ئەو ژمارانەی ئەمڕۆ پێی دەنووسی لە داهێنانی موسڵمانەکانە:

(١،٢،٣،٤،٥،٦،٧،٨،٩)

خوارزمی توانی هاوکێشە پلە دووەکان شیکار بکات ، با بزانین هاوکێشە پلە دووەکان واتای چییە؟:

هاوکێشە) بە ئینگلیزی(Equation :، لە بیرکاریدا بە، وتنی هاو کێشی دوو شتە بە زمانی هێماکان. تەواوی هاوکێشەکان هێمای (هەیە و دوو بەری ئەم هێمایە بە یەکەوە بەرابەرن. لە هەر لایەک یان لە هەر دوو لاکاندا گۆڕەک (Variable) هەیە.

بۆ زیاتر تێگەیشتن لە هاوکێشەکان سەردانی ئێرە بکە:

https://ckb.wikipedia.org/.../%DA%BE%D8%A7%D9%88%DA%A9%DB...

سەرچاوەکان:

https://en.wikipedia.org/wiki/Number

http://www.whoinvented.org/who-invented-numbers/

Gerald (1990). "Al-Khwārizmī, Abu Jaʿfar Muḥammad ibn Mūsā". In Gillispie, Charles ،Toomer Coulston. Dictionary of Scientific Biography. 7. New York: Charles Scribner's Sons. ISBN 0-684-16962-2.

مجلة الجمعية الآسيوية الملكية .Douglas Morton (1943). "Muḥammad b. Mūsā al-Khwārizmī". ،Dunlop Cambridge University: 248–250.

،"Abu Ja'far Muhammad ibn Musa Al-Khwarizmi" ،Edmund F. ، Robertson؛John J. ،O'Connor MacTutor History of Mathematics archive

سيزغينFuat. Geschichte دیس1974. arabischen Schrifttums ، اكساجولا بريل، ليدن، هولندا.

سيزغين، .F، الطبعة الإسلامية والرياضيات وعلم الفلك، فرانكفورت : معهد für Geschichte در arabisch - islamischen Wissenschaften، 1997-9.

الجبر

Solomon (1926). <437:TOOTT ">2.0.CO;2–0 "The Origin of the Term "Algebra"". The ،Gandz American Mathematical Monthly. 33 (9): 437–440. doi:10.2307/2299605. ISSN 0002–9890.

Solomon (1936). <263:TSOAA>2.0.CO;2–3 "The Sources of al-Khowārizmī's Algebra". Osiris. ،Gandz 1: 263–277. doi:10.1086/368426. ISSN 0369–7827.

Solomon (1938). <319:TAOIAR>2.0.CO;2–2 "The Algebra of Inheritance: A Rehabilitation of ،Gandz Al-Khuwārizmī". Osiris. 5 (5): 319–391. doi:10.1086/368492. ISSN 0369–7827.

Barnabas (1986). "Gerard of Cremona's Translation of al-Khwārizmī's al-Jabr: A Critical ،Hughes Edition". Mediaeval Studies. 48: 211–263.

بارناباس هيوز. قال روبرت تشستر من الترجمة اللاتينية القاعدةs' Khwarizmi آل جبر : طبعة جديدة حاسمة. في اللاتينية. واو شتاينر Verlagفيسبادن (1989). ردمك 3-515-04589-9.

L. C. (1915). Robert of Chester's Latin Translation of the Algebra of Al-Khowarizmi: With ،Karpinski an Introduction, Critical Notes and an English Version. The Macmillan Company.

Fredrick (1831). The Algebra of Mohammed Ben Musa. Kessinger Publishing. ISBN 1-4179- ،Rosen 4914-7.

يوليوس روسكا.Isis. "Zur ältesten arabischen Algebra und Rechenkunst". .

حسابي

Menso (1997). Die älteste lateinische Schrift über das indische Rechnen nach al-Ḫwārizmī ،Folkerts German and Latin). München: Bayerische Akademie der Wissenschaften. ISBN 3-7696-0108-4.باللغة)

علم الفلك

B. R. (1968). Commentary on the Astronomical Tables of Al-Khwarizmi: By Ibn Al- ،Goldstein Muthanna. Yale University Press. ISBN 0300004982.

Jan P. (1991). "Al-Khwārizmī's Table of the "Sine of the Hours" and the Underlying Sine ،Hogendijk Table". Historia Scientiarum. 42: 1–12.

David A. (1983). Al-Khwārizmī and New Trends in Mathematical Astronomy in the Ninth ،King Century. New York University: Hagop Kevorkian Center for Near Eastern Studies: Occasional Papers on the Near East 2. قالب.LCCN/core:

Otto (1962). The Astronomical Tables of al-Khwarizmi. ،Neugebauer

: Menso Folkerts and J. P. Hogendijk. ""Geometric trigonometry" in المحررBoris A. (1993). ‹Rosenfeld treatises of al-Khwārizmī, al-Māhānī and Ibn al-Haytham". Vestiga mathematica: Studies in Medieval and Early Modern Mathematics in Honour of H. L. L. Busard. Amsterdam: Rodopi. ISBN 90-5183-536-1.

Maslama در ديس Bearbeitung في Khwârizmî ديس محمد بن موسى astronomischen Tafeln داي : [إيد]H. ‹Suter بن أحمد Madjrîtî und در latein. Übersetzung ديس Athelhard فون باث عوف Grund فون دير Vorarbeiten ألف . Repr. 1997 288 ص Kopenhagen. Hrsg. und komm. Kopenhagen 1914. في Besthorn رBjørnbo und الإسلامية الرياضيات والفلك. 7 ردمك 3 - 8298 - 4008 - العاشر.)

فان دالين، .Bآل / Khwarizmi إعادة النظر في الجداول الفلكية : تحليل معادلة التوقيت.

التقويم العبري

E. S. (1964). "Al-Khwārizmī on the Jewish Calendar". Scripta Mathematica. 27: 55–59. ‹Kennedy

الجغرافيا

Hubert (1968–1970). Der Osten nach der Erdkarte al-Ḫuwārizmīs : Beiträge zur ‹Daunicht). Bonner orientalistische Studien. N.S.; Bd. باللغة ألمانيةhistorischen Geographie und Geschichte Asiens (:LCCN/core.قالب19.

Hanz von (1915). "Ptolemaeus und die Karten der arabischen Geographen". Mitteil. d. k. k. ‹Mžik Geogr. Ges. in Wien. 58: 152.

Hanz von (1916). "Afrika nach der arabischen Bearbeitung der γεωγραφικὴ ὑφήγησις des Cl. ‹Mžik Ptolomeaus von Muh. ibn Mūsa al-Hwarizmi". Denkschriften d. Akad. d. Wissen. in Wien, Phil.-hist. Kl. 59.

Hanz von (1926). Das Kitāb Ṣūrat al-Arḍ des Abū Ǧa‘far Muḥammad ibn Mūsā al-Ḫuwārizmī. ‹Mžik Leipzig.

Nallino، C. A. (1896)، "Al-Ḫuwārizmī e il suo rifacimento della Geografia di Tolemo"، Atti della R. Accad. dei Lincei, Arno 291, Serie V, Memorie, Classe di Sc. Mor., Vol. II, Rome

یولیوس روسکا (1918). "Neue Bausteine zur Geschichte der arabischen Geographie". Geographische Zeitschrift. 24: 77–81.

Spitta، W. (1879). "Ḫuwārizmī's Auszug aus der Geographie des Ptolomaeus". Zeitschrift Deutschen Morgenl. Gesell. 33.

موسڵمانان پێشەنگ بوون لە داهێنان
بەشی : یازدەیەم

≤•≥≤•≥≤•≥≤•≥≤•≥≤•≥≤•≥

ڕازی

ناوی تەواوی:

ابو بكر محمد كوڕی يحيى ، كوڕی زكريا الرازي

لە شاری >ڕەی <لە نزیک >تاران <لە ساڵی 251 هـ / 865 م لە دایک بووەو هەر لە شاری ڕەی یان لە ساڵی 313هـ /923م، یان ساڵی 320 هـ/ 932 م وەفاتی کردووە....

ئەم زانایە زانایەکی دیاری سەردەمی زێڕینی ئیسلام بووەو لە بوارەکانی فیزیا و کیمیا و فەلسەفەدا دەستێکی باڵای بووە ، بەشداری گەورە و بنچینەیی کردووە لە بوارەکانی دەرمان و کیمیا و مۆسیقا و فەلسەفەدا کە لە زیاتر لە (٢٠٠) کتێبدا پێشکەشی کردوون لە چەندین بواری جیاواز لە زانستدا، زانیارییەکی باشی هەبووە لە بارەی دەرمانسازی فارسی کۆن و یۆنان و هیندستانی کۆن، چەندین پێشکەوتنی کردووە لە دەرمانسازیدا بەهۆی تاقیکردنەوە و دۆزینەوەکانییەوە.

ڕۆژهەڵاتناسی بە ناو بانگی ئەڵمانی لە زانکۆی (هامبورغ) بە ناوی > :سیغريد هونكه <کە شەهادەی دوکتۆرای بووە لە بواری توێژینەوەی ئایینەکان ، لە کتێبەکەیدا بە ناوی >شمس الله تسطع على الغرب <نووسیویەتی : "أعظم أطباء الإنسانية على الإطلاق"،

ڕازی گەورەترین پزشکی مرۆڤایەتی ، ڕازی لە بارەی پزشکییەوە کتێبێکی بە ناوی >: الحاوي في الطب <دانابوو زۆر کەم وێنەو بە سوود بوو ئەوەی پێداویستی و ئامرازی پزشکی بووە لە سەردەمی ئیغریقییەوە تاکو ساڵی 925م تێدا بووە ، ئەم کتێبەش بووە بە سەرچاوەی سەرەکی پزشکی لە ئەوروپادا لە ماوەی ٤٠٠ ساڵدا ، واتە کتێبەکەی ڕازی ماوەی چوار سەدە سەرچاوەی پزشکی بووە لە ئەوروپادا.....

ئیتر سەرمان سوڕ دەمێنێت مولحیدو بێ دینەکانی کورد دەڵێن : موسڵمانان بێ زانست و بێ داهێنان بوون!!!...

تۆ بڵێی مولحیدەکان ئەم سایتە جیهانییەیان نەبینابێت و تەنیا جارێک بەر چاویان نەکەوتبێت ، کە باس لە 1001 داهێنانی موسڵمانان دەکات؟

فەرموون ئەمەش سایتێکی جیهانیە لە سەر (1001 داهێنانی موسڵمانان):

http://www.muslimheritage.com

==================

ڕازی زانستەکانی بیرکاری و پزشکی و فەلسەفەو گەردوون ناسی و کیمیاو مەنتیق و ئەدەبی بووەو خەڵکی فێری کردووە...

ڕازی زۆر کتێب و نووسینی لە بوارەکاندا بووە ، بە تایبەت لە بواری پزشکیدا ، کتێبەکانی ڕازی تەرجومە کرابوو بۆ سەر زمانی لاتینی بۆ ئەوەی بە سەرچاوەی سەرەکی لە پزشکیدا بمێنێتەوە تاکو سەدەی هەڤدەیەم ، لە کتێبە هەرە بە ناو بانگەکانی ئەم کتێبانەیە:

کتاب "تاريخ الطب "

کتاب "المنصور" لە پزشکیدا

کتاب "الأدوية المفردة" باسی شیکاری وردی بەشەکانی جسمی مرۆڤ دەکات

کتاب الشكوك على جالينوس.

کتاب في الفصد والحجامة

کتاب الطب الروحاني

کتاب إن للعبد خالقاً

کتاب المدخل إلى المنطق

کتاب هيئة العالم

مقالة في اللذة

كتاب طبقات الأبصار

كتاب الكيمياء وأنها إلى الصحة أقرب

كتاب أخلاق الطبيب

ڕازی 200 کیتاب و مەقالەی هەیە لە سەرجەم بوارە جۆراوجۆرەکانی زانستدا

ئەم زانا بلیمەت و لێهاتووە لە سەدەی نۆزدەیەمدا ئەم عەمەلیاتە کیمیائیانەی داهێناوە:

***التقطير الجاف .**

***التكليس .Calcination**

***التحليل، التصعيد ، التلغيم Amalgamation ، التشميع، بالإضافة إلى طريقة لتحويل المادة الكميائية إلى عجينة سميكة أو مادة صلبة قابلة للإنصها...**

ڕازی یەکەم کەس بووە کە تاقیکردنەوەی لە سەر ئاژەڵان ئەنجام داوە:

سەرچاوە:

http://www.academia.edu/3197536/Abu_Bakr_al-Razi_on_Animals

ڕازی یەکەم کەس بووە کە مەرهەمی دۆزیوەتەوە ، ئەمەش ئەو ڕێگایە بووە کە لە ڕێگای پێشتەوە دەرمان بکاتە لەشی مرۆڤەوە ، واتە

ڕازی یەکەم کەس بووە کە مەرهەمی داهێناوە ، ئەم ڕاستیەش زانای بە ناو بانگ بە ناوی >ول دیورانت <لە کتێبی شارستانیەتی عەرەبدا باسی کردوە دەڵێت : ئەبوبکری ڕازی مەرهەمی دۆزیوەتەوە

دەقی قسەی ئەم فەیلەسوفە لە : دوکتور راغب السرجانی لە کتێبی قصة العلوم الطبية لاپەرە ١٩٥ دا هاتووەو بەم شێوەیە دەڵێت:

والرازي هو أول من صنع مراهم الزئبق

ول ديورانت: قصة الحضارة 4/4.

https://www.islamstory.com/

کتیبەکەی .. دکتۆر راإب السرجانی

https://d1.islamhouse.com/

سەچاوەکان :

— http://data.bnf.fr/ark:/12148/cb11921300bتاريخ الاطلاع: 10 أكتوبر 2015 — الرخصة: رخصة حرة

الفصل الثالث: أحد أعظم أطباء الإنسانية على الإطلاق، صفحة 243، الترجمة العربية، الطبعة الثامنة، دار الجيل "بيروت"، شمس الله تشرق على الغرب، سيغريد هونكه

موسوعة علماء العرب / عبد السلام السيد / الطبعة الثانية،2011 / ص27-ص28

فهرست كتب محمد بن زكريا الرازي المتطبب وأغراضهاhttps://www.qdl.qa/.../81055/vdc_100030447153.0x000002=

الإمام فخرالدين الرازى و مصنفاتهhttps://archive.org/details/fakhruldin-alrazi=

سير أعلام النبلاء للذهبي - [ص: 354-355] الناشر مؤسسة الرسالة سنة النشر: 1422هـ / 2001م نسخة محفوظة 17 مايو 2018 على موقع واي باك مشين http://library.islamweb.net/newlibrary/display_book.php... =.

Marenbon، John (14 June 2012). The Oxford Handbook of Medieval Philosophy. Oxford University Press. صفحات 69–70. ISBN 9780195379488 .

Paul E. Walker (1992). "The Political Implications of Al-Razi's Philosophy". In Charles E. Butterworth ed. The Political aspects of Islamic philosophy: essays in honor of Muhsin S. Mahdi. Harvard University Press. صفحات 87–89.

Deuraseh, Nurdeng (2008). "Risalat Al-Biruni Fi Fihrist Kutub Al-Razi: A Comprehensive Bibliography of the Works of Abu Bakr Al-Rāzī (d. 313 A.h/925) and Al-Birūni (d. 443/1051)". Journal of Aqidah and Islamic Thought 9: 51–100.

الفصل الثالث: أحد أعظم أطباء الإنسانية على الإطلاق، صفحة 247، الترجمة العربية، الطبعة الثامنة، دار الجيل "بيروت"، شمس الله تشرق على الغرب، زجريد هونكة

أبو حاتم الرازي. كتاب أعلام النبوة. ص. 15

Sarah Stroumsa (1999). Freethinkers of Medieval Islam: Ibn Al-Rawandi, Abu Bakr Al-Razi and Their Impact on Islamic Thought. Brill.

Kraus, P; Pines, S (1913–1938). "Al-Razi". Encyclopedia of Islam. p. 1136.

د.عبد اللطيف محمد العبد، تحقيقه لكتاب، أخلاق الطبيب للرازاي، مكتبة دار التراث، القاهرة، 1977،ص 5

د.عبد اللطيف محمد العبد، تحقيقه لكتاب، أخلاق الطبيب للرازاي، مكتبة دار التراث، القاهرة، 1977،ص 43

سير أعلام النبلاء : الطبقة السابعة عشر: محمد بن زكريا: مسألة: الجزء الرابع عشر

سير أعلام النبلاء 354/14

السير وتاريخ الإسلام 212/43

وفيات الأعيان 248/4

قصة الإسلام، جديد، الاستشارات : الاستشارات لدكتور راغب السرجاني (1(2) (

===

الزهراوى

ناوی تەواوی:

ابو القاسم خلف كوڕی عباس الزهراوي ، لە سالی 936 ی زایینی لە شاری قورتوبە لە ئەندەلووس لە دایك بووە و لە سالی 1013 لە ئەندەلووس كۆچی دوایی كردووە. هەندیك لە مێژوونـاسانیش دەڵێن لە 1036 وەفاتی كردووە...ئەم زانا پایەبەرزە لە بنچینەدا دەگەڕێتەوە سەر >انصار <، ئەنسارییەكان لە مێژووی ئیسلامدا ئەهلی >یەسریبن <ئەوانەی یارمەتی پێغەمبەری خۆشەویستیان دا ، ئەنسارییەكان دەگەڕێنەوە سەر هۆزەكانی ئەوس و خەزرەج......

زەهراوی زاناو پسپۆڕ بووە لە چارەسەركردنی نەخۆشەكان بە "داغكردن) "الكي....(Cauterization/

زەهراوی چەندین كەرەستەی نەشتەرگەری داهێناوە وەک ئەو ئالەتەی مێزەڕوی ناوەوەی پێ دەپشكنن.....

زەهراوی یەكەم كەس بووە وەسفی دووگیانبوون لە دەرەوەی منداڵدان دەكات) = الحمل المنتبذ.......(

زەهراوی یەكەم كەس بووە چارەسەری باڵۆكەی كردووە.....

زەهراوی یەكەم كەس بووە كە جووتە قولابی لە نەشتەرگەرییدا بە كار هێناوە....

زەهراوی یەكەم كەس بووە كە ڕێگایەكی سەركەوتووی بۆ وەستانی >خوێن بەربوون <دۆزیوەتەوە ، ئەمەش بە بەستنی دەمارە گەورەكان =الشرایین.....

زەهراوی وەسفی دەرزی = شریقەی ئاسایی و دەرزی(Enema) ی كردووە.......

زەهراوی كەوچكی تایبەتی بۆ پشكنینی خوێن دروست كردووە....

زەهراوی مەقەسی مەقەسی ئاڵووەكان و مشاری ئێسقان و داغكەرەكان و نەشتەری جۆراوجۆری دروست كردووە....

زەهراوی یەکەم کەس بووە وەسفی نەشتەرگەری قەستەرەی کردووە.....

زەهراوی یەکەم کەس بووە کە بیرۆکەی داهێنانی پێداویستییەکانی قەستەرەی داهێناوە....

زەهراوی یەکەم کەس بووە نەشتەرگەریی قورسی ئەنجام داوە کە برینی تراشە ، ئەمەش مەترسی زۆری بووەو پزشکانی پێش ئەو نەیانتوانیوە ئەنجامی بدەن....

زەهراوی ئامێرێکی زۆر وردی دروست کرد بۆ چارەسەر کردنی قەپات بوونی کونە میزی دەرەکی لای منداڵانی تازە لەدایکبوو؛ بۆ ئاسان کردنی ڕۆیشتنی....

زەهراوی سەرکەوتنی بە دەست هێنا لە لابردنی خوێن لەسنگەکەلێن و لە برینە قوڵەکان...

زەهراوی یەکەم کەس بووە داو=دەزوی دروستکردووە بۆ دورینەوەی برین....

زەهراوی یەکەم کەس بووە داوی بۆ نەشتەرگەری دورینەوەی ڕیخۆڵەکان بە کار هێناوە......

زەهراوی داوی دورینەوەی لە ڕیخۆڵەی پشیلە دروست کردبوو......

زەهراوی یەکەم بووە دورینەوەی ناوەکی ئەنجام داوە.................

زەهراوی شارەزاییەکی تەواوی بووە لە برینەکانی دەم و چاوو شەویلگەکان و چۆنیەتی ددان کێشان و هۆکارەکانی شکانی شەویلگەو دەرهێنانی و چارەسەرکردنی و ڕێک و پێک کردنی.....

زەهراوی شارەزاییەکی باشی بووە لە منداڵ بوون و نەشتەرگەری ئافرەتان و چۆنیەتی دەرهێنانی وێڵاشی پێوەنوساو، وە دووگیانبوون لە دەرەوەی ڕەحم و وە چارەسەری لە بارچوون......

زەهراوی ئامێرێکی دروست کردبووە بۆ دەرهێنانی منداڵی مردوو....

زەهراوی یەکەم کەس بووە ئامێری تایبەتی دروست کردووە بۆ فەراوان کردنی ملی منداڵدان....

زەهراوی یەکەم کەس بووە ئامێری دروستکردووە بۆ نەهێشتنی وەرەمەکان لە لووتدا.....

زەهراوی یەکەم کەس بووە لە نەخۆشی هەڵئاوسانی جومگەکان و نەخۆشی دەردە باریکە = سیل ، کۆڵیوەتەوە ، ئەمەش پێش <پێرسیڤال پۆت <بە ٧٠٠ ساڵ........

زەهراوی یەکەم کەس بووە لۆکەی بە کار هێناوە بۆ وەستانی خوێن....

زەهراوی یەکەم کەس بووە تێپی پزشکی پلاستەری دروست کردووە کە تاکو ئێستا بەکار دەهێنرێت....

زەهراوی یەکەم کەس بووە حەبی کەبسولی دروستکرد لە ڕیخۆلەی پشیلە ، دوای قوتدانی شی دەبووەوەو دەتوایەوە ...

سه رچاوه:

https://www.rcpe.ac.uk/sites/default/files/ex-libris_7.pdf

زەهراوی لە سەدەی دەیەمدا زیاتر لە 200 کەرەستەو ئامێری پزشکی بەرهەم هێناوەو داهێناوە کە یەکەم کەس بووە لە داهێنانی ئەو ئامێرە پزشکیانەو هەر لە سەر بنچینەو بنەمای داهێنانەکانی ئەو بووە ئێستا پەرەیان پێ داوە...سەرجەم ئامێرەکانی نەشتەرگەری زەهراوی دایهێناوە ، وەک :

مشاری ئێسك ، موکێشی هەناو و مقەسی چاو و....و.....و.....و......هتد

هەر لە بەر دروستکردنی ئەو ئامێرانە بووە لەمڕۆشدا زەهراوی نازناوی باوکی نەشتەرگەری سەردەمی لێنراوە...

زەهراوی یەکەم کەس بووە داری دەزووی تواوەی دۆزیوەتەوەو داهێناوە بۆ دورینەوەی >برین <واتە خێتی عەمەلیات لە لایەن موسڵمانانەوە داهێنراوە....

سەرچاوە...

http://www.ancient-origins.net/.../al-zahrawi-legacy...

زەهراوی بە گەورەترین سەرچاوەکانی نەشتەرگەریی هەژمار دەکرێت لە سەردەمانی ناوەڕاست ، لەم بارەیەوە >دۆناڵد کامبڵ < (مێژوونووسی پزیشکیی عەرەبی) کاریگەری زەهراوی لە سەر ئەوروپا نووسیوەو دەڵێت» : ڕێگاکانی زەهراوی ڕێگاکانی گالینی پووچەڵ کردەوە، وە جێگەیەکی تایبەتگرتەوە لە ئەوروپا بۆ ٥٠٠ ساڵ ... هەروەها یارمەتیدا لە بەرز کردنەوەی شکۆ و پایەی نەشتەرگەریی لە ئەوروپای مەسیحی، ...» وە ئیسپانیاش ڕێزی لێناوە بە نووسینی ناوەکەی لە یەکێک لە کۆڵانەکانی قورتوبە....

لە لایەن موسڵمانانەوە حەپی ئازار شکێن دۆزراوەتەوەو داهێنراوە...

هەر بە شاهیدی خۆیان ، بە پێی بەڵگەنامە زانستیەکانی ئەوروپا موسڵمانان دانەرو پێشەنگی زانستن ، بەڵام سەرمان سوڕ دەمێنێت مولحیدو گەمژەکانی کورد ئەم هەموو بەڵگەو ئیقرار کردنە نابینن؟!!

لە پێگەی زانستیی ڕۆژئاواییەکان لە peerReview بە ناونیشانی How Islam changed medicine) دا هاتووە: چۆن موسڵمانان زانستی پزیشکییان گۆڕی؟

لەو ناوو نیشانەدا باس لەوە دەکات کە پزشک و زاناکانی موسڵمان بنچینەی پراکتیکی پزشکیان دامەزراندووە لە ئەوروپا ، ئەمەش دەقی دیراسەکەیەو دەڵێت:

(As well as assimilating and disseminating the knowledge of other cultures, Arab scholars made numerous important scientific and technological advances in mathematics, astronomy, chemistry, metallurgy, architecture, textiles, and agriculture

سەرەڕای وەرگرتن و بەڵاوکردنەوەی زانست و زانیاری لە کلتورەکانیترەوە ، زانا عەرەبەکان چەندین پێشکەوتنی زانستی و تەکنەلۆجی گرنگیان پێشکەش کردووە لە بورای : بیرکاری و زانستی گەردوون ناسی و کیمیا و کانزاکان و ئەندازیاری و کشتوکاڵی

سەرچاوە:

https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1322233/

سەرچاوەکان:

http://www.muslimheritage.com/.../abu-al-qasim-al-zahrawi...

Sammy (29 September 2011). "Albucasis, a tenth-century scholar, physician and surgeon: ،Al-Benna His role in the history of plastic and reconstructive surgery". European Journal of Plastic Surgery. 35 (5): 379–387. doi:10.1007/s00238-011-0637-3.

: A Definitive Edition of the Arabic مقالة في العمل باليدAbū al-Qāsim Khalaf ibn ‘Abbās (1973). ،al-Zahrāwī Text. University of California Press. ISBN 9780520015326.اطلع عليه بتاريخ 07 ديسمبر 2012.

Peter E. (2004). The Oriental Tradition of Paul of Aegina's Pragmateia. BRILL. ISBN ،Pormann 9789004137578.اطلع عليه بتاريخ 07 ديسمبر 2012.

ابن أبي أصيبعة، موفق الدين أبي العباس أحمد بن القاسم السعدي الخزرجي (1882). عيون الأنباء في طبقات الأطباء. المطبعة الوهابية.

أثر العرب والإسلام في الحضارة الأوروبية. الهيئة العامة المصرية للتأليف والنشر، القاهرة. 1970. الوسيط =first1| يفتقد =last1| في Authors list (مساعدة)

محاسنة، محمد حسين (2001). أضواء على تاريخ العلوم عند المسلمين. دار الكتاب الجامعي، العين، الإمارات العربية المتحدة.

ابن حزم، علي (1987). رسائل ابن حزم الأندلسي - الجزء الثاني. المؤسسة العربية للدراسات والنشر - تحقيق إحسان عباس.

أرسلان، شكيب (1936). الحلل السندسية في الأخبار والآثار الأندلسية - الجزء الثاني. المطبعة الرحمانية بمصر.

أبو خليل، شوقي (2004). علماء الأندلس إبداعاتهم المتميزة وأثرها في النهضة الأوروبية. دار الفكر، دمشق.ISBN 1-59239-348-9 .

مظهر، جلال (1969). الحضارة الإسلامية أساس التقدم العلمي الحديث. مركز كتب الشرق الأوسط، القاهرة.

هونكه، زيغريد (1993). شمس العرب تسطع على الغرب. دار الجيل، بيروت ـ دار الآفاق الجديدة، بيروت.

http://web.archive.org/.../dowalia/scince-26/scince7.asp

==========================

عەباسی کوڕی فەڕناس

ابو القاسم عباس کوڕی فرناس ، کوڕی ورداس التاکرنی

ئەم زانایە لە (تاکورنا) لە ڕۆندە، لە خێزانێکی بە ڕەگەز ئەمازیغی ، لە بەنی ئومەییەو دواتر لە قورتوبە ژیاوە ، شارەزا بووە لە لە فەلسەفە و کیمیا و گەردونناسی .

ئەم زانایە کاتژمێرێکی ئاوی درووست کرد بە ناوی (المیقاتة).....

عەباس توانی بگاتە ئەو ئەنجامە شوشەی ڕوون لە بەرد دروست بکات.....

عەباس چاوێلکەی پزشکی دروست کرد....

عەباس توانی ئامێری(Armillary sphere) دروست بکات کە پێکدێت لە زنجیرەیەک ئەڵقە جووڵانی هەسارەکان و ئەستێرەکان دەنوێنێ......

عەباس پەرەی بەو ڕێگایە داوە ، بەردی کوارتز ببڕێتەوە هەر لە ئەندەلوس بێ ئەوەی لە ئەندەلوسەوە بینێرن بۆ میسڕ تاکو ببڕن ، لە بەر ئەوە بەر لە عەباس ئەو بەرد بڕینەوە لەوێ نەبووە......

عەباس لە ماڵەکەیدا ژوورێکی درووستکرد وەکو نمونەیەک کە ڕوواڵەتی ئاسمان بدات، تیایدا ئەستێرەکان و هەسارەکان و بروسکەکان ، کە چەند تەکنەلۆژیایەک بەڕێوەی دەبرد لە ژێر ماڵەکەیدا.

عەباس مەزنترین و دیارترین داهێنانەکانی فڕۆکە بووە ، کە سەرەتا دوو باڵی دروستکردووە بۆ فڕین ، بەمەش عەباسی کوڕی فەڕناس پێش (إلمر المالمسبوري)کەوتووە لە فڕینی فڕۆکە ، بە فڕۆکەی ......(Glider)

کەواتە عەباس پێش یەکەم کەس بوو کە ئالەتی بەرزبوونە و فڕینی دروستکرد پێش لە وانەیتر بە هەزار ساڵ ، بەڵێ بە هەزار ساڵ!....

عباسی کوری فرناس یەکەم جار بو لە مێژوی مرۆڤایەتیداو بتوانێت بفڕێت ، دواتر ئالەتی نوێترو جوانتری دروستکرد و لە سەر بەرزایی چیاکان فڕی؟

عەباس بەو ئالەتە لە سەر " مێئیزەنەی شاری قورطوبیە " بۆ یەکەم جار فڕی؟

عەباسی کوڕی فەرناس یەکەم کەس کەس بو کە پێشتر جورئەتی ئەوە بکات و بە خەڵک بڵێت ، من دەمەوێت بفڕم بە ئاسماندا و ئەم بیرە لە مێشکی خەڵکدا دروست بکات و خەڵکیش چاوەروانی فڕینی ئەم زانایە بێت ، ئەم زانایە دوای بەڵاو کردنەوەی ئەم هەواڵە دەکەوێتە گەڕان و لێکۆڵینەوە لەسەر چۆنیەتی فڕین بە ئاسماندا ؛ کام تەن لە هەوادا دەمێنێتەوەو هێزی ڕاکێشانی چۆن دەبێت و چۆن توانای مانەوەی هەیە.

لیکۆڵینەوە لەسەر هەموو باڵی باڵندەکان دەکات و چۆنیەتی فڕینیان، لە دوای ئەوە کە ئەو کارە ئەنجام ئەدات، جوڵەی باڵندە هەمووی بە لێکۆڵینەوە ئەنوسێتەوە، پاشان کلکی لە کاتی نیشتنەوەی چۆن بە کار دینێت یان چۆن لە کاتی نیشتنەوە باڵندە قاچی دەخاتە سەر زەوی ، ئەو بە وردی سەرەنجی ئەوەی دەدا چە شتێك هەیە لە باتی ئەم باڵنەدەیە ئەچێ بە ئاسمانداو چۆن بجوڵێت و بەرز بێتەوە بەرەو ئاسمان ، هەر ئەم بیرکردنەوەیە بو مەکینەیەک دروست بکات بۆ بەرز بوونەوەی و دواتر بیری لە قوشایک کردەوە کە بە ئاسمانەوە بەرگە بگرێت و گونجاو بێت و نزیک بێت لە پەڕی باڵندە لە ڕووی بە هێزی و لە یەک چوونەوە ، دواتر قوماشی حەریری هەڵبژارد و بە کاری هێنا....

دوای دروستکردنی بریاری فڕین دەداو سەرجەم زانا و کاربەدەستەکان کۆ دەکاتەوە ، کە دەیەوێت بفڕێت...

لەسەرەتای مانگی ڕەمەزان ، لە باخێکی گەورەی ئەندەلوس کە "عبدالرحمانی داخل" دروستی کردووە بە ناوی "حديقةالرصافة" ئامدە دەبێت بۆ فڕین ، ئەم باخ و بێستانە بە بەرزی و لە سەر بەرزاییی دروستکراوە ، عەباس لە پێش چاوی خەڵکەکە بەرز دەبێتەوەو دەفڕێت بە ئاسماندا...

بەڵێ بەرێزان هەندێک لە سەرچاوەکان دەڵێن : دوای داهێنانی ئەم بیرۆکەیەو فڕین بە ئاسماندا لە لایەن عەباسی کوڕی فەرناسەوە ، دوای چوار سەد ساڵ کەسێك بە ناوی "ڕۆبن بیوکن" هات و هەمان فڕۆکە شەڕاحییەکەی عەباسی دروستکردەوەو هەندێک پەرەی پێدا ، دوای ئەو کەسێکیتر بە ناوی "لوێناردۆداڤینشی" هات و بیرۆکەو نووسینەکانی عەباسی کوڕی فەرناسییان بە کارهێنایەوەو لە ئیطالیا تەرجومەیان کردەوە بۆ زمانی لاتینی وە پاشان >لیۆناردۆ داڤینشی <توانی هەلیکۆپتەر دروست بکات لە سەر فیکرەو بیردۆزو داهێنانی ە عەباسی کوڕی فەرناس.

دواتر بەرە بەرە پەرە بەو داهێنان و بیرۆکەیەی عەباسی کوڕی فەرناسە دراو ڕەنجەکەی بە هەدەر نەڕۆیی ، وا ئێستا بە چاوی خۆمان دەبینین کە فڕۆکەی گەروە وپێشکەوتووی جەنگی و مەدەنی و خزمەتگوزاری دروستکراوە....

لە گەورەترین مۆزەخانەی تەیارە لە جیهاندا لە شنطۆنە، کە باس لە دەستپێکی فرۆکە دەکات یەکەم کەس وێنەی عەباسی کوڕی فەڕناس و تەیارە شەراعیەکەی خۆی باس دەکرێت، هەروەها لە مالیزیا کە وڵاتێکی ئیسلامییە و گەورەترین جۆری تەیارە دروست دەکات ، وێنەی عەباسی کوڕی فەرناسی تێدایە..

کەواتە عەباسی کوڕی فەڕناس یەکەم کەس بووە بیرۆکەی فڕۆکەی بووەو دروستی کردووە:

سەرچاوە:

http://www.forgottenislamichistory.com/.../abbas-ibn...

عەباس یەکەم قەڵەمی حیبری دروست کردووە.....

سەرچاوە:

https://www.linkedin.com/.../abbas-ibn-firnas-father...

https://www.youtube.com/watch?v=4EsiqbtYJyw

https://ar.wikipedia.org/.../%D8%B9%D8%A8%D8%A7%D8%B3_%D8...

https://en.wikipedia.org/wiki/Abbas_ibn_Firnas

پەراوێزەکان = المراجع

« Ibn Firnas ('Abbâs) » by Ahmed Djebbar, Dictionnaire culturel des science, by Collective under the direction of Nicolas Witkowski, Du Regard Editions, 2003, ISBN 2-84105-128-5.

Lynn Townsend White, Jr. (Spring, 1961).

"'Abbas Ibn Firnas".

Lynn Townsend White, Jr. (Spring, 1961).

Arabic and Islamic Names of the Moon Craters MuslimHeritage 9-28-07

Inventions-Muslim Heritage in Our 1001 ، Elizabeth Woodcock & Rabah Saoud؛Salim ،T S Al-Hassani World Second edition (الطبعة2007)، Foundation for Science Technology and Civilisation، ISBN 978-0-9552426-1-8وسائط =coauthors| تم تجاهلها (مساعدة)

جامعة هيوستن - عباس بن فرناس

المغرب في حلي المغرب لابن سعيد المغربي

مجلة حراء - عباس بن فرناس، أول رائد فضاء في التاريخ Archived ١٢ی کانوونی دووەمی ٢٠١٥, at the Wayback Machine.

Lynn Townsend White, Jr. (Spring, 1961).

Lunar Nomenclature

وكالة أور الإخبارية - ديالى تحول مطار ابن فرناس الى مدينة رياضية Archived ١ی تشرینی دووەمی ٢٠١٤ at the Wayback Machine.

"Hoy se abre el noveno puente de Córdoba hacia una ronda inacabada" Archived ١٦ی نیسانی ٢٠١٢, at the Wayback Machine.. 14 January 2011. اطلع عليه بتاريخ 14 January 2011.

هەندێک سەرچاوە:

أبو الحسن على بن موسى بن سعيد المغربي الأندلسي (المتوفى: 685هـ)، الكتاب: المغرب في حلى المغرب، المحقق: د. شوقي ضيف، الناشر: دار المعارف - القاهرة، الطبعة: الثالثة، 1955، عدد الأجزاء: 2

المقري، أبو العباس أحمد بن محمد بن أحمد (1988). نفح الطيب من غصن الأندلس الرطيب - المجلد الثالث. دار صادر، بيروت .

عنان، محمد عبد الله (1997). دولة الإسلام في الأندلس، الجزء الأول. مكتبة الخانجي، القاهرة .ISBN 977-505-082-4 .

عنان، محمد عبد الله (1970). تراجم إسلامية شرقية وأندلسية. مكتبة الخانجي، القاهرة .

Lynn Townsend White, Jr. (Spring, 1961). "Eilmer of Malmesbury, an Eleventh Century Aviator: A Case Study of Technological Innovation, Its Context and Tradition", Technology and Culture 2 (2), p. 97–111 [100f.], doi:10.2307/3101411.

لەوانەیە کەسێک بپرسێت سەردەمی زێرینی ئیسلام و داهێنانی موسڵمانان کەی بو؟

سەردەمی زێرینی ئیسلام) بە عەرەبی: العصر الذهبي للإسلام ، بە ئینگلیزی (Islamic Golden Age :بە ساڵانی نێوان (٧٥٠-١٢٥٨) زاینی دەوترێت. لەم سەردەمەدا شارستانی ئیسلامی پێشڕەو بووە لە زانستەکانی : پزیشکی و ڤێرتێرنەری و دەرمانسازی و تویکاری و سرووشتزانی و ئەندازیاری و بیرکاری و گەردوونزانی و کشتوکاڵ و زەویناسی و ئابووری و ڕامیاری...و هتد .

لەو سەردەمدا زانستی میکانیک پێی دەووترا (علم الحيل) ، زانستی جوگرافیاش پێی دەوترا ڕۆژمێری وڵاتان (تقويم البلدان) ، و زانستی کۆمەڵناسی پێی دەوترا ئاوەندانییەکان (العمرانيات) ، زانستی (زەویناسی) یان (جیۆلۆجی) پێی دەوترا (زانستی بەرد و چینەکانی زەوی) ، و زانستی فیزیاش پێی دەوترا (علم الطبيعة) سرووشتزانی ، موسوڵمانان پێشەنگ بوون لەم زانستانەدا .

https://ckb.wikipedia.org/.../%D8%B3%DB%95%D8%B1%D8%AF%DB...

لەم بارەیەوە زانا بە ئینسافەکانی جیهان ئیقرار بەو ڕاستیە دەکەن و لێردا ناتوانین قسەی هەموویان بهێنینەوە ، زانا (هۆوارد تورنەر) لە کتێبێکیدا لەسەر زانا موسوڵمانەکان نووسیویەتی : "زانا و هونەرمەند و میر و کرێکارە موسوڵمانەکان هەموو بەیەکەوە کلتوورێکی بێ هاوتایان درووستکرد و بە شێوازێکی ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ کاریگەری گەورەیان لەسەر هەموو کیشوەرەکانی جیهان درووستکرد.

بەشی دوازدەیەم

کام زاناو بلیمەت و لێهاتوو دەڵێت ئایینێک موحەممەد ﷺ پێشەوای بێت ئایینێکی دواکەوتووە؟

کام فەیلەسوف و زانا ئیقرار بەوە ناکات کە موحەممەد ﷺ پێغەمبەرێکی فول زانست بووە ، لە سەدەیەکی فول جاهیلیدا؟

دڵۆپێک لە ئەقیانووسی زانستەکانی موحەممەد ﷺ

زانستی : ژێر دەریاو جیولۆجی و توێکاری و ئەستێرەو ئاسمان و فەلەکی و کۆرپەڵەزانی و.......سەدان زانستیتر

ئەو ئاماژە زانستیانە موحەممەد ﷺ لەو سەدەو سەردەمە تاریکەدا باسی کردووە سەرجەم زانا بە ناوبانگەکانی سەدەی ئەتۆمی سەرسام کردووە ، ئەمە نە بە هەڕەمەکی بووەو نە بە ڕێکەوت ، ئەمە لە دەرەوەی بونەوەرەوە ئاگادار کراوەتەوەو فێرکراوە لە لایەن بە دیهێنەری

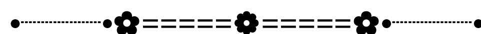
بوون و بونەوەر ، ئەمە ئەو پەیام و پەیامبەرەیە کە دوای چواردە سەدە بانگەوازەکەی نوێترو پرشنگدارترو بە نرخترو بە ناوبانگترەو شوێنکەوتووانی ڕۆژ لە دوای ڕۆژ زیاتر دەکات و زاناکانی سەرجەم بوارەکان ئیقراری پێ دەکەن.....

ئەمە پەیامی اللەیە ، نەک بیرو بیردۆزی مارکس و لینین و داروین و فرۆیدو...و......و......و......بەهای فلسێکی قەڵبیان نەماوەو ئیکسپایەر بوون.....

سەرمان سوڕ دەمێنێت سەرجەم گەورە زاناو بلیمەتە ناودارەکانی جیهان ئیعتیراف و ئیقرار بە مەزنی قورئان و ئیسلام و موحەممەد ﷺ دەکەن بەڵام گەمژەیەکی سەقەتی فاشیلی کورد سوکایەتیان پێ دەکات ، ئەمە ئەو عەقڵییەتە بۆگەنە ڤایرۆساوییەیە کە دەبێت تەعقیم بکرێت و نابێت ڕێگە بدەیت تەشەنە بکات و خەڵکی موبتەڵای بەکتریاو ڤایرۆس ببن !!...

هەندێک لە زانستەکانی موحەممەد ﷺ

زانستی > : ژێر دەریا <و پێشەوای مرۆڤایەتی(ﷺ)

فەرموودەی: (فَإِنَّ تَحْتَ الْبَحْرِ نَارًا ، وَتَحْتَ النَّارِ بَحْرًا)

واتە : بە ڕاستی لە ژێر دەریاوە ئاگر هەیەو لە ژێر ئاگرەکەیشەوە دەریا هەیە

بەڕێزان وەک ئاشکرایە پێغەمبەری خۆشەویست (ﷺ) لە ژینگەیەکی بیابانی و بێ دەریاو زەریا ژیاوەو تەنانەت بۆ یەکجاریش بە دەریاداو بە سەر دەریادا تێنەپەڕیوە ، ئەی چۆن زانیوە لە ژێر دەریادا ئاگر هەیە؟

ئایا لەو سەدەو سەردەمە ئەو ئامێرو ئامرازو ئەسبابانە بووە خەڵک بچێتە ژێر دەریاو بزانێت لە ژێر دەریاوە چە خەبەرە؟

ئەی ئەگەر پێغەمبەری خۆشەویست (ﷺ)نێردراوی الله نەبێت و ئەو ئاگاداری نەکاتەوە چۆن ئەم زانیاری و زانستەی پێ گەیشت؟

مەگەر ئەوە نیە لە قورئاندا دەفەرموێت : {وَمَا يَنطِقُ عَنِ الْهَوَى إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى} ؟

واتە : محمد (ﷺ) بە هەواو هەوەس و گۆترەکاری قسە ناکات ، ئەوەی دەیڵێت وەحیەو لە لایەن الله وە بۆی دێت

ماوەیەک لەمەو پێش کەس باوەڕی بەوە نەدەکرد ئاوو ئاگر پێکەوە بن لە ژێر دەریادا ، لەوانەیە ئێستاش هەندێک کەس تا بە چاوی خۆیان نەیبینن باوەڕ نەکەن .....

بە ڤیدیۆ تەقینەوەی بەحر ببینە

https://www.youtube.com/watch?v=airrNBgfv-s

https://www.youtube.com/watch?v=dr4C3d2uF2k

https://www.youtube.com/watch?v=58_ePvYY2gM

به چاوی خۆتان ڤیدیۆی ئاگرەکە لە ژێر دەریا ببینن ، کە بە زمانی ئینگلیزییە:

https://www.youtube.com/watch?v=H7DPL0YYGL4

زانستی جێولۆجی و پێشەوای مرۆڤایەتی

زانستی جۆیۆلۆجی شاهیدی دەدات کە محمد نێردراوی [الله]یە

ئایا محمد ﷺ زانستی جۆیۆلۆجی لە کام مەکتەب و پەیمانگاو زانکۆ و تاقیگادا خوێند؟

ئەوەی زیاتر لە جواردە سەدەیە پیغەمبەر ﷺ فەرموویەتی ، وا ئێستا زاناکان شاهیدی لە سەر دەدەن و ئیقراری پێدەکەن

فەرموودەی : (لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَعُودَ أَرْضُ الْعَرَبِ مُرُوجًا وَأَنْهَارًا) رواه مسلم (157) . والمروج : هي الأرض الواسعة كثيرة النبات.

واتە : ڕۆژی قیامەت نایەت تاکو زەوی عەرەب گژوگیا و ڕووباری تێدا نەگەڕێتەوە

کەواتە : پێشتر ئەو سەحرای هەرق و بەرق و وشک و لم و بەردە گژو گیاو باخ و بێستان و ڕوبار بووە....

پرۆفیسۆر(ساندرا ئۆڵسن) لە زانکۆی >کینساس <باس لەو زانیاریە نامۆیانە دەکات کە خەڵک نایزانێت ، دۆزینەوەی چەندین ئاژەڵی کێوی وەك ئاسەواری ئێسك و وێنە بەردینیەکان لە دوورگەی عەرەبی کە ئەمڕۆ بیابانە بە تایبەتی سعودیە ، وەگ مانگای کێوی و ئاژەڵەکانی ئۆراکس -Oryx ئەوەی جێگای سەرسوڕمانە ئەو ئاژەڵانە جگە لەو ناوچانەی کە گژوگیای چریان تێدایە لە شوێنێکی تر بوونیان نیە ،وەکو سەفانە لە کینیا

لەم توێژینەوەو دۆزینەوەیەدا باسی ژیانی مرۆڤی ئەو کاتە دەکات کە چۆن نزیک بووە لەوەی مرۆڤی ئەمڕۆ دەیکات ، وەک بە کارهێنانی ئەسپ بۆ گواستنەوەو سەگی کەنعان بۆ ڕاو ، زانکۆی کانساس لەم لینکەدا باسی زانیاری ورد دەکات لە سەر ئاژەڵە کێوی و ماڵیەکانی ئەو کە لە خاکی سعودیە دۆزراونەتەوە

http://news.ku.edu/rock-art-provides-unique-window-early...

پێگەی هەواڵیBBC یش باسی دۆزینەوەک دەکات و دەڵێت :

http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26841410

ئەمەش وێنەی نوێ لە دوورگەی عەرەبی کە ئەو ڕاستیانە دەسەلمێنن:

Scientists have mapped the ancient river systems that criss-crossed what is now desert

گۆڤاری جیهانی ئەمریکای بە ناوبانگیش American Scientist ئیقراری بەم ڕاستیە کردووەو کە دوورگەی عەرەبی لە ڕابردوودا گژو گیاو ڕووبار بووە:

http://www.americanscientist.org/.../new-sites-on-the...

New Sites on the Trail of Early Humans

بە هەموو شێویەک هەوڵ دەدەن وەک وێنەگرتنی کوالێتی بەرز هەتا پشکنینی خاکەکە: توێژەرەکان ئاسەواری باوباپیرانی مرۆڤ دەدۆزنەوە لە هەندێك شوێنی پیشبینی نەکراو...

Using everything from high-tech imaging to handheld sand sieves, researchers are finding traces of our early human ancestors in some unexpected places.

بەڕێزان ئەوەی جێگەی سەرسوڕمانەو دەبێت هەموو کەسێکی ژیر هەڵوێستە لە سەر ئەم فەرموودەیە بکات ئەوەیە : پێغەمبەری خۆشەویستمان ﷺ وشەی >تعود <ی بە کار بردووە ، واتە : دوورگەی عەرەبی وەک جاران دەگەڕێتەوەو گژو گیاو ڕووبار دەگەڕێتەوە بۆ ئەو دوورگەیە ، کەواتە دەبێت ئەوە بزانین کە دوورگەی عەرەبی پێشتر گژو گیاو باخ و بێستان و ڕووبار بووە، لێرەدا دەپرسین : ئەی خۆ پێغەمبەر ﷺ لەوکاتەدا لە دایک نەبووە ، چۆن زانی و کێ هەواڵی پێ دا ؟!!!

لە کام ئایین و مێژوو بەڵگەنامە باسی ئەوە کراوە کە پێشتر گژو گیاو باغ و بێستان بووە؟

ئەمە پرسیارێکی بێ وڵامە ئاراستەی سەرجەم مولحیدو بێ باوەڕانی دەکەین!!!....

شایانی باسە زاناکانی شارەزا لەم بوارەدا دەڵێن : گۆڕانکاری دیمۆگرافی لە زەوی و دوورگەی عەرەبیدا ٢٣ هەزار ساڵ جارێک ڕوو دەدات و دەگەڕێتەوە ، زاناکان بەو شێوەیە دەڵێن کە خۆشەویستمان فەرموویەتی

لە گۆڤاری نەیچەرو ئەم توێژینەوەو دکتۆر ئاش پارتۆن بە ناو نیشانی:

A damp dispersal out of Africa

http://www.nature.com/.../v519/n7541/full/519009d.html

بۆ زیاتر شارەزا بوون لە سەر ئەم بابەتە لە سایتی >بی بی سی <لە ژێر ناو نیشانی: دورگەی عەرەبی بەهەشتێکی سەوز بووە لە دارستان و گژوگیا لە ڕابوردودا::::

بە عەرەبی:

http://www.bbc.com/.../150730_vert_earth_arabia_was_once...

بە ئینگلیزی:

Arabia was once a lush paradise of grass and woodlands

http://www.bbc.com/.../20150223-arabia-was-once-a-lush...

لە گۆڤاری بە ناوبانگی جیۆلۆجی The journal of geology

لە پێگەی کۆمەڵەی جیۆلۆجی ئەمەریکیThe Geological Society of America

لینکەکانیhttp://geology.gsapubs.org/content/43/4/295 :

http://www.crossref.org/iPage?doi=10.1130%2FG36401.1

Alluvial fan records from southeast Arabia reveal multiple windows for human dispersal

ئازیزانم پێغەمبەر ﷺ چۆن ئەمەی زانی؟

ئایا لەو سەدەو سەردەمەی پێغەمبەر ﷺ ئەم زانست و زانیارو توێژینەوانە بووە؟

ئەگەر بووە لە کوێ و کام تاقیگاو؟

ئەگەر نەبووە ، کاتی ئەوە نیە شایەتی بدەن کە محمد ﷺ نێردراوی خوایە ؟

یان ئەگەر شایەتی نادەن شەرم نیە سوکایەتی بەو نێردراوە بکرێت کە خۆشەویتی زیاتر لە <2/000/000/000>ملیارد کەسەو سەرجەم فەرموودەکانی دەقاو دەقە لە گەڵ زانست و توێژینەوەکانی سەدەی بیست و یەکەم ؟

زانستی توێکاری و پێشەوای مرۆڤایەتی

زانستی توێکاری شاهیدی دەدات محمد ﷺ نێردراوی [الله]یە

فەرموودەی : [....إِنَّهُ خُلِقَ كُلُّ إِنْسَانٍ مِنْ بَنِي آدَمَ عَلَى سِتِّينَ وَثَلَاثِ مِائَةِ مَفْصِلٍ ،.......]

واتە : خوای گەورە مرۆڤی لە ٣٦٠ جومگە دروست کردووە

ئازیزانم زاناکان و پسپۆڕانی زانستی توێکاری تا ئەم چەند دوایانەش هەر دەیانگووت مرۆڤ ٣٠٠ جومگەیە هەیە ، لەم دوایانەدا هەندێک جومگەی تریان دۆزییەوە ، وەک جومگەکانی گوێچکە کە پێشتر نەیاندەزانی گوێچکە جومگەی هەیە ، لەم لینکەدا ئیعجازی فەرموودەکەتان بۆ دەر دەکەوێت:

: http://haiv.org/test/?p=3366

لە چەندین وڵات و دەزگای تەندروستی و شارەزا لەم بوارەدا لە لایەن زانا خۆر ئاواییەکانەوە ئەم ڕاستیە سەلمێنداروە ، نوێترین پشکنین لە ڕێگای ئامێری پزشکی پێشکەوتوو ئەم ڕاستیە دەسەلمێنن:

http://www.buzzle.com/articles/joints-in-the-body.html

لەو لینکەی سەرەوە سەرجەم جومگەکان دەستنیشان دەکات و دەیانژمێرێت وەک:

جومگەکانی کاسەی سەر ٨٦

جومگەکانی قوڕقوڕاگە ٦

قەفەزەی سینگ ٦٦

بربرەی پشت و حەوز ٧٦

پەلەکانی سەرەوە ٦٤

پەلەکانی خوارەوە ٦٢

شارەزایەکی ئەمریکی لە >هاوای <ئەم ڕاستیە دەسەلمێنێت:

نەداخەوە دەک هەمیشە ئیدارەی کەزابی فەیسبوک ڕێگا نادات هەندێک لینک و سەرچاوە دابەزێنین و بە زۆر پێمان ڕەش دەکاتەوە ، ئێمەش لە خوارەوە بە کۆمێنت وێنەی دادەنێێن!!..

ئەمەش ماڵپەڕێکی سەنتەری تایبەتی ئەمریکییە کە بەم شێوەیە باسی جومگەکان دەکات:

http://www.mplsortho.com/faq/

ئەمەش ماڵپەڕی پەیمانگای تەندروستی ئورستورالیایە ، کە ڕاستی ئیعجازی فەرموودەکە دەسەلمێنێت:

http://www.aihw.gov.au/search/?q=360+joint

ئەمەش سەرچاوەیەکی زانستیە کە بە هەمان شێوەیە دەڵێت:

http://www.healthmd.com/joint-pain.htm

هەندێک سەرچاوەیتر لەم بارەیەوە:

https://www.youtube.com/watch?v=e8xS8_l_3vA

http://www.eltwhed.com/vb/showthread.php?14933-%CE%E1%DE-%DF%E1-%C5%E4%D3%C7%E4-%E3%E4-%C8%E4%ED-%C2%CF%E3-%DA%E1%EC-%D3%CA%ED%E4-%E6%CB%E1%C7%CB%E3%C7%C6%C9-%E3%DD%D5%E1

https://www.eajaz.org/.../326-Miracles-in-an-interview...

http://www.alsiraj.net/egaz/html/page21.html

لێرەدا دەپرسین : کێ زانستی >تویکاری <فێری محمد (صلی الله علیہ و آلہ و سلم) کرد؟

ئایا زانستی ئەو کاتەی محمد(صلی الله علیہ و آلہ و سلم) پێشکەوتوتر بووە یان ئەمڕۆ؟

ئەگەر مرۆڤیت و بانگەشەی مرۆڤبوون و مرۆڤایەتی دەکەیت حەق نیە ڕێز لەو پێغەمبەرە خۆشەویستە بگریت (صلی الله علیہ و آلہ و سلم) ، لانی کەم سوکایەتی پێ نەکەیت؟

زانستی ئەستێرە و ئاسمان و پێشەوای مرۆڤایەتی(ﷺ)

زانستی >ئەستێرە و ئاسمان <شاهیدی دەدات محمد (ﷺ) نێردراوی [الله]یە

فەرموودەی ":............النُّجُومُ أَمَنَةٌ لِلسَّمَاءِ، فَإِذَا ذَهَبَتِ النُّجُومُ أَتَى السَّمَاءَ مَا تُوعَدُ، وَأَنَا أَمَنَةٌ لأَصْحَابِي، فَإِذَا ذَهَبْتُ أَتَى أَصْحَابِي مَا يُوعَدُونَ، وَأَصْحَابِي أَمَنَةٌ لأُمَّتِي، فَإِذَا ذَهَبَ أَصْحَابِي أَتَى أُمَّتِي مَا يُوعَدُونَ> ("١<

واتە : ....ئەستێرەکان زامن و ئەمن و ئەمانی مانەوەن لە بۆ ئاسمان ، هەر کات ئەستێرەکان ڕۆیشتن و بەربوونە ، ئەو بەڵێنەش دێت کە بە ئاسمان دراوبو ....

بۆ جوانتر تێگەیشتن لە فەرموودەکە سەردانی ئێرە بکەhttp://www.zahran.org/vb/showthread.php?t=85023 :

لەم فەرموودەیەدا ڕاستییەکی زانستی هەیە کە زانستی نوێ سەلماندویەتی ، ئەوەش نەمانی ئەستێرە و کەم هێز بوونی ئەستێرەو کوژانەوەو تاریکبوون و بەربوونەوەی ئەستێرەیە لە ئاسمان و نەمانی ئەوە ئەستێرەیەو بوونی بە دوکەڵی ئاسمانی

کاتێک ئەم ئەستێرانە دەستیان کرد بە بەربوونەوەو نەمان و کوژانەوەو بوونیان بە دوکەڵی ئاسمانی ئەوە ئیتر دەبێت ئاسمان و فەلەکی ئەستێرەکان چاوەڕوانی ئینهیارو ڕوخانی یەکجاری بکەن ، ئەمەش دەبێتە هۆی ڕوخانی بوونەوەر ، کەواتە ئەم فەرموودەیە دەقاو دەقە لە گەڵ زانستی ئەستێرەکان و ئاسمان کە زاناکان ئاماژەیان پێ داوە....

لەم فەرموودەیەدا ئیعجازێکی زانستی ڕوونمان بۆ دەردەکەوێت کە نهێنییەکەی نامۆی لەم شیوەیەو باسی نهێنیەکانی نەشئەت و توازنی بوونەوەر دەکات ، کێ ئەم هەواڵەی بە محمد(ﷺ) دا ؟

چۆن پێغەمبەرێکی نەخوێنەوار(ﷺ) لە سەدەو سەردەمێکی فول جاهیلیداو لە ناو گەلێکی جاهیلدا ئەم نهێنییە گەورەیەی زانی؟

ئایا ئەو کات ئەم زانستە هەبوو . لە کوێ و کام پەیمانگاو زانکۆو تاقیگادا؟؟!!!!

با بزانین زانست لەم بارەیەوە چی دەڵێت:

کەوتنی ئەستێرە لە ئاسمان

قورئانی پیرۆز پێش ١٤٣٨ ساڵ لەمەو پێش رایدەگەیەنێت کە ئەستێرە لە ئاسمان دەکەوێتە خوارەوە ، بەڵێ بەڕێزانم ئەم هەواڵە تەنیا قورئان ڕایگەیاندوەو لە هیچ ئایین و بیروباوەڕێکیتردا باس نەکراوە ، بۆ یەکەم جار ناسا وێنەی ئەستێرەیەکی گرتووە کە لە لایەنە ناوەندی کونێکی ڕەشەوە ڕادەکێشرێت ، واتە قوتی دەدات ، ئەم هەواڵە بە تازەیی توانراوە ببینرێت و وێنەی لێ بگیرێت ، ئەم ئەستێرەیە لە کۆتایی تەمەنیدا دەگۆڕیت بۆ گازێکی شیکراوەو لە کونە ڕەشەکەوە نزیک دەبێتەوەو قوتی دەدات کە دواتر باسێکی کورتی >کونە ڕەشەکە <دەکەین،ئێستا با بزانین قورئانی پیرۆز چۆن باسی کەوتنە خوارەوەی ئەستێرە دەکات :

(وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَى) النجم :١.

واتە : سوێند بە ئەستێرە کاتێک لە شوێنی خۆی دەترازێت و بەخێرایی بەردەبێتەوە و ئاوا دبێت.

واتای >هوی <گۆڕینی شێوە ، بەربونەوەی خێرا، لە جێگا ترازان، سقط ،

، غاب ، غرب ، سقط من علو الى سفل....... هوى الشّخص أو الشّيء

سقط من عُلوٍ إلى سُفْل :- هوتِ الحجارةُ من الجبل - { وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَى }.

بەڵگەی زانستی:

https://www.youtube.com/watch?v=yb91yzXb8-Q

https://www.nasa.gov/.../studies-find-echoes-of-black...

بە ڤیدیۆ تەماشای بکە مانگی دەستکردی وێنەی ئەستێرەیەکی گرتووە کە بەردەبێتەوە بۆ ناو جەرگەی >کونە ڕەشەکە = ثقب أسود <

::

https://www.youtube.com/watch?v=bge2SdU00-o

زاناکانی شارەزا لەم بوارەدا دەڵێن : دۆزینەوەیەکی نوێمان کردووە لە دۆزینەوەی ئەستێرەیەک کە بەردەبێتەوە بە سەر خۆیداو دەتەقێتەوە بە شێوازێکی سەرسوڕهێنەرو ترسناک ، ئەو ئەستێرەیە ئەستێرەیەکی زۆر گەورەیەو کێشەکەی ٣٠٠ ئەوەندەی کێشی خۆرە............

بەداخەوە دیسان ئیدارەی فەیسبوک لینکەکەی پێ ڕەش کردینەوە ، ئێمەش لە خوارەوە وەک کۆمێنت دایدەنێین!....

بەربوونەوەی ئەستێرەیەک بۆ ناوجەرگەی کاکێشانێک:

بەداخەوە دیسان ئیدارەی فەیسبوک لینکەکەی پێ ڕەش کردینەوە ، ئێمەش لە خوارەوە وەک کۆمێنت دایدەنێین!....

ئایا ئەستێرە دەمرێت ؟

ئایا ڕاستە ڕۆژ-خۆر دەمرێت؟

ماوەیەك لەمەوبەر مەوقعی هەواڵی (ناسا) (مرصد هابل) وێنەیەکی بەڵاو کردەوە کە زانایان ئەستیرەیەکیان دۆزیوەتەوە ماوەی چوار هەزار ساڵی تیشکی لێمانەوە دوورەو شێوەو شکڵەکەی لە خۆری خۆمان دەچێت ، ئەو ئەستێرەیە تەقیوەتەوەو بەردەوام لە بچووکبوونەوەدایە و بەرە بەرە دەگۆڕێت بۆ ئەستێرەیەکی سپی ، زاناکان لەو بارەیەوە دەڵێن لە کاتی تەقینەوەکەدا پلەی گەرمی تەقینەوەکە گەیشتووەتە 400 هەزار پلەی سەدی، وە ئەم تەقینەوەو سوتانە دەبێتە هۆی کەم بوونەوەو چونەیەکی ئەو ئەستێرەیە تاکو وای لێ دێت دەگۆڕیت بۆ خۆرێکی بچووك.....

با بزانین قوئان لەم بارەیەوە چی دەڵێت:

(إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ) التكوير:1

واتە: کاتێك خۆر دەپێچرێتەوە و ڕووناکی نامێنێت.

لێرەدا ئەوەی سرنجمان ڕادەکێشێت زاناکان دەڵێن:

ئەم خۆری خۆمانە بە هەمان شیوەی لێ دێت و دەسوتێت وەك بە ڕوونی لە ئایەتەکەدا هاتووە،

(کورت) بە واتای کوژاندنەوەو پێچانەوەو لوول کردن و ڕووناکی تێدا نەماو ، هاتووە ، کوژاندنەوەش لە ئەنجامی ئاگر گرتن ڕوو دەدات ، واتە تاکو ئاگر نەگرێت ناکوژێتەوە ،

یان زاناکان و زانستی گەردونناسی بۆیان دەرکەوتوە کە خۆر لە هەر چرکەیەک (4) ملیۆن تەن سوتەمەنی خۆی خەرج دەکات و لە دەست دەدات ئەویش لە ڕیگای سوتاندنی گازی {هایدرۆجین} و گۆرینی بۆ گازی{ هیلیۆم }کە ئەم گازەش زۆر لە گازی {هایدرۆجین }سوکترەو کێش و قەبارەی خۆر کەم دەکات ڕۆژ لە دوای ڕۆژ.

زاناکانی ئەم بوارە ئەوەشیان ڕوونکردووەتەوە دوای تێپەر بوونی سەردەمانێک لە سوتانی خۆر دەگۆرێت و دەبێتە ئەستێرەیەکی ترو زانایان ناویان ناوە (زەبەلاحی سور) دوای ئەوەش دەچێتەوە ناو یەک و پێی دەگوترێت (کورتە باڵاسپی) دوای ئەمەش بە مردنێکی بە هێواش و لە سەر خۆ دەمرێت و دەکوژێتەوەو هیچ ڕوناکیەکی نامێنێت،واتە کۆتایی بە تەمەنی خۆر دێت و بۆ هەتاهەتایی دەکوژێتەوە.

بەڵگەی زانستی:

https://www.youtube.com/watch?v=FPt2-rMQrdg

http://www.jameataleman.org/main/articles.aspx...

بەڵگەی زانستی لە سەر فەرموودەکە:

http://www.jameataleman.org/main/articles.aspx...

> ١ <أخرجه أحمد (398/4 ، رقم 19584) ، ومسلم (1961/4 ، رقم 2531) . وأخرجه أيضًا : البزار (104/8 ، رقم 3102) ، وابن حبان (234/16 ، رقم 7249).

زانستی فەلەکی و پێشەوای مرۆڤایەتی

زانستی فەلەکی شاهیدی دەدات محمد(صلی الله علیہ و آلہ و سلم) نێردراوی [الله]یە

>جوڵەی سێیەمی زەوی = الحركة الثالثة للأرض<

جوڵەی خاو کە ناو دەبرێت بە>: بریسیسیون<

https://seshusophy.wordpress.com/.../the-third-movement.../

فەرموودەی : [إن الزمن قد استدار كهيئته يوم خلق الله السموات والأرض...]الصحيحين

واتە : واتە : کات پێچی کرد و سوڕایەوە هەر وەکو ئەو ڕۆژەی خوای گەورە ئاسمانەکان و زەوی دروستکرد.....

ئازیزانم با بزانین سوڕانەوەی کات لە زانستی ئەمڕۆدا چۆنە:

گەردوون بەدیهاتووە لە (١١)دیمێنشن کە چواریان بریتین لە > : کات و پانی و بەرزی و کات <، زانای شارەزا لەم بوارەدا ئەو دیمێنشنەکەیشی دۆزییەوەو ووتی : هەر حەوتیان >خۆپێچە<ەو سەرجەم دیمێنشنەکان ڕێژەیین ، ئەوەی سەرجەم زاناکانی ئەم بوارەی سەرسام کرد دیمێنشنی چوارەم بو کە >کات <بو ، لە بەر ئەوە لە هەندێک جێگای ئەم گەردوونەدا >کات <نیە ، سبحان الله ، واتە : >کات <وەستاوە ، لە هەندێک جێگایتر کات زۆر زۆر خێرایە ، هەمووومان دەزانین کات لە سەر زەوی چۆنە ، واتە بیست و چوار کاتژمێرە ، هەروەها > axis <واتە خولگەی زەوی لە دەوری خۆی دەخولێتەوە بە خولانەوەیەکی خاو کە جوڵەی سێیەمی پێ دەوترێت و هەر **26000** ساڵ جارێك کە ئاراستەی خاڵی دەستپێکی ڕووگەی ئەستێرەی جەمسەرییە لە ئاسماندا ، هەموو **26000** ساڵ جارێک ئاراستەی خولگەی جەمسەری زەوی ڕووی دەکاتەوە ئەستێرەی جەمسەر کە دەکەوێتە سەرووی کۆمەڵە ئەستێرەی ورچی گەورە واتە هەمیشە دەکەوێتە جەمسەری باکوری زەوی ، کەواتە کاتێک زەوی دروستکراوە ئاراستەی جەمسەری باکوری زەوی ڕێك دەکەوتە بەرامبەر ئەستێرەی جەمسەر ، ئەم پێچ و سوڕانەوەش هەر **26000** هەزار ساڵ جارێک ڕوو دەدات

سەرچاوە:

https://en.wikipedia.org/wiki/Axial_precession

ئەم فەرموودەیە لە کاتی >خطبة الوداع=حەجیماڵئاوایی <باسکراوە ، واتە لە سەدەو سەردەمێک باسکراوە کە زانست و بەڵگەی زانستی بازاڕی کز بووە....

کێ ئەم زانستەی فێری محمد کرد(صلی الله علیہ و آلہ و سلم)؟

ئەوەی تۆزقاڵێک زانست و ئینساف و هەستی مرۆڤایەتی هەبێت سوکایەتی بەو محمدە خۆشەویستە (صلی الله علیہ و آلہ و سلم) ناکات.

زانستی >کۆرپەڵە زانی <و پێشەوای مرۆڤایەتی(ﷺ)

زانستی [کۆرپەلە ناسی] شاهیدی دەدات محمد (ﷺ) نێردراوی [الله]یە

فەرموودەی : (إِذَا مَرَّ بِالنُّطْفَةِ ثِنْتَانِ وَأَرْبَعُونَ لَيْلَةً ، بَعَثَ اللهُ إِلَيْهَا مَلَكًا ، فَصَوَّرَهَا ، وَخَلَقَ سَمْعَهَا وَبَصَرَهَا وَجِلْدَهَا وَلَحْمَهَا وَعِظَامَهَا ،) [رواه مسلم]

واتە : کاتێک ٤٢ ڕۆژ تێپەڕ بو بە سەر >نوتفە = سپێرم <دا خوای گەورە مەلائیکەیەک دەنێرێت بۆ ئەوەی هەموو شتێکی بۆ ڕێک بخات......

ئازیزانم با هەندێک بە وردی باسی ئەم فەرموودەیە بکەین:

یەکەم : ئەمە زانستێکەو پەیوەندی بە زانستی >علم الاجنة <وە هەیەو زاناو دوکتۆرە بە ناو بانگەکانی جیهان ئیقرار بەم فەرمودەیە دەکەن کە دەقاو دەقە لە گەڵ زانستی سەردەم و توێژینەوە نوێکان ، لەو دوکتۆرە ناودارانە : (کیث مۆر) ، گەورەترین زاناو دوکتۆری بە ناو بانگی جیهانی و کەندەیە کە لەو بارەیەوە پسپۆڕە ، دواتر لینکی ڤیدیۆکەی دادەنێین کە لە سەر زانستی >علم الاجنة=کۆرپەلەزانی <قسە دەکات

دووەم : لە فەرموودەکەدا وا دەردەکەوێت دوای تێپەڕ بوونی ئەو ٤٢ ڕۆژە >نەتفەکە <لە قۆناغی غەیبییەت دەردەچێت و مەلائیکە پێی دەزانێت ، مادام لە قۆناغی غەیبییەت دەرچوو مەلائیکە پێی زانی دەبێت زانستی مرۆڤیش دەرکی بکات ، ئەو نوتفەیە چیەو چۆنەو دروستکردنی چۆن دەست پێدەکات

سێیەم : لەو سەدەو سەردەمەو پێش ١٤٤٠ ساڵ محمد(ﷺ) لە کێ و لە کوێ فێری ئەم زانستە بو؟

کێ ئەم زانستەی پیشاندا ؟ ئایا لەو سەدەو سەردەمەدا زانستی >علم الاجنة <هەبوو ، لە کوێ و لە کام مەکتەب و پەیمانگاو زانکۆو تاقیگادا؟

چۆن محمد (ﷺ)زانی دوای ٤٢ ڕۆژ ئەم >نطفە <یە بەم شێوەیە گۆڕانکاری بە سەردا دێت ؟

چوارەم : ئەو مەلائیکەیە خوای گەورە دایدەسپێرێت ئەوە نیە ئەو دروستی بکات و ئەو گیان بکات بە بەریدا ، لە بەر ئەوە خالق و دروستکەر تەنیا [الله] یە:

-(يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لا إِلَهَ إِلا هُوَ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ) الزمر/6.

-(هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ لا إِلَهَ إِلا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) آل عمران/6.

-(وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا) الفرقان/ 2 ،

-(اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ) الزمر/ 62

-(يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ) فاطر/ 3

دروستکردنەکەش بە قۆناغ دەبێت وەک : (وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ * ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ * ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ) المؤمنون/ 12 – 14

کەواتە پێویستە خوای گەورە بە تاک و تەنیا بزانین لە >الخلق والتصویر <دا ، ئەمەش تەنیا بۆ >التعظیم <ی خوای گەورەیە کە جاروبار >جنودەکانی و الملائکة <دەنێرێت بۆ هەندێک کار ، ئەگینا >کن فیکون <هەر خۆیەتی.....

بۆ زیاتر شارەزا بوون لەم بارەیەوە سەردانی ئێرە بکەhttps://islamqa.info/ar/216397 :

زانستی ژیانی مرۆڤ بەر لە دایک بوونی :

بەداخەوە دیسان ئیدارەی فەیسبوک لینکەکەی پێ ڕەش کردینەوە ، ئێمەش لە خوارەوە وەک کۆمێنت دایدەنێین!....

پێگە زانستیەکان بەم شێوەیە دەڵێن:

SCIENCE FOR UNBORN HUMAN LIFE

کاتەکانی قۆناغی گەشە کردنی >کۆرپەڵە <

SIXTH WEEK

هەفتەی [شەشەم] ٤٢ ڕۆژ

TIMING

SOURCE

THE UPPER AND LOWER LIPS ARE FORMING. EARLY IN 6TH WEEK AFTER FERTILIZATION MOORE, P 523

THE TONGUE IS DEVELOPING.

هەردوو لێو:

EARLY IN 6TH WEEK AFTER FERTILIZATION MOORE, P 523

THE EYE IS OBVIOUS, REFLECTING THE FACT THAT THE RETINAL PIGMENT HAS FORMED. 6TH WEEK AFTER FERTILIZATION MOORE, P 94

چاو:

THE UPPER AND LOWER EYELID PRIMORDIA APPEAR. 6TH WEEK OF DEVELOPMENT. LARSEN, P 259

باقی ئەندامەکانیتر:

SPONTANEOUS MOVEMENTS, SUCH AS TWITCHING OF THE TRUNK AND LIMBS, HAVE BEEN REPORTED. 6TH WEEK AFTER FERTILIZATION MOORE, P 94

THE PELVIS IS DEVELOPING. 6TH WEEK SADLER, P 308

SOME SALIVARY GLANDS APPEAR. ABOUT 6TH WEEK AFTER FERTILIZATION MOORE, P 236

GENERAL MOVEMENTS FIRST OCCUR. 6TH -7TH WEEKS AFTER CONCEPTION ROODENBURG, P 31 THE FETUS NORMALLY MOVES SPONTANEOUSLY. 6TH-8TH WEEKS AFTER CONCEPTION DE VRIES (1982), P 318

THE HEART IS CONTRACTING AT A RATE OF 40 TO 80 BEATS PER MINUTE, AS MEASURED WITH AN ELECTROCARDIOGRAM. 6TH - 7TH WEEKS AFTER CONCEPTION RUGH, P 53

له هەفتەی شەشەمدا دڵی کۆرپەڵە لێ دەدات:

HTTP://MEDIA.RASOULALLAH.NET/SOUND/L...RT_BEAT_11.MP3

THE ORAL AND NASAL CAVITIES ARE CONFLUENT. DAY 36 AFTER FERTILIZATION MOORE, P 5

ALL OF THE MUSCLE BLOCKS HAVE APPEARED. DAY 36 AFTER CONCEPTION RUGH, P 46

FOOT PLATES ARE FORMED ON THE LOWER LIMB BUDS. DAY 37 AFTER FERTILIZATION LARSEN, P XII

THE LEGS HAVE BECOME DISTINCT. DAY 37 OF DEVELOPMENT LARSEN, P 209

THE THIGH HAS BECOME DISTINCT. DAY 37 OF DEVELOPMENT LARSEN, P 209

PIGMENT CAN BE SEEN IN THE RETINA. DAYS 37-40 AFTER FERTILIZATION MOORE, P 91

THE EYE MUSCLES BEGIN TO FORM. DAY 38 AFTER CONCEPTION RUGH, P 47

THE EYE IS OBVIOUS. ABOUT DAY 42 AFTER FERTILIZATION MOORE, P 99

During the sixth week after fertilization the unborn child can respond to local tactile stimulation by reflex movements. At the end of the sixth week, the unborn child is clearly recognizable as a human being by gross morphological observation.

بابەتێکی زانستی لەم بارەیەوە بە زمانی فەرەنسی:

بەداخەوە دیسان ئیدارەی فەیسبوک لینکەکەی پێ ڕەش کردینەوە ، ئێمەش لە خوارەوە وەک کۆمێنت دایدەنێین!....

پێگە زانستیەکان لەم بارەیەوە چی دەڵێن } baby development : مراحل تطور الجنين{

http://www.deathroe.com/baby_development/

6th week 36-42 days:

دوای شەش هەفتە لە ٣٦ هەمین ڕۆژەوە تاکو ٤٢ هەمین ڕۆژ:

The embryo is about 1/5 of an inch in length. A primitive heart is beating

During the sixth week after fertilization the unborn child can respond to local tactile stimulation by reflex movements. At the end of the sixth week, the unborn child is clearly recognizable as a human being by gross morphological observation.

هەندێک سەرچاوە : کە ڕاستی فەرموودەکە دەسەلمێنن:

بەداخەوە دیسان ئیدارەی فەیسبوک لینکەکەی پێ ڕەش کردینەوە ، ئێمەش لە خوارەوە وەک کۆمێنت دایدەنێین!....

لێرەدا شیکاری دوکتۆر >کیث مۆر <لە بارەی زانستی کۆرپەڵە زانین دەکات لە قورئانی پیرۆزدا:

https://www.youtube.com/watch?v=8Kom8p3A3G0

ئەوە خودی پرۆفیسۆر کیث مۆرە لەو ڤیدیۆیی سەرەوە کە باسی ئەو بابەتە دەکات لە قورئاندا.

لە بەرنامەیەکی ئەمریکادا : کۆرپەڵە ناسی و ئیعجازی قورئان:

https://www.youtube.com/watch?v=YU-M1aBiGeQ

شیکاری زانستی لە سەر کۆرپەڵەزانی لە قورئانی پیرۆزدا:

https://www.youtube.com/watch?v=kmgY-2gLrk0

لێرەدا دەبێت وەک هەمیشە بپرسین : کێ ئەم زانست و زانیارییانەی فێری محمد (ﷺ)کرد پێش لە ١٤٤٠ ساڵ کە زانستی کۆرپەڵەزانی هەر باوی نەبوو؟

بەڕێزان ئەگەر بێت و لە سەر فەرموودە زانستیەکانی خۆشەویستمان موحەممەد ﷺ قسە بکەین و بنووسین و ئەوە بە هەزاران لاپەڕە تەواو نابێت و ئەمەش تەنیا دڵۆپێک بو لە ئەقیانووسی فەرموودە زانستیەکانی.......

ناوی هەندێک لە زاناو بلیمەتە موسڵمانەکان
موسڵمانان پێشەنگ و پاڵەوانی سەرجەم بوارە زانستییەکان بوون
بەشی : سیازدەیەم

زانستی گەردوون و فیزیاو ئەستێرە ناسی و کیمیاو جوگرافیاو جیولۆجی و بیرکاری و زیندەوەرو دەروون ناسی و پزیشکی و نەشتەرگەری و ئەندازیاری و ڕامیاری و ئابووری و...و....و......هتد

بێ گومان و بە پێی بەڵگەو سەرچاوە باوەڕ پێکراوەکان زاناو بلیمەتە موسڵمانەکان لە سەدەکانی زێریندا ڕۆڵێکی بەرچاویان بووە لە سەر مێژووی زانست و بنچینەو بنەمای زانست و دەستپێکردنی شۆڕشی زانستی لە گشت بوارەکاندا ، مێژوو شاهیدی ئەوەیە بە سەدان زاناو لێهاتوو بلیمەتی موسڵمان بوون کاریگەرییان لە سەر جیهان و ڕێڕەوی سەرجەم بوارەکان بە گشتی بووەو ئەوان هۆکار بوون بۆ بەرەو پێش چوونی شارشتانیەتەکان و داهێنان و توێژینەوە زانستیەکان لە سەدەکانی ناوەڕاستدا ، لێرەدا ناوی هەندێک لەو زاناو بلیمەتە موسڵمانانە دێنینەوە کە سەرجەم مرۆڤایەتی قەرزاری داهێنان و توێژینەوەو ماندوبوونی ئەوانە.....

ئەمەو بابەتەکانی پێشتوترمان دەبێتە مشتێکی پۆڵایین و دەمکوتی سەرجەم مولحیدو بێ دینەکانی کورد دەکات ، ئێمە بە بەڵگەو بە شاهیدی زاناو بلیمەت و فەیلەسوفە ڕۆژئاواییەکان سەلماندوومانەو دەیسەلمێنین کە موسڵمانان سەرمەشق و پاڵەوانی گۆڕەپانی داهێنان و توێژینەوە زانستیەکان بوون ، دواتر لە بابەتەکانی پێشتردا بە بەڵگەش سەلماندوومانە کە مولحیدو دژە ئیسلام ، بە درێژایی مێژوو خائین و خۆفرۆش و نەتەوەو نیشتیمان فرۆش بوون و هەموو کات دەستی ژێربە ژێریان بووە لە گەڵ دوژمنانی کوردو کوردوستان و دەستکێشیان کردوون بۆ کورد کوشتن و داگیرکردنی کوردوستان ، لە چەندین بابەتەدا لە کتێبەکانی پێشوودا سەلماندوومانە کە ئامانجی دژە ئیسلام بێ دین کردنی ئەم نەتەوە موسڵمانەیەو دەیانەوێت وەک خۆیان بێ دین و دەویسی بکەن ، ئەمەش خەونی حوشترەو بە پشتیوانی الله قەد ناهێڵین بێتە دی و دەبێت هەر خەونی ئاشۆو پاشۆ ببینن .....

ئەوە زیاتر لە سەدەیەکە بێ دینەکانی کورد تەنیا بار بوون بە سەر ئەم نەتەوە خێر لە خۆ نەدیوەو ڕۆڵەکانیان بۆ خۆشگوزەرانی خۆیان بە کوشت داوەو بە ناوی نەتەوەو نێشتیمان و کوردو کوردوستانەوە دونیاو دواڕۆژی خەڵکیان دۆڕاندو کردووە بە دۆزەخ ، ئیتر کاتی ئەوە هاتووە ڕۆڵەکانی کورد بەم مولحیدو بێ دینانە نەخەڵەتێت و هەڵبداتە خۆیان و فیکرە بۆگەنەکەیان......

بۆ ئەوەی پەیامەکەمان ڕوونتر بێت ئەوەی بە هەر شێوەیەک لە شێوەکان سوکایەتی بە الله و قورئان و ئیسلام و موحەممەد بکات ، ئەوە دوژمنی ڕاستە قینەی ئەم نەتەوەیەو دەبێت بە خائین و وەڵات فرۆش هەژمار بکرێت.....

دڵسۆزو لایەنگرو ئەندام و بەرپرسی هەر حیزب و ڕێخراوو لایەنێکی عەلمانی سوکایەتی بەو پیرۆزیانە بکات و حیزب و ڕێخراوەکەی سنوورێکی بۆ دانەنێت و بە شێوەیەک لە شێوەکان سزای نەدات ، ئەوە ئێمەی موسڵمان ئەو سوکایەتییە بە سیاسەت و بەرنامەو داڕێژراوی حیزب و ڕێخراوەکەی دەزانین..... لە بەر ئەوە دەبێت سنوورێک بۆ ئەم سوکایەتییە دابنێریت و نابێت کابرا خۆی بە سیاسی و شۆڕشگێر بزانێت و بەو شێوەیە قێزەونە هێرش بکاتە سەر پیرۆزیەکانی ئەم نەتەوە موسڵمانە......

==================================

ناوی هەندێک لەو زاناو بلیمەت و لێهاتووانە لە سەرەوە باسمان کرد:

زاناکانی گەردووونناسی و فیزیای ئەستێرەناسی

======================

ئیبراهیم ئەلفەزاری

محەممەد فەزاری

خەوارزمی، (بیرکاریزان)

ئەبو مەشعەر بەڵخی(Albumasar)

ئەحمەد کوڕی کەسیر فەرغانی

کوڕانی موسا(Ben Mousa)

جەعفەر موحەممەد کوڕی موسا کوڕی شاکر

ئەحمەد کوڕی موسا کوڕی شاکر

حەسەن کوڕی موسا کوڕی شاکر

مەسلەمەی مەجریتی

بەتتانی(Albatenius)

عەبدولڕەحمان سۆفی

ئەحمەد کوڕی کەسیر فەرغانی

ئەبو سەعید جورجانی

کوشیار گیلانی

ئەبو جەعفەر خازین

ئەلمەهانی

ئەحمەد کوڕی عەبدوڵڵا مەروەزی

نەیریزی

ئەبوو حامد ساگانی

ئەبو نەسر مەنسور

ئەبوو سەهل قووهی(Kuhi)

ئەبوو مەحموود خوجەندی

ئەبو وەفا بوزجانی

ئیبن یوونس

ئیبن هەیسەم(Alhacen)

ئەبو ڕەیحانی بیرونی

ئیبن سینا(Avicenna)

ئیبراهیم بن یەحیا زەرقالی

عومەر خەییام

عەبدولڕەحمان خازینی

ئیبن باجە(Avempace)

ئیبن توفەیل(Abubacer)

نوورەددین بەتڕوجی

ئیبن روشد(Averroes)

ئەلجەزەری

شەرەفەددینی توسی

ئەنوەری

موئەییدەددین ئوردی

نەسیرەددینی توسی

قوتبەددین شیرازی

ئیبن شاتیر

شەمسەددین سەمەرقەندی

غیاسەددین کاشانی

ئولوغ بەگ

تەقیەددین شامی

ئەحمەد نەهاوەندی

ئیبن ئەبی ڕیجال

جابیر بن ئەفلەح

مەریەم ئوسترلابی

================

کیمیازانان و کیمیاگەران

خالید بن یەزید

جابیر کوڕی حەییان(Geber) ، باوکی کیمیا

عەبباس بن فیرناس

کیندی(Alkindus)

مەسلەمەی مەجریتی

ئیبن میسکەویە

ئەبوو ڕەیحانی بیروونی

ئیبن سینا

عەبدولڕەحمان خازینی

نەسیرەددینی تووسی

ئیبن خەلدوون

سەلیموززەمان سدیقی

ئەلخەواریزمی، زانستی جەبر، (بیرکاری)

ئەحمەد زوەیل، خەڵاتی نۆبڵ لە کیمیا، ١٩٩٩

موستەفا سەید

عەبدولقەدیر خان

عەتائورڕەحمان

عومەر یاغی

جەلدەکی

توغرائی

====================

زاناکانی ئابووری و کۆمەڵایەتی

ئەبووحەنیفە (٦٩٩-٧٦٧)، زانای فیقهی ئیسلامی.

ئەبوو یوسف (٧٣١-٧٩٨)، زانای فیقهی ئیسلامی.

قابوس بن وشمەگیر(d. 1012) ، ئابوورزان

ئەبووڕەیحانی بیروونی (٩٧٣-١٠٤٨)، بە یەکەم ئادەمیزادناس دادەنرێت،هەروەها باوکی هیندناسی .(indology)

ئیبن سینا (٩٨٠-١٠٣٧)، ئابوورزان

ئیبن میسکەویە(d.1030) ، ئابوورزان

غەزالی (١٠٥٨-١١١١)، ئابوورزان

ماوەردی (١٠٧٥-١١٥٨)، ئابوورزان

نەسیرەددینی تووسی (١٢٠١-١٢٧٤)، ئابوورزان

ئیبن نەفیس (١٢١٣-١٢٨٨)، sociologist

ئیبن تەیمییە (١٢٦٣-١٣٢٨)، ئابوورزان

ئیبن خەلدوون (١٣٣٢-١٤٠٦)، پێشەنگی زانستە کۆمەڵایەتییەکان ، وەکو دیمۆگرافیا، مێژووی کلتووری، (historiography) "خوێندن و مەنهەجی مێژوونووسانە"، فەلسەفەی مێژوو، کۆمەڵناسی، هەروەها ئابوورزانی.

تەقیەددین مەقریزی (١٣٦٤-١٤٤٢), ئابوورزان

ئەختەر حەمید خان، زانایەکی کۆمەڵایەتیی پاکستانی، پێشەنگ لە.(Microcredit)

موحەممەد یونس، براوەی خەڵاتی نۆبڵ، ئابوورزانی بەنگلادیش، پێشەنگ لە.(Microfinance)

شا عەبدولحەننان، پێشەنگی دامەزراندنی بانکی ئیسلامیی لە باشووری ئاسیا.

مەحبوبولحەق، ئابوورزانێکی پاکستانی، گەشەپێکەری بنەمای پەرەسەندنی مرۆڤی و دامەرێنەری (Human Development Report).

===

زاناکانی جوگرافیا و زانستی زەوی

مەسعودی، "هێرۆدۆتی عەرەبەکان" هەروەها پێشەنگی جوگرافیای مێژوویی.

ئەحمەد کوڕی جەزار

عەلی بن ڕیزوان

ئیدریسی، (نەخشەکێشیش بوو).

ئیبن فەزڵان

ئەبوو ڕەیحان بیروونی، باوکی جیۆدیزیا، یەکەم جیۆلۆجی و یەکەم ئادەمیزادناس .(Anthrologist)

ئیبن سینا

عەبدوڵڵەتیف بەغدادی (نووسەری سەدەکانی ناوەڕاست)

ئیبن ڕوشد

ئیبن نەفیس

ئیبن جوبەیر

ئیبن بەتووتە

ئیبن خەلدوون

پیری ڕئیس

ئەولیا چەلەبی

ئەحمەد بن ماجد

ئیستەخری

==

بیرکاریزانان

حەجاج کوڕی یوسف کوڕی مەتەر

عەلی قوشچی

خالید بن یەزید.(Calid)

محەممەد کوڕی مووسا ئەلخوارزمی دانەری جەبر و ئەلگۆریتم.

عەبدولحەمیدی کوڕی تورک

ئەبولحەسەن قەڵسادی (١٤١٢-١٤٨٢)، پێشڕەو لە.(Symbolic Algebra)

ئەبوو کامل

عەبباس بن سەعید جەوهەری

کیندی(Alkindus)

کوڕانی مووسا(Ben Mousa)

ئەلمەهانی

ئەحمەد کوڕی یوسف

مەسلەمەی مەجریتی

بەتتانی(Albatenius)

فارابی(Abunaser)

نەیریزی

ئەبو جەعفەر خازین

ئیخوان سەفا

ئەبوو حامد ساگانی

ئەبوو سەهل قووهی

ئەبوو مەحموود خوجەندی

ئەبوو وەفا بووزجانی

ئیبن سەهل

سیجزی

ئیبن یونسی میسری

ئەبوو نەسر مەنسوور

کوشیار گیلانی

ئەلکەرەجی

ئیبن ئەلهەیسەم(Alhacen/Alhazen)

بیروونی

ئیبن تاهیر بەغدادی

عەلی کوڕی ئەحمەد نەسەوی

ئیبن موعاز جەییانی

ئیبراهیم بن یەحیا زەرقالی(Arzachel)

ئەلموئتەمەن بن هوود

عومەر خەییام

عەبدولڕەحمان خازینی

ئیبن باجە(Avempace)

غەزالی(Algazel)

ئیبن بەنا مەڕاکوشی

سەموئال بن یەحیا مەغریبی

ئیبن ڕوشد

ئیبن سینا

ئیسحاق بن حونەین

ئیبن شاتیر

ئەبوو مەشعەر بەڵخی(Albumasar)

غیاسەددین کاشانی

کەمالەددین فارسی

موحیەددین مەغریبی

موئەییەدەددین ئوردی

موحەممەد باقر یەزدی

نەسیرەددینی تووسی، ماتماتیکزان و فەیلەسووفی فارسی، سەدەی ١٣یەم.

قازی زادە ڕوومی

قوتبەددین شیرازی

شەمسەددین سەمەرقەندی

شەرەفەددینی تووسی

تەقیەددین شامی

ئولوغ بەگ

======================================

زیندەوەرزانان و دەروونناسان

ئیبن سیرین (٦٥٤–٧٢٨)، نووسەرێکی خەون و لێکدانەوەی خەونەکانە.

کیندی(Alkindus) ، پێشەنگی چارەسەرکردنی دەروونی و چارەسەرکردن بە مۆسیقا

ئیبن ڕەببەن تەبەری, پێشەنگی دەروونپزیشکی، و سایکۆلۆژیای چارەسەری

ئەبوو زەید بەلخی, پێشەنگی درووستی عەقڵی، دەروونناسی پزیشکیی، دەروونزانی فێربوونی، چارەسەری فێربوونی، دەروونزانی لەش و نەخۆشی جەستەیی دەروونی

ئیبن مەجوسی(Haly Abbas) ،پێشەنگی neuroanatomy, neurobiology and neurophysiology

ئەبولقاسم زەهراوی(Abulcasis), pioneer of neurosurgery

ئیبن ئەلهەیسەم (Alhazen), founder of experimental psychology, psychophysics, phenomenology and visual perception

بیروونی, pioneer of reaction time

ئیبن سینا(Ibn Sina), pioneer of neuropsychiatry,[٢٩] thought experiment, self-awareness and self-consciousness

ئیبن زوهر(Avenzoar), pioneer of neurology and neuropharmacology

ئیبن ڕوشد, pioneer of پارکینسۆن

ئیبن توفەیل, pioneer of tabula rasa and nature versus nurture

Mir Sajad,Neuroscientist and pioneer in neuroinflammation and neurogenesis.

==

پزیشک و نەشتەرگەرەکان

خالید بن یەزید(Calid)

Shapur ibn Sahl (d. 869), pioneer of pharmacy and pharmacopoeia

Al-Kindi (Alkindus) (801-873), pioneer of pharmacology

Abbas Ibn Firnas (Armen Firman) (810-887)

Al-Jahiz, pioneer of natural selection

Ali ibn Sahl Rabban al-Tabari, pioneer of medical ئینسایکلۆپیدیا]

Ahmed ibn Sahl al-Balkhi

Ishaq bin Ali al-Rahwi (854–931), pioneer of peer review and medical peer review

ئەحمەد کوڕی جەزار(circa 898-980)

Abul Hasan al-Tabari - physician

Ali ibn Sahl Rabban al-Tabari - physician

ئیبن مەجوسی(d. 994), pioneer of obstetrics and perinatology

Abu Gaafar Amed ibn Ibrahim ibn abi Halid al-Gazzar (10th century), pioneer of dental restoration

Abu al-Qasim al-Zahrawi (Abulcasis) - father of modern surgery, and pioneer of neurosurgery, craniotomy, hematology and dental surgery

ئیبن ئەلهەیسەم(Alhacen), pioneer of eye surgery, visual system and visual perception

Abū Rayhān al-Bīrūnī

ئیبن سینا (Ibn Sina) (980-1037) - father of modern پزیشکی, founder of Unani medicine, pioneer of experimental medicine, evidence-based medicine, pharmaceutical sciences, clinical pharmacology, aromatherapy, pulsology and sphygmology, and also a philosopher

Hakim Syed Zillur Rahman, physician of Unani medicine

Ibn Miskawayh

ئیبن زوهر (Avenzoar) - father of experimental surgery, and pioneer of experimental تویکاری, experimental فیزیۆلۆژیا, human dissection, autopsy and tracheotomy

ئیبن باجە(Avempace)

ئیبن توفەیل(Abubacer)

ئیبن ڕوشد

ئیبن بەیتار

ئیبن جەزلە

نەسیرەددینی تووسی

ئیبن نەفیس (1213–1288), father of circulatory physiology, pioneer of circulatory تویکاری , and founder of

Nafisian anatomy, فیزیۆلۆژیا, pulsology and sphygmology

Ibn al-Quff (1233–1305), pioneer of embryology

Kamāl al-Dīn al-Fārisī

Ibn al-Khatib (1313–1374)

Mansur ibn Ilyas

Saghir Akhtar - pharmacist

Syed Ziaur Rahman, pharmacologist

Toffy Musivand

Muhammad B. Yunus, the "father of our modern view of fibromyalgia"

Sheikh Muszaphar Shukor, pioneer of biomedical research in space

Hulusi Behçet, known for the discovery of نەخۆشیی بەهجەت

Gazi Yaşargil, the founder of microneurosurgery

Ibrahim B. Syed - radiologist

Mehmet Öz, cardiothoracic surgeon

Abdul Qayyum Rana, Neurologist known for his work on Parkinson's disease

===============================

فیزیازانان و ئەندازیاران

کوڕانی مووسا

جەعفەر موحەممەد کوڕی موسا کوڕی شاکر

ئەحمەد کوڕی موسا کوڕی شاکر

حەسەن کوڕی موسا کوڕی شاکر

عەبباس بن فیرناس

Al-Saghani, 10th century

ئەبوو سەهل قووهی

ئیبن سەهل

ئیبن یونسی میسری, سەدەی دەیەم.

ئەلکەرەجی، سەدەی دەیەم.

ئیبن ئەلهەیسەم عێراق (Alhacen), 11th century scientist, father of ئۆپتیکi, pioneer of پێرەوی زانستی and experimental physics, considered the "first زانستیار"

Abū Rayhān al-Bīrūnī, 11th century, pioneer of experimental mechanics

ئیبن سینا، سەدەی یازدەیەم.

عەبدولڕەحمان خازینی، سەدەی دوازدەیەم.

ئیبن باجە (Avempace), 12th century

ئیبن مەلکا بەغدادی، سەدەی دوازدە.

ئیبن ڕوشد, 12th century Andalusian mathematician, philosopher and medical expert

ئەلجەزەری, 13th century civil engineer, father of robotics,

نەسیرەددینی تووسی, 13th century

قوتبەددین شیرازی, 13th century

کەمالەددین فارسی, 13th century

ئیبن شاتیر, 14th century

تەقیەددین شامی, 16th century

هەزارفەن ئەحمەد چەلەبی, 17th century

لاگاری حەسەن چەلەبی, 17th century

شەیخ دین موحەممەد، 18th century

فەزلوڕڕەحمان خان، 20th century Bangladeshi mechanician

مەحموود حیسابی, 20th century Iranian physicist

عەلی جوان, 20th century Iranian physicist

ئەبووبەکر زەینەلعابدین عەبدولکەلام، Indian aeronautical engineer and nuclear scientist

مەهران کاردار، Iranian theoretical physicist

کامران وەفا, Iranian mathematical physicist

Abdel Nasser Tawfik, Egyptian-born German particle physicist

مونیر نایفە، Palestinian-American particle physicist

موحەممەد عەبدولسەلام، Pakistani Theoretical Physicist, First Muslim scientist Nobel Laureate

ڕیازوددین (فیزیکزان)، Pakistani theoretical physicist

عەبدولقەدیر خان، Pakistani nuclear scientist

عەلی موستەفا موشەرەفە، Egyptian nuclear physicist

سەمیرە مووسا, Egyptian nuclear physicist

مونیر ئەحمەد خان، Father of Pakistan's nuclear program

شەهید حوسەین بۆخاری، Pakistani researcher in the field of parallel and distributed computing

کەریم کەریمۆڤ، a founder of Soviet space program, a lead architect behind first human spaceflight (Vostok 1), and the lead architect of the first space stations (Salyut and Mir)

فاروق ئەلباز، a ناسا scientist involved in the first Moon landings with the Apollo program

==

زاناکانی ڕامیاری

سەید قوتب

موحەممەد باقر سەدر

ئەبوو ئەعلا مەودوودی

حەسەن عەبدوڵلا توڕابی

حەسەن بەنا

موحەممەد حەسەنەین هەیکەل

موحەممەد عەبدولموقتەدر خان

ڕاشد غەنووشی

ئەبولکەلام ئازاد

سەرچاوەو پەراویزەکان:

https://ckb.wikipedia.org/.../%D9%BE%DB%8E%DA%95%D8%B3%D8...

https://www.wikizero.com/.../%D8%A7%D9%84%D8%AE%D9%8A%D9...

https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/18176669

Dr. A. Zahoor (1997). JABIR IBN HAIYAN (Geber) Archived ٣٠ی حوزەیرانی ٢٠٠٨, at the Wayback Machine.. University of Indonesia.

https://www.independent.co.uk/.../how-islamic-inventors...

https://www.nobelprize.org/nobel_prizes/chemistry/laureates/

Akbar S. Ahmed (1984). "Al-Beruni: The First Anthropologist", RAIN 60, p. 9-10.

http://www.milligazette.com/Archives/15-1-2000/Art5.htm

http://www.mafhoum.com/press4/114S23.pdf

H. Mowlana (2001). "Information in the Arab World", Cooperation South Journal 1

Mohamad Abdalla (Summer 2007). "Ibn Khaldun on the Fate of Islamic Science after the 11th Century", Islam & Science 5 (1), p. 61-70

Salahuddin Ahmed (1999). A Dictionary of Muslim Names. C. Hurst & Co. Publishers. ISBN 1-85065-356-9.

Dr. S. W. Akhtar (1997). "The Islamic Concept of Knowledge", Al-Tawhid: A Quarterly Journal of Islamic Thought & Culture 12 (3).

I. M. Oweiss (1988), "Ibn Khaldun, the Father of Economics", Arab Civilization: Challenges and Responses, New York University Press, ISBN 0-88706-698-4.

Jean David C. Boulakia (1971), "Ibn Khaldun: A Fourteenth-Century Economist", The Journal of Political Economy 79 (5): 1105-1118.

Mahbub ul Haq (1995), Reflections on Human Development, Oxford University Press, ISBN 0-19-510193-6.

Amartya Sen (2000), "A Decade of Human Development", Journal of Human Development 1 (1): 17-23.

[http://www.britannica.com/eb/article-9051339 Mas'udi, al-." Encyclopædia Britannica, 2006.

Solomon Gandz (1936), "The sources of al-Khwarizmi's algebra", Osiris I, p. 263–277."

Serish Nanisetti, Father of algorithms and algebra, The Hindu, June 23, 2006.

MacTutor History of ،"Abu'l Hasan ibn Ali al Qalasadi" ،Edmund F. ، Robertson؛John J. ،O'Connor University of St Andrews. ،Mathematics archive

Amber Haque (2004), "Psychology from Islamic Perspective: Contributions of Early Muslim Scholars and Challenges to Contemporary Muslim Psychologists", Journal of Religion and Health 43 (4): 357-377 [375].

هەڵەی بەکارهێنانی دارێژە:بیرخستنەوەی وێب: پارامێترەکانی ناونیشان و سەردێڕ زۆرەکییە..

Amber Haque (2004), "Psychology from Islamic Perspective: Contributions of Early Muslim Scholars and Challenges to Contemporary Muslim Psychologists", Journal of Religion and Health 43 (4): 357-377 [361]

https://ipfs.io/.../wiki/Psychology_in_medieval_Islam.html

Amber Haque (2004), "Psychology from Islamic Perspective: Contributions of Early Muslim Scholars and Challenges to Contemporary Muslim Psychologists", Journal of Religion and Health 43 (4): 357-377 [362]

Amber Haque (2004), "Psychology from Islamic Perspective: Contributions of Early Muslim Scholars and Challenges to Contemporary Muslim Psychologists", Journal of Religion and Health 43 (4): 357-377 [363].

Martin-Araguz, A.; Bustamante-Martinez, C.; Fernandez-Armayor, Ajo V.; Moreno-Martinez, J. M. (2002). "Neuroscience in al-Andalus and its influence on medieval scholastic medicine", Revista de neurología 34 (9), p. 877-892.

Omar Khaleefa (Summer 1999). "Who Is the Founder of Psychophysics and Experimental Psychology?", American Journal of Islamic Social Sciences 16 (2).

Muhammad Iqbal, The Reconstruction of Religious Thought in Islam, "The Spirit of Muslim Culture"

S Safavi-Abbasi, LBC Brasiliense, RK Workman (2007), "The fate of medical knowledge and the neurosciences during the time of Genghis Khan and the Mongolian Empire", Neurosurgical Focus 23 (1), E13, p. 3.

& 315 پەڕەکانSeyyed Hossein; Oliver Leaman (1996). History of Islamic Philosophy. Routledge. ،Nasr)یارمەتی1022–1023. ISBN 0-415-13159-6. Cite uses deprecated parameter |coauthors= (

G. A. Russell (1994), The 'Arabick' Interest of the Natural Philosophers in Seventeenth-Century England, pp. 224-262, Brill Publishers, ISBN 90-04-09459-8.

Cytokinetics of Adult Rat SVZ after EAE

Upregulation of CSPG3 accompanies neuronal progenitor proliferation and migration in EAE.

Levey M. (1973), Early Arabic Pharmacology, E. J. Brill, Leiden.

Felix Klein-Frank (2001), Al-Kindi, in Oliver Leaman and Hossein Nasr, History of Islamic Philosophy, p. 172. Routledge, London.

Ray Spier (2002), "The history of the peer-review process", Trends in Biotechnology 20 (8), p. 357-358 [357].

Ezzat Abouleish, "Contributions Of Islam To Medicine", in Shahid Athar (1993), Islamic Perspectives in Medicine, Edinburgh University Press, Edinburgh.

Salma Almahdi (2003), "Muslim Scholar Contribution in Restorative Dentistry", Journal of the International Society for the History of Islamic Medicine 2, pp. 56-57.

Patricia Skinner (2001), Unani-tibbi, Encyclopedia of Alternative Medicine

Henry W. Noble, PhD (2002), Tooth transplantation: a controversial story Archived ٢٠ی تەمموزی ٢٠١١, at the Wayback Machine., History of Dentistry Research Group, Scottish Society for the History of Medicine.

Bashar Saad, Hassan Azaizeh, Omar Said (October 2005). "Tradition and Perspectives of Arab Herbal Medicine: A Review", Evidence-based Complementary and Alternative Medicine 2 (4), p. 475-479 [476]. Oxford University Press.

Bradley Steffens (2006). Ibn al-Haytham: First Scientist, Chapter 5. Morgan Reynolds Publishing. ISBN 1-59935-024-6.

Cas Lek Cesk (1980). "The father of medicine, Avicenna, in our science and culture: Abu Ali ibn Sina (980-1037)", Becka J. 119 (1), p. 17-23.

David W. Tschanz, MSPH, PhD (August 2003). "Arab Roots of European Medicine", Heart Views 4 (2).

Marlene Ericksen (2000). Healing with Aromatherapy, p. 9. McGraw-Hill Professional. ISBN 0-658-00382-8.

Rachel Hajar (1999), "The Greco-Islamic Pulse", Heart Views 1 (4), pp. 136-140 [138-140].

Rabie E. Abdel-Halim (2006), "Contributions of Muhadhdhab Al-Deen Al-Baghdadi to the progress of medicine and urology", Saudi Medical Journal 27 (11): 1631-1641.

Islamic medicine, Hutchinson Encyclopedia.

A. I. Makki. "Needles & Pins", AlShindagah 68, January-February 2006.

Chairman's Reflections (2004), "Traditional Medicine Among Gulf Arabs, Part II: Blood-letting", Heart Views 5 (2), p. 74-85 [80].

Nahyan A. G. Fancy (2006), "Pulmonary Transit and Bodily Resurrection: The Interaction of Medicine, Philosophy and Religion in the Works of Ibn al-Nafīs (died 1288)", pp. 3 & 6, Electronic Theses and Dissertations, University of Notre Dame.[١]

Nahyan A. G. Fancy (2006), "Pulmonary Transit and Bodily Resurrection: The Interaction of Medicine, Philosophy and Religion in the Works of Ibn al-Nafīs (died 1288)", pp. 224-228, Electronic Theses and Dissertations, University of Notre Dame.[٢]

John B. Winfield (2007), "Fibromyalgia and Related Central Sensitivity Syndromes: Twenty-five Years of Progress", Seminars in Arthritis and Rheumatism 36 (6): 335-338.

Dr. Mahmoud Al Deek. "Ibn Al-Haitham: Master of Optics, Mathematics, Physics and Medicine", Al Shindagah, November-December 2004.

Rosanna Gorini (2003), "Al-Haytham the Man of Experience: First Steps in the Science of Vision", International Society for the History of Islamic Medicine, Institute of Neurosciences, Laboratory of Psychobiology and Psychopharmacology, Rome, Italy.

Rüdiger Thiele (2005). "In Memoriam: Matthias Schramm", Arabic Sciences and Philosophy 15, p. 329–331. Cambridge University Press.

Bradley Steffens (2006), Ibn al-Haytham: First Scientist, Morgan Reynolds Publishing, ISBN 1-59935-024-6.

Mariam Rozhanskaya and I. S. Levinova (1996), "Statics", in Roshdi Rashed, ed., Encyclopedia of the History of Arabic Science, Vol. 2, p. 614-642 [642], Routledge, London and New York.

Peter Bond, Obituary: Lt-Gen Kerim Kerimov, The Independent, 7 April 2003.

Betty Blair (1995), "Behind Soviet Aeronauts", Azerbaijan International 3 (3).

Farouk El-Baz: With Apollo to the Moon Archived ٢١ی شوباتی ٢٠٠٨, at the Wayback Machine., IslamOnline interview

مولحیدو دژە ئیسلام جیاوازی ناکەن لە نیوانئیسلامیزم و ئیسلامیستدا
بەشی چواردەیەم

ئیسلام سیستەم و پەیام و پرۆگرامە ، نەک کۆمپانیای مایکرۆسۆفت و شەریکاتی موبیلات و سەیارە و تەیارەیە ، تاکو داهێنان بکات؟

ئێمەی موسڵمانی کورد نازانین بە چە زمان و بەڵگەیەکی زانستی و مەنتیقی مولحیدو بێ دینەکانمان تێبگەیەنین ، نە دەزانن پرسیار بکەن و نە ئامادەن گوێ بگرن بۆ وڵامی پرسیارەکانیان ، ئەوان جیاوازی ناکەن لە نێوان ئیسلام و موسڵماندا ، واتە : ئەگەر بە زاراوەی ئەمڕۆ باسی بکەین : جیاوازی ناکەن لە نێوان < ئیسلامیزم و ئیسلامیست >دا ، جیاوازی ناکەن لە نیوان مەنهەجەکەو باوەڕمەند بە مەنهەجەکە ، لەم بارەیەوە نموونەیەک دەهێنینەوە:

دەڵێن : ئیسلام داهێنانی نییە!!!...

تخوا ئەمە پرسیاری مرۆڤی سەردەم و تێگەیشتووە؟

یان ئەمە پرسیاری کەسی سیاسی و نووسەرو ڕۆشنبیرو تێگەیشتووە؟!

ئازیزانم سەرەتا خودی پرسیارەکە هەڵەیە ، باشە مەگەر ئیسلام کۆمپانیای مایکرۆسۆفتە یان کۆمپانیاو شەریکاتی موبیلات و سەیارە و تەیارەیە تاکو داهێنان بکات؟

نەزانی ئەوان لەوەدایە کە نازانن ئایینی پیرۆزی ئیسلام بەرنامەو شەریعەتی پێکەوە ژیانی مرۆڤایەتی و بەڵاوکردنەوەی خۆش گوزەرانی و ڕێک خستنی کۆمەڵگایە بەهۆی چەند ڕێساو یاساو بنەمایەکی گونجاو و پڕ بە پێستی هەموو حاڵەتەکانی کۆمەڵگا............قورئان کەتەلۆکی ژیانە ، نەک کومپانیا...

ئەم پرسیارەی ئێستای ئەوان وەک ئەم پرسیارەی پێشتریان وایە کە دەیانپرسی:

کچی ئەو پیاو چاکە کێ بو گورگ خواردی؟ مەبەستیان یوسف پێغەمبەرە....

ئێمە نازانین وڵامیان بدەینەوە یان پرسیارەکەیان بۆ ڕاست بکەینەوە ، سەرەتا دەڵێین : کچ نەبوو کوڕ بو ، کوڕی پێغەمبەر یەعقوب بو علیە السلام نەک پیاو چاک....

دواتر دەڵێین : سەگ نەیخوارد ووتیان گورگ خواردویەتی ، دواتر دەڵێین : نەیان کوشت ، خستیانە ناو بیرەوە.......

خۆشەویستانم ، ئائەمەیە شێوازی پرسیار کردنی مولحیدو بێ دینەکانی کورد ، ئیتر چاوەڕوانی چیان لێ بکرێت و چی و چۆن حاڵی بکرێن!!!.......

ئیسلام بۆ ئەوە هاتووە ئەو یاسایانە پێشکەش بکات بە مرۆڤایەتی کە لە توانای دارشتنی مرۆڤ دا نیەو نەبووە ، وە بەرامبەر ئەوەش عەقڵ بە مرۆڤ بەخشراوە بۆ ئەوەی خۆی بە دوای داهێنان و زانست دا بگەڕێت........

ڕاستە ئیسلام فەرمان دەکات بە گەڕان بەڵام خۆ ئەمەش مانای ئەوە نی یە لەشەریعەتەکان و یاساکانی دا باسی دروست کردنی تەیارەو سەیارەو مۆبایل و لاپتۆب بکات ، ئەوانەو چەندین پێداویستیتر بۆ عقڵ جێهێڵراون ، بۆیە جگە لە شەریعەتی ئیسلام لە هیچ گۆشە نیگای ئایین و دینی تردا نابینیت کە باسی چۆنێتی دروست کردنی شتێک یان داهێنانێک بکات ، گرفتی ئەم دژە ئیسلامانە ئەوەیە ئەم شتانە نازانن و نازانن چۆن ڕخنە دەگرن و شێوازی ڕخنەکانیان هەڵەیە.

لێرەدا دەبێت بپرسین ئایا داهێنان و دۆزینەوەو توێژینەوەی مولحیدو عەلمانیەکان لە خاکی موسڵمان چی بووەو کامەیە؟!

گەر ئەم بڵێت تۆ بە هۆی موسڵمان بوونتەوە دوا کەوتووی ، ئەی خۆ ئەو موسڵمان نیە بۆ پێش نەکەوتووەو هێشتا عەلاگەیەکی زبڵی دروست نەکردووە؟!!

ئەوەی ئێوە باسی دەکەن بەو شێوەیە نیەو هۆکارەکان ئەوە نین ، لێرە حەز دەکەم چەن هۆکارێک لە هۆکارەکان باس بکەین ، ڕاستە کۆمەڵگاکە کۆمەڵگایەکی موسڵمانە بەڵام حکومەت و دەسەڵاتەکان عەلمانین ، هەزاران کەسی بە توانا هەیە لە گشت بوراەکاندا بەڵام حکومەت ئامادە نیە هاوکاری و کارئاسانی بۆ بکات ، نەک هەر ئەمانەی نەکردووە تەنانەت ڕێگریشە هەندێک دۆزینەوەو داهێنان لێرەو لەوێ دەکرێت..........

هۆکارێکیتر بە هۆی دەستێوەردانی دەرەکی یە ، کە ئاژاوەو بشێوی و شەڕو دووبەرەکی دەخەنە ناو کاربەدەستان و دواتر بە بیانوی ڕزگار کردن و بە هاناوە چونەوە خاکی موسڵمانان داگیر دەکەن و خێرو بێری بۆ خۆیان دەبەن و وڵاتەکە دەکەن بە وێرانەو بە کۆمەڵ خەڵکەکەی دەکوژن ، ئیتر موسڵمانی بێچارە کام داهێنان بکات لە ژێر سیستەم و ستەمی عەلمانییەت و داگیرکەردا ؟!!

ئەمریکا کاتێک ئەفغانستانی داگیر کرد سینەمای بۆ کردنەوە ، ئاخۆ خەڵکێکی برسی سینەمای بۆ چیە؟!

موسڵمان هەر خوا خوایەتی نەیکوژن و لە بەرسیا نەمرێت!!!.....

هۆکارێکیتر ئەوەیە هەر وڵاتێکی موسڵمان گەر بە پێی ویست و داخوازییەکانی وڵاتە زلهێزەکان نەجوڵێتەوە ، ئەوە یان داگیری دەکەن یان ئابلۆقەی چەن لایەنە دەخەنە سەری و ناهێڵن بە هیچ شێوەیە پێشکەوتن بە خۆیەوە ببینێت.

هۆکارێکیتر ئەوەیە گەر بزانن زانایاک هەڵکەوتووە یان هەڵدەکەوێت و دژی خۆرئاوایەو موسڵمانە ، ئەوە پیلانی لە ناو بردنی بۆ دادەڕێژن بە پشتیوانی چڵکاوخۆرەکان ناوخۆ جێبەجێ دەکرێت........

ئەوەی ئەمڕۆ لە مولحیدو بێ دینەکانی کوردی دەبینین و ڕخنە لە قورئان و ئیسلام دەگرن قەوانێکی کۆنی بە سەر چووەو ئەمان تەنیا کاوێژی دەکەنەوەو لە مولحیدو قەشەو کڵێسای دەدزن و بە سەقەتی کۆپی پەیستی دەکەن ، مولحیدو بێ دینی کورد هیچی پێ نییەو بێ بەڵگەو بنەما قسە فڕێ دەدات ، هەر بۆیە زۆر گرنگە گەنجی کوردی موسڵمان هزرو هۆشی خۆی نەداتە ئەم گروپە فاشیل و سەقەتە کە لە وشەی >بسم الله <بێزارن و هەڵدێن و بە هێنانی ئەو وشەیە جنۆکە دەچێتە لەشیان....

دەبێت هەموو گەنجێکی ڕۆشنبیری کورد لەوە تێبگات ئەو کەس و باندو ڕێخراوانەی دژی ئیسلامن بە نرخی ڕۆژ نان دەخۆن و هەر شوعارێک ببێتە هۆی مانەوەیان بەرزی دەکەنەوەو دەیڵێنەوە ، ئەمەش تەنیا بۆ بەرژەوەندی خۆیانەو بە ناڕەوا لەوەڕاندنی خۆیانە بەو ناوو ناتۆرانەوە...

سەرمان سوڕ دەمێنێت مولحیدو بێ دینی کورد باسی پێشکەوتنەکانی ڕۆژئاوا بکات و تانەو توانج لە موسڵمان بدات و وەک باسکی بانان بۆی دەبچێت و کەسێک نەبێت دەمکوتی بکات!!!....

گرفتەکە لەوە دایە ئەوان خۆیان بە سەر پێشکەوتنەکانی ئەواندا >گف <بکەن و تێنەگەن لە دونیایی ڕۆژئاواشدا چی گوزەراوەو چی دەگوزەرێت!!....

ئەگەر بە وردبینییەکی زانستی و مەنتیقی لە ئەو پێشکەوتن و پیشەسازی و تەکنۆلۆژیای ڕۆژئاوا ورد بینەوە کە خۆیانی پێ با دەدەن و فڕو فیشاڵی پیوە دەکەن ، هەر هەموو لایەنەکانی پێشکەوتنیان نەبووەتە بەربەست و ڕێگر لە ڕێگای ئەو چارە ڕەشی و بەدبەختی و خەمۆکی و دڵکپی و کوێرەوەری و سەرجەم نەخۆشیە دەروونیانە کە بەرۆکی کومەڵگای ڕۆژئاوایان گرتووەو پێیەوە دەناڵێن......

ئەمەش زۆر شتی جیاوازو جۆراو جۆر لە خۆ دەگرێت کە بە داخەوە لێرەدا ناتوانین بە تەواوی هەمووی بنووسین ، ئەگەر پیشکەوتنەکانیش بۆ ئەوان بگەڕێنینەوە ، نەبووە بە هۆی دڵگەشی و خۆشی و ئاسوودەیی دەروونی ، تەنانەت ئەو نەگبەتی و بەدەبینی و ڕەشبینی و بێزارییە لەو وڵاتانەدا هەیە زۆر دەگمەنن، و لە وڵاتانی ژێر دەستە و دواکەوتودا بوونی نییە، یا خۆ ئەگەر هەبیت؛ بە ڕێژەیەکی زۆر کەمە.......

ئەوەی ئەوان لە مەدەنییەت و زانست تێگەیشتوون هەڵەیە، هەر بۆیە شیرازەی ژیانیان شێواوە و ئیحساس بە ئاسوودەیی ناکەن ، مەدەنییەت و زانست هۆکارو شێوازن، تەنیا مرۆڤەکان بۆ خۆشگوزەرانی و ئاسانکاری ژیان سوودیان لێ وەردەگرێت و بە کاریان دەهێنێت، بۆ زیاتر ناسین و ناساندنی ڕاستی شتەکان بەکاریان دەبات ، مەدەنییەت و زانست بۆ زۆر شت بە کار دەبرێت بۆ چۆنیەتی ژیانێك کە لە گەڵ دیدو تێڕوانینیی خوێدا بگونجێت، واتە ئەگەر پێناسەی چۆنیەتیی ژیان لای ئەو لە دیدو تێروانین و پێناسەیەکی خوارو خێچ و هەڵەوە هاتبێت، ئەو هۆکارە مەدەنی و زانست و تەکنۆلۆژیانەش بۆ ئەو چۆنیەتە خراپە بەکار دەهێنێت، کە ئەمەش سیستەم و ئاڕاستەی خراپی لێ دەکەوێتەوە......

کەواتە ئەو کۆمەڵگایە ئەم کەسە دید و تێروانین لێڵە بەو تەکنۆلۆژیایەوە ئیدارە و ئاڕاستەی دەکات؛ بیجگە لە ناخۆشی و ناڕەحەتی و پشێوی هیچی تری لێ چاوەڕوان ناکرێت....

لە بیرتان نەچێت گەورەترین خۆشبەختی و خۆشگوزەرانی و ئارامی و دڵخۆشی ، هەبوونی دەروونێکی شادو خۆشبەختە ، بەڵام لێرە ، واتە لە وەڵاتانی ڕۆژئاوادا لایەنی دەروونی سفرەو سەرجەم چین و توێژەکانی کۆمەڵگا بە دەستی کپی و ڕەشی و تاریکی دەروونەوە دەناڵێنن.....ئیتر تەکنەلۆجیام بۆ چییە؟

وەک دەڵێن > : کەما بۆ کەرە ، کاتێک کەر تۆپی کەمام بۆ چییە <

***-(غارودی) پێناسەیەکی زۆر جوانی لەم بارەیەوە هەیەو شایانی ئەوەیە باس بکرێت: فەیلەسووفی فەرەنسایی غاروودی کە لە سەرەتای هەشتاکانی سەدەی رابوردوودا موسوڵمان بوو دەڵێ: (ئێمە ئێستا لە بۆگەنبوونی مێژووودا دەژین، هەر وەکو ئەو کاتەی کە بۆگەنی مێژوو لە ئیمپراتۆریەتی رۆما دەهات، رۆژئاوای ئێستا وەکو ئیمپراتۆریەتی رۆما هەیبەت و هەیلەمانی سەربازیی زۆرە، بەڵام پرۆژەی دیدو تێروانینێکی مرۆڤایەتییانەی نیە پیشکەشی بکات، تا واتای ژیان و پێناسەی راست و دروستی مێژوو بخاتە بەر دەست) ! (گۆڤاری الوعی ژمارە 62 ل 10).**

***-فەیلەسووفی ئینگلیزی (جوود) دەڵێ: (زانستیە سروشتیەکان هێزێکیان خستۆتە بەردەستمان کە شایانی خواکانە، بەڵام ئێمە وەکو منداڵ گەمەی پێ دەکەین و وەکو دڕندە بەکاری دەهێنین)! (قصة الحضارة ب12/1).**

***شارستانێتی رۆژئاوا تەکنۆلۆژیای بۆ دروست کردنی بۆمبای ئەتۆمی بەکارهێنا، کە مەلایین مرۆڤی پێ ریشەکێش کرد، دەیان شەڕو سەدان فیتنەی ناوخۆو دەرەکی بۆ کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی نایەوە، بۆ ئەوە بەرهەمە جەنگیەکانی بفرۆشێت و بازاڕی خۆی پێ گەرم و ساز بکات!**

کام زاناو بلیمەت و فەیلەسوفی لێهاتوو دەڵێت : ئەمە بۆ خزمەتی مرۆڤایەتییەو تەکنەلۆجیایە؟:

هۆۆۆۆۆۆۆۆۆۆۆۆ مرۆڤەکان تەماشا بکەن ئەم گەمژانە چیان دروست کردووە بۆ لە ناوبردنی سەرجەم مرۆڤایەتی؟

کێ دەڵێت ئەمە زانست و تەکنەلۆجیایە؟

ئەم بۆمبە گەورەترین بۆمبی دونیایە و گەورەترین تەقینەوەی دروست کرد.

https://www.google.com/search?q=AN602&source=lnms...

ناوی ئەم بۆمبە AN602 و دروستکراوی سۆڤیەتی جاران و ڕوسیای ئێستایە ، دریژیەکی 6 مەتر و تیرەیەکەی 2مەترە کێشی 27تەنەو یەکسانە بە 27000 کیلوگرام و هیزی تەقینەوی ئەم بۆمبە ٥١ مگاتن و بەرامبەر 58000000000کیلۆگرامە، ئەم بۆمبە 10 جار بە هێزترە لە تەواوی بۆمبەکان، ئەو بۆمبانەی لە شەڕی دووەمی جیهانیدا بەکار هاتن.

ئەم بۆمبە لە ساڵی 1961لە جەزیرەی نوایاژمیلیا لە زەریای باکوور و لە باکوری روسیا تاقیکراوەتەوە.

ئەم بۆمبە لە لایان فرۆکەی بۆمب هەڵگری ئەیستراتیژی روسی Tu-95 هەڵگیراو لە بەرزی 10500 مەتر لە ڕووی زەوی ئاراستە کراو لە بەرزی4000مەتر لە ڕووی زەوی تەقێندرا ، شەپۆلی ئەم بۆمبە سێ جار بە دەوری زەویدا سوراو لە وەڵاتی فینلەندا جامی خانوەکانیان شکا ، بە بردو دووری سەد کلیۆمتر سەرجەم ئاژەڵەکان مردن و لە ناو چوون ، شاخەکانی ئەو ناوچەیە هەموو بوون بە خاک و خۆڵ ، ئەم تەقینەوەیە بازنەکی3200مەتری دروستکرد و67 مەتر ڕووی زەوی کۆن کرد.....

کام زانا وبلیمەتی بە ئینساف دەڵێت دروستکردنی ئەم بۆمبە تەکنەلۆجیایە؟

لە شەستەکان ئەو بۆمبە تاقیکراوەتەوە ، کەواتە لە پەنجاکان دروست کراوە ، ئەی ئێستا چییان دروست کردبێت بۆ لە ناو بردنی ژیانی سەرزەوی و سەرجەم مرۆڤایەتی؟

کەواتە ئەمە جەهلە نەک زانست ، ئەمە هەڕەشەیە نەک موژدە!!.....

مەگەر ئەوە نییە تەلنەکۆجیا بووە بە مایەی پیسکردن و تێکدانی ژینگەو پەید بوونی سەدان نەخۆشی مەترسیدار؟

مەگەر ئەوە نییە ئەو پێشکەوتنە پزشکییە دەستە پاچەیەو لە بەر شاڵاوی بەڵاوکردنەوەی دەیان نەخۆشی کە بە هۆی تەکنەلۆجیاوە بەلاو بووەتەوە؟

ئاخر ئەم کۆمەڵگایە چی لێ بکەم و تەکنەلۆجیا چە دەورێکی هەبێت کە هەمووی مومارەسەی جنسی = ئیباحی و رەفتاری نەشیاو دەکات و پێناسەی کلتوری لە سەر شەقامەکان هێناوە؟

ئاخر تەکنەلۆجیا چی پێ دەکرێت ، کاتێک کۆمەڵکا هەموو قییەم و ئەخلاقی دۆڕاندو غەرقی ژیانی ماددی بو؟

-ئایا زانست و تەکنۆلۆژیایی ڕۆژئاوا دەتوانێت خێزانەکان بپاریزێت؟

-توانی ژیانی خێزانی بهێڵێتەوە؟

-توانی خێزانەکان لە یەك نزیك بکاتەوە؟

-توانی سۆزو ڕەحم و بەزەیی لە نێوان مرۆڤەکاندا دروست بکات؟

-توانی ڕێگە بە ستەم بگرێت؟

-توانی چارەسەرێك بۆ ئەو هەموو مرۆڤە بدۆزێتەوە کە ژمارەیان ناژمێرێت و لە نەخۆشی دەروونی و بێزاری و خەمۆکیدا دەتلێنەوە ؟

-توانی مرۆڤەکان لە بێزاری و نائومێدی ڕزگار بکات ؟

-توانی مرۆڤەکان لە خۆکوشتن خۆهەڵدێران و خۆخنکاندن نەجات بدات ؟

بێگومان نەخێر! ....کەواتە ئەی مولحیدو بێ دینەکانی کورد ، ئیتر خۆتان و خەڵک بە تەکنەلۆجیای ڕۆژئاواوە کە پەیەوەندی بە ئێوەوە نییە مەخەڵەتێنن...

لاف و گەزاف بە شتێکەوە مەکەن کە موڵکی ئێوەو ڕەنج و تێکۆشانی ئێوە نییەو نازانن سوودو زیانەکانی لە کویدایە!!...

ئەگەر بە هزرو بیرو هۆشێکی کراوەو واقیعی تەماشای کۆمەڵگا پیشەسازی و پێشکەوتووە ڕۆژئاوایەکان بکەین کە مولحیدو بێ دینەکانی کوردو هەندێکیش لە خۆیان لاف و گەزاف و فڕو فیشاڵی پیوە دەکەن ، وەک :

هەرچی بە ناو سەربەستی و ئازادی هەیە ، هەیانەو ئەوەی بیانەوێت و حەزی لێ بکەن و ئارەزۆ ئەشتیهای بکات ئامادەیەو هیچیان کەم نییە ، بە کوردی سەرقڵایی لە بێشکەوە تاکو گۆڕ هیچیان کەم نییەو بۆیان دابین کراوە ، وەک : ئازادی ، سەربەستی ، بەرەڵایی ، بێ سنووری ، نەبوونی حەرام ، ماددە هۆشبەرەکان ، نادی ، مەلهە ، مەساج ، سۆزانیخانە ، نێربازی ، هاوڕەگەزبازی ، ئاژەڵبازی ، تەنانەت زەوجی باوک لە گەڵ کچ و هی برا لە گەڵ خوشک و هی کوڕ لە گەڵ دایک ، ئەمانە هەمووی فەراهەمەو ، بە پێی میزاج، بە پێی کات و

شوێن، لەبەر دەستی هەمووواندا هەیە و هەر کەس بیەوێت بە ئاسانی بۆی دێننە ماڵەوە، کاتی کارو کاتی حەوانەوەو سەیران و پشوو وەرگرتن و گەشت و ئاهەنگ و مۆڵەت وەرگرتن هەمووی بە پێی یاسا مسۆگەرە......

ئەوەی لە وەڵاتانی ئێمەدا خەونی پێوە دەبینرێت لێرە ئامادەو مسۆگەرو لە سەر سەرو لە سەر چاوەو لە لیستی داخوازییەکاندایە ، ئەوەی لێرە مەبەستمانەو ئاماژەی پێ بکەین ئەمەیە:

سەرەڕای بوونی ئەو هەموو شتەی لە سەرەوە باسمان کردو بوونی دونیایەکی پڕ لە جوانی و گوڵ و گوڵستان و ڕازاوە ، ئەو خەڵکە هەست بە دڵتەنگی و دڵڕەشی و بێزاری و خەمۆکی و فەراغێکی یەکجار گەورەی دەروونی دەکەن ، ئایا مولحیدو بێ دینەکانی کورد دەتوانن وەڵام بدەنەوە؟

بۆچی ئەو خەڵکە هەست بە ڕووخان و بێزاری دەکات؟

بۆچی ناتوانن کون و کەلەبەرەکانی ژیانیان پڕ بکەنەوە؟

لە بەر ئەوە هیچ بنەمایەکی ڕۆحیان نییە بۆشایەکانی ژیانیانی پێ پڕ بکەنەوەو هیچ ئامانجێکیان نییە بۆی بژین و گەش بین بن پێی ، ئەوان سەرەڕای ئەو هەموو پێشکەوتن و تەکنەلۆجیاو مسۆگەری ژیان و ئامرازەکانی ، شەیدای باوەشێکی پڕ لە سۆزن ، بەڵام نییانە ، شەیدای فەزایەکی ئاوڕدانەوەو دڵدانەوەو لاواندنەوەن ،شەیدای کۆمەڵگایەکی گەرم و گورو پڕ لە سۆزو میهرو مەحەبەتن ، شەیدای ڕێپێشاندەرو ڕێبەرێکی ڕۆحین و ئامانجێکی پیرۆزیان بۆ دەستنیشان بکات لە ژیاندا.......

کەواتە نابێت وەک مولحیدو بێ دینەکانی کورد پێناسەو تەماشای ژیان بکرێت و تەنیا ژیان بریتی بێت لە تێرکردنی دەم و ناوگەڵ ، ئەوە ژیانی ئاژەڵییەو بە مرۆڤ نامۆو ناڕەوایە ، کەواتە ئەوەی وا گومان ببات ژیان بریتییە لە دروستبوون لە خۆڵ و بوونەوە بە خۆڵ و هیچ ئامانجێکی پیرۆزی نەبێت و کاتێک مرد کۆتایی بە هەموو شتێک هاتووە ئەوە لە وەهم و خەیاڵدا دەژی و ژیانی دونیاشی بێ ئامانج دەبێت و بە هیچ شێوەیەک ئارەزۆی لە ژیان ناشکێت و ئارامی و ئاسوودەیی دەروونی بە خۆوە نابینێت ، وەک زۆربەی ڕۆژئاوایەکان بەو دەردە گرفتار بوون و ڕۆژانە ڕێژەیەکی زۆر خۆیان دەکوژن ، لە ئەنجامی بیرکردنەوەی کوا نرخ و مانای ژیان و کوا ئامانجی ئێمەی مرۆڤ و دەبێت ئێمە چی بین و بۆچی هاتبینە دونیاو بۆچی دەمرین و ئامانج و حیکمەت چییە.............

ئەمە باسی خەڵک و گۆمەڵگایەکمان کرد کە فول ئامێرو ئامرازەکانی ژیان لە بەردەستیاندایەو هیچ کەم و کوڕییەکی ماددیان نییە ، بەڵام ئەگەر بێینەوە سەر باسی کابرای موسڵمان و گۆمەڵگا موسڵمانەکان سەرەڕای نەبوونی کەمترین پێداویستییەکانی ژیان و برسێتی و تینوێتی و نەبوونی پارەو نەخۆشی و سەدان بەڵاو موسیبەت و دزینی سەروەت و سامانیان ، ئەگەر لە هەژارترین کەسی موسڵمانی کورد پرسیار بکەیت : وەزعت چۆنەو لە جە دۆخێکدای؟

دەڵێت : سوپاس بۆ خوا باشین

دەبێت مولحیدو بێ دینەکانی کورد لەم نهێنییە گەورەیە تێبگەن و بۆچی و هۆکار چییە ئەم موسڵمانە بێ دەرەتان و هەژارە لە لوتکەی دەستکورتی و هەژاریدایەو بەردەوام سوپاسی خوا دەکات؟

ئەمە ئەو هێزە دەروونی و شاراوەیە کە بریتییە لە ئیمان و باوەڕ بوون بە ڕۆژی دوایی و گەڕانەوە بۆ لای پەروەردگار ، دواتر ئەمە دەبێتە ئامانجێکی گرنگ و کابرای موسڵمان بەو هیواو ئامانجەوە دەژی و قەد بێزاری و دڵتەنگی و خەمۆکی ڕووی تێ ناکات و قەد پەنا نابات بۆ خۆکوشتن و.......

موسڵمان هەمیشەو هەردەم بە ئەمەل و ئاوات و ئامانجەوە دەژی و دەزانێت ڕۆژێک لە ڕۆژان بەرهەمی هەموو کارو کردەوەیەکی وەر دەگرێت و ئەوەش ستەمی لێکردبێت لێی وەر دەگرێت....ئیتر ئائەمەیە ئاسوودەیی دەروون و تام و چێژی ڕاستی لە ژیان و ....

لە بابەتەکانی پێشوودا باسی ئەوەمان کرد ، مێژووی ئیسلامی بەشداریی زانایانی ئەم ئوممەتەی لە هەموو بوارەکانی شارستانێتیدا تۆمار کردووە ، داهێنان و دۆزینەوەو بەرهەمی زانایانی ئیسلام لە هەموو بوارەکانی ژیاندا خزمەتی سەرجەم مرۆڤایەتی کردووە ، لە سەرجەم بوارەکانی تەکنۆلۆژیای سەردەمی خۆیانەوە بۆ پزیشکی و ئیدارە و ئاوەدانی، بۆ هونەرو ئەدەب و هەموو بوارەکانی کاروباری کۆمەڵگەی مەدەنی...

*-ۆڵ دێورانت دەڵێ: (لە سەدەی دەیەمی زایینیدا ئەو پارچە زەویەی نێوان بوخاراو سەمەرقەند یەكێك بوو لە چوار بەهەشتەكەی سەر زەوی، سیانەکەی تریش بریتی بوون لە ووڵاتی فارس و باشووری عێراق و هەرێمەکانی دەوروبەری دیمەشق لە ووڵاتی شام)! هەروەها دەڵێ :

)موسوڵمانان لە ئاستێکی زۆر بەرزی ئەندازیاریی و هونەرییدا بوون، شایەتی ئەمەش ئەو سەعاتە ئاوییەیە کە " خەلیفە هاروونە رەشید" پێشکەش بە شارلمانی ئیمپراتۆری کرد، کە لە پێستە و مسی زەردی نەخشێنراو دروست کرابوو، لە سەری هەموو سەعاتێکدا زۆر بە دیققەت دەرگایەك دەکرایەوە و بە قەدەر ژمارەی داواکراوی کاتەکە تۆپی بچووك دەکەوتە خوارەوە بە ژمارەی تۆپەکان دەزانرا سەعات چەندە، دوای کەمێك هەر لە خۆوە تۆپەکان دەچوونەوە جێیەکی ترو دەرگاکە تا سەعاتێکی تر دادەخرایەوە !..(

ناوبراو بەردەوامەو دەڵێت :

)ئاسیای رۆژئاوا لە ژێر دەستی موسوڵماناندا گەیشتبووە ئاستێکی وا کە ئەوپەڕی کامەرانی و بەختەوەریی بە خەڵکەکەوە دیار بوو، پێشکەوتنی پیشەسازیی و بازرگانی لە لوتکەیدا بوو، ئەوەی ئەوانە لەو سەردەمەدا پێی گەیشتبوون، رۆژئاوا دوای سەدەی شازدە پێی گەیشت (

(قصة الحضارة ب13 ل 107-108) واتە دوای شەش '' 600 '' سەد ساڵ!!

لەو سەدەو سەردەمە فول جاهیلییەدا کە خۆری ئایینی پیرۆزی ئیسلام پرشنگی دابووەوە مەدەنییەت لە کۆمەڵگەی ئیسلامیدا لە خزمەت سەرجەم مرۆڤایەتی بو ، نەک ڕێشەکێش کردنی مرۆڤەکان و ئیستیعمار کردن و زەلیلکردنی گەلان وەک ئەمڕۆی جیهانی دیمۆکراسی و عەلمانییەت کە هەڕەشە لە سەر تێکدانی گۆی زەوی دەکەن ، بە ڕاستی ئەگەر کەسە بە ئینسافەکان بە جوانی سەرنج بدەن ئایینی پیرۆزی ئیسلام پێش چواردە سەدە و لە ڕەشترین و جاهیلترین سەدە گەورەترین موژدە بووە بۆ سەرجەم گەلان و مرۆڤایەتی ، ئەوەی ئیسلام پێش چواردە سەدە کردوویەتی ئەمڕۆ سەرجەم عەلمانییەت و دیمۆکراسییەت ناتوانێت بیکات ، ئەمەش بە شاهیدی خۆیان و زانا بە ئینسافەکانیان....

*-خاتوو (زیگرید هۆنکە)ی فەیلەسووفی ئەڵمانی لە باسی ئەوەی کۆمەڵگەی مەدەنی لەو سەردەمەی حوکمی ئیسلامیدا دەیکرد، دەڵێ :

-(کارێکی فریاخوازیی و رزگارییانەی مەزن بوو، مانایەکی زۆر گەورەی لە مێژووی هەموو جیهاندا هەیە).. (ول دیورانت: قصة الحضارة ب1 ل 11 ی پێرستەکەی)!...

* =زانایانی رۆژئاوا خۆیان شایەتی ئەوە دەدەن کە ئەو زانست و تەکنۆلۆژیایەی ئەمڕۆ لە دنیادا باوە، زۆرینەی بناغەو بونیادی هەر لەو تەکنۆلۆژیاو زانستانەوە هاتووە کە لە سەردەمانی پێشکەوتنە ئیسلامیەکەدا دامەزراو پێشبوردی کرد، لە هەموو بوارەکانی پزیشکی و فیزیاو کیمیاو ئەندازیاریی و لایەنەکانیتردا..

هەروەها '' زیگرید هۆنکە '' لەم بارەشەوە دەڵێت :

* -(موسوڵمانان جوانترین دیارییان پێشکەش بە مرۆڤایەتی کرد، کە بریتیە لە شێوازی زانستیانەی دروست، (لە لێکۆڵینەوەو توێژینەوە و بەدواداچووندا)، ئەمەش رێی بۆ رۆژئاوا خۆش کرد بکەوێتە دۆزینەوە و داهێنان و زانینی نهێنیەکانی سروشت و کۆنترۆڵ کردنی). (ول دیورانت: قصة الحضارة ب1 ل 11ی پێرستەکەی.(

*-دیورانت دەڵێت: (کاتێك '' رۆجەر بێکن ''ئەم شێوازو رێبازەی بۆ ئەوروپا راگەیاند، کە پێش پێنج سەد ساڵ لەوەو پێش جابری کوڕی حەییان رایگەیاندبوو، بوو بە رێڕەوێك بەرەو ئەو نوورەی موسوڵمانەکانی ئەندەلوس کردبوویانە مایەی روناکی.. ئەو نورەش بەشێك بوو لەو سەرچاوە نوورو روناکیەی موسوڵمانان لە رۆژهەڵات بەڵاویان کردبووە)..(قصة الحضارة 292/13.(

کەواتە ئەم شۆڕشە تەکنۆلۆژییەی کە سەدەی بیستەم بە خۆیەوە دیووە، لە دۆزینەوەی ئەتۆم و شەقکردنی و رەفتار کردنی لەگەڵییدا، بۆ دۆزینەوەی نهێنیەکانی ئاسمان و پێکهاتەی نوێی خوێن و پلازما، هەمووی رەنجی شارستانێتی ئەوروپا نیە، نا...نا...نا...بەو شێوەیە

نییە با کەس خۆی گێل و گەواڵ و گەمژە نەکات ...... ئەوە خەرمانێکی کۆکراوەی مەڵۆی ڕەنج و زانیاری و دۆزینەوە و داهێنان و تیۆرو پێناسە و ڕێسای لێکۆڵینەوە و تیانووسی سەدان ساڵەی مرۆڤایەتیەو هیچ گەل و نەتەوەیەک ناتوانێت خۆی بکات بە خاوەنی....

لە کۆتاییدا لە مولحیدو بێ دینەکان دەپرسین : کام زاناو بلیمەت و فەیلەسوف دەتوانێت بڵێ ئیسلام ئایینێکی دژی زانستەو لەمپەرو ڕێگرە لە بەردەم داهێنان و دۆزینەوەکان؟

کامیان جورئەت دەکەن بڵێن : قورئان پەیام و پرۆگرامێکی کۆنەیەو لە گەڵ سەدەو سەردەمەکاندا ناگونجێت و نایەتەوە؟

کام پەیام و پرۆگرام هەیە بێچگە لە قورئانی پیرۆز پێش چواردە سەدە زیاتر لە هەزار ئایەتی زانستی تێدا بێت؟

کامیان دەوێرن بڵێن سەرجەم مرۆڤایەتی قەرزاری داهێنان و توێژینەوەی موسڵمانان نین؟

بەڵێ بەڕێزانم بە ڕاستی زاناو بلیمەتەکانی جیهان قەد ناوێرن هەڵەی لەو شێوەیە بکەن و پەنجەی ناڕەوا بۆ قورئان و ئیسلام ڕاکێشن ، لە بەر ئەوە بە ڕاستی بە ئینساف بوون ، تەنیا کەسە فاشیل و ساقیتەکانن بە ناڕەوا بە قورئان و ئیسلامدا هەڵدەوڕن ، لە بەر ئەوە بە ڕاستی بێ ئینساف و جاهیلن!....

هەر مولحیدو مارکسی و بێ دینێکی کورد باسی زانست و تەکنەلۆجیاو داهێنان و تویژێنەوەی کرد ، ئەم بابەتەبکێشن بە نێو دەم و چاویاندا ، دڵنیابن دەمکوت دەبن و ورتەیان لێوە نایەت و کلکیان دەبن بە ناو گەڵیاندا!.....
بەشی پازدەیەم

سەرەتا سیخورمەیەک

ئەگەر ئێمەی موسڵمان هۆی دواکەوتنمان ، پابەندبوونمانە بە ئیسلام و موسڵمان بوونمانەوە ، ئەی ئێوەی مولحیدو مارکسی و عەلمانی بۆچی لە ئێمە دواکەوتوترن و بە درێژایی مێژوو نەتوانتوانیوە درزیەکی درومان و عەلاگەیەکی زبڵ دروست بکەن؟!!!

ئەی خۆ ئێوەو حیزبەکەتان پابەند نین بە ئیسلام و قورئانەوەو موسڵمان نین ، ئەی بۆچی تاکو ئێستا <خاکەنازێک ، کلکە ماسیحەیەکتان دروست نەکردووە ، ئەوە نزیکەی سد ساڵە بۆچی داهێنانێکتان نەکردووە؟!!!

بەردەوامیش بێ ئیش بوون و تەنیا خواردن و خەوتنتان بووەو بە سەر میللەتەوە لەوەڕاون ، ئەی بۆ بیرێکی جوان و داهێنانێکتان پێشکەش نەکردووە؟!!

سەرەتا مولحیدو عەلمانیەکانی کورد سێ سیفەتی قێزەونیان؟هەیە:

باوەڕیان بەهەموو ئازادییەکی تاکەکەسی هەیە ، تەنهائازادی حیجاب وبالاپۆشی نەبێ.

باوەڕیان بە هەموو اختصاصێکی عیلمی هەیە...تەنها اختصاصی علومی شەرعی نەبێت.

ڕێز لە هەموو دینێک دەگرن...تەنهائیسلام نەبێت.

کەواتە عەلمانیەت و ئیلحادییەتی کوردی فول بێ ئینساف و بێ ڕەوشتە....

لەم لینکەی خوارەوە هەندێک لە داهێنان و توێژینەوەی موسڵمانانی سەردەمی زێرین دەخەینەڕو . کە بە ڕاستی دەتوانین بە بەڵگەوە بڵێین لە سەدا نەوەدوپێنجی سەرجەم داهێنان و توێژینەوەکان موسڵمانان بوون و بیرۆکەکەی بۆ ئەوان دەگەڕێتەوە:

ئاگاداربن چواردە 14 بەشە

https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=1342078805895770&id=100002809898410

لینکی کتێبی: هەزار و یەک داهێنان https://drive.google.com/.../1YzIHwkcyRTvbwoipfib.../view... :

لینکی کورتە فیلمی: هەزارو یەک داهێنانی موسڵمانان:

https://www.facebook.com/Video.Xana/videos/2171892163025262/

بی بی سی : ئیسلام و زانستەکان

https://m.youtube.com/watch?feature=youtu.be&v=BOZupCYfBxg

بە شانازییەوە دەتوانین بڵێین لەم سەردەمەدا سەرەڕای ئەوەی موسڵمانان دەوڵەت و سامان و دەسەڵاتیان نییە جێگای دەستیان دیارەو نیوەی داهێنان و توێژینەوەکانی جیهان ئەوانن ، لێرەدا تەنیا دڵۆپێک لەو دەریایە بە بەڵگەوە دادەنێین ، بۆ ئەوەی سەرجەم دوژمنانی قورئان و ئێسلام سووکترو ڕیسواتر بن....

ڕیچارد داوکینز نوێنەری بێباوەڕانی جیهانی(ئەتایست) شانازی بە موسڵمانانی سەردەمی زێرین دەکات و دەڵێت موسڵمانانی ئەو سەردەمە پێشەنگ و نوێنەر بوونە لە مەعریفەت و زانست لە جیهان دا ، وە دەڵێ تکایە با ئیسلامی سەدەی زێرین بگەڕێتەوە!

ئەوەش سەرچاوە لە تویتەری خۆی:

https://twitter.com/richardd.../status/678074638119882752...

لە کۆی هەزاران بەڵگەی داهێنان و توێژینەوەی موسڵمانانی سەردەم تەنیا ئاماژە بە هەندێکی دەکەین:

پێگەی bbc ی بەریتانی چەند ڕۆژ لەمەوبە لێپرسینەوەیەکی مێژوویی جوانی لە بنچینەکانی مێژووی زانستی بیرکاری "ماتماتیک" هاوچەرخ کرد بۆیان دەرکەوت مسولمانان دانەری زانستی بیرکاری "ماتماتیک"ن

زانای بیرکاریزانی ئیتالی "Fibonacci" کە بەیەکەم کەس دائەنرێت لە پێشوەبرانی بیرکاری ئەوروپی دا ، زانستەکەی بریتیبووە لە گواستنەوەی بیرکاری کۆنی مسوڵمانان لە ڕێگەی گەشتەکەی بۆ ڕۆژهەڵات و گەشتەکەی بۆ کتێبخانەی "دار الحیکمة"ی هارونە ڕەشید لە بەغدا

سەرچاوە bbc ی بەریتانی

https://www.bbc.com/.../20201204-lost-islamic-library-maths

دوکتۆر طارق الغزاوی زانای موسوڵمان و داهێنەری سیستەمی سوپەر کۆمپیوتەر و لە 100 داهێنەرەی جیهانی لەبواری کۆمپیوتەر و داهێنەری زمانی پرۆگرام سازی .UPC

سەرچاوە:

https://tarek.seas.gwu.edu/

زانای موسڵمان دکتۆر ماجد خاوەنی 125 داهێنانی ئەمەریکی و زیاتر لە 350 داهێنانە لە داهێنان لە سەرانسەری جیهاندا لە بواری دەرماندا ...

سەرچاوە

https://moulder.temple.edu/about-us/director

ئایا دەزانی لەسەر داهێنانی زانای مسولمان د.حاتم زغلول wifi بۆ ئامێرە زیرەکەکان دروست کرا

سەرچاوە

https://www.google.com/.../www.../profile/Hatem_Zaghloul/amp

https://egyptianstreets.com/.../egyptian-scientist-hatem.../

دوکتۆر (طاهر الجمل) ئەو زانا موسلمانەیە کە سیستەمی سیکویریتی بۆ کارتە بانکیەکانی داهێناوەو کردویەتی بە ناوی خۆی

ElGamal encryption

سەرچاوە:

https://wallmine.com/people/25739/taher-elgamal.amp

زانای موسوڵمان احمد سلام خاوەنی 50 داهێنانە لە بواری سیستەمیک و کۆمپیتەر

سەرچاوە:

https://www.linkedin.com/in/ahmedsallam

زانای موسوڵمان مەهدی بینا خاوەن چەندین رۆبۆتە کە بۆ سەر مەریخ نێردراوە لە لایەن ناسا ...

ئەم ناسایە چەند دواکەوتووە پشت بە مسولمانێکی نەزان دەبەستن...

سەرچاوە لەدەزگای ناسای جیهانی

https://science.gsfc.nasa.gov/sed/bio/mehdi.benna-1

پرۆفیسۆر شریف الصفتی ئەو زانا مسولمانەی بە رزگارکەری یابان ناودەبرێ وە یابان پاڵاوتی بۆ خەڵای نۆبڵ

پرۆفیسۆرکی میسریە لەساڵی 1968لەدایک بووە پسپۆرە لە پیسبونی ژینگە ، سەفەری کرد بەرەو یابان بۆ خوێندن لە کیمیا وە ئەندامی

پەیمانگای جیهانیNational Institute for Materials Science

یان کورتکراویNIMS

پێگەی تایبەتی لە پەیمانگا

http://samurai.nims.go.jp/Sherif_ELSAFTY-e.html

ئەم ڤیدۆیەیە لەیوتوب لە ریپۆرتاژێکی یەکێک لەکەناڵە یابانیەکان دەربارەی تەکنەلۆژیای یاخود رێگای پرۆفیسۆر شرف کە هۆکار بوو لە رزگار کردنی یابان لە تیشکی زیان بەخش

Prof Sherif EL-Safty' technology and his story to save Japan from Radiation, (NHK Report- Tokyo)

لینک:

#**https://m.youtube.com/watch?v=FQ9XlNey9BE**

وە ئەمە بەستەری زانکۆی **University of Sunderland** بەریتانیە لەساڵی **2013** کە خۆشحاڵن بە سەردانی پرۆفیسۆر شەریف بۆ زانکۆ وە میوانداریان کرد لە کۆرێک دەربارەی

تەکنۆلۆجی [النانو] و دەبینین تێیدا باسکراوە بۆ پاڵاوتن پرۆفیسۆر شەریف بۆ خەڵات نوبل لە کیمیا لە هەمان ساڵدا

The power of nanotechnology

الرابط:

http://www.sunderland.ac.uk/newsev.../news/news/index.php...

وەتیایە:

ONE of the world's leading scientists, nominated for a Nobel Prize in chemistry after developing a substance to remove radioactive material from water, is giving a seminar in Sunderland on the benefits of nanotechnology next month.

Egyptian scientist Professor Sherif El-Safty will be giving his talk: '21st Century Nanotechnology: Unlocking the Power of Nano'

دەستکەوتە زانستیەکانی:

پرۆفسۆر شریف بەنزیکەی ٢٠ داهێنانی کردووە لە بواری کیمیا وە بە پێشکەشکردنی زۆرێک لەکتێب و وە لێکۆڵینەوە زانستەکان کە بڵاو کراوەتەوە لە پێگە زانستیەکان کە تایبەتەبە نانومتر وەجگە لەوە خاوەنی زیاترلە١٥ خاڵاتی جیهانیە

د.عادل تلعت ئەو زانا مسولمانەی کە زانای ڤایرۆسلۆجی لەتوێژینەوەیە بۆ چارەسەری **COV19** کەناسراوە بەکۆرۆنا

زانای موسڵمان د.عادل تلعت لەدایک بووی وەڵاتی میسرە ئێستا مامۆستا ڤایرۆسلۆجی لەزانکۆی University of Wisconsin–Madisonلە ئەمریکا پێشتر چەندین داهێنانی کردووە لە دۆزینەوەی چارەسەری و پەرەپێدانی کوتانی ڤایرۆسی گوازراوە لەنێوان مرۆڤ و ئاژەڵ Vaccine Development Against Human and Animal Infections

لە ئێستادا خەریکی توێژینەوەیە بۆ دۆزینەوەی کوتان یاخود چارەسەر بۆ ڤایرۆسی COV19 کەناسراوە بەکۆرۆنا .

سەرچاوە

https://experts.news.wisc.edu/experts/adel-talaat

کۆریای باشور پشت بە دکتۆرێکی مسولمان دەبەستێت دەربارەی کۆرۆنا ...

د.حکیم جاب سەرۆکی پێشوی پەیمانگای باستور لە کۆریای باشور

د.حیکم جاب الله زانای مسولمان دەربارەی دەرمانسازی و پسپۆر لە ڤایرۆسات بە ڕەچەڵەک خەڵکی جەزائیرە ، د.جاب الله ئەو زانایە لە داهێنان و پەرەسەندنی دەرمان و چارەسەر وە پسپۆر لە ڤایرۆسات لەنیۆیۆرک ، لە کۆمەڵێک لە راگەیاندنەکانی کۆریای باشور پێشوازی لێکراوە بە قسەکردن دەربارەی نوێترین هەواڵی بەرەو پێش بردنی چارەسەر لە کۆریای باشور دژ بەنەخۆشی کۆرۆنا، دکتۆر باس لەوە دەکات کێشەکە لای وەڵاتی(سین) ە کە زانیاری نادەن دەربارەی ئەو ڤایرۆس و ئەو نەخۆشیە .

چاوپێکەوتن لەگەڵ ڕۆژنامەی کۆریا تایمز

https://www.habkorea.net/is-coronavirus-dying-out-in.../amp/

چاوپێکەوتنی ڤیدیۆیی

https://youtu.be/LVBc7-Te_yA

دکتۆر منسف محمد سلاوی ، ئەندامی ئەنجومەنی جامعەی حمد بن خلیفە قەتەریە ، وەسەرۆکی ئەنجومەنی بەرێوەبردنی کوتانە لە کۆمپانیای GlaxoSmithKlineبەریتانی ،وە ئەندامی ئەنجومەنی بەرێوەبردنی کۆمپانیا moderna ئەمریکیە

سەرچاوە:

https://investors.modernatx.com/.../moncef-m-slaoui-phd.../

کە ئەو کۆمپانیایە یەکەم کۆمپانیا بوو لەچەند رۆژی رابردوو یەکەم تاقیکردنەوەی کوتان بۆ ڤایرۆسی کۆرۆنای کرد لە ئەمریکا

سەرچاوە:

https://www.thepharmaletter.com/.../moderna-rockets-as...

بۆیە هەر مولحیدێک ووتی ئێوە چاوەڕێی چارەسەر لە ئەمریکا و ئەوروپا دەکەن ئەو بابەتانەی بۆ دانێین کە درۆ دەکەن بەناو مسوڵمانان....

دەسەڵاتدارانی جیهان یارمەتی لە سیستەمی ئیسلامی وەردەگرن کەبەخشینە...

نموونەی کۆتا یارمەتی مرۆڤایەتی مسولمانان لە فەرەنسا

ڕێکخراوی بەرەکە ستی **BarakaCity** بۆ یارمەتی ئیسلامی پێداویستی پزیشکی دەبەخشێتە دەسەڵاتی فەرەنسا بۆ بەکار هێنان دژی کۆرۆنا کە یارمەتیەکانی گەیاندە ٢٠ نەخۆشخانە لەفەرەنسا لەگەڵ ئەوەشا **1300**دەمامکی پێ بەخشین، لەگەڵ ئەوەشا ئەم ڕێکخراوە لەلایەن داواکاری گشتی فەرەنسا دادگایی کرابوون بەناوی تیرۆرست تەنها لەبەر ئەوەی یارمەتی خەڵکی ئەفریقیا و فەلەستین و... دەدا ، وە پارەیەکی زۆر تەحویل دەکات بۆ ئەفریقیا هەر بۆیە لەمارسی **2019** داخرا .

.

سەرچاوە:

http://www.leparisien.fr/.../coronavirus-en-essonne-l-ong...

تا ساڵی **1850**ئەوروپای پێشکەوتوو گاڵتەی بەوەدەهات کە دەست شۆرین بە سودە بۆمرۆڤ

ئەوکەسەی بیرۆکەی دەست شۆرینی دانا لە ئەوروپا دووچاری گاڵتە پێکردن بۆوە...

کۆمپانیای گوگڵ ریکلامی دەست شۆرینی داناوە لەسەر پێگەی خۆی دەبێ ملحدان گاڵتە بە گوگلیش بکەن هەر وەک چۆن گاڵتەیان بە ئیسلام دەکرد !؟

سیمیلویس ئەو دکتۆرە بوو لەساڵی **1884** ووتی دەست شۆرین دەبێتە ڕێگری لە بڵاوو بوونەوەی پەتا و نەخۆشیەکان ئیتر بەو هۆیەوە دووچاری گاڵتە جاری و سوکایەتی بۆوە لەناو خەڵک گاڵتەیان بەقسەکانی دەهات ، ئەمەش وەڵامێکە بۆ ملحدەکان کاتێک ئێمە دەڵێین ئیسلام خەڵکی فێرکردووە دەستان بشۆرن گاڵتەیان پێدێ دەڵێن خەڵک خۆی لەکۆنەوە دەستیان دەشۆرن ، وە لە ئێستادا خەڵکانێکی زۆر دەستیان ناشۆرن لە ووڵاتە پێش کەوتووەکان .

سەرچاوەکان

https://www.google.com/.../recognizing-ignaz-semmelweis...

Recognizing Ignaz Semmelweis and Handwashing

https://www.washingtonpost.com/.../ignaz-semmelweis.../

https://qualitysafety.bmj.com/content/13/3/233

بەشێوەی ڤیدیۆیی:

https://youtu.be/h8OX0FNWANM

پرۆفیسۆر وائل هلال ئەو زانایە مسولمانەی سەرپەرشتی چەند داهێنانی لە سیستەمی ویندۆزی 7 کردووە .

سەرچاوە

https://www.zdnet.com/.../microsoft-big-brains-wael.../

عمر حەموی ئەوەی زۆرینەی خەڵک نای نایناسن لەگەڵ ئەوەشا ٩٠٪ ی دانیشتوانی جیهان سودمەندن لەو زانایە مسولمانە بەشێوەیەک گەر داهێنانی ئەو نەبوایە ئەستەم بوو بەکار هێنانی ئەپی بەرنامەکان .

سەرچاوە

https://www.google.com/.../Here-s-The-REAL-Reason-AdMob...

https://www.google.com/.../admob-ceo-omar-hamoui.../amp

فاطمة الزهراء ئەو ئافرەتە مسولمانەی داهێنانەکەی بۆتە جێگای باس لە راگەیاندنەکانی ئەوروپا .

سەرچاوە

https://www.google.com/.../Revolutionary-tool-listen...

عومەر ئیشڕاق دیارییێکی بە بەهای گیان پێشکەش بەمرۆڤایەتی کرد کە بریتیە لە تەکنیکی دروستکردنی ئامێری هەناسەدانی دەستکرد بەبێ بەرامبەر ...

لەبەرامبەردا هەریەک لەکۆمپانیای مایکرۆسۆفت و ئەمازۆن کۆمپانیاکەیان فرۆشت پێش ئەوەی کۆرۆنا ئەوروپا بگرێتەوە تا ئەوەی زەرەر نەکەن ...

بەڕێوەبەری جێبەجێکاری وە خاوەنی ئەو کۆمپانیایەی کە گرنگترین هۆی بەردەست ئێستا لە جیهان لە بەرەنگاری ڤایرۆسی کۆرۆنا کە ئامێری (Ventilator) هەناسە هەڵکێشانی دەستکرد ، کە پیاوێکی مسولمانە بەناوی "عومەر ئیشڕاق" لە شەوی رابردوو رایگەیاند کە کۆمپانیاکەی کۆمپانیای (MedTronic) ئیرلەندی تەواوی مافی خاوەنداریەتی تەکنیکی و بەرنامەدارێژی و دیزاین بۆ ئەو ئامێرە بەخشیە هەموو جیهان، وە ئامادەیی نیشاندا بۆ یارمەتی دانی هەر دەولەتێک لەڕووی دیزاین وبەرنامەدارێژی کە بیەوێ دروستیبکات ، ئەم ئامێرە یارمەتی دەرە بۆ رزگار کردنی گیانی هەزاران کەس ،پێدانی پلان و ڕێگەی دروست کردن و هەموو تەکنۆلۆجیی ئەم ئامێرە

بەخۆڕایی بۆ جیهان و دەست لێ هەڵگرتن لە مافی خاوەنداریەتی و قۆرخ نەکردن لە پێناوی مرۆڤایەتی، کە بەم کارەی بە ملیۆنان دۆلار زەرەرمەند دەبێ ئایە تائێستا هیچ کۆمپانیایەکی بێباوران کارێکی وا لەم جۆرەی کردووە، وە بەپێچەوانەوە هەریەکە لەخاوەنی کۆمپانیای مایکرۆسۆفت و ئەمازۆن پێش ئەوەی کۆرۆنا بێتە ئەوروپا بەزووترین کات کۆمپانیاکەیان فرۆشت تا زەرەرمەند نەبن .

سەرچاوە:

http://newsroom.medtronic.com/.../medtronic-shares...

https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=10158216081056449&id=153440921448

http://www.zakirgroup.com/2020/03/1554/

تەهانی عامر ئەو ئافرەتە مسولمانە سەرپۆشەیە کە دەزگای ناسا پشتی پێ دەبەستێت و خاوەنی داهێنانی تایبەت بەخۆیەتی ...

سەرچاوە

https://women.nasa.gov/tahani-amer/

https://m.youtube.com/watch?v=EzMS0kOs03s#

ئەو زانا ئافرەتەی باوەڕی بە ئیسلام هێنا بریاری باڵاپۆشی دا پرۆفیسۆر جاکی ینگ (Jackie-yi-ru-ying)سەرپەرشتی پەیمانگایەک دەکات 500داهێنانیان کردووە ...

سەرنج بدەن دوای مسولمان بوونی چی داهێنانێکی کردووە .

سەرچاوە

https://www.journals.elsevier.com/.../professor-jackie-yi...

ئەندازیار إنجي فودة یەکێکە لە یەکەمین ٥٠ پرۆگرامسازی دانپێدانراو لە کۆمپانیای مایکرۆسۆفت ...

کۆمپانیای مایکرۆسۆفتی جیهانی دان بە داهێنانی ئافرەتێکی سەرپۆش دەنێت .

ئایە سەرپۆش مایەی دواکەوتنە وەک بێباوران باسی لێوە دەکەن؟

سەرچاوە

https://www.engyfoda.com/awards_certificates.html

لە غەزەوە بۆ ناسا ...

چۆن ئەو ئافرەتە سەرپۆشە مسولمانە سۆها ئەلقەشاوی داوای کارکردنی لە ناساوە پێشکەشکرا؟

ئەم ناسایە چەندە دواکەوتووە پشت بە ئافرەتێکی دواکەوتووی سەرپۆش دەبەستێ!!!

سەرچاوە

https://mvslim.com/gaza-nasa-soha-alqeshawi-offered-join.../

زانای باڵاپۆشی مسولمان د.مۆنا بەکر پرۆفیسۆری زانستی نانۆ و تەکنەلۆژیا لە NILES لە زانکۆی قاهیرە لە میسر خاوەن چەندین توێژینەوەیە دەزگاکانی راگەیاند ئەمریکا و ئیسرائیل تۆمەت باردەکەن بەکوژتنی....

وەیەکەم کەس بووە کە نانۆتەکنەلۆجی لە وڵاتە عەرەبیەکان هێنایە کایەوە.

سەرچاوە

https://scholar.google.com.eg/citations?user=oCI9jYIAAAAJ...

http://www.nanotechkw.com/speaker/madr-mona-bakr-mohamed/

https://m.youtube.com/watch?v=KS46ZoZxYlg#

دکتۆر عادل محمود یەکێکە لە پێشەنگەکانی توێژینەوە و ڤاکسین و نەخۆشیە گوازراوەکانی جیهانە ڤاکسینەکانی دەگەڕێتەوە بۆ رزگارکردنی ژیانی سەدان ملیۆن کەس لە سەرانسەری جیهان ...

خاوەنی کۆمپانیای مایکرۆسۆفت) بیل گەیتس (bill gates لە تویتێکیدا لەساڵی 2018 هاوخەمی کۆچی دوایی دوایی زانای جیهانی د.عادل دەڵێت:

لە ماوەیەک پێش ئێستا لەم مانگەدا ، جیهان یەکێک لە گەورەترین دروستکەری ڤاکسین کوتانی لەم سەردەمە لەدەست دا ، د.عادل محمود ژیانی مندالێکی بێ شوماری رزگارد .

سەرچاوە

https://mobile.twitter.com/.../status/1009878621085986816...

سەرچاوە

https://www.princeton.edu/.../adel-mahmoud-global-health...

ئەم دوکتۆرە موسڵمانە سەرپۆش بە سەرە دواکەوتووە لە نوێترین توێژینەوەدا چارەسەری سەرەتایی کۆرۆنای دۆزیەوە....

ئەم ئافرەتە لە زانکۆی Erasmus Universiteit Rotterdam هۆلندایەو پسپۆرە لە بواری ڤایرۆسات........

سەرچاوە:

https://www.nature.com/articles/s41467-020-16256-y...

پرۆفیسۆری فەرەنسی Didier RAOULT لە 50% دکتۆرەکان لەفەرەنسا عەرەب و ئەفریقین وە بەرای من زۆر کارامە و زیرەکترن لەئەورووپییەکان ...

پرۆفسۆر Didier RAOULT ئەو دکتۆرەیە لەچەند رۆژی رابردوو لە راگەیاندنەکانی فەرەنسا دەنگۆیەکی زۆر بەدوای خۆی هێنا دوای ئەوەی پرۆفیسۆر (Pr Didier) بانگەشەی ئەوەی کرد دەتوانێت بە کلۆرۆکین چارەسەری ڤایرۆسی کۆرۆنا بکات سەرۆکی فەرەنسا سەردانی پەیمانگاکەیان دەکات لە شاری مارسیلیا وە گرینگیەکی زۆری پێدەدات سەرۆکی فەرنسا ...

سەرچاوە

https://m.youtube.com/watch?v=2giQKN8K8wE

زانای مسولمان محمد سند داهێنەری پەیوەندی ئەنتەرنێتی بۆ مۆبایل کە هەریەکە لە نەوەکانی 2G) ، G 3، G 4لە ئێستادا کار لەسەر (5G)دەکات ...

نزیکەی 80 نامەی توێژینەوە و 30 داهێنانی خۆی بڵاوکردەوە لە ساڵی 2012 خەڵاتی IPK پێ بەخشرا وەک باشترین داهێنەری ئەفریقی....

سەرچاوە

http://www.amantantennas.com/am/block.php...

https://patents.justia.com/inventor/mohamed-sanad

https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j...

د.عەدنان مجەلی ئەو زانا مسولمانەی نووسەری زیاتر لە (٤٠) پەڕاوی زانستی و چوار بەش کتێب و داهێنەری زیاتر لە (٧٠٠) داهێنان نامە و داخوازی داهێنان نامەیە وە پاڵێوراوە بۆ سەرۆکایەتی فەلەستین ...

یەکێک لە داهێنانە سەرسورهێنەرەکانی دروستکردنی ڕۆبۆتە بۆ کەسانی نەخۆش تا بەزووترین کات شیکاری بۆ نەخۆشیەکەی بکات.....

خزمەتەکانی لەبواری پزیشکی پاڵنەرە بۆ ئەوەی ببێتە پاڵێووراوی سەرۆکی فەلەستین....

د.عەدنان مجەلی ئەو زانا مسولمانەی نووسەری زیاتر لە (٤٠) پەڕاوی زانستی و چوار بەش کتێب و داهێنەری زیاتر لە (٧٠٠) داهێنان نامە و داخوازی داهێنان نامەیە وە پاڵێوراوە بۆ سەرۆکایەتی فەلەستین ...

یەکێک لە داهێنانە سەرسورهێنەرەکانی دروستکردنی ڕۆبۆتە بۆ کەسانی نەخۆش تا بەزووترین کات شیکاری بۆ نەخۆشیەکەی بکات.....

خزمەتەکانی لەبواری پزیشکی پاڵنەرە بۆ ئەوەی ببێتە پاڵێوراوی سەرۆکی فەلەستین....

سەرچاوە

https://www.weforum.org/people/adnan-mjalli

https://www.researchgate.net/.../2051128680_Adnan_M_M_Mjalli

زانا و داهێنەری مسولمان د.بلقاسم خاوەنی زیاتر لە (1400) داهێنانی جیهانی وە خاوەنی بیرۆکەی بەرەوپێشبردنی ئامێری زیرەک "مۆبایل"ە لەساڵی (2012) لەنێو هەموو زانایان و داهێنانی جیهاندا لەنێوان (100) یەکەم داهێنەری جیهان بوو ...

ئایە دەزانی ئەم مۆبایل و ئامێرە زیرەکانەی لەبەر دەستمانە زانای مسولمان د.بلقاسم ڕۆڵێکی گرینگی هەبووە لەبەرەو پێشبردنی؟

سەرچاوە

http://jetjournal.org/index.php/ajet/belgacem_haba

پرۆفسۆر د.ولید عارف داهێنەری سیستەمیک لە بوارەجیاکان وەبەتایبەت کۆمپیتەر وە خاوەن 13 داهێنانی جیهانیە

سەرجاوە:

#https://m.youtube.com/watch?v=q7PWiUi_pbo

جەواد کەریمJawed Karim

یەکێک لەدامەزرێنەری یوتوب مسولمانە وە بیرۆکەی ئەو و هاوڕێیەکی تری بووە

سەرچاوە

https://real-leaders.com/jawed-karim-co-founder-youtube/

https://web.archive.org/.../busines.../jawed-karim-net-worth

پێشکەوتوترین ڕۆبۆتی جیهانی بەناوی ASIMO لەئێستادا کە لە دروستکراوی یابانە بەپێی داهێنانەکانی زانای مسولمان ئوسامە خەتیب بووە

-یەکەم رۆبۆت لە مێژووی مرۆڤایەتیدا لەلایان ئەل جەزەری موسلمان دروست کراوە لە سالی 1205 ی زایینی....

سەرچاوە

http://www.robotiksistem.com/robotics_history.html

#https://m.youtube.com/watch?v=QdQL11uWWcI

#https://m.youtube.com/watch?v=p1HmgP9l4VY

زانای موسوڵمان د.یاسر ابو موستەفا خاوەنی چەندین توێژینەوە و خەڵاتی باشترین نامەی دکتۆرا لە پەیمانگای کالیفۆرنیا بۆ تەکنەلۆجیا

و خاوەنی یەکێک لە پرفرۆشتین کتێبە لەبواری کۆمپیوتەردا

نوسەری کتێبی Learning From Data کە تەنیا لە ئەمازۆن 7 ملیۆن سەیرکەری هەبووە یەکێکە لەکتێبە پر بینەرەکان وەیەکێکە لە

پڕ فرۆشتنی کتێب لە ئامازۆن

سەرچاوە:

https://work.caltech.edu/

رشید یزمی داهێنەری پاتری لسیومی بارگاوی بۆ مۆبایل

-گەر داهێنانی ئەم زانا مسولمانە نەبوایە ئێستاکە ئەستەم دەبوو مۆبایل بوونی هەبوایە....

-هەموو کات مسولمانان بەدواکەوتوو دادەنێن کەچی ئاگادار نین ئەو پێشکەوتنەی ئێستاکە هەیە بەشێکی تەواوی مسولمانانی سەردەم

دایان هێناوە پشتیوان بەخوا ئێمەش زنجیرەیەکمان ئامادەکردووە لەو بوارە ئەمرۆ باسی تەنها پاتری بارگاوی دەکەین لە زنجیرەی دابێت

باسی داهێنانەکانی تری مسولمانانی سەردەم دەکەین لە مۆبایلی زیرەک.....

پێگەی تایبەتی رشید لە زانکۆی کالیفورنیا بۆ تەکنەلۆژیا

پێگە:

http://www.its.caltech.edu/~battery/RBP.html

سەرچاوە

http://mapecology.ma/leaders/yazami/

سەرچاوە

https://www.h24info.ma/.../linventeur-marocain-rachid.../

زانای موسوڵمان و ریشدار سەلاح سوکەری داهێنەری رۆبۆرت و فرۆکەی بێ فرۆکەوان و دەزگای ناسای جیهانی پشتی پێدەستێت بۆ

بواری رۆبۆرت

سەرچاوە:

https://www.sydney.edu.au/.../academ.../salah-sukkarieh.html

https://www.theleader.com.au/.../kogarah-professor.../

https://ntrs.nasa.gov/search.jsp?R=20180007164

دوکتۆر هانی موستەفا ئەوزانا مسولمانەی سەردەم دروستکەری فرۆکەیە وە بە یەکێک لە پێشەواکانی دروست کەری فرۆکە دادەندرێت لەو سەردەمە

زانای موسڵمانی ئەندەلوس لە بواری کیمیا و فەلەک ناسی و ماتماتیک لە ساڵی 810 بۆ 887 ژیاوە...

یەکەم کەس بوو هەوڵی فڕینی داوە لە مێژوودا....

لێرەدا باسی یەکەم بیرۆکەی فرین دەکەین ، عباس فرناس

زانای موسڵمانی ئەندەلوس لە بواری کیمیا و فەلەک ناسی و ماتماتیک لە ساڵی 810 بۆ 887 ژیاوە...

یەکەم کەس بوو هەوڵی فڕینی داوە لە مێژوودا

سەرچاوە:

http://self.gutenberg.org/articles/eng/Abbas_ibn_Firnas...

سەرچاوە

http://queretaro.itesm.mx/faculty.../en_US/hany-moustapha-2/

ئەم موسوڵمانە بەناوی کەمال یوسف تومی کە پێش نوێژ و قورئان خوێنە لەئەمریکا یەکێکە لە داهێنەری رۆبۆرتە پێشکەوتووت بەناوبانگەکانی جیهان ، ئەم موسڵمانە خاوەنی 15داهێنانی جیهانیە .

خاوەن بڕوانامەی بەکالۆرۆس لەبواری ئەندازای میکانیکدا لە زانکۆی سینسیناتی لە ئەمریکا لەساڵی ١٩٧٩ هەروەها بووە بەخاوەن بڕوانامەی ماستەر و دکتۆرا، لەبواری ئەندازیاری میکانیکدا لە پەیمانگای تەکنەلۆژیای ماساچەستس MIT لەکامبیرج لەساڵی ١٩٨١ و سالی ١٩٨٥ . پەیوەندی کردووە بە MIT بەشی ئەندازیاری میکانیکی لە مانگی ١ - ١٩٨٦ وەک یاریدەدەری پرۆفیسۆر. وەک هاوکار لە لێکۆڵینەوەکان و ووتنەوەی وانکاندا کاری کردووە لەو بەشدا وەخاوەنی 15داهێنانە لەجیهاندا ،

یەکێک لەداهێنانەکانی بریتی بوو لە داهێنانی رۆبۆرتێک کە هەڵدەستێت بە شیکردنەوەی کرستەکانی ئامێرەئەلیکترۆنیەکان وە گۆرینی بۆ ئامێرێکی تر کەبەناوی RecyBot لەجیهاندا ناسراوە ئەم ربۆرۆتە بەشێوەیەکە دەتوانی زانیاری ڤیربێێ لەمرۆڤ و یەکێکە لە ڕۆبۆرتە هەرەپێش کەوتوەکان لەجیهاندا وە بە RecyBot دەتوانی ئەم مۆبایلانەی لەکار کەوتون بیگۆرێت بۆ ئامێری تر وسوودی لێببندرێت یان هەڵسێت بەگۆرینی بۆ مۆبایلێکی تر یان چاک کردنەوەی کێشەکانی مۆبایل .....

بەم شێوەیە مرۆڤ سودمەندی زۆر دەبێ لەم داهێنانە وە بە کۆکردنەوەی ٤١ مۆبایل تواناى بەدەست هێنانی ١گرام زێر هەیە لەدوای ئەوە یابان هەوڵدەدا چاو لەم داهێنانەی زانا مسولمانە بکات ،وە بە بەیەکێک لە رۆبۆرتە سەریعەکانی جیهان ناسراوە ، بەم شێوازە لەجیهان ناسرا د.یوسف تومی بەڵام زۆر بەتوندی رەتی ئەوەدەکاتەوە هەڵسێت بە دروست کردنی ئامێر بۆ بواری جەنگی دەلێت بەهیچ شێوەیەک ئەمە قبوڵناکەم،

یەکێکی تر لە داهێنانە ناوازەکانی د.یوسف بریتیە لەدروستکردنی رۆبرۆت لەشێوەی ماسی و بە قەبارەی بچوک کە لەجیهان بە شێوازە کارامە و سەریعەیەکی ناسراوە ئەم ربۆرۆتە ، ئەم رۆبۆرتە کار دەکات لەسەر شوێنە ورد و بچوکەکان وەک بۆری غاز و ئاو ... وەچاکردنەوەی کێشەکە ، لەگەڵ ئەوەشا دەنگێکی زۆر خۆشی هەیە لە قورئان خوێندن دا لەچەندین شوێن و کۆر قورئانی خوێندیە

https://youtu.be/DYfuenVedZ0

سەرچاوە https://ieeexplore.ieee.org/author/38271700200 :

https://www.skoltech.ru/en

https://www.skoltech.ru/.../how-an-mit-professor-is.../

http://meche.mit.edu/people/faculty/YOUCEF%40MIT.EDU

https://www.univ-mosta.dz/rencontre-avec-professeur.../

دوکتۆر عدنان وحود ئەوزانا موسوڵمانەی کاریگەری گرینگی هەبووە لەسەر دروست کردنی جلوبەرگ و دورمان و لە دیارترین زاناکانی پێشڕەو لە پەرەپێدانی مەکینەی چنینە .....

سەرچاوە:

https://www.a-wahhoud.de/album-%D9.../eigene-bilder/beruf/

https://patents.justia.com/inventor/adnan-wahhoud

پرۆفیسۆر عبدالله المامون ئەو زانا مسولمانە ریش دارەی دانەری کتێبێکە لەبواری فیزیا ئێستا لەزۆرینەی زانکۆکانی ئەوروپا و ئەمریکا کراوەتە مەنهج......

سەرچاوە:

https://www.juniv.edu/teachers/mamun_phys

https://www.researchgate.net/profile/A_Mamun

خالید لطیف ئەو زانا مسولمانەی خاوەن 15داهێنانە لەبواری لاسلکی و وایفا وە وەک بەرێوبەری ئەندازیاری لاسلکی لە کۆمپانیای جیهانی هواوی کاری کردووە Huawei Innovation

خالید لطیف مامۆستای ئەندازیارییە لە زانکۆی هۆنگکۆنگ بۆ زانست و تەکنەلۆجیا (HKUST)وە زانایەکە خاوەنی پێگەیەکی ڕێبەری باوەڕپێکراوی نێودەوڵەتیە لە بواری پەیوەندیی و تۆڕی بێتەل، چەندین پەلەو پۆستی گرینگی هەبووە یەکێک لەوانە بەرێوبەری ئەندازیاری لاسلکی کۆمپانیای زەبەلاحی جیهانی Huawei Innovation وە

گرنگی دەدات بە ئەو توێژینەوانەی پەیوەندی بە زیرەکی دەستکرد و ئەنتەرنێت و سیستمی شیکردنەوەی زانیاری زەبەلاح و ئەنتەرنێتی لەمس و سیستەمیG5 بڵاوکردنەوەکانی لەم بوارانەدا خۆی دەبینێتەوە، زیاتر لە ٦٠٠ ڕاپۆرتی زانستی بڵاوکردوەتەوە لەم بوارە تایبەتمەندانەدا، هەروەها چەندین موحازەرەی وتوەتەوە لە تەواوی جیهاندا، خاوەنی ١٥ داهێنانە، لەوانە ١١ داهێنانی ئەمریکی، هەروەها وەک شارەزایەک لە ریکخراوەکان ئیشی کردوە وەک :

Huaweiو ASTRI و ZTE و Nortel و PricewaterhouseCoopers و.Motorola

بە ڕەچاوکردنی نرخە زانستییەکەی، دکتۆر خالید لطیف دانپێنانی دامەزراوەی پەیمانگای زانستی تۆمبسۆن-ڕویترس ی بەدەستهێناوە لەبەر ئەوەی توێژەرێکی ISI هەڵسەنگێنراو بوو ئەوەش دەیخاتە هەسارەی ناوازەترین توێژەران و هەڵسەنگێنراوان توانیویەتی خەڵاتی جۆراوجۆر بەدەست بهێنێ، لە نێوانیاندا خەڵاتی IEEE marconi لە پەیوەندی بێتەل، باشترین ڕاپۆرت بۆ نوسەرانی گەنج لە دەستەی چارەسەرکردنی هێمای IEEE و خەڵاتی .IEEE Harold Sobol

سەرچاوە:

https://ieeexplore.ieee.org/author/37273525100

https://www.comsoc.org/khaled-b-letaief

کتێبی زانست و اسلام

Science and Islam - Ehsan Masood - 9781785782022 - Allen & Unwin ...

Allen & Unwin is Australia's leading independent book publisher and has been voted "Publisher of the Year" thirteen times including the

https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j...

و سایتی بریتانیکای بەناوبانگ زانستی حەدیسی قبوڵکردووە و بەناونیشانی the science of hadith باسی زانستانێکی ناوحەدیثی سەحیحی بەسەنەدەوەمان بۆدەکات

Hadith - The science of Hadith | Britannica

He arranged the whole into 97 books and 3,450 chapters or topics, repeating the traditions that bore on several themes. Of comparable ..

https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j...

https://www.facebook.com/490761227694497/posts/2674933709277227/

سایتی ny بەناونیشانی چۆن اسلام سەرکردایەتی زانستی کردو سەرکەوت وچۆنیش دواتر شکستی هێنا؟

https://www.nytimes.com › how-isla...

How Islam Won, and Lost, the Lead in Science - The New York Times

Oct 30, 2001 · Thriving era of scientific discovery that began in Islamic ... pointed out in his book ''Astronomy in the Service of Islam, '' ...

https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j...

ڤیدیۆی هەزارو یەک داهێنانی موسڵمان

https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=2866975106739752&id=490761227694497

سەرهەڵدان وبەڵاوبوونەوەی زانست لای ئیسلامەوە بەرەو ڕۆژئاوا (سایتی تایلەرفڕانسس)

The Rise of Science in Islam and the West | From Shared Heritage to Parting of ...

by JW Livingston · 2017 · Related articles

Dec 14, 2017 · The book also interprets the history of the rise, achievement and decline of scientific study in light of the religious ...

https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j...

باسکردنی زانستی حەدیس سایتی هارتسێم:

Introduction to the Sciences of Hadith (Course Outline)-3.pages

The Sciences of Hadith (pl. Ahadith) in the traditional realm of Islamic. Scholarship are many diverse sciences which can be classified ...

https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j...

كتێبی زانست و ئیسلام مسعود احسان

https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j...

وآخر دعواهم أن الحمد لله رب العالمين.